

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08206

DERTSEHLUNGEN, SKITSEN UN
FELIETONEN

Z. Libin

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ז. ליבין

ערצעהלונגען
סקיצען און
פעליעמאנען

פארלאג „וועקער“
ניו-יארק, 1934

**COPYRIGHT
Z. LIBIN
NEW YORK
1934**

**PRINTED BY
ORION PRESS, INC.
19 WEST 21ST ST., N. Y.**

א י נ ה א ל ט

זייט
5 מײן טאָכטער (ווידמונג)

1. אין די יאָהרען פֿון דער וועלט-מלחמה און דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד

13 נחום זאלצמאן קלערט אויף זיינע קינדער

31 פאַרוואָס זימביל האָט זיך געוואָלט אויפהענגען

49 די בשורה ביי איהר חתויס קבר

55 א באַנדעל פאר קרובים אין רוסלאַנד

60 אן אויסערגעווענהליכער פריהמאָרגען

2. אין שאַפּ און אין דער היים

67 דער נייער טאַטע

77 א פאַרשטעלטע מאַמע

84 א קריסטמעס פרעזענט פאר אונזער פאָרמאן

89 לאַזען אויס זייערע ביטערע הערצער צו דער קאַץ

95 א פאמיליע, וואָס לעבט מיט האַפֿנונגען

101 פֿונקט דאָס זעלבע איז מיט זיי אליין געווען

108 ווער ס׳האָט ארויסגעהאַלפֿען גאָטיס געשעפֿטען

114 ער האָט געוואָלט ריידען

120 די פרעהליכע בשורה

126 אויס יוֹס־טוב

132 ווען מען רופט אַרונטער אין גענעראַל־אַפיס

3. א בליק אין פארשידענע ווינקעלאך

זייט	
139	די עלטערע שוועסטער געהט צו א שדכן
155	די מאַמע וואָשט די פענסטער
162	דער דאקטאר עפענט אן אָפּיט
166	א מיעדע לעהרערין
172	האָפּענונגען אין א קענדי־סטאָר
178	סיוואָלט אפּשר פאר ביידען געווען בעסער
186	זיין געליבטעס מתנה
193	אין דער נאָכט ווען דער סאָפּער גיט זיך איין
200	ניט דערוואָרט זיך
206	די מאַמע, די טעכטער און די זיידענע זאָקען
214	צוויי רומס פאר א פאמיליע פון זעקס
221	זען גיטעל דאָרף זיך קויפּען א דרעס
227	א פּאַרטראַכטער איד
232	פּאַרטאַנצט דעם כּוּחַל מערבי
240	די צוויי רייניגקייטען
245	שיכלאך פאר די דאָלט
251	א זיכערער ווינקעל אין אמעריקע
258	געראַטעוועט די רעוואָלוציע
263	אן אָרענטליך־פּאַרדינסער דאָלער
268	די רויטע קאַרעלען
274	דער גרויער פּאָעט און דער אויסגעטריקענטער קוואַל
276	וועמען איד זוד אָפּט
283	וואו זיין לעצטע רוה זאָל זיין

4. ראַמאַנטישע געשיכטעלאך

289	א באַצאָלטער ליבעס־חוב
295	טיאָי געווען ביי איהם אַזאַ מין שיכרות
301	דער צווייטער אָווענט
307	א צאָרטע האַנט — א שווערע האַנט
312	און זיי ביידע האָבען געלייקענט
316	יאַנקעליס ליבֶע

מיין מאכטער

אין אַנדיינקען

פון מיין טייערער ליבער גוטער, קלוגער
טאָכטער — דאָרעלע, וועמען דער טויט האָט
אזוי אונבארעמהערציג אוועקגעריסען ביי אונז,
איהר פאָטער, מוטער, ברידער און שוועסטער.
מיר וועלען דיך באוויינען און באקלאָגען ביז
דער טויט וועט אונז פאַראייניגען.

∴

ס'איז ניט קיין פאָררעדע, ס'איז אַ געוויין פון אַ פאָטער אין שווע-
רען טרויער נאָר אַן ערוואַקסענער פאַרשטאָרבנער טאָכטער.

אײַך בעט אייך, טייערע לעזער מיינע, איהר זאָלט מיר ענט-
שולדיגען, וואָס איך שרייב דאָ אין מיינ בוך עטליכע ציילען וועגען
א פערזענליכען אומגליק.

מיינע ערצעהלונגען, סקיצען, פעליעטאָנען וועלען דאָ קומען
אויף די ווייטערע בלעטער. איצט רעדט בלויז זעהר אן אומגליקלי-
כער, א שווער שווער-געשטראַפּטער פאָטער, ביי וועמען עס איז
געשטאָרבען א טייערע, טייערע טאָכטער.

מיון טעכטערל איז געטשאָרבען דעם זעקס און צוואַנציגסטען
אפריל יאָהר: 1933, זי איז געווען א „היי-סקול" לעהרערין, זי האָט
איבערגעלאָזען נאָך זיך א סך דיפלאָמאס, אמעסטאמען און אויס-
צייכענונגען, ווייל זי האָט פיעל שטודירט און אלעמאָל אין איהר
שטודירען זיך אויסגעצייכענט... ס'ציטערען מיר מיינע הענר, מיר
איז אזוי שווער צו שרייבען, זי איז דאָך געשטאָרבען מיון טעכ-
טערל, וועה, איז צו מיון קאָפּ.

מיון דאָרעלע האָט געהאט א הייסע אידישע נשמה, מיון דאָך
רעלע איז געווען א סאָציאליסטקע, זי איז געווען אזא ערענסטע

און דאך אזא צערטליך-ליבענדע, זי פלעגט לעזען מיינע סקיצען, האָט זי איבערגעלעזען א זאך וואָס ס'איז איהר ניט געפעהלען גע- וואָרען, האָט זי מיך אָנגעקוקט מיט פאָרוואורף און איהר קלוגער שמיכעל האָט מיך אזוי געשטראַפּט.

איז מײן דאָרעלען מײן שרײַבען געפּעלען געוואָרען איז איהר זיסער פנים ליכטיג געוואָרען, האָט איהר קלוגער שמיכעל, איהר גוטע מיינונג מיר דערצעהלט, אן אנדערש מאָל פלעגט זי מיך גאָר קושען, בין איך געווען ווי פאר'שכור'ט פאר שטאַלצקייט... ניטאָ מעהר מײן דאָרען... ווי שווער ס'איז מיר מײן לעבען, ווי ס'איז פארפּינסטערט געוואָרען מײן וועלט.

ס'איז שוין א יאָהר מיט פינף מאָנאַטען ווי מײן טעכטערל ליגט אין איהר קבר, איך בין נאָך אלץ ווי א צומישטער, ניט איך, ניט איהר אומגליקליכע מוטער קענען זיך פאָרשטעלען, אז דאָרע אונזערע איז טאקע ניטאָ מעהר, מיר ביידע, מיר צוויי אונגליקליכע געפינען זיך נאָך אלץ אונטער אן איינדרוק, אז דאָרע וועט קומען. זײַ איך מיר אין מײן פארוויסמען צימער, קוק אין פענסטער ארויס און ס'דאַכט זיך מיר, אז איך וועל באַלד דערזעהן ווי פון דער לענג גאס קומט אַן דאָרע. די מאַמע זיצט אין צווייטען צימער, זי טרעט אויך ניט אָפּ פון פענסטער, ווייס איך אז אויך זי — די שווער- געשטראַפּטע געפינט זיך אונטער דעם זעלבען איינדרוק, אז באַלד וועט זיך צייגען דאָרע.

ס'איז מיר גרינגער אָט פון דעם וואָס איך טראכט אזוי, ווען ניט וואָלט איך משוגע געוואָרען.

ס'האָט זיך איינגעברענגט א געדאַנק אין מײן מאַרד, א גע- דאַנק, אז איך זאָל ארויסגעבען א בוך אין אנדענקען פון מײן טאַכ- טער, פון מײן דאָרעלען. איך טראכט : ס'וועט זײַן א בוך, וועלען מענשען לעזען, וועט זײַן מײן דאָרעלע'ס בילד אויף דעם ערשטען בלאַט, וועלען מענשען לעזען עטליכע ציילען וועגען איהר, דאכט זיך מיר, אז עטוואָס פון מײן דאָרעלען וועט נאָך לעבען... איך ווייס, איך ווייס, אז מײנע געדאַנקען זײַנען נאַרעשע, אָבער איך בעט איהר זאָלט מיך צו שווער ניט פאָראורטיילען... איך ווער משוגע.

ענטשולדיגט א שווער-געשטראַפּטען איבערגעבראַכענעם אל- טען פאָטער.

••

ס'איז נאכט, אין קאָפּ שווינדעלט און פאר די אויגען שטעהט דאָרע מיין פאַרשטאַרבענע טעכטערל. ווי איך וואָלט וועלען שטאר- בען, ווי מיך ציהט צום טויט, ווי מיך ציהט צו רוהען אין א גרוב לעבען מיין טאָכטער.

ווי איך האָב ליעב געהאט מיין דאָרען. זי איז געווען ניט קיין גליקליכע, איך האָב געוואוסט, אז זי געפינט זיך אונטער אן אייביגען באַוואוסטזיין, אז איהר לעבען איז ניט קיין ערפאַנג. וואָס פאַר אַ גיהנום־יסורים איך פיהל איבער ווען איך טראַכט וועגען איהר, שטאַרבען וויל איך, מיין לעבען האָט פאר מיר ניט קיין זין, קיין ווערט.

זיז איך ביי מיין דעסק, ערשט אנגעשריבען פאר'ן „פאַר- ווערטס" א מעשה'לע, ווייס איך ניט צוליב וואָס און ווען איך שרייב אָט די מעשה'לאַך. זיז איך ביי מיין דעסק, נאכט, א שוואַרצע נאַכט קוקט אין פענסטער אריין, זיינען די שויבען גלאַנציג שוואַרץ, איינגעדראַמט אין ווייס געפאַרבטע ראַמען, ווייס איך ניט צוליב וואָס איך קוק אויף די שוואַרץ גלאַנציגע שויבען און אָט די ווייס- געפאַרבטע ראַמען.

קוקען אויף מיר געל געפאַרבטע ווענט, א וויסטעניש דראַ- פעט זיך איבער די ווענט, א טויט־וויסטעניש, ווייס איך ניט אויף וואָס די ווענט זיינען דאָ. פאַרבעטע בעטען, א דרעסער מיט א שפּי- געל זיינען דאָ אין צימער, טראַכט איך, אז מיין דאָרעלע פלעגט אָט אין דעם שפּיגעל אריינקוקען. מיר ווילט זיך שטאַרבען און איך ווייס ניט און איך פאַרשטעה ניט צוליב וואָס איך שרייב אָט די ציילען.

דער קאָפּ איז אזוי מאַדנע שווער, פאר די אויגען שוועבט א בית עולם, פאר די אויגען שוועבט די גרוב, אין וועלכער מיין דאָרע ליגט. איך פיהל אזוי ווי נעמען קלאַפען מיין קאָפּ אָן וואַנט, איך וואָלט וועלען עפענען א פענסטער, ארויסשפּרינגען, מאַכען א סוף צו אלץ, דריקט אָבער אויפ'ן האַרצען א רחמנות צו די סינדער, איבערהויפט צו דער אינגערער טאָכטער צו מיין ליילינקען. זי איז אזא עמפינדליכע, אזא נערוועזע, איך שטעל זיך פאַר ווי זי וועט שרייען, ווי זי וועט צובראַכען ווערען, ווען מען וועט פון הויף ארויסברענגען מיין טויטען קערפער, קען איך דאָס ניט טאָן, אָבער לעבען קען איך פאַרט ניט.

שוואַרץ־גלאַנציגע שויבען קוקען אויף מיר מיט א טויט־פינס-

טערניש. טראכט איך : צו וואָס שרייב איך אָט די ציילען ? דריקט אויפ'ן הארצען שווערער און שווערער די טויטליכע וויסמייט, הער איך דעם רוח פון טויט קלערער און קלערער.

וועל איך איינגעמען מיין שלאָף-מעדיצין, ווייס איך אז איך וועל איינשלאָפּען, שטארק איינשלאָפּען. דאָס וויל איך, אין מיין שלאָפּען וועל איך חלומ'ען וועגען מיין זיסער דאָרעלען, וועל איך חלומ'ען, אז זי לעבט. ווייס איך אָבער אז ווען איך וועל אויף מאָרגען אויפשטעהן וועלען פון דעם שטארקען שלאָף-מעדיצין מיר נעמען ציטערען הענד און פיס, וועט זיך דערשרעקען לילינקע, וועט זי זיך פיהלען זעהר אומגליקליך. דאָס וויל איך ניט, ווייס איך ניט וואָס צו טאָן, ליגען אין בעט א לאַנגע נאכט און ניט שלאָפּען און טראכטען וועגען מיין אומגליקליכער דאָרעלען — וואָס פאר א שרעק דאָס איז, אבער גענוג צו שרייבען.

∴

אונזערע גוטע פאמיליען-פריינד, קרובים, אייגענע קינדער האָבען אין זייער טיפען רחמנות צו א שווער און גרויזאם גע- שטראָפּטע פאָטער און מוטער אונז געראטען :

— פאָרט אוועק, ביט די אומגעבוננ, א נייער אָרט, נייע מענ- שען, ס'וועט אויסקומען ניט אזוי שווער.

געפאָלגט האָב איך אייך. בין איך געפאָהרען, בין איך גע- לאָפּן. איז אויסגעקומען ערגער, פיל, פיל ערגער. ניין פריינד, פון זיך אליין קען מען ניט אַטלויפען.

אָרום און אָרום מיר דאָ, אין זומער האָטעל, גיסט זיך אַ ים מיט לעבען, א ים מיט גליק און פרעהליכקייט, מען זינגט, מען שטיפט, מען לאַכט אין אן אויסגום פון פרעהליכקייט. און איך טראכט ביי זיך, און איך פרעג זיך אליין :

— וואָס טו איך דאָ ?

עדר-געדראַנקען, טויט-געדראַנקען פילען אָן מיין גאנצען מאַרד, געדראַנקען, וואָס מאכען פינסטער ווי די נאַכט, דעם ליכטיגסטען טאָג, רעיונות וואָס מאכען מיר משוגע, שפּאַרען זיך מיר אין מוח אריין. איך קען זיך פון אָט די געדאַנקען מיינע פאר קיין פאַל ניט באַפרייען, ווי איך בין פאַרמוטשעט, ווי איך בין פאַרפלאַגט אָט פון די עדר-געדראַנקען, פון די טויט-געדראַנקען מיינע ! א פאַרפרייניג- טער בין איך.

אָפּט נעם איך קלאַפּען מיט די פּוּיסטען אין מיינע שלײפּען,
אז מיינע פּיינליכע מחשבות זאָלען מיך כאָטש אויף א ווילע אָפּ-
לאָזען. ווי א משונע'נער נעהם איך ארומלױפּען איבער דעם בריי-
טען וועג, וואָס ציהט זיך אוועק פאַרביי אונזער זומער-האַטעל.
אַבער מיינע געדאַנקען לױפּען מיט מיר צוזאַמען.

עס שטאַרבט אין מיר אוועק א גליד נאָך א גליד, ס'געהט מיר
אויס דאָס האַרץ פון בענקען, נאָך דער, וועמען איך וועל שוין
קיינמאָל ניט זעהן. ווי עס וואָלט זיך וועלען כאָטש איין בליק
אויף איהר וואַרפען, אויף מיין טייערער, אויף מיין ליבער, אויף
דער פאַרדער-צייט פאַרשניטענער פון לעבען. איך וועל זי אָבער
מעהר ניט זעהן.

לױף איך ארום איבער ווייטע וועגען, און אז קיינער איז ניטאָ
ארום מיר, שריי איך צו זיך אליין. איך שריי, כדי איך זאָל הערען
מיין אייגענעם שרייען. איך שריי מיט גיהנום-דיסורים :

— טעכטערעל מיינע, אומגליקליכע טעכטערעל מיינע !

איך רוף אויס איהר טייערען נאָמען, דערהער איך אין מיין
מאַרד אן ענטפּער :

— וועסט זי מעהר קיינמאָל ניט זעהן.

ס'נעמט שטיקען אין האַלז, ס'ווערט פינסטער פאַר די אויגען,
ס'פאַרשווינדעלט אין קאָפּ. און דער ענטפּער הערט ניט אויף צו
שניידען אין האַרצען :

— וועסט זי מעהר קיינמאָל ניט זעהן !

אוי, אוי, ווי איך וואָלט וועלען הערען איהר קול, נאָך אמאָל
זעהן איהר זיסען קלונגען שמייכעל.

— קיינמאָל ניט ! קיינמאָל ניט ! — שטעכט אין האַרצען אן
ענטפּער, א גרויזאַמער ענטפּער. איך פּיהל, אז איך געה פון זינען
אַרונטער.

1. ליבין און זיין טאכטער — דאָראַ

אין די יאָהרען פון דער וועלט-
מלחמה און דער רעוואָלוציע
אין רוסלאַנד

ווי אזוי מיר האָבען
דאַמאַלט געזיכעלט.

נחום זאלצמאן קלערט אויף זיינע קינדער

די שרעקליכע בלוטיגע וועלט-מלחמה וועלכע האָט זיך אָנגע-
פאנגען אין דעם טויזענט-ניין הונדערט און פערצענטען יאָהר
און האָט מיט פיער יאָהר שפעטער אָפּיציעל געענדיגט זיך, דיזע
פיער-יעהריגע וועלט-מלחמה האָט די מעכטיגע רייכע אמעריקע נאָך
מעכטיגער און רייכער געמאַכט.

אמעריקא האָט אפילו אין דער וועלט-מלחמה אויך אן אנטויל
גענומען און אויך פילע פון איהרע קינדער האָבען זייער בלוט
פארגאָסען אויף די שלאכט-פעלדער פון פראנקרייך, אָבער דער
גרויסער אימה'דיגער חורבן, צו וועלכען די מלחמה האָט געבראַכט
די לענדער אויף יענעם זייט ים, וואו די עצם מלחמה איז טאקע
פאָרגעקומען — אָט דער חורבן האָט אמעריקא וועניג אָנגעגריפען
און ס'איז עפעס אויסגעקומען אזוי, ווי דער ווייטער טויזענט-און-
טויזענד מיליגער אַטלאַנטישער אָקעאַן וואָלט מיט זיינע וואַסערען
די ברעגען פון די פאראייניגטע שטאַטען פארטיידיגט און אָבגעהיט
פון דער אלעס-פאראניכטענער שרפה, וועלכע די מלחמה האָט אָנגע-
צונדען — פון דעם בראַנד-פייער, וועלכער האָט גרויזאָם פאַרצערט
און פאַרוויסטעט די שטרייטענדע לענדער און פעלקער אויף יענער
זייט ים.

עס איז אויסגעקומען אזוי, אז וועהרענד דאָרט אויפ'ן
צווייטען זייט ים איז אלעס, וואָס ס'האָט נאָר א ווערטה געהאט
פאַרוויסטעט און חרוב געוואָרען, האָט דאָ, אויף דיזען זייט ים,
אלעס וואָס האָט געהאט און ניט געהאַט קיין ווערטה גענומען וואָס
סען און בליהען, און וועהרענד דאָרט אויף יענער זייט ים איז
אלעס אין מענשען - בלוט פאַרטרונקען געוואָרען, איז אמעריקא
פארפלייצט און פארטרונקען געוואָרען אין א שטראָם פון גאָלד
און רייכקייט. די מעכטיגע רייכע אמעריקא איז פון דער
וועלט-מלחמה נאָך מעכטיגער און רייכער געוואָרען. און די אוי-
סערגעוועהנליכע מלחמה „פראָספעריטי“, וועלכע ס'האָט אין איהרע
גאָלדענע ארעמס ארומגעכאַפט גאַנץ אמעריקא, האָט נאָטירליכער-
ווייזע אויך אָבגעשפיגעלט זיך אויף אונזער אייגענער ניו יאָרקער
אידישער גאַס.

אן אויסערגעווענהליכע לעבעדיגקייט האָט באַהערשט די אי-
דישע גאָס, אַ לעבעדיגקייט, וועלכע האָט געקלאַפט און געקלונגען
מיט דעם קלאַנג פון זילבער און גאָלד.
יונג און אַלט, פרוי און מאַן — אַלעס און אַלע האָבען נאָר
גערעדט וועגען געשעפט, וועגען „אינוועסטען“ דעם לעצטען אָב-
געשפּאַרטען דאָלאַר און מאַכען געלד.

און מען האָט נאָר ניט געדארפט קיין צו גרויסע פעהיגקייטען
אום רייך צו ווערען. ס'האָט אויסגעקוקט אזוי ווי געלד וואָלט
זיך אין די גאַסען געוואַלנערט. אַלעס וואָס עס האָט זיך געפּאָדערט
אום רייך צו ווערען, איז אַ קוק טאָן אויף דעם גאָלד, אָנבויען זיך,
אויפהויבען די אוצרות און אָנפילען די קעשענעס... אזוי ווי אין
א דומפּיגען האַלב־פּאַרדונקעלטען פּלאַץ שפּראַצען איבער אַ נאַכט
ארויס שוואַמען, אזוי האָבען אין דער אידישער גאַס אזוי ווי אין
גאַנץ אמעריקא, איבער אַ נאַכט ארויפגעשפּראַצט פּאַרטיגע נגידים,
קאַפיטאַליסטען, מיליאָנערען. אַ גוטע, אַ טייערע צייט האָט אמע-
ריקא געהאַט אין די פיער שווערע בלוטיגע יאָהרען פון דער בלו-
טיגער וועלט־מלחמה. אַ גאָלדענע צייט איז דאָס געווען און אין
דער אלגעמיינער מלחמה הצלחה האָט אָבגעלעקט אַ ביין אויך אונ-
זער ניו יאָרקער אידישע גאַס.

אָבער וועהרענד מיליאָנערען זיינען אין דער פּאַרנילטרע
אַמעריקא צוגעקומען אין די צעהנדליגע טויזענדער, און האַלבע
מיליאָנערען און פּערטעל מיליאָנערען אין די הונדערטע טויזענדער,
זיינען די אַרימע לייט, די וועלכע פּאַרמעגען גאַרנישט און וועלכע
צעהלען זיך אימער אין די מיליאָנען — די זיינען פּאַרבליבען ביי
זיער אייביגען דלות און אויך אויף דער אידישער גאַס זיינען גענוג
קבצנים פּאַרבליבען.

איינער איז פּאַרבליבען ביי זיין שטענדיגער ארבייט און האָט
געלאָזט אזוי פּאַרביילויפען די גאָלדענע צייט, אַ צווייטער ווידער
האָט ניט געוואַגט, אַ דריטער האָט צו לאַנג געצווייפּעלט. ס'זיינען
אויך געווען אזעלכע וועמען ס'איז ניט געווען איבערינס צום
האַרצען אריינלאָזען זיך אין געלד מאַכען צו דער צייט, וואָס די
גאַנצע וועלט ווערט אין בלוט דערטרונקען — זיינען אויף דער
אידישער גאַס אזוי ווי אין גאַנץ אמעריקא פּאַרבליבען גענוג אַרימע
לייט.

נאָר טאַקע דערפאַר, ווייל עס איז געווען אַ גאָלדענע צייט און

ס'איז אזוי לייכט געווען רייך צו ווערען, טאקע דערפאר ווייל אויף יעדען שריט און טריט איז צוגעקומען א פון-דאס-ניי אויסגעבאר-קענער נגיד, איז די לאגע פון דעם יעניגען, ווער ס'איז אָרעם פארבליבען, געוואָרען פיעל ביטערער, פיעל שמערצליכער, ווי דאָס איז ווען עס איז פריהער געווען, אין די נאָרמאלע, אין די געוועהנ-ליכע צייטען.

אמאָל, אין די געוועהנליכע צייטען האָט דער נגיד דעם אָרע-מען ניט אזוי געריסען די אויגען... אַמאָל האָט זיך דער נגיד ניט אזוי געשטויסען אין דעם פאַראַרימטען קוואַרטאַל; א פאַראַרימ-טער אַרבייטער האָט אמאָל זיין רייכען באָס אין שאַפּ באַגעגענט. אַן אָרעמער שכן האָט זיין רייכען לענדל־אָרד געזעהן בלוזי דע-מאָלט ווען ער איז נאָך דירה־געלד געקומען. אַן אָרעמער איד האָט אַמאָל געמאַכט א שפּאַציר אויף דער פינפטער עוועניו און האָט זיך אביסעל גע'חידוש'ט מיט רייכקייט. מיליאָנערען האָט אַן אָרי-מאַן אממייסטען געקענט זעהן נאָר אין די „מואווינג פּיקטשורס" אויפ'ן לייווענט אָדער אמאָל אין טעאטער פון ווייטען אויף דער ביהנע. אָבער אין לעבען איז דער אָרימאן ניט געקומען אין א צו אַפטער באַריהרונג מיט דעם נגיד און די פאַרקלעמטע האַרץ פון דלות איז ניט אזוי אָפט, ניט אזוי ברוטאַל אנגעגריפען געוואָרען פון דער פרעכער אויגען-רייסענדרער רייכקייט.

אַנדערש אין אָבער געוואָרען אין דער צייט פון די גאָלדענע יאָהרען פון דער אמעריקאנער מלחמה פראָספעריטי, — נגידים זיינען איבער א נאכט אויסגעוואקסען „אויף אייערע אויגען". אייער „געקסט דאָריגער" שכן, וועלכער איז ערשט געכטען מיט אייך צוזאמען פארזונקען אין דלות געלעגען, איז פלוצלינג א נביר געוואָ-רען... איינער וועלכער האָט ערשט געכטען צוזאמען מיט אייך אין שאַפּ געאַרבייט, איז ווי דורך א כּשוף א רייכער פאַבריקאַנט געווא-רען... און די פלוצלינג אויפגעקומענע נגידים, וועלכע איהר האָט ערשט געכטען אלס קבצנים געקענט, האָבען זיך אזוי פאַרמעהרט, זיי זיינען פול און פיעל געוואָרען אונטער אייער רעכטען נאָז, און פאַר-ווילדעט פון זייער רייכקייט, פאַרשכור'ט פונ'ם שוין פון זייער גאָלד, זיינען זיי דאָ פול און פיעל אין אייער אָרעמער גאַס. רייסען אייך די אויגען מיט זייער ווילדען צולאָזענעם פאַרשווענדען פון דאָלאַרען, און קיינמאָל פריהער האָט דער בלאַסס פון רייכקייט ניט אזוי אויפ-געריסען די אויגען פון דער ארעמקייט, ווי דאָס איז געוואָרען נאָך

דער מלחמה-הצלחה, ווען אין אמעריקא זיינען אזוי פיעל נגידים צוגעקומען. און אפשר קיינמאל בעפאר איז דעם ארעמאנ'ס הארץ ניט געווען אזוי שמערצליך אָנגעגריפען, ווי אין דער צייט פון די אויסערגעווענהליכע מלחמה-הצלחה יאָהרען אין אמעריקא.

* * *

נחום זאלצמאן איז געווען איינער פון די פארשוניגען, וועלכע זיינען פון די גאלדענע מלחמה-יאָהרען אין אמעריקא וועניג געהאלט-פען געוואָרען. זאלצמאן איז פאר דער מלחמה אן אַרימאן געווען, און איז זיך נאך דער מלחמה דער אייגענער קבצן פארבליבען. עפעס אזוי ווי אויף דער וועלט וואָלט נאך קיין מלחמה ניט געווען און אין אמעריקא וואָלט גאר קיין גאלדענע צייט ניט געווען.

נחום זאלצמאן איז פאר דער מלחמה געווען אן אגענט אין א לעבענס-פארויכערונגס קאמפאניע, דער זעלבער אגענט איז ער פארבליבען נאך דער מלחמה. ניט אכטענדיג אויף דער גאלדענער צייט, איז ער זיך פארבליבען אן אייגענעוועטער קבצן, אזוי ווי ער איז פון תמיד אָן געווען. און די גוואלדיגע אמעריקאנער מלחמה-הצלחה האָט נחום זאלצמאן'ס דלות פון אָרט ניט גע-ריהרט. זאלצמאן האָט ניט געקענט און ניט געפרוואווט טאָן דאָס, וואָס אנדערע האָבען געטאָן אום רייך צו ווערען. אריינגלאָזען זיך אין געשעפט, געהן ספעקולירען, געהן זוכען רייך צו ווערען — דאָס האָט עפעס ניט געשטימט מיט זיין גאנצען כאַראַקטער. און וועהר-רענד ארום און ארום האָט געקלונגען און געבריאָזעט מיט גאָלד, איז זאלצמאן פארבליבען ביי זיין אגענטסטוואָ און האָט זיך אימער באַנוגענט מיט זיינע אייגענע, מיט זיינע אויסגערעכענטע פאר-דינסטען.

און אפשר האָבען זאלצמאן'ס פרינציפען, אפשר האָט זיין גאנצע לעבענס-פילאָזאָפיע ביי א געוויסער שטופע מיטגעהאלפען, אז דער אגענט זאָל אפילו אויף דאָס מינדעסטע ניט אריינגעצויגען ווערען אין דער ארומיגער געלד-מאכעריי?

זאלצמאן איז געווען א סאָציאליסט און א טרוימער, און דער וואונש, זאָגאר דער געדאנק רייך צו ווערען וואָלט שלעכט געשטימט מיט זיינע באגריפען, מיט זיינע פרינציפען. א סך פון זיינע נאָהענט-טע קאמערעדען האָבען ניט בייגעשטאנען דעם גאלדענעם רייך פון דער צייט, האָבען זיך אריינגעלאָזען אין דער אלגעמיינער גאָלד-

יאַגעניש, זיינען געוואָרען פאבריקאנטען, באַסעס, לענדל־אַרדס
און זיינען טאַקע רייך געווארען. אָבער זאָלצמאַן איז פון די אלע
ביישפילע ניט געשטרױבעלט געווארען.

די גרויסע אויסערגעווענהליכע וועלט־געשעהענישען, וועלכע
די וועלט־מלחמה האָט מיט זיך געבראַכט האָבען אזוי אויפגעטריי־
סעלט זאָלצמאַן'ס נאנצע נשמה, אז דער מאן האָט זיך געפונען אין א
שטענדיגען פיבער פון אויסערגעווענהליכע ערווארטונגען. איבער
דעם פייער פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט דער מענש זיך
געפונען אין א שטענדיגען פיבער פון אויסערגעווענהליכע גלי־
הענד־פלאַמיגע האָפענונגען, ווי אזוי זשע האָט ער גאָר געקענט
אין קאָפּ ארייננעמען אזא וואַכעדיגען געדאַנק, ווי באנוצען זיך
מיט דער אַמעריקאַנער „פּראָספעריטי“ און מאַכען דעם דאָלאַר ?
ווי אזוי קען דאָס א מענש טראַכטען וועגען געלד מאַכען, ווען ער
איז כמעט ווי זיכער, אז באַלד וועט קומען א סוף צו דער גאַנצער
סיסטעם פון געלדמאַכעריי ? ווייל דער פייער וואָס האָט אויס־
געבראַכען דאָרט אין רוסלאַנד וועט דאָך זיכער אָנצינדען די נאנצע
וועלט, צו וואָס זאָל א מענש אריינלאָזען זיך אין געשעפט, ווען ער
איז זיכער אז באַלד קומט דער סאָציאַליסטישער משיח און ס'וועט
אין גאַנצען א סוף נעמען צו אַרעם און רייך ?

אין ערגסטען פאַל, ווען אין אַמעריקאַ וועט די גאולה ניט
אזוי שנעל קומען, איז דאָך דאָ עפעס א רוסלאַנד אויף דער וועלט.
און נאָך וואָס פאַר א רוסלאַנד — שוין א סאָציאַליסטישע... איין
קלייניגקייט, א פרייע, א סאָציאַליסטישע רוסלאַנד ! נו, וועט ער
פאָהרען נאָך רוסלאַנד.

איז דען ניט אַ פרייע רוסלאַנד געווען זאָלצמאַן'ס אייביגער
הייליגער חלום ? ! און זיין חלום איז דאָך מקוים געווארען. רוס־
לאַנד איז אַ פריי לאַנד. און אָט וועט ער נעמען זיין פאַמיליע
און וועט גאָר אהיים פאָהרען ; אהיים אין דער פרייער רוסלאַנד. נו,
טאַקע ווי אזוי קען מען אפילו א טראַכט סאָן וועגען אריינלאָזען זיך
אין געלד מאַכען, ווען מען טראַגט זיך ארום מיט אזעלכע ערוואַר־
טונגען, מיט אזעלכע האָפּנונגען און שעהנע חלומות ?

דערוויילע איז די מלחמה אריבער. און עס איז שוין אריבער
די גאָלדענע צייט פון נאָך דער מלחמה. אין אַמעריקאַ איז משיח ניט
געקומען, און עס קוקט גאָר ניט אויס, אז ער וועט ווען עס איז יאָ
קומען. רוסלאַנד איז טאַקע פריי. אָבער עפעס איז דאָרט אויך ניט

אזוי גלאטיג. און עפעס איז דאָרט ניט אלעס אזוי ווי זאלצמאָן
האָט גע'חלומ'ט, אז ס'וועט זיין, און ווען אין רוסלאַנד זאָל שוין
אפילו זיין א גן-עדן, האָט זאלצמאָן גענומען איינזעהן, אז פון
טראַכטען ביז טאָן איז זעהר ווייט, קען ער דען פון אמעריקא אוועק-
פאָהרען? וואָס וועט עפעס זיין פאמיליע זאָגען?

זאלצמאָן איז א פאָטער פון ערוואַקסענע קינדער — קינדער,
וועלכע זיינען אין אמעריקא געבאָרען געוואָרען; קינדער, וועלכע
פאַררעכענען אמעריקא אלס זייער היים; פאַר וועמען זיין הייליגע
רוסלאַנד איז אַ גאַנץ פרעמד לאַנד, אַ ווילד־פרעמד לאַנד.

וואָס איז רוסלאַנד פאַר זאלצמאָן'ס אמעריקאנער קינדער?
אין די סקוהלס און האַי־סקוהלס, פון וועלכע זאלצמאָן'ס קינדער
שעפען זייער גאַנצע ערציהונג, און לויט דעם, וואָס זיי לעזען זיך
אַן וועגען דער נייער רוסלאַנד אין די ניו יאָרקער צייטונגען, קענען
זיינע קינדער צו רוסלאַנד קיין צו גרויסע ליבע ניט פיהלען. און
ווען דער אגענט רעדט אמאָל אין דער אָנוועזענהייט פון זיינע קינד-
ער וועגען רוסלאַנד פול מיט באַגייסטערונג, פול מיט עהרען-
פּורכט, קוקען זיי אָן זייער פאָטער אזוי ווי אַ משוגענעם...

זאלצמאָן האָט ליב זיינע קינדער, ליב ביז משוגעת. אָהן זיינע
קינדער וועט ער ניט נאָר אין רוסלאַנד, ער וועט אפילו צעהן מייל
פון ניו יאָרק ניט וועלן אוועקפאָהרען — און אין אמעריקא איז
משיח ניט געקומען, און ווער ווייסט ווען ער וועט קומען!
און זאלצמאָן האָט פון זיינע חלומות ערוואַכט, און זיין
ערוואַכונג איז איהם פאַרגעקומען אזוי שווער, אזוי פיינליך
שווער!

דער ערוואַכטער אַגענט האָט איינגעזעהן, אז פון אלע זיינע
חלומות האָט זיך גאָרנישט אויסגעלאָזען. פאַרבליבען איז ער נאָר
ביי זיין אלטער פּרנסה און צוזאַמען מיט זיין פּרנסה איז דעם
אַגענט אויך זיין אַרימקייט פאַרבליבען.

זאלצמאָנען האָט זיין אַרימקייט קיינמאָל ניט געשראַקען, ער
האָט זיין ארעמקייט מיט זיין אייגענארטיגער פּילאָזאָפיע פאַרלאַכט
און פאַרשפּאַסט. און אָפטמאָל האָט זיך געדאַכט אזוי ווי דער
אַגענט וואָלט פון זיין אַרעמקייט איינפאַך פאַרגעניגען געהאַט, ווייל
ס'האָט איהם געגעבען פאַר שפּאַס א געלעגענהייט... אָבער אזוי
איז דאָס געווען בעפּאָר, פאַר דער מלחמה... איצט איז אַן ענדערונג
פאַרגעקומען.

די אמעריקאנער מלחמה-הצלחה האָט מיט זיך געבראכט א סרום און עמורה צייט, מענשען האָבען זיך אזוי אריינגעלאָזען אין געלד מאכען, אז זיי האָבען ביסלעכווייז פארלאָרען זייער מענשליכע געשטאלט. געוואָרען זיינען מענשען ווי בייזע וואלד-היות, וועלכע דערשפירען דעם גערוך פון בלוט, קיין גענוג, קיין זעטיגונג האָבען זיי ניט געוואוסט. און וויפיל געלד מען האָט ניט געמאכט, מיט וויפיל גאָלד מען האָט זיך ניט אָנגעשטאָפּט, איז פאר זיי אלץ וועניג געווען. אָהן א פונק פון רחמנות אין הארצן האָט איין מענש גענומען שטיקן און ווערנן דעם צווייטן — אבי געלד מאכען!

אזוי ווי עקדעשען און שלאָנגען האָבען זיך אין אמעריקא געפעהרליכע גרויזאמע ספעקולאנטען פארפיהרט, מען האָט גענוג מען ספעקולירען מיט די נויטיגסטע נויטווענדיגקייטען פון דעם אלטעגליכען לעבען און אין אמעריקא האָט אזוי ווי א בייזע מגפה אויסגעבראכען א גרויזאמער יקרות.

זאלצמאן'ס דלות האָט פלוצלינג נאָר אן אנדער פנים געקראָ-גען. זיין דלות האָט זיך פלוצלינג עפעס אזוי ווי אויסגעגלייכט אין זיין פולער שרעקליכער גרויס, מיט רציחה פארמאָסטען זיך מיט זיינע דאָרע ביינערדיגע הענד אויף דעם אָרעמען אגענט און ווען זאלצמאן האָט געוואָלט נעמען לאַכען, אזוי ווי ער פלעגט דאָס טאָן אין די אמאָליגע צייטען, האָט זיך דעם מאָן דער געלעכטער אין האלז אָבגעשטעלט!

אמאָל אין די געוועהנליכע פאר-דער-מלחמה צייטען, ווען זאלצמאן איז אן אָרעמאן געווען, האָט ער ארום זיך געזעהן פונקט אזעלכע אָרימע לייט, ווי ער אליין איז און דערפאר האָט ער זיין אָרעמקייט ניט איבעריגס שטארק געפיהלט; זאלצמאן'ס פריינד, באַקאנטע זיינען ניט געווען פיל רייכער פון איהם — איינער האָט געמאכט א בעסערען לעבען, דער צווייטער האָט פארדינט מעהר מיט עטליכע דאלאר. אבער זיין אזוי רייך, אז עס זאָל רייסען די אויגען, איז פון דעם אגענט'ס פריינד קיינער ניט געווען. אין דער הויז וואו זאלצמאן האָט זיין דירה געהאט, האָט געוואָהנט א קלאַס שכנים, וועלכע זיינען געווען פילייכט אביסעל רייכער פון איהם, אָבער דאָך ניט קיין צו גרויסע נגידים. און אזוי איז אויך געווען מיט דעם גאנצען ארומיגען געגענד — איינער איז אביסעל ארימער, א צווייטער, אביסעל רייכער אבער מיט צופיל רייכקייט האָט טאקע ווייטער קיינער ניט געריסען די אויגען. און זאלצמאן'ס אָרעמקייט

הָאָט נִיט געהאט קיין געלעגנהייט אזוי אָנצוזעהן זיך און לָאָזען זיך צופיל פיהלען.

אָבער די אמעריקאנער מלחמה־הצלחה האָט געענדערט די אומשטענדן. און ווען זאָלצמאַן האָט געהאלטען אין מיטען הלום'ען און האָט אויף משיח'ן געווארט, זיינען אלע ארום קליגער געווען: באַנוצט זיך מיט דער נאָלדענער צייט און מען האָט דעם דאלאר געמאַכט. ווען זאָלצמאַן האָט פון זיינע חלומות ערוואכט האָט ער דערזעהן, אז בעת ער איז ביי זיין אָרימקייט פארבליבען, איז אלעס ארום איהם שרייענד ריך געוואָרען. און זאָלצמאַן שטעהט א פאַרוואונדערטער, א צושראָקענער, קוקט זיך צו צו דעם, וואָס עס קומט פאַר ארום איהם און ער גלויבט זיינע אויגען ניט.

אלעס און אלע זיינען אָבגעשאַטען מיט גאָלד געווארען. אלעס און אלע ארום און ארום שפּרינגען פון דער הויט פאר רייכקייט. אלע שכנים פון דער הויז וואו ער וואָהנט זיינען גבירים געווארען, מען האָט זיך אָנגעטאָן אין די טיערסטע קליידער, אין בריליאַנטען, דימענטען און פּערעל'...

דער גאנצער בלאָק, דער גאנצער געגענד ארום און ארום, האָט גאָר אן אנדער פנים באקומען. א רייכען פנים, א פארדאָלער'טען פנים, א פארווילדעטען פון רייכקייט.

בעפאָר דער מלחמה האָט דער געגענד וואו זאָלצמאַן וואָהנט אויסגעקוקט שטיל און געווינליך. אין דעם געגענד זיינען געווען בלוז עטליכע טענעמענט הייזער אָנגעפילט טיילווייז מיט אידען, טיילווייז מיט קריסטען, און געשטאנען זיינען דאָרט אממעהרסטען היימליכע הילצערנע פּריוואַט הייזקעס, און אלעס ארום און ארום האָט אויסגעקוקט שטיל, רוהיג און באשיידען.

יעצט האָט זיך אלעס געענדערט — די מלחמה־הצלחה האָט אין דעם גאנצען ארומיגען געגענד א ווילדע ענדערונג געמאַכט. די ארומיגע טענעמענט הייזער האָבען אָפּגעהאנדעלט ריעל־עסטייט ספעקולאַנטען, מען האָט אָהן רחמנות געהאלטען אין איין העכערען רענט, האָבען זיך מעהרערע שכנים געמוזט צולויפּען.

די נייע אויפגעקומענע מלחמה־נגידים אממייסטען ריעל־עסטייט ספעקולאַנטען, האָבען אויפגעקויפט שטילע היימליכע הייז קעס, די הייזקעס האָט מען שרייענד און ווילד איבערגעבויט, און איהר האָט באַדאַרפט אָנקוקען דעם פאַרענדערטען געגענד, א רייכער געגענד געוואָרען! א שרייענד־רייכער, א ווילד־רייכער! יעדע איבער־

געבויעטע הויזקע שרייט מיט גוואלדען : „מיר זיינען רייך געווארען,
מיר האָבען אָנגעשאַרט געלד, יעצט האָבען מיר די גאנצע וועלט
אין דער ערד, און עס איז אונזער אמעריקא !”

און וויפיל אויטאָמאָבילס עס האָבען זיך דאָס פארפיהרט אין
דעם אמאָל שטילען פארטרוימערטען געגענד. יעדער אויפגעקומע-
נער נגיד האָט אן אויטאָמאָביל, אנדערע האָבען צו צוויי און דריי
אויטאָמאָבילס, — איין אויטאָמאָביל פאר זיך זעלבסט, א צוויי-
טער פאר דער ווייב, א דריטער פאר די קינדער, — און די אויטאָ-
מאָבילס פון די איבער-א-נאכט געוואָרענע נגידים האָבען עפעס
אזעלכע שרייענדיע „האַרנס“, און עס גוואלדעוועט דער גאנצער גע-
גענד, און עס שרייט, און עס שאַלט, און עס טרומפייטעט און עס
פייפט : „קוקט נאָר אָן ווי גוט עס לעבט זיך אונז, קוקט זיך נאָר צו
ווי מיר ווערען באַלד משונע פאר רייכקייט, זאָל איך אלעמען די
אויגען אויפרייסען, עס איז יעצט אונזער אמעריקא !...”

זאלצמאן קוקט אָן וואָס ארום און ארום טוט זיך, און דעם
אַרימען אנענט ווערט היים און קאַלט פון דעם ארומיגען בייד
וואונדער.

זאלצמאן'ס דלות האָט פֿלוצלונג אין זיך געקראָנען א נייע
גבורה, א גיפטיגע גבורה, און דער דלות רעדט צו זאלצמאנען,
רעדט אזוי ווי מיט ווערטער : „איצט וועל איך זיך ערשט נעמען
פאר דיך... איצט וועל איך דיך שוין איבערברעכען, דו, אמאָליגער
שטאַלצער טרוימער. איצט וועל איך זיך מיט דיר אביסעל רעכענען,
דו נאַרישער בעל-חלום, דו, וועלכער האָסט אין דער טיפעניש פון
דיין האַרצען געוואגט צו האַפען, צו גלויבען און צו חלום'ען, אז
אַז זאָך ווי אַרימקייט וועט פון דער וועלט אינגאנצען פארשוואונד-
רען ווערען. איך וועל דיר שוין באַצאָלען פאר דייע געוואגטע
חלומות... איך וועל דיר צייגען, אז מיין שווארצע ממשלה איז איצט
שטארקער, מורא'דיגער געווארען, ווי דאָס איז ווען עס איז אמאָל
געווען” — אזוי רעדט דער דלות צו זאלצמאנען. אזוי סטראַשעט
ער דעם אַרימען אַנענט, און דער דלות האַלט וואָרט. און אוי, ווי
ער האָט גענומען פייניגען דעם ארימען זאלצמאנען !

א יקות האָט אויסגעבראַכען, א הימעל־שרייענדער יקות.
דעם נגיד אַרט ניט דער יקות, דער אַרימאן אָכער קומט אום, ער
קען מעהר ניט לעבען.

יעדער איינער, צו וועמען דער אַרימאן דאַרף נאָר אַנקומען

אין זיינע אלטעגליכע באדערפענישע, יעדער איינער שינדט איהם זיין הויט פאסען-ווייז — עם איז געוואָרען א סרום ועמורה-צייט, שווער איז געוואָרען דעם אַרימאן צו לעבען.

עם רייסט און בארייסט דער גראָסערימאן, עם רייסט און באַ-רייסט דער בעקער, עם שינדט די הויט דער קצב, ווען דער אַרימאן וויל א שטיקעל פלייש פארוזוכען. עם שינדט פאסען-ווייז דער קליי-דער הענדלער, דער שיד-פארקויפער. אלס קעניג פון אלע הויט-שינדער קומט דער לענדל־אַרד, דער גרויזאמער ריעל-עסטייט ספע-קולאנט, און זויגט ארויס דאָס לעצטע ביסעל בלוט פון דעם אַרי-מאַנס אָדערען — אזוי ווי א מחנה רויב-פויגלען, האָבען זיי זיך אלע ארויפגעוואָרפען, די אלע ספעקולאַנטען, די אלע געלד-זוכער, אזוי ווי א מחנה שווארצע בייזע קראָהען, עסען זיי אויף און פאָר-צעהרען דעם אַרימאן לעבעדיגערהייט.

נעהט זאלצמאַן'ס אַרימע פרוי אין דער גראָסערי אריין, האָט זי ניט וואָס צו קויפען פאַר איהר מאַנס פאַרדינסטען, זי קומט אהיים מיט א פאַרקלעמטען הארצען, און זי רעדט צו איהם פול מיט וועהטאָג, פול מיט ביטערקייט:

— איך קען גאָרנישט קויפען, אלץ איז מיט גאָלד גלייך; פאַר די פאַר פענים, וואָס דו גיסט מיר, האָב איך גאָרנישט וואָס צו קויפען.

זאַלצמאַן לאָזט אראָפּ דעם קאַפּ און ווייסט ניט וואָס זיין פרוי צו ענטפערען.

און אין איר פאַרביטערטקייט רעדט ווייטער די אַרימע פרוי: — אלען האָבען געלד, מען דינגט זיך ניט, מען צאָהלט וויר-פיל מען בעט, אי אין גראָסערי, אי אין בוטשער סטאָר. מען זויפט און מען פרעסט, ווייל מען איז אָנגעשאַטען מיט גאָלד, נאָר מיר אליין איז שווער דער לעבען, כאַטש נעהם און באגראָב זיך לעבע-דיגערהייט...

דער אַגענט שווייגט. וואָס קען ער דען ענטפערען? נאָר פון זיין ווייבס ווערטער לייגען זיך איהם אוועק שטיינער אויפ'ן האַר-צען, און ווען ער קוסט אָן זיין פרוי'ס פנים, דעם פון נויט און אַרימקייט צופלאַנטען און צומוטשעטען פנים, פיהלט זיך דעם אַגענט, אזוי ווי די ערד זאָל זיך אונטער זיינע פיס עפענען, ער זאָל פון דער אָפענער ערד פאַרשלאַנגען ווערען, און א סוף זאָל זיין!

גוט און וואויל האָט זיך זאלצמאן'ס ווייב קיין מאָל ניט גע-
לעבט, אבער אמאָל האָבען אלע די, וועלכע זי האָט געקענט, ניט
געלעבט פיל בעסער פון איר, און עס איז ניט געווען וועמען מקנא
צו זיין, אויף וועמען אַנצוצייגען איהר מאן, אז אָט די און די לעבט
זיך גרינגער, לעבט זיך בעסער... איצט האָט זיך אבער אלעס געענ-
דערט, און דעם אנענטס ווייב האָט שוין יע וועמען מקנא צו זיין,
אויף וועמען אַנצוצייגען איהר מאן, אז די און די לעבט זיך בעסער
און לייכטער... און דעם אנענט'ס ווייב שווייגט ניט, און זי רעדט
צו איהר מאן פול מיט פאָרוואָרף, פול מיט באשולדיגונג :

— אלע האָבען געלד געמאכט, אלע זיינען רייך געווארען מען
האָט זיך שעהנע רייכע הייזער אויסגעבויט, מען באַדט זיך אין רייכ-
קייט און אין גאָלד... נאָר מיר פינסטערען אָפּ אונזערע טעג און
יאָהרען.

דער אנענט שווייגט, וואָס קען ער דען ענטפערען ? אָבער זיין
פרוים יעדעס וואָרט שטעכט אין זיין הארצען אזוי ווי מיט שאַרפע
נאָדלען.

און דעם אנענטס ווייב נעמט אויסרעכענען א צעטעל פון
זייערע פריינד, פון זייערע באקאנטע...

— זעה, פורקיל, נאָר אן אַרימאן געווען, מיט דיר גלייך אין
דער ערד געלעגען... זעה נאָר, ווי עס לעבט זיך איצט זיין ווייב
און קינדער. פעריל געקויפט דער ווייב, בריליאַנטען, דימענטען
געקויפט. א קאטעדזש אין די בערג, געקויפט א „פאַלאַץ“ ביים ים.
באָדען זיך אין רייכקייט און גליק... קוק אָן די שאַליטאס לעבען
ווי די גראַפען, מיט אויטאָמאָבילס, מיט דינסטען... זעה אונזערע
אלע שכנים... זעה דאָ אלע ארום ווי מען לעבט עס א גוטען טאָג...
פארוואָס איז דאָס נאָר אויף אונז אַזאָ פינסטערער אונגליק אויס-
געפאלען ?

און ניט נאָר די שווער-געשטראָפּטע פרוי פראַטעסטירט, אויך
די קינדער, וועלכע ער האָט מעהר ווי זיין לעבען ליב, אויך די
קינדער'ס הערצער זיינען פאר'סמ'ט געוואָרען פון זייער פאָטער'ס
אַרעמקייט, פון דער שווערער גרויזאמער נויט, וועלכע שטיקט זיי
אונבארמהרעציג. אויך די קינדער האָבען וועמען מקנא צו זיין,
זעהען זיי דאָך ווי אלע אנדערע קינדער ארום און ארום לעבט זיך
אין רייכקייט און אין וואוילטאָג. בלויז זיי קומט אויס צו ליידיען,
דערשטיקט צו ווערען פאר נויט. אויך זייערע יונגע הערצעלאך
זיינען פול מיט וועהטאָג, פול מיט פארדרום. און זיי קוקען אָן

זייער פאָטער, זייער שפייזער, זייער פארזאָרגער, פול מיט פאָר-
וואורף, פול מיט באשולדיגונג.

— פארוואָס, פאפא — לעבט זיך אלעמען אזוי גוט אלע
„באָים און גוירלס“ זיינען אזוי שעהן און רייך „געדערסט“ און
האָבען אימער געלד ביי זיך, פאָהרען אום אין אויטאָמאָבילס און
האָבען אלע „פלעזשורס“ וואָס זיי ווילען, נאָר מיר געהען ארום
אין שמאַטעס, אזוי אז עס איז א „שעים“ צו צייגען זיך אין
סטריט! — אזוי פרעגען די קינדער זייער אונגליקליכען פאָטער,
און ווען זיי רעדען אזוי ווערען זייערע קינדערשע אויגען מיט טרע-
רען פארלאָפען.

און וואָס קען דער אנענט ענטפערן זיינע קינדער? מיט וואָס
קען ער זיך פאר זיי פארענטפערן? און אזוי ווי דער פון גאָט-
געשטראָפּטער איוב האָט גענומען אין זיינע ליידען און זיינע
צרות שילטען און פֿלובען, אזוי נעמט זאלצמאן ווארפן א פֿלוך
אויף דער נאנצער ארומיגער וועלט.

— גלויבט מיר, קינדער, ס'וועט אזוי לאנג ניט אָנגעהן! א
פינסטערער טאָג וועט אויך אָנקומען אויף די, וועלכע האָבען זיך
יעצט אזוי צוהוילעט אין זייער אָנגערויבטער רייכקייט, ס'וועט אויך
זייער שעה קומען!

און דער פארביטערטער אנענט נעמט זיין ביטער הארץ אויס-
לאָזען צו די אלע בארייסער, וועלכע מאכען זיין לעבען אזוי שווער,
צו די אלע ספעקולאַנטען, וועלכע דערלאָזען ניט אז זיינע קינדער
זאָלען זיין אָנגעטאָן אין א נייעם שוך און א נייעם מלבוש, צו די
הויט-שינדער וועלכע רייסען זיינע לעצטע פארדינסטען אויף די
כסדר-געהעכערטע און געהעכערטע מקחים אויף אלע נויטיגיסטע
לעבענסמיטל, און אין זיין ביטערקייט און אין זיין פלאַגנעדער
פארצווייפלונג רעדט דער אנענט, רעדט אז די קינדער זאָלען הע-
רען.

— גנבים זיינען זיי אלע... אָט די רייכע, וועלכע איהר זעהט.
שווינדלער, מענשען-פרעסער זיינען זיי. מיט דעם ארעמאנ'ס בלוט
זיינען זיי אָנגעזויפען... קינדערלאך מיינע, זיי זיינען שמוציגע
עקעלאפטע באַשעפענישען! אויף זייער רייכקייט האָבען זיי זיך
דערלעבט פון דעם אָדעמאנ'ס שווייס און בלוט. זייער צירונג,
זייערע שעהנע קליידער האָבען זיי געקויפט פאר געלד, וועלכע זיי
קריגען אריין האנדלענדיג מיט מענשענפלייש.

און דעם פאָטער'ס ווערטער, וועלכע זיינען א וועהטאָגס-
אויסגעשריי פון א צופייניגטער, פון א פארצווייפעלטער נשמה,
מאכען א געוואלדיגען איינדרוק אויף די יונגע צארטע עמפּינר-
ליכע נשמה'לאך פון זאלצמאן'ס קינדער.

און דעם אנגענט'ס קינדער הייבען אָן האסען מיט א ביטערען,
מיט א שווערען האָס אָט די אלע, אויף וועמען זייער פאָטער ווארפט
אזעלכע שווערע באשולדיגונגען.

אָבער ווער זיינען זיי אָט די יעניגע, וועמען דעם אנגענט'ס
קינדער פאנגען אָן אזוי ביטער צו האסען? ווער זיינען זיי אָט די
רייכע אין זייער געגענד? ווער זיינען זיי, די וואָס רייסען די אוי-
גען מיט זייער רייכקייט?

ווער איז דער לענלאָרד וואָס רייסט אוועק דעם אנגענט'ס
לעצטען דאלאר? ווער איז דער גראָסערימאן וואָס שינדט די
הויט? ווער איז דער בוטשער, פון וועמען דעם אנגענט'ס פרוי
קומט אהיים אלע פריהמאָרגען א פארצווייפעלטע, אן אומגליקליכע?
ווער זיינען אָט די אלע וועלכע גיבען דעם אנגענט'ס קינדער צו
פיהלען דעם ביטערען טעם פון הונגער? ...

דער אנגענט איז דאָך א איד, וואוינט צווישען אידען, האַנדעלט
מיט אידען. במילא קומט דאָך אויס, אז ער ווערט באריסען און
באשונדען פון די זייניגע... און עס קומט אויך שוין במילא אויס,
אז זיי זיינען אלע אידען, אָט די, געגען וועמען דער אנגענט פלאַנצט
איון ביטערען האָס אין די יונגע עמפּינרליכע הערצער פון זיינע
קינדער.

ניט אכטענדיג אויף דעם וואָס זאלצמאן איז לויט זיינע פרינ-
ציפען א פרייגעזאָגענער מאן, איז ער אבער אויך א איד מיט אן
אמת'דיג הייסע אירישע האַרץ.

זאלצמאן'ס שעהנסטער חלום איז, אז אידען זאָלען ווערען
א פאָלק ווי אלע פעלקער. זאלצמאן'ס גאַנצער וועזען ווערט
ווי אויפגעציטערט ווען ער דערהערט, אז ווארעס-איז איז א איד
אלס איד באליידיגט געווארען. און, אָה, וויפיל וועהטאָג זאלצ-
מאן'ס האַרץ האָט איבערגעליטען איבער די רדיפות, פאָגראַמען
און שחיטות, וועלכע זיין אומגליקליך פאָלק איז אויסגעשטאנען
און שטעהט נאָך אויס יעצט אויף יענער זייט ים, אין די פון דער
מלחמה ווילד- און משוגע-געוואָרענע לענדער!
קינעם אין דער וועלט האָסט ניט אזוי זאלצמאן, ווי א אידען

וועלכער פארלייקענט זיין אידישע אָבשטאַמונג, און צו קיינעם ציהט ניט אזוי זאלצמאַנ'ען ווי צו זיינע אידען. און וואָס זאַלצ- מאן האָפט און גלויבט איז, אז זיינע קינדער, וועלכע ער האָט ליב מיט דער צערטליכסטער ליבע, וועלען אויסוואקסען אלס אידישע קינדער, געטריי און איבערגעבען זייער אידישען פּאָלק.

און דאָך אין זיין פארביטערטקייט, אין זיין פארצווייפלונג, איבער זיין שווערער ארעמקייט, איבער דער גאנצער ארומיגער בייזער לאַגע, האָט זאַלצמאַן — דער איד, מיט דער אידישער נשמה, אויף אזוי פיל פארגעסען זיך, דאָס ער האָט גאָר ניט א טראַכט געטאָן וועגען דעם, אז מיט זיינע פארצווייפעלטע ווערטער מאכט ער זיינע אייגענע קינדער פאר אידען-האַסער, פאר אידען-פאַראַכ-טער.

אין זיין פארביטערטקייט, און זיין פארצווייפלונג איז זאַלצ- מאן אויף איין מינוט ניט געקומען צו דעם באוואוסטזיין, אז מיט זיין פארצווייפעלטען רעדען צו זיינע קינדער גרייט ער צו פאר זיך א נייעם גרויסען אומגליק, אן אומגליק, וועלכער וועט פילייכט שרעקליכער אויסקומען ווי די ביטערסטע פארצווייפעלטסטע ארעמ- קייט, און וועלכער קען זיך אפשר ענטוויקלען פאר איהם אין א לעבענס-טראַגעדיע.

נאָר איין מאָל האָט זיך זאַלצמאַן אויפגעכאַפט, און ווען ער האָט באגריפען וואָס ער טוט, איז ער אן אויפגעשוידערטער גע- וואָרען.

אין גאָס האָט זאַלצמאַן דערוואוסט זיך וועגען א שווינדעל, וואָס איין אידישער ריעל-עסטייטניק, איינער פון די איבער-נאַכט אויפגעקומענע נגידים, האָט אין דער ווילדער יאָגעניש נאָך געלד- מאכען באגאנגען געגען א צווייטען ריעל-עסטייטניק, האָט ער „די ניים“ גלייך אהיים געבראַכט.

ווען נאָר זאַלצמאַן פלעגט האָבען צו דערצעהלען וועגען עפעס א שווינדעל אָדער גלאַט א געמיינהייט וואָס איז באַגאַנגען געווארען אין דער וועלט פון די „אויפגעקומענע“, ווען נאָר עס פלעגט זיך מאַכען א געלעגענהייט צו דערצעהלען אין דער היים וועגען די „סדום און עמורה“-רציחות וועלכע ווערען באגאנגען פון די נייע אויפגעקומענע נגידים, פון די נייע לענדלאַרדס, פון די נייע באריי- סער און הויטשינדער, פלעגט ער דאָס זעהן טאָן אזוי, אז זיין פרוי און זיינע אלע 3 קינדער, זאָלען דאָס דורכאויס הערען. אָט זאָלען

זיי וויסען ווער עס זיינען אָט די נייע נגידים, זאָלען זיי וויסען וועלכע שוואַרצע, וועלכע פינסטערע הערצער דיזע מענשעלאַך פארמאָגען, זאָלען זיי איבערצייגט ווערען, אז אזעלכע פינסטערע מעשים ווי זיי טוען אָב קענען לאַנג ניט פארשוויגען ווערען, און זאָלען זיי ניט האָבען וואָס און וועמען מקנא צו זיין. פלעגט זאלצ-מאן וועלען, אז זיין נאנצע פאמיליע זאָל הערען ווי ער שילדערט די פארברעכענס פון די ניי-אויפגעקומענע נגידים. יעצט, האָט דער אַגענט געטראָפען אין דער היים בלוז זיין פרוי און עדין, זייער עלטערען זוהן אַ בחור'ל פון אַ יאָהר זעכצעהן האָט ער גלייך גע-פרעגט זיין פרוי :

— סיידו, וואו זיינען די איבעריגע קינדער ?

— רייטשעל איז אוועק אין לייברערי, און די אינגערע שפילט זיך אין גאַס, — האָט סיידו אָבגעגעבען רעכענונג פאר איהר מאן וואו די קינדער געפינען זיך.

דעם אגענט האָט זיך זעהר געוואָלט, אז דאָס וואָס ער האָט צו דערזעהלען זאָלען אלע זיינע קינדער הערען. ער איז אָבער געווען צופיל ענטריסטעט פון דעם, וואָס ער האָט געהערט אין גאַס, אז ער זאָל קענען וואַרטען ביז די איבעריגע קינדער וועלען אהיים קומען, האָט ער זיך באנוגענט מיט דער אָנוועזענהייט פון זיין פרוי און זיין עלטסטען זוהן, און ווענדענדיג זיך צו זיין פרוי האָט ער גענומען רעדען האַסטיג און אויפגערעגט :

— סיידו, וויסטו ווער עס וואָוינט יעצט אין דעם שעהנעם דריי-פלאַריגען פּאַלעסטעלע, די צווייטע הויז פון קאַרנער מיט דעם שעהנעם גאַרטען ארום און ארום ?

— נו, פאַרוואָס זאָל איך ניט וויסען ? — וואונדערט זיך סיידו מיט איהר מאַנ'ס פראגע — ווער ווייס עס ניט ? עפעס אן אונגאַרישער רייכער איד.

— ניין, ניט מעהר — ענטפערט דער אַגענט — דער אונגאַרישער איד האָט זיך שוין ארויסגעקליבען, יעצט וואוינט א איד א ליטוואַס.

— נו, וואָס איז פאר אונז ניט אלץ איינס — ענטפערט סיידו דעם אַגענט'ס ווייב נאנץ אומשוֹלדיג — אן אונגאַרישער צי א ליט-וואָס ניט אונזערע דאגות.

— מען האָט ביי דעם אונגאַרישען זיין הויז אויסגעשווינד-

דעלט! — קלינגט אָפּ זאלצמאָן'ס שטימע, און יעדער וואָרט זיינער קומט ארויס פּול מיט באשולדיגונג, פּול מיט ענטריסטונג — איין איד האָט אפּגענארט א צווייטען, באשווינדעלט א צווייטען, בא-שווינדעלט!

— אויסגעשווינדעלט? — פרעגט איבער סידי און ווערט שוין נייגעריג, אויך ווערט נייגעריג עדי, זאלצמאָן'ס עלטערער זוהן, וועלכער איז מיט זיין כאַראַקטער עמפּינדליך און גערוועזן אזוי ווי זיין פאָטער איז.

— יעס, אויסגעשווינדעלט, און אזוי מיאום, אזוי העסליך — ענטפערט דער אגענט, עפעס אזוי ווי ער וואָלט וועלען מיט דעם זיינע פריהערדיגע ווערטער אלץ מעהר און מעהר קראַפט געבען, און אַבכאַפּענדיג דעם אָטעם האָט זאלצמאָן אין די שוואַרצ-סטע פאַרבען געשיידערט די שווינדלערישע „ריעלעסטייט“ ספּע-קולאציע, דורך וועלכער איין אויפגעקומענער איד האָט האַלב אָפּ-געקויפט און האַלב אויסגעשווינדעלט ביי א צווייטען אידען זיינע א הויז.

און בעפאָר דער אגענט האָט צייט געהאַט צו דערענדיגען דאָס, וואָס ער האָט געהאַט צו דערצעהלען, איז פאָלגענדעס גע-שעהן:

פאר עדין, וועלכער האָט פאר די לעצטע צייטען גענוג פון זיין פאָטער אָנגעהערט זיך וועגען די ווילדע מעשים פון אידישע ריעלעסטייטניקעס און ספּעקולאנטען, און וועמעס יונג עמפּ-פינדליך האַרץ איז שוין געווען גענוג פארגיפטעט מיט האַס צו אָט די אלע באַרייסער און הויט - שינדער איז דאָס, וואָס זיין פאָטער האָט איצט דערצעהלט, געווען דאָס לעצטע, וואָס האָט איבערפילט די מאָס פון דעם סינד'ס שווערע ביטערע גע-פיהלען... עדי'ס פנים איז פלוצלינג בלאַס געוואָרען און ביי ביידע שלייפען האָבען זיך איהם צוויי רויטע פלעקען צושפילט: רייסענדיג פאר אויפגענונג מיט ביידע הענד די שוואַרצע האָר פון זיין שעהנעם סינדערשען קאָפּ און איינגראַבנדיג דעם געזיכט אין דעם בוך, ביי וועלכען ער איז געזעסען, האָט זיין גאנצער קערפער גענומען צוקען און ציטערען... און באַלד האָט זיך דעהערט ווי עדי'ן שטיקט א געוויין אין האַלז...

פארשוידערטע זיינען געבליבען שטעהן עדי'ס פאָטער און מוטער...

— עדי, זוהן מיינער, וואָס איז מיט דיר? — האָט עדי'ס
מוטער אויסגעשריען פארשטיקט פאר שרעק.
עדי'ס פאָטער איז געווען צופיל ערשטוינט, צופיל דערשראָד-
ען, אז ער זאָל קענען א וואָרט אויסרעדען.
— „א, מאי נאָד! מאי נאָד!“ — האָט עדי עפעס אזוי ווי
ארויסגעקרעכצט, זיין פנים האָט ער אלץ טיפער און טיפער אין
בוך איינגעגראָבען און זיין גאנצער קערפער האָט ניט אויפגעהערט
צו ציטערען.

עדי'ס פאָטער איז צו זיך געקומען, צוגעלאָפּען צו זיין קינד
און זיין קאָפּ פון בוך אויפגעהויבען. דעם באַים געזיכט איז נאָך
בלאָסער געווארען, נאָר פון די שלייפען זיינען די רויטע פלעקען
אין די באַסען אריבער... זיינע ליפּען זיינען געווען אויסגעקרימט,
עפעס אזוי ווי אין אַ היסטערישען שמיכעל און אין די אויגען
זיינען איהם טרעהרען געשטאַנען.

— וואָס איז דער מעהר מיט דיר? — האָט עדי'ס פאָטער
קוים אויסגערעדט פאר שרעק און אויפגעגונג.
— „א, ווהאי אַר ווי דזשום“? — האָט עדי ווי אויסגע-
קרעכצט און מיט זיינע ביידע הענד האָט ער געכאַפּט דריקען די
שלייפען פון זיין קאָפּ. — ווארום זיינען מיר אידען? ... „אי עם
אשעים אָו מאי פיפל“... „אי עם אשעים אוו מאיסעלף“ — האָט
עדי האַלב היסטעריש געשריען אין א האלב־אידישען האלב־ענגליש-
שען זשאַנגאַן. און דעם קינד'ס עטליכע ווערטער זיינען ארויס-
געקומען עפעס אזוי ווי אויסגעפלאַנט פאר וועהטאָג און יסורים.
ווידער איז זאלצמאַן געווען צופיל ערשטוינט, אז ער זאָל
ענטפערען אויף זיין קינד'ס רעדען.

און פלוצלינג האָט זיך עדי'ס קינדערש געזיכט אזוי ווי מיט
א פלאַם אָנגעצונדען. די טרערען אין זיינע אויגען זיינען מאַ-
מענטאל אזוי ווי אויסגעברענט געוואָרען. און אנשטאט קינדערשע
צאָרטע טרערען האָט פון זיינע אויגען האַס און כעס ארויסגע-
קומט... ניט ווי אַ קינד האָט יעצט דער זעכצען יעהריגער עדי
אויסגעקוקט, נאָר ווי אַן ערוואַקסענער מאַן, און דער פלוצלינג
אויסגעוואַקסענער מאַן האָט גענומען שרייען פול מיט האַס און
צאָרן:

— „אַה, פאפא, אי העיט דהעם“... איך וועל אנטלויפען ער-
געץ, וואו עם זיינען גאָר ניטאָ קיין אידען! ...

אַנסקענדיג זיין זוהן, און הערענדיג אזעלכע ווערטער פון זיין קינד'ס מויל, איז זאלצמאן ווי א טויטער בלאַס געווארען. זאלצמאן האָט פלוצלינג פאַרשטאַנען, אז אין זיין פאַרביטער רונג, אין זיין פאַרצווייפלונג, האָט ער זיך צופיל פאַרגעסען און איז צו ווייט פאַרגאַנגען.

און זאלצמאן האָט ווידער ערוואַכט, און ווידער איז זיין ערוואַכונג געווען אַזא שווערע, אַזא פיינליכע...

* * *

דעם זעלבען טאָג, ווען זאלצמאן האָט ווידער ערוואַכט, און אין די פילע אנדערע טעג, וועלכע זיינען שפעטער געקומען, האָט דער אנענט פיל גערעדט צו זיינע קינדער, אָבער דאָס זיינען שוין מעהר ניט געווען געשפרעכען וועגען אידישע לענדלאַרדס, וועגען אידישע הויט־שינדער און בארייסער.

זאלצמאן האָט געשילדערט פאַר זיינע קינדער דעם לעבען פון פילע אידישע מארטירער, פילע אידישע ליכטיגע גרויסע נשמות. האָט אָנגעצייגט, זיינע קינדער אויף די אידישע ארבייטער, וועלכע ארבייטען אָפּ זייער גאַנץ לעבען אין די שעפער, אין די פעקטאָריס, מאַכען רייך מיט זייער ארבייט אמעריקע, זייער נייע היימאט און אליין שטארבען זיי אין נויט און אין ארעמקייט. פיל, פיל האָט דער צושראַקענער זאלצמאן יעצט גערעדט צו זיינע קינדער. אָבער ווער קען וויסען וואָס פאַר א נייע ערוואַכונג עס ערווארטעט דעם פאַרעמטען אנענט? ...

פֿאַרוואָס זימביל האָט זיך געוואָלט אויפהענגען

אין איין שעהנעם פריהמאָרגען האָבען זיך פון מיסטער זימביל'ס סטאָר דערטרָגען מורא'דיגע היסטערישע גוואלדען, ווען די ארר-מיגע שכנים-סטאָרקיפער און גלאַט פארבייגעהער זיינען זיך אין סטאָר אָנגעלאָפּען, האָט מען אינוועניג אין סטאָר געטרָאָפּען זימביל'לען און זיין פרוי, די הויכע דאַרע און קאסאַקע נאָסי, זימביל איז געשטאנען א טויט-בלאַסער, מיט אזא מאָדנעם שרעק-אַנווארפענדן שמייכעל פארגליווערט אויף זיינע ליפּען, נאָסי האָט געהאַלטען א שטריק אן אויסגעבונדענע אין א „פעטליע“, איהר גאנצער קער-פער האָט געציטערט און זי האָט כסדר היסטעריש געשריען :

— וועה איז מיר, ער האָט זיך דאָך געוואָלט אויפהענגען, איך האָב דאָך ביי איהם די שטריק פון האלו ארונטערגעריסען, פינסטער איז מיר מיין וועלט, ער איז משוגע געוואָרען מיין מאן, ער האָט זיין גלייכען פאַרשטאַנד פאַרלאָרען...

האָט זיך געטומעלט און געקאַכט אין אונזער גאנצען געגענד אָט וועגען דער פאַסירונג אין זימביל'ס קענדי און טאַבאַס סטאָרקע, די אנדערע ארומיגע סטאָרקיפערס און גלאַט ארומיגע שכנים האָבען כסדר געפרעגט איינס דעם צווייטען, געפרעגט אין א שטי-לען סוד'ענען זיך :

— הער א מעשה, גאָר אויפהענגען זיך ?

זיינען געפאלען פאַרשיידענע סברות, האָט מען געקענט הערען פאַרשיידענע מיינונגען וועגען די סיבות, וואָס האָבען זימביל'ען גע-בראַכט צו אזא צושטאַנד, אז ער האָט געוואָלט א סוף מאכען צו זיין לעבען. מיסטער סיראַטא דער גראָסערימאַן, זימביל'ס נעקסט-דאָרינגער שכן, א יונגערמאַן גאָר ניט קיין נארעשער און א פליני-קער ווי סוועק זילבער, האָט מיט א שמייכעלע מיט די הענט אוועק-געמאַכט :

— קינדער, דער זימביל איז עפעס ניט מיט אלעמען, ער האָט אין זיך אזעלכע מאָדנע משוגעט'ן, פון איהם קען מען אלץ ער-ווארטען.

דער אפטיקער פון דעם קארנער־אפטיק, א איד א סוכאָטער מיט א פארמעט־פארגעלטען און פארטריקענטען געזיכט, האָט גע־רעדט מיט א הייזעריגליכען קול :

— ער מאכט, נעכאך, ניט קיין לעבען אין זיין סטאָרקע, ער מוטשעט זיך, נו, האָט איהם דערעסען אזא לעבען, מען האָט שוין פאר צוויי מאָנאטען פאר דער סטאָרקע קיין רענט ניט געצאָהלט, איך ווייס.

דער בוטשער, א איד א דיקער א געזעצטער, אלעמאָל אן אַנ־געטאָנענער אין א פארבלוטיגטען פארטוך, האָט יעדען איינעם אויף זיין בוטשערשען שטייגער בסוד דערצהעלט :

— דאָס איז זי די גאָסיליע זיינע, די הויכע פארדארטע טשי־קען זיינע, יעצט האָט זי זיך צוקוואַקסעט, געמאכט א גוואלד, איך ווייס אבער, אז נעכטען האָט זי געזאָלט פארנעמען די קינדער און אוועקגעהן פון איהם, אז א רוה אין איהר טאַטענס טאַטען אריין.

דער מאן פון דער בעקערי סטאָר, א איד אלעמאָל א פארשלאָג־פענער, מיט א פנים וואָס דערמאָנט אָן א צוגעברענטען „קאָפּע־קעיס“, א איד אן אייביג־אַנגעטאַנענער אין א פארמעליגטען פאר־טוך, האָט מיט א פארשלאָפענעם שמייכל און מיט האַלב צוגע־מאַכטע אויגען גערעדט אין דער וועלט אריין :

— א משוגענער באַלשעוויק... איז וואָס דען? ... ווי מען פאַרקנעט די טייג אזוי געהט עס אויף... וואָס דען? געוויס, ניט היינט איז מאָרנען... וועט זיך אויפהענגען... וואָס דען?

ס'איז ביז א געוויסען גראַד געלעגען א שטיק אמת אין אָט די אלע אויסגעדריקטע סברות וועגען דער פארצווייפלטער פאסי־רונג מיט זימבלען, ווי דער גראַסערימאן האָט באמערקט האָט זימביל טאקע „געהאט אין זיך אזעלכע מאָדנע משוגעט'ן“. אין זיין סטאָרקע, וואָס ס'איז געווען שייך צו „מאַכען א לעבען“, האָט זימביל טאקע געמוטשעט זיך, די ווייב איז איהם אויך דערנאנגען די יאָהרען און א „משוגענער באַלשעוויק“ איז ער שוין איינמאָל געווען, דאָך אָט די אלע זאַכען וואָלטען פאר קיין פאַל ניט געבראַכט צו דעם, אז זימביל זאָל גאָר פאַרטראַכטען א „פעטליע“ אויפ'ן האַלז אָנטאָן. דער אמת'ר אמת איז גאָר געווען, אז צו זימביל'ס פארצווייפונג האָבען געבראַכט געוויסע געשעהענישען אין דעם באַלשעוויסטישען רוסלאַנד, אָט דאָס וואָס אין דער שוין עטאַב־

לירטער קאמוניסטישער אָרדענונג איז פֿלוצלינג פון לענינען אליין
 ערקלעהרט געוואָרען דער נייער עקאָנאָמישער צושטאַנד, וואָס איז
 באַוואוסט געוואָרען אונטער דעם נאָמען: „די נעפֿ“ אָט די נע־
 שעהעניש פון וועלכער מען האָט געקענט דרינגען, אז צו דעם
 רוסישען קאָמוניזם איז שוין א סוף געקומען. אָט די געשע־
 העניש אין דעם ווייטען רוסלאַנד אויף יענער זייט ים האָט
 זימבילען דאָ אין ניו יאָרק אין א בראַנקסער קענדי און טאָביק
 סטאַרקע, געבראַכט צו אזא מין שווערער ענטווישונג, אז דער מענש
 האָט מעהר ניט געפיהלט קיין שום אינטערעס אין לעבען און ער
 האָט נאָר געוואָלט צו אלץ א סוף מאַכען...

ווען ס'וועט פאר אייך מעהר אָדער וועניגער געשילדערט ווע־
 רען וואָס פאר א מין מענש זימביל איז געווען, וואָס פאר א סאָרט
 סטאַרקע ער האָט פארמאָגט און אין וואָס פאר א סאָרט נאכבאַר־
 שאפט זיין סטאַרקע האָט זיך געפונען, וועט אייך, אזוי ווי איך
 האָף מעהר אדער וועניגער קלאָר ווערען וואָס פאר א שייכות ס'האָט
 געהאט דער באַלשעוויסטישער „נעפֿ“ מיט זימביל'ס לעבען און מיט
 זיין פארצווייפעלטען באשלוס צו מאַכען א סוף צו זיין לעבען...

* * *

וועט איר אַנקוקען אונזער געגענד, וועט איהר טראַכטען:
 ס'מוז זיין א גאַנץ רייכע נאַכבאַרשאַפט.

די טענעמענט הייזער אין אונזער געגענד זיינען שעהן און
 מאָדערנע געבויט. און צווישען די טענעמענט הייזער ווארפען זיך
 דורך גאַנץ אָפט זעהר שעהן געבויטע פּריוואַט הייזער. עס פעהלען
 אויך ניט אויס פּריוואַטע גאַראַדזשעס פאר אויטאָמאָבילס. די
 מעהרסטע גאַסען ציהען זיך ארום און ארום א שעהנעם פארק.
 ווען איהר קוקט אָן אונזער געגענד, טראַכט איהר ביי זיך: ס'מוז
 זיין א גאַנץ רייכע נאַכבאַרשאַפט. און ווען איהר טראַכט אזוי, האָט
 איהר זיך ניט אינגאַנצען אָפּגענאַרט.

ווער באַוואָהנט אונזער שעהנעם געגענד, וואָס ציהט זיך ארום
 און ארום דעם פּאַרק? קבצנים וועלען אין אַזאַ געגענד ניט וואה־
 נען. דער אָרט איז צו שעהן פאר אַרימע לייט!

וואָהנען אין אונזער געגענד פאַכריקאַנטען, ריעל־עסטייטני־
 קעס, ביזנעסלייט; זיי פארנעמען דעם אויבען־אָן, זיי זיינען מעהרס־
 טענטייל די באַוואָהנער פון די שעהנע פּריוואַט הייזער מיט די
 גאַראַדזשעס ביי די זייטען. אין די אַפּאַרטמענטס פון אונזערע

מאָדערנע טענעמענט הייזער וואָהנט שוין אביסעל אן ארימערער קלאַס מענשען. אָבער אויך ניט אבי ווער. „פאָרלייטע“ פון שעפער, סילסלייט פון דעפארטמענט סטאָרס, לאַיערס, דאָקטוירים, דענ-טיסטען — א קלאַס מענשען, וועלכע זיינען ניט קיין קאָפיטאליס-טען, אָבער וועמען ס'געהט ניט שלעכט אין אמעריקא.

אָבער נאָר אין גאנצען פריי פון אַרימקייט איז אונזער גע-גענד אויך ניט. אין די זייטיגע געסלאַך, „אין די רומס צו די בעק“, אויף דער פינסטערער זייט, טוליעט זיך דער דלות. דאָ טרעפט איהר שוין דעם ברודער-ארכיטעק, וועלכער ווייסט, וואָס עס הייסט סלעק אין אמעריקא. דאָ טרעפט איהר לעבענס-פארזיכערונגס אגענט-טען, נעה-מאשין אנענטען, גלאַט אזוי אגענטען; שדכנים, מלמדים, אידישע שרייבער, קהל'שע קליאמקעס, אלערליי קאָלקטאָרס, גלאַט ווינט-מענשען. און ווען איהר וועט זיך אביסעל בעסער צוקוקען צו אונזער געגענד, וועט איהר שוין טראכטען: „טאקע א גאנץ רייכער געגענד, אָבער א פנים, אז אין קבצנים איז דאָ אויך ניט קיין שטארקער מאנגעל“.

אָבער וואָס איז אחוץ רייכקייט און ארימקייט, אחוץ „גוט אָפּ“ און „שלעכט אָפּ“, וואָס זיינען זיי גלאַט פאר א סאָרט מענשען, אָט די באוואָהנער פון אונזער געגענד? אין וואָס באשטעהט זייער נייטיג לעבען? וועלכע אידעאלען האָבען זיי? אין וואָס פאר א גאָט אָדער אין וועלכע געטער גלויבען זיי?

פארשידען, פארשידען זיינען זיי, די איינוואהנער פון אונזער געגענד. די רייכערע גלויבען מיינסטענטיילס נאָר אין זייער איי-גענעם פאקעט. דער דאָלאַר איז זייער גאָט. זיי פארגעטערען אלעס, וואָס קען נאר פארזיכערען פאר זיי דעם דאלאַר, און זיי האסען און זיי האָבען מורא פאר אלעס, וואָס מינערט, וואָס שוואַכט אָפּ די זיכערקייט פון זייער „גוט אָפּ“ זיין אין אמעריקא. דער אַרימערער טייל פון אונזער נאַכבאַרשאַפט איז געוועהנליך דער מעהר אידעא-ליסטישער. דאָ האָבען מיר שוין משכילים, ציוניסטען, סאָציאליס-טען. דאָ איז שוין די נשמה ניט אזוי איינגעשרומפּען אין קע-שענע. אַרום די גאַראַדזשעס, קלאַמערט מען זיך צו דאָס אַלטע, מען האָפט, מען וויל נאָר זיין זיכער, אז אלעס וועט פארבלייבען ביים „אַלטען“, ווייל זייט ביי זייט מיט דעם אַלטען פיהלט זיך זיי, די רייכע, אזוי גוט, אזוי זיכער, אזוי רוהיג. אין די זייטיגע געס-לאַך, אין די בעק-רומס, אויף דער פארדונקעלטער זייט, זיינען

שוין די נשמות ווארימער און ליכטיגער; דאָרטען האָפט מען אויף עטוואָס נייעס. און טוט נאָר א בלאָז א נייער ווינטעל, ווערט לעבדיג צווישען אונזערע אָרימע לייט.

בעט איך איך, אדרבא, טרעפט נאָר, וואו קומען זיך צוזאָמען אָט די אלע עלעמענטען פון אונזער נאכבארשאפט? וואו, דענקט איהר, פארקלייבט מען זיך? ווען ס'פיהלט זיך ווי צו רעדען אביסעל „פאָליטיק“, ווען עס ווילט זיך אביסעל א שמועס טאָן וועגען די פראַגען פון טאָג, וואו, מיינט איהר, טרעפען זיך די פארשידענע עלעמענטען פון אונזער נאכבארשאפט?

אין מיסטער זימביל'ס קענדיסטאָר!

זימביל פארקויפט אין זיין סטאָר אחוץ קענדי אויך טאבאק, פאפיראַסען, סיגארען און אויך ענגלישע און אידישע צייטונגען. קומען אונזערע שכנים קויפען אין סטאָר טאבאק-ארטיקלען צום רויכערען און צייטונגען צום לעזען. אָבער דאָס איז גאַרנישט. דאָס איז ניט דאָס וויכטיגסטע. איבערהויפט קומט מען אין זימביל'ס קענדיסטאָר רעדען פאָליטיק.

וואָס אין קיין אנדער סטאָר וואָלט ניט מעגליך געווען, איז מעגליך און נאטירליך אין זימביל'ס סטאָר, ווייל זימביל קערט ניט, צי מען קויפט ביי איהם עפעס אין סטאָר, צי ניט. זימביל קומט איבערהויפט אויס אויף א געלעגענהייט צו רעדען. נו, געבען מיר זימביל'ען די געלעגענהייט.

און אין אונזער נאכבארשאפט ווייסט מען שוין, אז ווען מען וויל נאָר אביסעל א רעד טאָן, דארף מען נאָר אריינגעהן אין זימביל'ס קענדי סטאָר, וועט זיך שוין געפינען מיט וועמען צו רעדען און וועגען וואָס צו רעדען.

איהר דארפט נאָר ניט קויפען אין זימביל'ס סטאָר. זימביל איז אויך א סך מעהר פריינד, ווען איהר באַדערט איהם ניט און דולט איהם וואָס וועניגער א קאָפּ וועגען קויפען עפעס. זימביל וויל נאָר, אז איהר זאָלט רעדען ביי איהם אין סטאָר. פארפיהרט איהר נאָר א שמועס אין זימביל'ס סטאָר, מישט ער זיך אליין גלייך אריין אין דעם רעדען און זימביל לעבט א גוטען טאָג אויף דער וועלט! זימביל'ס קענדי סטאָרקע איז ניט קיין בת יחידה אויפ'ן בלאָק. אין איין שורה מיט דער באשיידענער קענדיסטאָרקע לויפען נאָך סטאָרס. ס'איז דאָ א גראַסערקע, א בייקערי-סטאָר, אן אפטיי קעל, א בוטשער סטאָר, א גרין סטאָר, און נאָך סטאָרס. און אָט

די אלע סטאָרס זיינען שוין איין מאָל סטאָרס. מען זעהט, אז ביי די סטאָרקֿיפערס זיינען זייערע געשעפטען דאָס נאנצע חיות. ניט אזוי איז דער פאָל מיט זימבלען. וואָס פאַר אַ געשעפטס־מאַן איז זימביל? ווי קומט ער צו געשעפט! געפאָהרען איז דער יונגערמאַן אין אמעריקא מיט דעם אויסשליסליכען געדאַנק צו זיין דאָרט אן ארכיטעך, אָבער ווען ער איז שוין געקומען אין דעם גאָלדענעם לאַנד, איז אויסגעקומען גאָר ניט אזוי גרינג צו קרינען ארכיט, און דאָ איז ביי איהם געוואָרען א ליבע מיט דער הויכער קאסאַקער גאַס'ן. די מידעלס משפחה האָט זיך אריינגעמישט און זימביל האָט ניט צייט געהאַט ארומצוקוקען זיך ווי מען האָט איהם „אריינגע'שרכנ'ט" א קענדי סטאָרקע... קוקט זימבעל אויף זיין סטאָרקע ווי אויף אן אפּקומעניש, און אָט האָט זימביל שוין א ווייב און קינדער, וועלכע זיינען עפעס אזעלכע אומרוהיגע באשעפענישען אויף דער וועלט, וואָס גאָר מען דאַרף האָבען געלד פאַר זיי. איז אום אביסעל צו בארוהיגען אָט די באַ־שעפענישען, האלט אָן זימביל זיין קענדי סטאָר. און אז עס פאלט אריין א סענט ליזונג אין סטאָר, ניט עס זימביל אוועק זיינע אומרוהיגע באשעפענישען. ווייטער קערט זימביל פאַר זיין קענדי־סטאָר אזוי ווי איהר קעהרט.

ווילט איהר קומען אין סטאָר און געבען צו ליזען, איז אַלרייט, וועט זימביל אייך פון סטאָר ניט ארויסטרייבן. טאָמער ווילט איהר קומען אין סטאָר אזוי פאַרברענגען און ניט באַדערען איהם, מיט קויפען זאכען, איז ער נאָך מיט אייך מעהר צופרידען.

אלע סטאָרקֿיפערס יאָגען זיך נאָך קאָסטימער, ניט זימביל. אלע סטאָרקֿיפערס וועלען פאַר א רעכטען קאָסטימער אייך טאַמער־מאַמע פאַרקויפען. ניט זימבעל. זיינע דאַנות! ווילט איהר עפעס קויפען ביי איהם אין סטאָר, קויפט. ווילט איהר ניט, איז וועמען אַרט עס?

קומט א זומער־פריהמאָרגען, נעמען אלע ארומיגע סטאָרקֿי־פערס פּוצען די סטאָרס. מען וואַשט, מען שויערט די פענסטער, מען קעהרט אָפּ דעם סיידוואָק, מען וואַשט אָפּ מיט וואַסער — ניט זימביל... ער וועט זיך געהן עס'ן? וואַשען און רייניגען? זיינע דאַנות?

און ווען זימביל זעהט ווי אלע איבעריגע סטאָרקֿיפערס האַווען ארום זייערע סטאָרס, רייניגען און וואַשען, שמייכעלט ער מיט זיין

געוועהנליכען גוטמוטיגען געלאסענעם שמייכעל, קוועטשט מיט די פלייצעס און מורמעלט פאר זיך :

— פרעג, וואָס צאָפּלען זיי זיך אזוי, די קליינע מענשעלעך ?

זימביל איז נאָך גאָר א יונגערמאן, ערשט אין די פּערציגער אריינגעטראָטען. ער מאַכט דעם איינדרוק פון א געלאַסענעם, קאַלט־בלוטיגען און אביסעל פּוילען מענשען. אָבער ניט אימער איז זימביל געווען אזא געלאַסענער, אזא קאַלטבלוטיגער. אין זיין יוגענד איז זימביל געווען גאָר, גאָר אן אנדער סאָרט מענש. א סך היי־סער, א סך קאָכעדיגער זיינען דאָן געפּלאַסען די בלוטען אין זימביל'ס אָרערען. דער מוח און די האַרץ זיינען געווען אָנגעפּילט מיט פּאַרשידענע ברענענדע יוגענדי־חלומות. און אָט די שטורמ־דיגע חלומות האָבען דעם יונגענמאן אין אמעריקא געבראַכט. אָבער דאָ, אין דער נייער וועלט, האָט דער אידישער יונגער אימי־נראַנט זיך גענוג אָנגעהונגערט, גענוג אָנגעפּלאַגט. און דער שווערער לעבען אין דעם פרעמדען, אומבאַקאַנטען לאַנד האָט כּסדר גע־קיהלט און געגליווערט דעם יונגען מאַנ'ס הייסע יוגענדי־חלומות. דערנאָך זיינען געקומען ווייב און קינדער, און האָבען אַלץ מעהר און מעהר געקיהלט און געגליווערט דעם יונגען מאַנ'ס הייסע בלו־טען. גאָר די גרעסטע קיהלונגס־אַרבייט האָט איבער זימבילען אויפ־געטאָן זיין קענדי־סטאַרקע, זיין אייביגע טורמע.

זימביל האָט איינגעזעהן, אז דאָ, אין דער נאַרישער קענדי־סטאַרקע, ענדיגען זיך אלע זיינע חלומות. און אָט דיזער באַוואוסט־זיין, אז די קענדי־סטאַרקע איז דער סוף, דער רעזולטאַט פון אלע זיינע האָפּענונגען, פון אלע זיינע יוגענד שטרעבונגען, האָט אויסגע־לאָשען דעם פייער פון דעם מאַנ'ס נשמה, און ביסלעכווייז האָט די קענדי־סטאַרקע, די געלאַסענע, קאַלטבלוטיגע קענדי־סטאַרקע אויס־געאַרבייט פון זימבילען א געלאַסענעם, קאַלטבלוטיגען מענשען.

דאָך אין גאַנצען טויטען זימביל'ס נשמה האָט אפּילו די קענדי־סטאַרקע ניט געקענט, אין זימביל'ס נשמה איז דאָך פּאַר־בליבען לעבען א טיפע בענקעניש נאָך עטוואָס, וואָס די קענדי־סטאַרקע האָט איהם ניט געקענט געבען, און זימביל שטילט זיין טיפע בענקעניש מיט רעדען. זימביל האַלט אין איין רעדען, און דער רעדען איז זימביל'ס גייסטיגע באַפּרידיגונג. זימביל רעדט, זימביל האַלט אין איין רעדען.

א געוועהנליכער סטאַרקיעפּער קוקט קרומלאַך אויף איינעם,

וואָס קומט אריין אין געשעפט, און רעדט א סך מעהר ווי ער האנט
דעלט סחורה. מיט זימבלען איז אָבער פארקערט דער עסק: ביי
זימבלען אין קענדי־סטאָרקע זיינען אממעהרסטען אָנגעלעגנט, אַמ
מעהרסטען ווילקאָמען יענע אריינגעהער, וולעכע קויפען וואָס ווער
ניגער און רעדען וואָס מעהר, און מיט זייער רעדען גיבען זיי, נאָר
טירליך, א געלעגענהייט איהם אליין אויך צו רעדען. ווען א נע
וועהנליכער סטאָרקיער צייגט אייך אָן אויף דעם און דעם אלס
„נורניק“, אלס „באדערניק“, פארשטעהט איהר, נאָטירליך, אז ער
מיינט איינעם, ווער ס'קומט אריין אין סטאָר און נודיעט און באַ
דערט און רעדט מעהר ווי ער קויפט. ניט אזוי איז אָבער דער פאל
מיט זימבלען: ווען זימביל שטעהט אין זיין קענדי־סטאָרקע און
ארום איהם שטעהט א רעדעל מיט אריינגעהער און מען איז פאר
טיפט אין רעדען, און זימביל זעהט דערווייל דורכ'ן פענסטער פון
זיין סטאָר, אז ס'קומט צו איינער, וועגען וועמען ער ווייס, אז דער
איינער קומט ניט רעדען, נאָר טאָקע עפעס קויפען, באַמערקט זימ
ביל זעהר ניט גערן, זעהר ניט צופרידען:

— עס שלעפט זיך שוין אהער א „באדערניק“, א „נורניק“.
איך דאַרף שוין פארקויפען סחורה, א וואָרט לאָזט מען ניט אויס
רעדען.

אָט אזא מין מענש איז זימביל און אזא מין קענדי־סטאָרקע
פארמאָגען מיר אין אונזער נאָכבאַרשאַפט.

ווען עס האָבען זיך אָנגעהויבען די נייע צייטען, די מלחמה
צייטען, האָט אין זימביל'ס קענדי־סטאָר געקאָכט און געפלאַקערט.
דאָ אין סטאָר זיינען שלאַכטען געוואונען געוואָרען און שלאַכטען
זיינען פאַרלאָרען געגאנגען. אין זימביל'ס קענדי־סטאָר זיינען אויס
געארבייט געווארען די מערקווירדיגסטע מלחמה־פלענער און זימביל
אליין איז געווען אזוי פארטיפט און פארקאָכט אין אויסארבייטען
מלחמה־פלענער און באַשפרעכען מלחמה־פראַגען, אז אויף אזא
ניט־וויכטיגקייט ווי פארקויפען סחורה צו א קאָסטאַמער, האָט ער
אין נאנצען מיט די הענט אוועקגעמאַכט. האָט איהר געוואָלט, האָט
איהר גענומען א צייטונג און אוועקגעלעגט עטליכע פענים. האָט
איהר געוואָלט א סיגאַר, האָט איהר געקאָנט צוגעהן צום „שאָו
קיים“ אויסקלייבען א סיגאַר און באַצאָהלען. איהר האָט זיך אבער
געמוזט אליין באַדינען. זימביל האָט זיך מיט אזעלכע קלייניגקיי
טען ניט געלאָזט באַדערען. ער איז געווען צופיל פארנומען מיט
מלחמה־ענינים.

נאר די מלחמה איז, נאך אלעמען, געווען ניט אזוי וויכטיג פאר זימבלען, ווייל אייגענטליך איז ער געווען פרינציפעל גאָר אין נאַנצען געגען מלחמה. ביזוי. טאַקע באמת ביזוי איז זימביל געווען, ווען אין רוסלאנד האָט אויסגעבראַכען די רעוואָלוציע, און ס'האָט זיך אין זימביל'ס קענדיסטאָר אָנגעפאנגען א סדרה: „רעוואָלוציע אין רוסלאנד“.

וועגען קאָסטאַמער טענדען איז שוין ביי זימבלען איצט געווען אָפגערעדט. ס'איז אין זימביל'ס קענדיסטאָרקע געווען, ווי מען זאָגט פסח צום סדר אין דער הגדה: „כל דכפין יתא ויאכל“ (ווער ס'ווייל נאָר, זאָל קומען און עסען). קינדער, וועלכע זיינען געקומען קויפען קענדי, האָבען אליין גענומען די קענדי. ווער ס'האָט נאָר געוואָלט, האָט זיך געשטעלט אין זימביל'ס סטאָר „הינטער'ן קאַנ-טער“ און איז געוואָרען סטאָרקויפער. זימביל האָט מעהר פאר נאר-נישט געקעהרט. ער איז געווען צופיל אריינגעטאָן אין דער רוסי-שער רעוואָלוציע, איהם זאָל גאָר אין קאָפּ ליגען וועגען דעם, וואָס עס טוט זיך אָפּ אין דער קענדיסטאָרקע אין זיינער. פון אין דער פריה ביז שפעט אין דער נאַכט איז זימביל'ס סטאָר געווען אָנגע-פאַקט מט דעבאַטאַנטען וועגען דער רוסישער רעוואָלוציע. זימביל אליין האָט, נאַטירליך, אין יעדער דעבאַטע אנטײל גענומען, און זימביל האָט פון אין דער פריה ביז שפעט אין דער נאַכט געהאַל-טען אין איין באשפרעכען, אן איין אויספלאַנעווען די רוסישע רעוואָלוציע.

איז דאָך זימבלען געווען שוין גוט גענוג, זיינען אָבער אָנגע-קומען פאר איהם נאָך בעסערע צייטען... אין רוסלאנד האָט זיך אָנגעהויבען דער באַלשעוויזם, דער קאָמוניזם. איצט האָט זימביל עררייכט זיין העכסטען אידעאל!

די מלחמה האָט צווישען די פאַרשידענע עלעמענטען אין אונ-זער נאַכבאַרשאַפט ניט ארויסגערופען קיין איבעריגע צוויסטיג-קייטען און ניט געבראַכט צו אירגענד וועלכער באדייטענדער מחלוקה. אייניגע זיינען אפילו געווען דאנעגען מלחמה, אייניגע זיינען געווען פארברענטע פאַטריאַטען... אָבער אזוי ווי וועגען דער מלחמה האָט מען בכלל מורא געהאט א פרייע מיינונג אויסצו-דריקען, זיינען פאַרגעקומען פארהעלטניסמעסיג נאנץ ווייניג מחלוקות וועגען מלחמה ענינים אין אונזער נאַכבאַרשאַפט; וואָס עס איז שייך דער רוסישער רעוואָלוציע, האָבען די פאַרשידענע

עלעמענטען פון אונזער נאכבארשאפט אויך ניט געהאט וועגען וואָס צו קריגען זיך. די ארעמערע שכנים אין אונזער נאכבארשאפט האָבען זיך מעהר געפרעהט און מעהר אינטערעסירט זיך מיט דער רוסישער רעוואָלוציע, ווי די רייכערע פון אונזער געגענד, אָבער אויך די רייכערע און אפילו גאָר גאָר די רייכע האָבען אויך גאָרנישט געהאט דאָגעגען דעם, אז אין רוסלאַנד זאָל זיין א רעוואָלוציע, אז אין רוסלאַנד זאָל זיין ניט קיין קייסער גאָר א פרעזידענט, אזוי ווי דאָ אין אמעריקא. און דער גייסט פון אונזער נאכבארשאפט האָט זיך פינקטליך אָפגעשפייגעלט אין זימבעל'ס קענדי סטאָרקע. געקאכט האָט מען זיך אי וועגען דער מלחמה, אי וועגען דער רע-וואָלוציע... מען האָט גערעדט, מען האָט דעבאטירט, אָבער צו מחלוקות איז ניט געקומען. ווען עס איז אבער געקומען צו דער פראַגע וועגען באַלשעוויזם און קאָמוניזם איז שוין דער ביד-אהע-רינער פרידען אין אונזער נאכבארשאפט אין גאַנצען צושטערט גע-וואָרען.

די רייכערע פון אונזער נאכבארשאפט האָבען דערשפירט, אז אזא זאך ווי באַלשעוויזם און קאָמוניזם איז עפעס גאָר ניט אזא טייערע צאצקע פאר זייערע אינטערעסען. א רעוואָלוציע? יע! איבערהויפט ווען די רעוואָלוציע איז גאנץ ווייט פון אמעריקא. ארונטערגעוואָרפען א פאסקודנעם קיזער און געמאכט א פרייע לאַנד? אַלרייט! דאָס יע!! אָבער באַלשעוויזם? קאָמוניזם? מאַכען די לענדלאַרדס פאר אויס לענדלאַרדס, באַסעס פאר אויס באַסעס און נגידים פאר אויס נגידים? פע! דאָס איז שוין גאָר א מיאוסקייט!

ווען א גאנצער פאָלק נעמט און מאכט לענדלאַרדס פאר אויס לענדלאַרדס, באַסעס פאר אויס באַסעס און גלאַט אזוי, מיר ניט, דיר ניט נעמט מען צו „פראַפערטקעס“, מען מאכט גאָר די אַרימע-לייט, די פשוט'ע „קאמענע“ ארבייטער פאר גאנצע מיוחסים און אין א גאנצער מדינה ווערען די נגידים אויס נגידים, און מען פאָ-דערט נאָך, אז דער נגיד זאָל מוחל זיין און געהן ארבייטען אין א פאבריק, ווען ניט, ניט מען ניט קיין עסען — אויב אזוי, איז דאָך עפעס די וועלט גאָר קיין וועלט ניט! אמת, דאָס אלעס איז געשעהן ווייט, ווייט פון אמעריקא. אָבער נאָך אלעמען, ווער ווייסט! ס'קען נאָך אמאָל די מנפה פון יענער זייט ים פארשלעפט ווערען אהער אויך.

זיינען די רייכע פון אונזער נאכבארשאפט פלוצלינג געוואָרען

טוידט־שונאים צו רוסלאנד. און האָט נאר איינער סימפאטיזירט מיט די רוסישע באַלשעוויקעס און קאָמוניסטען, אזוינער איז ביי די רייכערע פון אונזער געגענד פאררעכענט געווארען אלס דער גע- פערהליכסטער פארברעכער. די אַרימערע טייל פון אונזער נאַכ- באַרשאַפט האָט אין דעם רוסישען באַלשעוויזם, אין דעם רוסישען קאָמוניזם דערשפירט דעם אָנקומען פון אן ענדליכער אויסלייזונג אפשר אויך פון זייער אייגענעם שווערען לעבען.

פאר דער אַרימערער טייל פון אונזער נאַכבאַרשאַפט, וועמעס לעבען עס האָט זיך געשלעפט שווער און האָפּנונגסלאָז, האָט דער רוסישער באַלשעוויזם און קאָמוניזם אָפּגעקלונגען עפעס אזוי ווי דער שאַלען פון דעם שופּר של משיח.

האָט זיך צוטיילט אונזער נאַכבאַרשאַפט אויף צוויי פּינד- ליכע לאַגערען, און די פּינדליכע און קריגערישע שטימונג צווישען די פאַרשידענע, עלעמענטען אין אונזער נאַכבאַרשאַפט האָט זיך גלייך אָפּגעשפיגעלט אין זימביל'ס קענדי־סטאָר.

וואָס ס'איז געווען שייך צו דער מלחמה און אפילו צו דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט זיך פון זימבלען אין באַצוג צו זיינע קאָסטימער ניט געפאָדערט קיין באשטימטע שטעלונג, ווען אין רוס- לאַנד איז אָבער געקומען צום באַלשעוויזם און די קאָסטימער אין זימביל'ס סטאָר האָבען זיך איינגעטיילט אין צוויי באשטימטע געג- נערשע לאַגערן, האָט שוין זימביל געמוזט ארויסצייגען זיין ריכ- טיגען קאָליר, האָט זיך זימביל ניט געלאָזט בעטען און איז אָפּען און פריי ארויסגעטראָטען פאר דער אידעע פון קאָמוניזם.

כאָטש די וועלט פון געשעפט האָט זימבלען וועניג וואָס אינ- טערעסירט, כאָטש ער האָט גאנץ וועניג מקנא געווען די אלע אר- מיגע געשעפטסלייט, וועלכע האָבען געמאכט געלד און מען איז אין דער מלחמה־פּראָספּעריטי רייכער און רייכער געוואָרען, כאָטש ער האָט אָט די אלע „אויפגעקומענע“ באַטראַכט אלס „קלייניקע מענ- שעלאַך“, האָט מען אָבער וועגען דעם זעלבען זימבלען פאַר קיין פאַל ניט געקענט זאָגען, אז איהם אליין לעבט זיך גוט און רוהיג אין זיין וועלטלעך.

האָט דאָך זימביל פאַרט געהאַט ווייב און קינדער, וועמען ס'איז אויסגעקומען צו ליידען פון אַרעמקייט און גוים און דאָ האָ- בען מענשען ארום און ארום געלד געמאכט, און מען איז פון טאָג צו טאָג רייכער און רייכער געוואָרען, זימבילס א לייבליכער שוואַגער, דער ווייבס א ברודער איז אריין אין „ריעל־עסטייט“ און

איז פאר א נאנץ קורצער צייט געוואָרען שטיין־רייך. זימבעלס אַנדערע קרובים זיינען אויך אין דער מלחמה־פראָספעריטי רייך גע-וואָרען און נאָר ער אַליין איז פאַרבליבען אויף גרויסענע צרות. האָט דער מענש קיין האָניג ניט געלעקט, ניט פון זיין ווייב, ניט פון דער רייך־געוואָרענער משפחה און אפילו ניט פון די ארומיגע פראָספעריטי־געשעפטסלייט.

די ווייב האָט פון זימבלען „שטיקער געריסען“. טעג און נעכט האָט זי איהם געיאָדיעט פארוואָס ער לאָזט דורך אזעלכע גאָלדענע צייטען און פרובירט אפילו ניט אַביסעל זיך אַרויפצואַרבייטען. די רייכע קרובים, האָבען איהם אויסגעלאַכט מיט שפּאַט און מיט גיפט:

— בטלן, מלמד, וויסטער קאַליקע!

— ס'וואָלט געווען א מצוה, ווען דיין ווייב שלאָגט מיט דיר כפרות.

— רו ביזט דאָך א גזלן, א מערדער איבער דינע אייגענע קינדער.

און כאָטש זימביל האָט זיך פאַרטרונקען אין מלחמה און רע-וואָלוציע ענינים, איז אָבער איהם פאַרט געווען וועניג וואָס מקנא צו זיין.

איז געקומען דער קאָמוניזם אין רוסלאַנד און האָט זימבלען פשוט געראַטעוועט, אויס רייך, אויס אָרעם, אויס געשעפטען, אויס באַרייסען, אויס שווינדלערייען, אויס ריעל־עסטייט, אלע זיינען גלייך, אלע מוזען געהן ארבייטען, אויס יחסנים — אָט דאָס איז א וועלט, אָט דאָס הייסט אויפגעטאָן טאַקע אַ ממשות'דיגע שטיקעל ארבייט!

א שעהנערען חלום האָט זימביל זיך גאָר ניט געקענט פאַר-שמעלען. איז זימביל געוואָרען אַן אויסגעשפראַכענער באַלשעוויק, ער האָט גענומען פרעדיגען באַלשעוויזם און קאָמוניזם פריי און פראַנק פאר די אריינגעהער אין זיין קענדי־סטאַר... האָבען די עט-ליכע רייכע קאָסטאַמער, וועלכע פלעגען דאָרט אמאָל קויפען א סיגאר און א צייטונג, גענומען לויפען פון זימביל'ס סטאַר אזוי ווי מען לויפט פון א שרפה!

אָבער זימביל האָט זיך פון דעם, וואָס די רייכערע קאָסטימער זיינען פון זיין סטאַר געלאָפּען, וועניג וואָס צום האַרצען גענומען. פאַרקערט, זימביל האָט זיך נאָך געפיהלט געשמייכעלט פון דעם, וואָס ער האָט אין נאנצען אויסגעקאסירט פון זיין סטאַר די

„סוועלס“, ווי ער פלעגט אָנרופען די רייכערע קאָסטאַמערס. איצט האָט זימביל עררייכט זיין העכסטען אידעאַל. פטור גע-
וואָרען פון די „סוועלס“, וועלכע פלעגען אמאָל עפעס קויפען ביי
איהם אין סטאָר, האָט ער מעהר ניט געהאַט ווער עס זאָל איהם
באָדערען מיט ביזנעס ענינים. איצט זיינען געקומען צו איהם אין
סטאָר בלויז ריידער, בלויז דעבאַטאַנטען, בלויז אזעלכע, וועלכע
זיינען גלייך מיט איהם געווען איבערגעבענע באַלשעוויקעס און
פארברענטע קאָמוניסטען; פארקויפען סחורה האָט שוין איצט זימ-
ביל ניט געדאַרפט, און ער האָט זיך געפיהלט זעהר געהויבען. זימ-
ביל האָט אריינגענומען א פאָנגאַראַף אין זיין סטאָר, דער פאָנגאַראַף
האָט ניט אויפגעהערט צו שפילען דעם אינטערנאַציאָנאַל. און פון
אין דער פריה ביז שפעט אין דער נאכט האָט מען אין זימביל'ס
סטאָר מיט פייער און ברען באַשפראַכען די רוסישע קאָמונע.

זימביל האָט איצט געלעבט אין א וועלטעל פון שעהנע חלומות.
און ווען זימביל פלעגט אָנקוקען זיין שכן, דעם גראַסערימאַן, וועל-
כער איז געווען בלייך און צומוטשעט פון געלד מאכען; ווען ער
פלעגט אָנקוקען זיין צווייטען שכן, דעם רייכען בוטשער און זעהן
ווי די צוויי געטרייע שכנים זיינע לעגען איין וועלטען, אבי דעם
דאָלאַר צו מאכען, פלעגט ער פיהלען ווי ער ווערט דערשטיקט פאר
געלעכטער. און אזוי טריאומפירענר לאַכענדיג פלעגט ער רעדען
צו זיינע שכנים :

— איהר קלייניקע נארעשע ברואים'לאַך, וואָס רייסט איהר
אזוי איין אייערע געדערים, ס'וועט דאָך סאַי-וויסאַי באַלד זיין א
וויסטער סוף צו אייערע פעטע באַנק-ביכלאַך, א סוף צו אייערע
טענעמענט הייזקעס, איהר, געלד-חברה'לע וועט באַלד ווערען אויס
קאפּעליוש-מאַכער.

— איז „דאַטסאָו“ ? — פלעגט דער גראַסערימאַן מיט שפאָט
אָנקוקען דעם גליקליך-פאַרפלאַמטען זימבלען — איז „דאַטסאָו“,
און ווער וועט דאָס אונז מאכען פאר אויס קאפּעליוש-מאַכער, אפּשר
דיינע רוסישע באַלשעוויקעס ?

— דאָ איז ניט רוסלאַנד, ס'איז ניט חס-מוזשיק, דאָ ברודערל,
וועט מען דערלאנגען איבער די לאַפּקעלאַך — פלעגט דער בוטשער
ארויסהעלפען זיין שכן — דעם גראַסערימאַן.

— מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט אין רוסלאַנד אויך קיינער
ניט געגלויבט אז צו דעם וועט קומען, מען איז זיך אויך רוהיג
געשלאָפען, איז אָבער פאר אזעלכע פאַראַזיטען ווי איהר זייט פאַרט

דער בראך געקומען — פלעגט זימביל ענטפערן מיט ברייטקייט — אָט אזעלכע מענשעלאך ווי איהר זייט, האָבען אויך אין רוסלאַנד זיך אויסגעלאכט און אויך געשריען, אז מען וועט געבען איבער די הענט, האָט מען אָט די אלע שרייער נאָר געגעבען איבער די הענט, אזוי ווי מייז האָט מען זיי אויסגעטייליגט און זייט נאָר ניט אזוי רוהיג וועגען אייער אמעריקע, ס'וועט ניט נעמען לאַנג און מען וועט אייערע מענשעלאך דאָ אויך צורעכט מאכען.

און דער גראָסערימאן און דער בוטשער און די אלע אנדערע „גוט אָפניקעס“ צו וועמען דער טריאומפיהרענדער זימביל פלעגט אזוי רעדען, האָבען געפיהלט אין דער טיפעניש פון זייערע הערצער ווי ארויפשוואַרפען זיך אויף זימבלען און איהם אויף שטיקער צורייסען, אָבער דערפאר טאקע ווייל זיי האָבען געוואוסט וואָס עס קומט פאָר אין רוסלאַנד, האָבען זיי זיך געפיהלט אָפהענדיג און אָנגעשראָקען, פֿלעגען זיי זיך אָפהיטען צו פארפיהרען מיט איהם צו לאַנגע ארגומענטען און זיי פלעגען בלוזי אוועקמאכען מיט די הענט :

— אָה, מען האָט אייך פארפאָקט, משוגענער באַלשעוויק !
זימביל האָט אָבער געגלויבט, אז דער יוסטוב איז איצט שוין אויף זיין נאָס און ער פלעגט ענטפערען מיט א צופרידענעם לאַכען :
— אָט די משוגענע באַלשעוויקעס וועלען די גאנצע וועלט איבערנעמען.

די אויפגעקומענע קרובים, די רייך־געוואָרענע משפחה האָבען גענומען אויסווייכען זימבלען, אזוי ווי מען ווייכט אויס אַ מגפה, זיין רעדען וועגען דעם קאָמוניזם האָט זיי שווער געמאכט אויף די הערצער, זיין נביאות זאָגען, אז דער קאָמוניזם וועט ניט פארבלייבן בען בלוזי אין דעם ווייטען רוסלאַנד, אז קוים האָט זיך די שרפה אָנגעצונדען וועלען שוין פונקען אויך אהער אין אמעריקע פאר־קלייבען זיך, האָט זייערע הערצער מיט שרעק אָנגעפיהלט, האָבען זיי בעסער מעהר אויף די אויגען ניט געצייגט זיך.

איבער דעם וואָס די רייכע משפחה האָט זיך מעהר אויף די אויגען ניט געצייגט האָט זיך זימביל'ס מאַטעריעלע לאַגע באדייט מענר פארערנערט, משפחה פלעגט פאָרט ווען ניט ווען געבען צו לייזען אין זימביל'ס סטאַרקע, אן אנדערש מאָל פלעגט מען זימביל'ס ווייב מיט עטליכע דאָלער ארויסהעלפען, מען פלעגט די נויט באַדערפטיגע קינדערלאַך ברענגען קליידער, שיד, איצט איז צו דעם אַלץ אַ שנעלער סוף געקומען. האָט די נויט זימבעל'ס פאַמיליע

ביים סאמע האלז אָגעכאפט און געשטיקט נאָר אָן רחמנות, האָט זימביל'ס ווייב א גוואלד געמאכט :

— זימביל, א בראַך איז צו אונז, מען לייזט דאָך אין סטאָר א סענט ניט, האָסט דאָך אזוי ווי מיט פלעקער פון סטאָר פארטריבען יעדען אנשטענדיגען קאָסטימער.

ווערט זימביל וועניג נתפעל פון זיין ווייב'ס פראָטעסטירען און ענטפערט אויף זיין געוועהנליכען געלאסענעם שטייגער :

— ווער דארף זיי די „סוועלס“, די בורזשוקעס, די ביליגע אַל-רייטניקעס? זאָלען זיי נאָר געהן, אין רוסלאַנד איז מען שוין פון זיי פטור געוואָרען, ס'וועט לאַנג ניט נעמען, מען וועט פון זיי דאָ אויך פטור ווערען.

— מײן ברודער, אונזערע אלע קרובים האָסטו דאָך מיט דיין משוגענעם רעדען פארטריבען פון אונז, מען האָט דאָך אונז ווי אויפ'ן וואַסער איבערגעלאָזען, מען וויל אפילו אויף אונז קיין ברע-קעל רחמנות ניט האָבען — ברעכט די זימבעליכע די הענט אין איהר פאַרצווייפלונג.

— ווער דאַרף זייער רחמנות — ענטפערט אָבער זימביל — באַלד וועט אויף זיי זיין א רחמנות, ס'קומען אָן נייאניקע צייטען אויף דער וועלט.

און זימביל האָט געמיינט וואָס ער האָט גערעדט, אין דער טיפעניש פון זיין האַרצען, האָט דער מענש געצערטעלט א האַפער-נונג, אז איבער דער גאַנצער וועלט קומט אן איבערקערעניש, אז אַט-אַט היינט אדער מאָרגען וועט די גאַנצע וועלט ווערען א גן-עדן, ס'וועט זיין א וועלט אָן פאסקודנע קענדי-סטאַרקעס, וואו אזא מענש ווי ער איז, דאַרף אָבפינסטערן זיינע טעג און יאָהרען, ס'וועט זיין א סוף צו רייכע קרובים, וואָס צורייצען זיין ווייב'ס אפעטיטען און מאַכען זיין לעבען נאָך שווערער, ס'וועט זיין א נייע וועלטעלע. און זימביל האָט געשוועבט אין א וועלט פון שעהנע האַפּענונגען, זיסע, ליכטיגע טרוימען...

* * *

אָבער אַט האָבען זיך זאכען גענומען ענדערען אין רוסלאַנד, לענין דער אָנפיהרער פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָט פלוצלונג געהייסען אינפיהרען די נייע עקאָנאָמיע, וואָס ס'האָט געהייסען : „די נעפ“ און ס'האָבען גענומען דערטראַגען זיך מאָדנע נייע וועגען רוסלאַנד, ס'האָט געהייסען אז ס'איז שוין אויס קאָמונע, ס'האָט

געהייסען אז לענדלאָרדס אין רוסלאַנד קריגען צוריק די „פּראָפּעט“ קעם“ וואָס די רעוואָלוציע האָט ביי זיי צוגענומען, די פּאַבריקאַנט טען קריגען צוריק זייערע פּאַבריקען, ס'האָט געהייסען, אז נאָר, נאָר גרויסע מענשען אין רוסלאַנד האָבען איינגעזעהן, אז מיט דער גאַנצער קאָמונע האָט מען א „מיסטעיק“ געמאַכט, און זימבלען האָט זיך פון אַט די אלע גערוסען, וואָס זיינען כּסדר אָנגעקומען פון רוסלאַנד, כּסדר אין הארצען אָפּגעריסען.

זימביל'ס רייכע משפּחה האָט זיך ווידער גענומען צייגען און מען האָט מיט א גיפטיגען נצחון גערייצט זיך מיט איהם :
— זימבלע, ס'איז א סוף צו דיין קאָמונע !

און ווי משפּחה האָט געלאכט פון זימבלען, ווי מען האָט איהם צו „פענרושע“ געמאַכט, ווי מען האָט איהם ערנידעריגט און באַ-ליידיגט !

— וואַרט אויס, ס'איז נאָך ניט קיין סוף, אייערע מענשעלאַך וועלען נאָך האָבען צו זאָגען און צו זינגען — פּלעגט זימביל ענט-פערן דער רייכער משפּחה, אָבער אין זיינע ווערטער האָט אויסגע-פעהלט דער אַמאָליגער ברען, זימביל'ס הארץ איז איצט געווען פּאַרפייניגט פון א צווייפעל, דאָס האָט זיך געשפּירט אין זיין רעדען און זיין דרעהען האָט קיין איינדרוק ניט געמאַכט.

די שכנים — די סטאַרקעפּערס האָבען דערלעבט נקמה פון זימבלען, פון דעם „משוגענעם באַלשעוויק“, האָבען זיי זיך איצט איבער דעם מענשען איזדיעקעוועט מיט א שד'שער גרויזאַמקייט, האָט דער בוטשער איהם נאָר דערמאַפט דרויסען ביים סטאַר, האָט ער אויסגעבראַכען אין א פעטען לאכען :

— נו באַלשעוויק, ביזט אויף געהאַקטע צרות אין דיין „צאָ-ציאַליסטישען“ רוסלאַנד האָט מען דיין קאָמונע דערוואָרגען.

— אז דערוואָרגען זאָלט איהר ווערען, איהר שטיק פעטס — פּלעגט זימביל ענטפּערען כלומרשט מיט א נאַכלעסיגען שמיכעל, אָבער געפיהלט האָט ער ווי שפּיען דער גאַנצער וועלט אין פנים אריין.

— „די משוגענע באַלשעוויקעס וועלען די גאַנצע וועלט איר בערנעמען“ — פּלעגט דער גראַסערימאַן איבעררעדען זימביל'ס אַמאָליגע ווערטער און ער פּלעגט לאַכען דערביי מיט אזא בייזען געלעכטער.

זימביל איז אַרומגעגאַנגען א מוטלאָזער, ווי די ערד א פאַר-

פינסטערטער, דערזעהן איהר מאן מיט ארונטערנעהאקטע פליגעל,
האָט זיך די ווייב פאר איהם גענומען מיט א נייעם ברען :
— דו זימבעלע בעסער ווער א מענש, הער אויף צו הלומ'ן,
נעם זיך פאר דער ביוזנעס, אין סטאָר זאָלסטו נעכטיגען און טאָגען,
דיין פאָנגראַף וועל איך צוברעכען, אויס קאָמונע, זימביל, זעה
ברענגען צוריק די אלטע קאָסטימער, מעגסט פאר אונזערע קרובים
אויך אביסעל בויגען דיין נארעשען, דיין משוגענעם קאָפּ, האָב
רחמנות, גיב זיי נאָך.

זימביל האָט ניט גענטפערט, ווי א פארהעלצערטער איז ער
געשטאנען, עפעס ווי איינער פון נאָר אַן אנדער וועלט, האָט
גאָסיע די הויכע ווייטער גערעדט :

— ס'איז דאָך אויס מיט דייע באַלשעוויקעס, מיט דיין קאָ-
מונע, ס'איז דאָך א שמחה אויף דעם גאנצען בלאַק, וואָס דארפסטו
זיין דער איינציגער משוגענער, ס'איז דאָך מיר איבער דיר די וועלט
ניט ניהא, אז ניט ניהא זאָל דיר זיין דיין לעבען, אז שווער זאָל דיר
זיין אזוי צו עטעמען ווי מיר איז שווער צו לעבען.

— שעלט, פלוך, הוליע, גאָסקע — האָט זימביל געמורמעלט,
נאָר פון אַרט האָט ער זיך ניט געריהרט און איז אלץ געשטאנען
ווי א נעכטיגער.

— וועסט זיך איבערבעטען מיט מיין ברודער, וועסט זיך
בויגען פאר די קרובים, וועלען זיי צו אונז בעסער ווערען, וועלען
זיי אונז מיט אביסעל געלט ארויסהעלפען, מען וועט אין סטאָר
אביסעל נייעם סטאָק ארייננעמען, מען וועט אויספוצען א פענסטער,
קאָסטימער וועלען נעמען אריינקומען.

זימביל האָט א וואָרט ניט געענטפערט, איז די הויכע זימ-
בעליכע ווילדער געוואָרען, האָבען איהרע קאָסקע אויגען דעם מאַן
מיט ווילדקייט אָנגעקוקט, האָט זי גענומען פאטשען מיט די הענט
און פארשטיקט שרייען :

— אין אלע סטאָרס דאָ מאכט מען גאָלד, די סיראָטיכע געהט
ארום אן איינגעטונקטע אין דזשולערי און איך בין א שלעפערקע,
איך וויל אז דו זאָלסט מיך אויפהערען פלאַגען, איך וויל לעבען מיט
מענשען גלייך, איך וואָרען דיר, משוגענער זימביל, איך וועל מיט
די קינדער אנטלויפען פון דיר, איך וועל דיר אליין איבערלאָזען
אזוי ווי א משוגענעם הונט, „פעיגערען“ זאָלסטו.

זימביל האָט גאָרנישט געענטפערט, אן איינגעבראָכענער איז

ער געוואָרען און פון רוסלאַנד זיינען כסדר אָנגעקומען ניים, וואָס האָבען כסדר געקיהלט זיינע בלוטען, זימביל האָט געפיהלט ווי דער סאַמע באַדען וואָלט פאָרוונקען געוואָרען פון אונטער זיינע פיס, א שווערע פראָסטיגע פינסטערניש האָט זיין צופייניגטע נשמה ארומ גענומען. זימבעל האָט גענומען טראַכטען וועגען אַ סוף מאַכען צו אלץ, ער האָט מעהר ניט געוואָלט לעבען און ווי ער האָט דערנאָך פאַר נאָהענטע מענשען דערצהעלט, האָט ער שוין עטליכע מאָל צוגעקליבען אויפהענגען זיך אויף א „געז־פיקסטשור" אין דעם פינסטערן צימערל אהינטערן סטאַרקע, נאָר אלעמאָל ווען ער איז שוין געשטאַנען מיט דער שטריק פארבונדען ארום האַלז פלעגען זיך איהם שפאַרען געדאַנקען אין קאָפּ, אז טאַמער וועט אין רוסי לאַנד ווידער קומען צו אַן ענדערונג. אַט די געדאַנקען פלעגען איהם אָפּהאַלטען פון צו מאַכען אַ שנעלען סוף פון זיך און איינמאָל ווען ער איז אזוי געשטאַנען מיט דער „פעטליע" ארום האַלז, איז אנגע- נאַנגען זיין גאַסיע און זי האָט געמאַכט אַ גוואַלד...

זימביל'ס סטאַרקע האָט זיך שוין מעהר ניט געעפענט, אין די הענט פון אַן „אַקשיאָניר" איז די סטאַרקע אַריבער. די זימבעלס האָבען זיך פון אונזער געגענד ארויסגעקליבען, ווייסען מיר ניט וואוהין זיי זיינען אַהינגעקומען. מיט דער צייט האָבען זיך דער- טראָגען צו אונז פארשידענע קלאַנגען, האָט מען דערצהעלט, אז זימביל איז אוועקגעפאַרען קיין באלטימאָר צו זיינעם אַן אמאָליגען חבר אַן ארבייטער און אויך אַ באַלשעוויק, אנדערע האָבען דער- צעהלט, אז זימביל האָט זיך מיט זיין פאַמיליע אריבערגעקליבען קיין באלטימאָר, אז ער האָט זיך דאָרט אויסגעלערענט אַ מלאכה און ארבייט אין אַ שאַפּ, אנדערע זאָגען, אז ער איז אוועק אָהן זיין פאַמיליע, אז די הויכע גאַסיען האָט מען נאָר געזעהן אויף ריווער- סייד דרייוו, וואו איהר רייכער ברודער וואוינט, ווייסען מיר ניט אויף ריכטיג וואָס מיט זימבעלען איז געוואָרען. אנדערע זאָגען, אז ער האָט זיך נאָר אוועקגעלאָזען טרעמפעווען, ווער ווייסט? אין רוסלאַנד איז דערווילע געוואָרען טאַקע אַ סוף צו דעם „נעפּ", ס'זיינען געקומען ענדערונגען נאָך ענדערונגען, וואָלט זיך אזוי ווע- לען ווייסען ווי אזוי אַט די אלע כסדר'דיגע ענדערונגען דאָרט אין די „סאָוועטען" האָבען זיך אָפּגערופען אויף זימביל'ס נשמה, עס וואָלט זיך וועלען ווייסען:

וואו ביזטו פארשוואונדען געווארען, זימביל? !

די בשורה ביי איהר חתן'ס קבר

און איך, דעם יונג־פארשטאָרבֿענעם ראָזענבערג'ס פריינד און חבר, און עטעל, די שעהנע יונגע עטעל, ראָזענבערג'ס איבערגע־בליבענע כלה, ביידע זיינען מיר געשטאַנען א לענגערע צייט ביי ראָזענבערג'ס קבר, ביי דעם קבר פון מיין פריינד און חבר און עטעל'ס חתן, ביידע גלייך האָבען מיר געשוויגען, אָבער ס'איז עפעס געווען א מורא'דיגער שווייגען.

ס'איז געווען א ווינטער טאָג, א כמורנער, א פארוואַלקענטער טאָג, דער גאנצער בית עולם איז געווען מיט שנעע פארלייגט און פארוואַרפען, און פון דעם שנעע זיינען עפעס אזוי ווי פארגליי־ווערטע געשפענסטער ארויסגעוואקסען די פארשידענע מצבות און די עמליכע קלענערע און גרעסערע ווינטערדיג־פארדארטע בוימער, וועלכע זיינען דאָ און דאָרט געווען עפעס אזוי ווי צוואוואַרפען איבער דעם אומענדליך ווייטען בית עולם, און אויף דעם גאנצען פעלד פון טוירט האָט מען קיינעם ניט געזעהן, בלויז איך און רא־זענבערג'ס יונגע שעהנע כלה. בלויז מיר צוויי האָבען זיך געפונען אויף דעם פארשטילטען בית עולם. אזוי זיינען מיר ביידע גע־שטאַנען א לענגערע צייט פארשטילט און פארגליווערט אזוי ווי ס'זיינען געשטאַנען פארשטילט און פארגליווערט די אלע ארומיגע מצבות.

נאָר אָט האָט עטעל אוועקגעזעצט זיך ביי דעם קבר פון איהר חתן, צוגעלעגט איהר פנים צום ווייסען שנעע, מיט וועלכען דער קבר איז פארוואַרפען געווען, באלד האָט זיך דערהערט איהר פאר־שטיקטער געוויין, און אזוי וויינענדיג האָט עטעל געזונגען ביי דעם קבר פון איהר חתן, אבער וואָס פאר א מורא'דיגער זינגען דאָס איז געווען! עטעל האָט געזונגען דאָס רוסישע רעוואָלוציאָנערע טרויער־ליעד!

„ווי זשערטוואָיו פאלי“

„ו'באָרביע ראָקאוואָי“.

אימה'דיג האָט איבער דעם ווינטערדיגען ווייסען ווייסען בית

עולם אָפּגעקלונגען עטעל'ס זינגען... מיר דאַכט זיך, אז אזוי לאַנג
ווי איך וועל לעבען וועל איך ניט פאַרנעמען עטעל'ס מורא'דיגען
זינגען ביי דעם קבר פון איהר חתן...

* * *

ווען ראָזענבערג איז געקומען נאָך אמעריקא, איז ער אלט
געווען א יאָהר פינף און צוואנציג; אין רוסלאַנד איז ראָזענבערג
געווען א געטרייער, איבערגעבענער סאָציאליסט; פאַר זיינע אידעען
איז ער אין פילע רוסישע טורמעס געזעסען, איבער זיינע אידעען
האָט ער געמוזט פון רוסלאַנד לויפען און דער יונגער אידיש-
רוסישער ענטהוואַסט איז נאָך אמעריקא געקומען.

ראָזענבערג איז ניט געקומען נאָך דער נייער וועלט, א נייעם
גליק צו זוכען, אָדער א נייע היים פאַר זיך געפינען... צו טייער, צו
הייליג איז פאַר דעם יונגען סאָציאליסט רוסלאַנד געווען, אז ער זאָל
נאָר ווען עס איז קענען א טראַכט טאָן וועגען זוכען פאַר זיך א
היים אין א נייעם לאַנד; ראָזענבערג איז געקומען אין אמעריקא
אזוי זיך אײַך דערוויילע, אַפּזײַן דאָ אביסעל צייט ביז רוסלאַנד וועט
פריי ווערען, און דערנאָך צוריק אהיים פאַהרען אין ראָססיא!
ראָססיא, וועלכע האָט איהם אזוי גרויזאם באַהאַנדעלט, ראָססיא,
וועלכע האָט איהם געפייניגט און געפלאַגט און געזוכט אומצוברענגן
גען אי אלס אידען, אי אלס סאָציאליסט; ראָססיא, וועלכע ער האָט
אַבער פון זיין הארצען ניט געקענט און ניט געוואָלט ארויסרייסען.
ראָססיא וועלכע ער האָט אזוי הייליג, אזוי משונע געליבט; אין
ראָססיא וועט ער צוריק פאַהרען. צוריק אין זיין שעהנעם לאַנד,
אין זיין הייליגע, הייליגע היים!

ראָזענבערג'ס חלום איז מקוים געווארען, זיין ראָססיא איז
פריי געוואָרען, אָבער דעם אַרימען טרוימער איז ניט באשערט
געווען זיין שעהנסטען, זיין הייליגסטען חלום צו דערלעבען.
ראָזענבערג, וועלכער איז פון נאַטור געווען א טרוימער, האָט
זיך זעהר שלעכט צוגעפאַסט צו דעם פראַקטישען אמעריקאנעם
לעבען און איבערהויפט ווען דער מאַן האָט זיין לעבען אין אמע-
ריקא באַטראַכט, נאָר ווי א צייטווייליגע אַפּקומעניש, וועלכע דאַרף
זיך היינט-מאָרגען ענדיגען. ווייל ראָזענבערג איז זיכער געווען, אז
די צייט פון דער רוסישער רעוואָלוציע איז נאָהענט און ער וועט
דאָך באַלד סאי ווי סאי פאַהרען אהיים. נו, טאָ צו וואָס זאָל ער
זיך ברעכען דעם קאָפּ וועגען אזא זאָך, ווי קענען מאַכען א לעבען

אין אמעריקא? ווער רעדט שוין וועגען טראכטען קומען צו עפעס
א שטיקעל פראקטישען תכלית?

צו וואָס? ראָזענבערג האָט פאַר אַזעלכע זאַכען ניט גענאַרט,
האָט ער טאַקע ניט געהאַט קיינמאָל וואו דעם קאָפּ אוועקצולעגען,
האָט ער טאַקע קיין מאָל א רעכטען זאַטען מאָלצייט ניט אָפּגע-
געסען, און אין דער צייט, ווען ער איז געווען אריינגעטאָן אין
זיינע חלומות וועגען רוסלאַנד, האָט דער טרוימער גאָר ניט בא-
מערקט, אז זיין אייביגע פּלאַנעניש, זיין שטענדיגער הונגער פּאַנ-
גען אָן צו פּאָדערען זייער קרבן; אין דער צייט, וואָס דער אידיש-
רוסישער אינטעליגענט האָט געהאַפּט, אז אָט אָט פּאָהרט ער צוריק
אין זיין געליבטער ראָססיא, האָט ער גאָר ניט באמערקט, אז איהם
געהט שוין דער טויט נאָך טריט ביי טריט.

ראָזענבערג האָט זיך פּאַרליבט אין א מיידעל, אויך א אידיש-
רוסישע טרוימערין. ראָזענבערג איז פון דער מיידעל געליבט גע-
ווען מיט א הייסער, מיט א ברענענדער ליבע. און צוליב זיין גע-
ליבטער, צוליב זיין כּלה, האָט ראָזענבערג אויף א ווילע פּאַרנעסען
אָן רוסלאַנד און ער האָט גענומען שטרעבען צו קומען צו עפעס א
שטיקעל תכלית טאַקע דאָ אין אמעריקא. אָבער לאַנג האָט דער
טרוימער שוין איצט נישט געדאַרפּט שטרעבען. דער תכלית האָט
שוין איהם ערווארטעט, און עררייכט האָט ער זיין תכלית אויף א
בעטעל אין אַ ניו יאָרקער האָספיטאַל.
ראָזענבערג איז געשטאַרבּען.

דאָקטוירים האָבען ערקלערט, אז ראָזענבערג איז געשטאַרבּען
פון א מאַגען-קראַנקהייט. מיר, וועלכע האָבען איהם געקענט און
געוואוסט ווי אזוי דער מאַן האָט זיך געפלאַנט אין אמעריקא —
מיר האָבען געוואוסט, אז דער רוסישער טרוימער איז אין אמעריקא
לאַנגזאַם אויסגעגאַנגען פון הונגער.

ביי דעם טרוימער'ס טויטען-בעט בין איך געווען, איך און זיין
כּלה, מעהר קיינער ניט. מעהר האָט ער קיינעם ניט געהאַט אויף
דער וועלט. און דער שטאַרבּענדער טרוימער האָט געזאָגט צו אונז
— איך שטאַרב... ניט באשערט מיר צו זעהן א פרייען רוס-
לאַנד. אָבער איך ווייס, אז באַלד וועט רוסלאַנד פריי זיין. און איך
ווייל פון אייך, אז ווען עס וועט קומען דער גרויסער טאַג פון דער
רוסישער פרייהייט, זאָלט איהר ביידע קומען צו מיין קבר און מיר
אַנזאָגען די גליקליכע בשורה.

און דער שטאַרבענדער האָט לאַנגזאַם אָנגעקוקט זיין כלה און
ער האָט צוגעגעבען :

— און ווען דו, מיין עטעלע, וועסט קומען צו מיין קבר,
זאָלסטו זינגען דאָס, וואָס איך האָב אימער פון דיר אזוי לייעב גע-
האַט צו הערען. זאָלסט זינגען ביי מיין קבר :

„ווי זשערטוואָיו פּאַלי,
ו'באַרביע ראָקאוואָי“.

דאָס זיינען געווען ראָזענבערג'ס לעצטע ווערטער.

געשטאַרבען איז ראָזענבערג !

געשטאַרבען איז א רוסיש אידישער טרוימער, געשטאַרבען
אין א רייכען, אָבער א פרעמדען לאַנד, געשטאַרבען פון הונגער אין
א רייכען, זאַטען לאַנד !

און ווען ס'איז אריבער א צייט פון עטליכע יאָהר נאָך דעם
טרוימער'ס טויט, איז דעם טרוימער'ס חלום מקוים געווארען. עס
איז געקומען צו א נאנצער וועלט איבערקערעניש. ס'האָט אויס-
געבראַכען א וועלט-מלחמה. דער רוסישער טראָן איז צושמעטערט
געוואָרען. רוסלאַנד איז א פרייע סאָציאליסטישע לאַנד געווארען.
און אין א געוויסען זונטאג פריהמאָרגען — ס'איז געווען א ווינר
טער פריהמאָרגען, אזא אומעטיגער, אזא כמורנער פריהמאָרגען,
ווען צו מיר איז געקומען עטעל, ראָזענבערג'ס איבערגעבליבענע
כלה.

עטעל איז געווען אָנגעמאָן אין שווארצען. די כלה האָט אימער
נאָך איהר פארשטאַרבענעם חתן טרויער-קליידער געטראָגען. איהר
שעהנער געזיכט איז אויסערגעווענהליך בלאַס געוואָרען, אין איהרע
שעהנע אויגען האָט זיך אזוי פיל וועה, אזוי פיל שמערץ אָנגעזעהן.

עטעל האָט צו מיר געזאָגט :

— האָבען מיר טאקע דערלעבט א פרייען רוסלאַנד !

— יעס, רוסלאַנד איז ענדליך פריי — האָב איך געענטפערט.

— מיר האָבען דערלעבט, אָבער ראָזענבערג לינט אין קבר

— האָט עטעל ווייטער באַמערקט.

מיר האָט אין האַלז א קנויל פון טרערען געשטיקט. איך האָב
די טרערען ארונטערגעשלונגען, אָבער רעדען האָב איך ניט גע-
קענט.

און עטעל האָט מיך געפרעגט :

— געדענקט איהר, וואָס ראָזענבערג האָט אונז געבעטען פֿאַר זיין שטאַרבען ?

— יעס, איך געדענקט. געוויס געדענקט איך.

— איך פֿאַהר איצט צו ראָזענבערג'ס קבר. ווילט איהר מיט-פֿאַהרען ?

איך האָב עטלען אָנגעקוקט, איהר בלאַסער פנים איז אזוי הייליגערנסט געווען, און איהר הייליגע ערנסטקייט האָט זיך עפעס אזוי ווי אין מיין אייגענעם הארצען פארקליבען; איך האָב קיין איין וואָרט ניט ארויסגערעדט, עפעס אזוי ווי איך וואָלט מורא גע-קראָגען, אז רעדען קען וואָכעדיג מאכען דעם הייליגערנסטען מאַמענט.

שווייגענדיג האָב איך מיינע אויבערקליידער אָנגעטאָן. שוויי-גענדיג בין איך מיט עטלען פון מיין הויז ארויס, און איך און עטעל זיינען ביידע אוועקגעגאנגען אויף דעם קבר פון מיין חבר עטעל'ס חתן.

דער בית עולם איז געווען מיט א קלאָרען שנעע באדעקט, און די מצבות און די נאקעטע בוימער זיינען פון דעם שנעע ארויסגע-וואקסען און זיינען געשטאנען אזוי ווי פארגליווערטע גייסטער. דער טאָג איז געווען אַ כמורנער, אַ וואָלקענדיגער און איך און עטעל זיינען אזוי געשטאנען ביי דעם קבר פון אונזער חבר און ביידע האָבען מיר אַ לאַנגע צייט געשוויגען.

און אזוי שטעהענדיג מיט א געזונקענעם קאָפּ איבער איהר חתן'ס קבר, האָט עטעל גערעדט :

— רוסלאַנד איז פריי געוואָרען. איך ערפיל דיין לעצטען וואונש, מיין טייערער, מיין ליבער. איך בין געקומען דיר די בשורה אָנזאָגען...

מורא'דיג האָבען געקלונגען עטעל'ס עמליכע ווערטער... א שוידער איז מיר אריבער איבער מיין נאנצען לייב... און ווען עטעל איז אנשוויגען געוואָרען, האָט זיך מיר געדאכט, ווי איהרע ווערטער הערען זיך נאָך אלץ. מיר האָט זיך געדאכט, ווי איהרע ווערטער וואָלטען זיך צושפרייט איבער דער גאנצער ווייטקייט פון דעם בית עולם... מיר האָט זיך געדאכט, ווי אלע מצבות רעדען איבער עטעל'ס ווערטער, עטעל'ס בשורה צו איהר פארשטאַרבענעם חתן.

און איך און עטעל האָבען ווייטער געשוויגען. נאָר אָט האָט
עטעל אוועקגעזעצט זיך ביי דעם קבר פון איהר חתן, צוגעלייגט
איהר פנים צו דעם קלאָרן ווייכען שנעע, מיט וועלכען איהר חתן'ס
קבר איז געווען באדעקט און באלד האָט זיך דערהערט עטעל'ס
פארשטיקטער יאָמער.

און אָט האָט עטעל ווידער איהר קאָפּ אויפגעהויבען. שטיק-
לאַך שנעע פון איהר חתן'ס קבר זיינען געווען באהעפט צו איהר
קאָפּ און צו איהר בלאַסען געזיכט. צווישען דער בלאַסקייט פון
איהר געזיכט און דער ווייסקייט פון דעם שנעע האָט זיך אַ גאנץ
קליינער אונטערשיד באַמערקט. און פּלוצלונג האָט עטעל גענומען
זינגען :

„ווי זשערטוואָיו פּאַלי,

„וו'באָרביע ראַקאָוואָי“.

עטעל האָט ערפילט איהר חתן'ס לעצטען וואונש.
אימה'דיג האָט איבער דעם ווינטערדיגען בית עולם אָבגעקלונ-
גען עטעל'ס זינגען.

איך וועל די סצענע קיינמאָל ניט פארנעמען.

א באַנדעל פאַר די קרובים אין רוסלאַנד

וועלכער איד דאָ אין אמעריקע שיקט דאָס ניט היינטיגע ציי-
טען א באַנדעל מיט שפּיז אָדער א פעקעל מיט קליידער צו עפעס א
קרוב אין רוסלאַנד, אין דעם אייביגען, אייביגען רוסלאַנד. וואָרים
וועלכער איד האָט דאָס ניט איבערגעלאָזען עפעס א קרוב אין רוס-
לאַנד ?

און אָט וועל איך אייך אריינפיהרען אין א אידישער הויז, וואו
מען האַלט אין פּאָקען א באַנדעל פאר רוסלאַנד, און מיר וועלען
זיך אביסעל צוקוקען ווי אזוי עס געהט דאָרטען אָן מיט דעם פּאָ-
קען.

ס'איז א ווינטער-נאַכט. דרויסען איז גאנץ קאַלט, נאָר אין הויז
איז ווארים. דער לענדלאַך, וועלכער איז איבערגעשראַקען פון די
לעצטע „טענענט-און-לענדלאַך-געזעצע“, מוז געבען סטיעס פאַר
די שכנים, צי ער וויל, צי ער וויל ניט. ס'געהט סטים, די רעדי-
אייטאָרס „פורשקען“ און הוזשען, עס דאַכט זיך, ווי די סטים אין
די רעדיאייטאָרס וואָלט געמורמעלט: „ס'מוז, ס'מוז זיין סטים,
ס'מוז...“ א געזעץ.

אין הויז איז ווארים, און מחמת דעם עסק מיט'ן פּאָקען דעם
באַנדעל פאר רוסלאַנד איז אין הויז אן אויפּרעגונג, די עלעקטריק
ברענט אין אלע חדרים, און ס'איז ווארים און ס'איז ליכטיג אין
הויז, ליכטיגער ווי אימער.

די נאַנצע פּאַמיליע איז אין דערהיים. טאַטע-מאַמע און אלע
פיער קינדער זיינען ביזי מיט'ן פּאָקען דעם באַנדעל. די קינדער
זיינען אלע אמעריקאנער געבאַרענע. זיי ווייסען וועניג וועגען רוס-
לאַנד. זיי טראכטען און שטעלען זיך פאַר „ראַשיאַ“ אלס עפעס א
ווייט, ווייט, האַלב-ווילד געהיימיספול לאַנד. זיי שטעלען זיך
פאַר רוסלאַנד, די אמעריקאנער געבאַרענע קינדער, אזוי ווי טאַטע
און מאַמע שטעלען זיך פאַר „משינאַ“ אָדער עפעס א שבט פון
האַלב-ווילדע מענשען ערגעץ-וואו אין אפריקאַ, נאָר די קינדער די
אמעריקאנער געבאַרענע קינדער, זיינען אויך ביזי מיט'ן פּאָקען

דעם באַנדעל פאר „ראַשא“, און די נאַנצע פאַמיליע איז דעם אכענד אויסערגעווענהליך אויפגערגנט.

דער טאַמע דרוקט אויס אויף אַ ווייסען סייװענט דעם רוסישען אַדרעס. די עלטערע טאַכטער דרוקט אויס דעם אַדרעס אין ענגליש. דער עלטערער זװן האָט געבראַכט פון גראַסערי א זאַס און פון סטיישאַנערי סטאַר האָט ער געבראַכט שטריק און פאַק־פאַיער צו מאכען דעם באַנדעל פאר רוסלאַנד. די מאמע פאַקט אין זאַס די זאַכען. די אינגערע צוויי סינדער קוקען זיך גלאַט צו מיט גרויס נייעריגקייט צו דעם ווי עס געהט אָן די ארבייט פון פאַקען דעם באַנדעל נאָך רוסלאַנד און עס איז רעש'דיג אין הויז.

אויף דעם גרויסען קיילעכדיגען טיש אין דיינינג־רום זיינען אָנגעלעגט די זאַכען, וועלכע מען דאַרף איינפאַקען. אלטע קליידער, נייע קליידער מכל המינים: זאַקען, שיך, קאַלאַשען, זומערדיגע זאַכען, אונטער־וועש, אויבער־וועש. א גאַנצער בערגעל איז אָנגע־וואַרפען אויפ'ן טיש; מאַן און ווייב קוקען איבער נאָך אמאָל און נאָך אמאָל די זאַכען. און די פרוי רעדט האַלכ־פאַרטראַכט, עפעס ווי צו זיך אליין.

— אפשר איז וועניג, אפשר נאָך עפעס שיקען ?

— וואָס נאָך קען מען שיקען ? דאַכט זיך, אלעס, וואָס עס איז געווען אין הויז, איז שוין דאָ אויפ'ן טיש ! — ענטפערט דער מאַן.

דעם באַנדעל שיקט מען דאָס איצט צו דער פרוי'ס א שוועס־טער'ס צוויי טעכטער. די שוועסטער איז געשטאַרבען, איבערגע־בליבען זיינען די צוויי מיידלעך עלענדר, ווי די שטיינער. האַלטען אין איון צושיקען בריף: „טייערער אָנקעל, ליבע טאַנטע, האָט רחמנות, שיקט פאַסילקעס, שיקט עפעס צום עסען, לאָזט ניט אויסגעהן פון הונגער. שיקט קליידער. העלפט אונז !“

עסענוואַרג האָט מען שוין ארויסגעשיקט עטליכע מאָל. איצט שיקט מען קליידער, א באַנדעל מיט קליידער, און די מוהמע שטעהט ביים טיש א צורודערטע, א פאַרזאָרגטע :

— אפשר איז וועניג ? אפשר דאַרף מען נאָך עפעס שיקען ?

— וואָס קען מען דען נאָך שיקען ? — קוועטשט דער אָנקעל

מיט די פלייצעס — דאַכט זיך, וואָס ס'איז נאָך דאָ אין הויז, וואָס מ'קען נאָר שיקען, פאַקט מען איין.

זאָגט לילינקע, א מיידעלע פון א יאָהר צוועלף :
 — מאַמא, פאַק איין מיין ספּרינג-קאָוט.
 — נאַרישע מיידעלע, צו וואָס טויג דיין ספּרינג קאָוט ? —
 קוקט אָן די מאַמע מיט ליבע און מוטערליכע צערטליכקייט איהר
 יונג טעכטעריל — ס'וועט זיין צו קליין. די מיידלאך דאָרט זיינען
 פיל עלטער און גרעסער פון דיר.
 — שיק אוועק מייע ראַבער בוטס — שלאָגט זיך אָן דער
 צעהן-יעהריגער מאַקסעלע.
 — אָ, זיי שטיל — ביזערט זיך אָן גוטמוטיג דער פּאָטער
 אויף מאַקסעלען און טאַטע און מאַמע פּאַקען ווייטער דעם באָנ-
 דעל.
 א שכנה פון „נעקסט דאָר“ לויפט אריין.
 — איהר שיקט א באַנדעל נאָך רוסלאַנד ? — פרעגט אויפ-
 גערעגט די שכנה.
 — יעס, נאָך רוסלאַנד.
 — איך האָב שוין דריי באַנדלאַך אוועקגעשיקט.
 — מיר שיקען דעם פּערטען באַנדעל.
 — זאָל אייך גאָט דערפאַר בענשען — ווינשעוועט די שכנה
 נעהט צו צום טיש און נעמט העלפען פּאַקען דעם באַנדעל.
 נאָך א שכנה איז אריינגעקומען, א שכנה פון איבער'ן גאַס.
 — וואָס פּאַקט מען דאָס ? — פרעגט זי.
 — א באַנדעל פאַר רוסלאַנד.
 — צו קרובים ?
 — צו מיין שוועסטער'ס צוויי טעכטער — ענטפּערט שפּרה.
 — שיקט זיי זאָלץ — גיט אן עצה די שכנה פון איבער'ן גאַס.
 — זאָלץ נאָר ? — פרעגט איבער די שכנה.
 — יעס. זאָלץ. צו מיין בוטשער איז פון רוסלאַנד, פון זיין
 שטערטעל, א בריוו אָנגעקומען. שרייבט מען, אז מען גויטיגט זיך
 אין זאָלץ.
 — איך האָב שוין געשיקט זאָלץ — דערצעהלט די נעקסט
 דאָריגע שכנה, און אלע העלפען איינפּאַקען און איינבינדען דעם
 באַנדעל פאַר רוסלאַנד.

עדי, דער עלטערער באָי, איז אריינגעגאנגען אין פראָנט־רום
און אריינגעלעגט אין דער וויקטראָלא א רוסישען רעקאָרד. עדי
ווייס, אז טאָטע און מאַמע גלייכען די „רוסישע סאַנגס“. ער אליין
גלייכט דאָס ניט, נאָר צוליב דער שמחה מיט דעם פאָקען פון
באַנדעל האָט ער נאָכגעגעבען די עלטערען. הערען זיך צו עדי'ס
טאָטע און מאַמע צום הימן פון דעם פרייען רוסלאַנד, און ביידע
בלייבען שטעהן אזוי פארטראַכט, טיף פארטראַכט, טיף פאר-
חלום'ט.

עס טראַכט זיך וועגען רוסלאַנד די מענשען. ס'חלום'ט זיך
וועגען רוסלאַנד, וועלכע איז אזוי ווי אויף אייביג אין קאָפּ און אין
הארצען ווי איינגעוואַקסען געבליבען.

רוסיש-אידישע אינטעליגענטען זיינען זיי אָט די צוויי מענ-
שען, אָט די מאַן-און-פּרוי, וועלכע שיקען איצט דעם באַנדעל נאָך
רוסלאַנד, רוסיש-אידישע אינטעליגענטען, ביי וועמען רוסלאַנד איז
אלץ אן אייביגע הייליגקייט פארבליבען. און מאַן און פּרוי, די
צוויי רוסיש-אידישע אינטעליגענטען, שטעהען אזוי פארטראַכט
ביים גרויסען טיש אין דיינינג־רום. מען הערט זיך צו די טענער
פון דעם רוסישען פרייהייטס-הימן, מען רוקט זיך צום זאָק מיט די
איינגעפאָסטע זאָכען, און ביי ביינען גלייך לעגט זיך אויף די ליפּען
א ביטערער, א וועהטאַנדיגער שמייכעל.

— וועה איז מיר, וועה איז מיר! — קוקט אָן די פּרוי דעם
זאָק מיט די זאָכען. וואָס פאר א שווערע צייט רוסלאַנד לעבט אי-
כער.

— אך, באַזשע מאַי, באַזשע מאַי! — רייסט זיך ארויס א
שוואַכער זיפּץ פון דער סאַמע טיפעניש פון דעם מאַן'ס האַרצען.

און מאַן און פּרוי פאָקען ווייטער די זאָכען אין זאָק אריין,
פאָקען ווייטער דעם באַנדעל פאר רוסלאַנד.

און אין פראָנט־רום שטעלט עדי אריין אין דער וויקטראָלא א
צווייטען רוסישען רעקאָרד און איבער'ן הויז צוטראַגען זיך די טיף-
גריפענדע טענער פון אן אלטער רוסישער פּאָלקס-ליד:

„אָך, טי דאָליא, מאַיא דאָליא,
„זאַטשעם טי דאָליושקא מעניא,
„דאָ סיבירי דאָוועלא?“

און ס'טרעגנט זיך אוועק דעם מאן'ס נשמה אין דעם ווייטען
רוסלאנד. אָט איז ער אין דער היים. אָט איז ער צוריק יונג, ווי ער
איז געווען דאן, ווען ער האָט רוסלאנד פארלאָזען. אָט זיינען זיינע
חברים, מיט וועלכע ער האָט באַלאַנגט צו דער דאמאָלסדיגער אונד-
טערערדישער סאָציאליסטישער באוועגונג. אָט איז רוסלאנד מיט
איהרע רוסישע ארבייטער אין בלוזעס. אָט זיינען רוסישע דערפער,
רוסישע פויערים, אָט איז רוסלאנד, וועלכע איז אזוי איינגעבאקען,
אזוי איינגעברענט אין זיין טיפען האַרצען.

און פלוצלינג נעמט דער מאַן רעדען צו זיין פרוי, רעדען האס-
טיג, רעדען מיט אימפעט :

— וועסט זעהן, שפרה, רוסלאנד וועט זיין אַלרייט, רוסלאנד
וועט אלע איהרע אומגליקען איבערלעבען, אי איהר הונגער, אי
אלע איהרע אנדערע צרות. רוסלאנד וועט ארויסקומען ערהאבענער,
הייליגער, ליכטיגער ווי אימער. וועסט זעהן, שפרה, אָט די רוסלאנד,
וואוהין מיר שיקען איצט באַנדלאַך מיט עסענוואַרג און קליידער,
וועט נאָך זיין די האַפנונג און די טרייסט פון דער גאנצער וועלט!
— הלוואי, הלוואי — מורמעלט שפרה און ביי מאַן און ווייב
בלישצען טרערען אין די אויגען.

אן אויסערגעוועהנליכער פריהמאָרגען

איינער א מאן אין די מיטעלע יאָהרען, איינער פון די אלע אנדערע, וועלכע האָבען באמונה שלמה געגלויבט, אז מיט דעם סוף פון דער שוידערליכער בלוטיגער וועלט־מלחמה, וועט אויך זיין א סוף צו די אלע אומגליקען און צרות, אין וועלכע די וועלט האָט זיך געטרונקען; איינער וועלכער האָט געגלויבט, אז מיט דער ערקלעהרונג פון פרידען אויף די שלאכטפעלדער פון פראנקרייך, וועט געבאָרען ווערען א נייע גליקליך־ליכטיגע צייט, האָט באשריבען וואָס ער האָט איבערגעפילט אין יענעם אויסערגעוועהנליכען פריהמאָרגען, ווען מען האָט שוין געוואוסט אז די מלחמה איז געענדיגט, אז פרידען איז ערקלעהרט געוואָרען און אָט איז פאר אייך דעם מאנ'ס הארץ־אויסגוס:

וואָס פאר א פריהמאָרגען, וואָס פאר אן אויסערגעוועהנליכער פריהמאָרגען!

ענדליך, ענדליך איז אָנגעקומען דער גרויסער טאָג, דער הער־ליכער טאָג, דער טאָג פון פרידען!
ענדליך איז געקומען דער טאָג אויף וועלכען די גאנצע וועלט האָט געווארט מיט א פארשטיקטען אָטעם.

שוין באגינען האָט דער רעש פון טראַמפייטען, גלאַקען און דאָס פייפען פון די שיפען אויף די שטאָטישע וואסער־ברעגען און פארבייליפערנע שטאָטישע באהנען, אָנגעזאָגט די גרויסע, די אימה־דינג־גרויסע בשורה, אז א נייע צייט איז געבאָרען געוואָרען!
געענדיגט איז די וועלט־מלחמה. געענדיגט איז די וועלט־שחיטה. מענשען וועלען זיך אויפהערען צו קוילענען. פרידען קומט אָן.

ס'געהט אוועק א בלוטיגע, א שווערע, א פינסטערע נאכט און עס קומט אָן א וואונדערבארער פריהמאָרגען!
און עס האָפט זיך און עס גלויבט זיך, אז עס וועלען פאר־שוואונדען ווערען די אלע ביזע, די אלע פינסטערע גייסטער, וועלכע האָבען ליב נאכט. דער אָנקומענדיגער ליכטיגער טאָג וועט זיי פאר־יאַגען פון דער וועלט, פון דער נייגעבאָרענער וועלט.

ווי גוט, ווי גרינג ס'וועט זיין דאָס לעבען אין אזא מין שעה-
נער, פרייער נייער וועלט.

מיין האַרץ האָט מיר האַסטיג געקלאַפט פאר פרייד, פאר
אויפֿרעגונג.

איך האָב אויפֿגעוועקט מיין פרוי. איך האָב מייע קינדער פון
זייער זיסען שלאָף אויפֿגעריסען.

„קינדער שטעהט אויף. עס איז א שאַדען, מייע ליבע, אזא
מין מאַמענט צו פארשלאָפען. א נייע צייט ווערט געבאָרען... א
גרויסע צייט, א שעהנע צייט, אן ערהאַבענע צייט!“

„הערט זיך צו, קינדערלאַך, ווי עס יובעלט, שאהלט, קלינגט
הערט זיך צו און פיהלט זיך גליקליך וואָס איהר זייט נאָך אזעלכע
יונגע צווייגעלאַך, ווייל איך וועט אויסקומען צו וואַקסען און
בליהען אין א שעהנער, אין א נייער וועלט. אייער יוגענד וועט ניט
דערשטיקט ווערען פון דער אַרומיגער, שווערער, דריקענדער פינס-
טערניש, אזוי ווי עס איז געשטיקט געוואָרען די יוגענד פון אייער
פאָטער. איהר טייערע, איר גליקליכע, קינדערלאַך. איך וועט אויס-
קומען בליהען אין א פרייער וועלט. איך וועט אויסקומען וואַקס-
ען און באַדען זיך אין לויטער זונען-שיין.“

אויפֿגעוועקט די קינדער, געמאַכט פרעהליך, רעש'דיג מיין
הויז, האָב איך שוין באזאָרגט ווער עס זאָל זיך פרעהען אין מיין
שטילער היים און איך בין אין דער גאָס ארויס.

ווי פרעכטיג, ווי ערהאַבען, ווי אויסערגעווענהליך שעהן אָט
דעם היינטיגען פריהמאָרגען איז די זון אויפֿגעגאנגען. מיר האָט זיך
געדאַכט, אז אזא אויסערגעווענהליכען זונען-אויפֿגאנג האָב איך
נאָך קיינמאָל ניט געזעהן.

עפעס אזוי ווי די זון וואַלט אויך באגריפען די וויכטיגקייט
פון דער אומערגעווענהליכער צייט. זי איז ערשינען פייערדיג-
רויט, פול מיט פרייד, פול מיט גרויסקייט, שמחה און נצחון.

און די זון האָט אריינגעשיינט אין די פענסטער פון די אנט-
קעגענדיגע הייזער, און אין די פענסטער האָבען זיך טויזענדער
גלענצענדע פייערלאַך אָנגעצונדען. וואָס פאר אַ הערליכע, וואָס
פאר א שעהנע שרפה!

און מיין גאַנצער וועזען איז אויפֿגעציטערט געווארען. עפעס
אזוי ווי פון אן אימה'דיגען רעליגיעזען געפיהל. מיר האָט זיך גע-
וואַלט גלויבען אין עטוואָס גרויסעס, אין עטוואָס אומבאגרייפליכעס,

אין עטוואָס הייליגעס. מיר האָט זיך געוואָלט א הייליגע ברכה
מאַכען. מיר האָט זיך געוואָלט „שהחינו" זאָגען.

עס האָט זיך מיר געוואָלט דאנקען, דאנקען אימיצען פאר דעם
גרויסען מזל מיינעם, וואָס מיר איז אויסגעקומען צו דערלעבען אזא
מין אינטערעסאנטע, אזא מין הערליכע, אזא מין אויסערנעוועהנ-
ליכע צייט!

אויף דער גאס האָבען זיך גענומען קינדער צייגען. יונגע אומד-
שולדיגע קינדערלאך!

די קינדער האָבען געהאט „האַרנס" און גלעקלאך, האָבען זיי
געשאהלט, געקלונגען און געטאַנצט פול מיט פרייד, פול מיט גליק.
איך האָב געקוקט אויף די קינדער און איך האָב זיי מקנא
געווען!

איך האָב זיי ניט מקנא געווען זייער פרייד, זייער טאַנצען און
שפילען. זיי שפילען און פרעהען זיך, ווייל זיי זיינען קינדער, ניט
דערפאר ווייל היינטיגער פריהמאַרגען איז אזא ערהאַבענער — דאָס
פאַרשטעהען זיי דאך ניט, אַרעמע!

איך האָב זיי מקנא געווען, ווייל די צוקונפט איז זייערע. איך
האָב זיי מקנא געווען, וואָס אָט די יונגע נשמה'לאך איז אויסגעפאַ-
לען דער מזל צו זיין נאָך קינדער אין אזא מין צייט. און איך האָב
ביי זיך געטראַכט:

אַה, איהר גליקליכע, ווען די נייע צייט וועט זיך צובליען
אין איהר גאַנצער יונגענד און פראַכט, וועט איהר ערשט דאָן זיין
אין אייער בליהענדער יונגענד און ווי גוט און ווי אינטערעסאַנט
אייער לעבען וועט זיין.

און וואָס וועט מיט מיר דאָן זיין?

אַלט! אָבגעלעבט. אָדער אין א גרוב א פאַרגעסענער!

און מיר איז געוואָרען אזוי שווער און פאַרדראָסיג, וואָס איך
בין ניט אינגער ווי איך בין.

עס קומט דאָך יעצט אָן אזא שעהנע צייט אזא ערהאַבענע
צייט — האָב איך ביי זיך געטראַכט — און יעצט ווען עס קומט
אָן דער וועלט'ס שעהנע, ליכטיגער פריהמאַרגען, קומט אָן צו דער
זעלבער צייט מיין אווענד.

אך, ווי עס וואָלט זיך יעצט וועלען יונג זיין!

און וויפיעל יאָהרען ס'האָבן זיך שוין אוועקגעקויקעלט זייט
יענעם פריהמאָרגען, ווען דער באַניסטערטער מאַן האָט אזוי שעהן
געטרוימט וועגען דער ליכטיגע צוקונפט וואָס ס'וועט קומען נאָכ-
דעם, ווי די בלוטיגע וועלט־מלחמה האָט זיך געענדיגט... איך האָב
געקענט אָט יענעם באַניסטערטען מאַן... מיר פֿלעגען זיך באַנען
גענען אַמאָל און מיר באַגעגענען זיך אויך איצט און אַלע מאָל
ווען מיר באַגעגענען זיך איצט... ווען ס'זיינען שוין אַריבער אזוי
פיל יאָהרען נאָך יענעם פריהמאָרגען, רעדען מיר וועגען די איצטיגע
שווערע, פינסטערע צייטען... און דאָן לָאָזען מיר זיך אַריין אין
עראינערונגען וועגען יענע, יענע צייטען און אַלע מאָל פרעגן איך
איהם דערביי:

— נו, לאַנדסמאַן, איהר געדענקט ווי איהר האָט פאַנטאַזירט,
אַז ס'קומט אַ ליכטיגע צוקונפט, אַז ס'ווערט געשאַפֿען אַ נייע
וועלט?

— געוויס געדענקט איך — ענטפֿערט ער אַלע מאָל מיט דעם
זעלבען אומעטיגען שמייכעל — בין איך דען געווען דער איינציגער,
וואָס האָט אזוי פאַנטאַזירט און גע'חלומ'ט? ... געווען מאַדנע
צייטען... אַלע האָבען ערוואַרטעט און זיינען זיכער געווען, אַז אַ
נייע, גליקליכע, פֿרייע צייט קומט אָן... עפעס איז אין דער לופטען
געהאַנגען גוטע, טייערע פאַרשפּרעכונגען... געווען אַזאַ מאַדנע
צייט... אַלע האָבען געהאַפֿט, פאַנטאַזירט. מען איז ווי די
פאַרטשאַדעטע אַרומגעגאַנגען...

אין שאַפּ און אין דערהיים

דער נייער טאָטע

יאַנקעל'ס פאך איז געווען: שטעפערײ ביי דאָמען-העמקעס און אויף דעם איריש-אַמעריקאנעם לשון הייסט עס, אז ער איז געווען אן אָפּרייטער ביי מילינערי. יאנקעל איז אַלעמאַל געווען זעהר א גוטער און זעהר א שנעלער ארבייטער. ביי די באַלעבאטיים פון זיין פאך האָט יאנקעל א גרויסען נאָמען געהאַט, יעדער איינער האָט איהם געוואָלט אין זיין שאַפּ אריינקריגען און יאנקעל האָט פאַר יאָהרען און יאָהרען, וואָך איין, וואָס אויס, אהיים צו דער ווייב גוטע ווערזשעס געבראַכט.

נאָר פּלוצלונג זיינען אריין אין דער מאָדע „פעלט העטס“, ס'הייסט, העטקעס אויסגעארבייט פון אַזאַ מין וואַליק, „טאָרבעס“, ווי אין דער מילינערי פאך האָט מען דעם סאָרט העטקעס אָנגערופען. קינד און קייט, אָרים און רייך, אַלט און יונג, די יונגע פּלעפּערקע, דער פּלעפּערקע'ס מוטער, די באַבע, די ווירטהין און די דינסט — אַלע האָבען זיך אין „טאָרבעס“ אויסגעפּוצט. אָבער צו די „טאָרבעס“ האָבען זיך זעהר וועניג אָפּרייטערס געפּאָדערט. איין איינציקער אָפּרייטער האָט געקענט אין א טאָג ארויסגעבען א גאַנצען ים מיט „טאָרבעס“. זיינען טויזענטער מילינערי אָפּרייטערס ארויסגעשטופט געוואָרען פון זייער פאך, און געבליבען ארבייטסלאָז.

צווישען די ארויסגעשטופטע איז אויך אונזער יאנקעל געווען. שווערע טעג זיינען אָנגעקומען פאר יאנקעלען. יאנקעל, איבער וועמען באַסעס פּלעגען זיך שלאָגען, האָט איצט אומזיסט געקלאַפּט אין די טירען פון מילינערי שעפּער. מען האָט איהם מעהר ניט געדאַרפט האָבען. יאנקעל'ס הימעל איז מיט א שווערער כּמאַרע פאַרצויגען געוואָרען.

ווייסט איהר וואָס ס'הייסט צו זיין ארבייטסלאָז אין אמע-ריקע? ווייסט איהר וואָס ס'הייסט צו זיין אין קאָלאָמבוסעס מדינה: א מאַן אָהן א דזשאַב? ניט געפרואווט זאָל מען ווערען. די ערר ווערט פאַרוונקען פון אונטער אייערע פיס און איבער אייער

קאָפּ איז אָנשטאַט א הימעל — א האָפּנונגסלאָזע פינסטערניש אויסגעשפּרייט. פאַר דער גאַנצער וועלט שיינט די זון נאָר ניט פאַר דעם ארבייטסלאָזען, פאַר איהם וויל די זון ניט לייכטען. מענ-שען ווייסען פון וואָך און יום-טוב. פאַר דעם ארבייטסלאָזען איז נישטאָ קיין אונטערשייד פון איין טאָג ביז א צווייטען. אלע טעג זיינען ביי איהם גלייך; אלע, ווי פון א שווערען בליי אויסגעגאַסען. איהר זייט ערגער אָפּ ווי דער שווערסטער חולה. א קראַנקען קומט מען געוואָהר ווערען; צו א קראַנקען קומט מען מיט טרייסט-ווערטער. פון אן ארבייטסלאָזען אין אמעריקא וויכט מען. אייערע באַקאַנטע, אייערע בעסטע פריינד ציטערען צו הערען אייער נאָמען דערמאָנט. אייער אייגען ווייב און סינדער הויבען אייך אָן צו בא-טראַכטען מיט אומרוהיגקייט און שרעק.

וועה איז צו דעם ארבייטסלאָזען.

און יאנקעל איז איצט געווען ארבייטסלאָז, א מאַן אָהן א דזשאַב. און אזוי איז ער פארבליבען — א מאַן אָהן א דזשאַב — כמעט דריי יאָהר צייט.

פאַר די דריי יאָהר צייט איז יאנקעל, נאַטירליך, ניט געזעסען אין שטוב און געווארט אויף דער גאולה. יאנקעל האָט גאַנצע טעג געזוכט, כאַטש וואָס ער זוכט האָט ער אליין ניט געוואוסט. דער מענש האָט זיך געוואָרפען ווי א פיש אויף דער יבשה. געזוכט ארבייט ביי דרעסעס, ביי משוועקעס, ביי האַלץ, ביי אייזען; גע-שטאַנען אָהן א הימעל פאַר אן אָנקעל, א רייכען סוועטער-באַס; געשטאַנען מיט אן איינגעבויענעם רוקען פאַר נאָך עפעס א קרוב, א פאַרמעגליכען ריעל-עסטימיטניס; געפרוואוט קענוועסען, קלאַפּען אין טירען; געמאַכט א שטיקעל דזשאַב דאָ, דאָרטען; אמאָל גע-ארבייט א טאָג, אמאָל צוויי אָדער דריי טעג כסדר; אמאָל אויף איין דזשאַב פארבליבען א גאַנצע וואָך צייט און נאָכדעם ווייטער א האַלב יאָהר צייט געזוכט. געזוכט און געזוכט.

אזוי האָבען זיך אוועקגעקייקעלט דריי יאָהר צייט און יאנקעל, פאַרגעסט ניט, האָט געהאַט א ווייב, סינדער און א לענדל-אַרד.

היינט ווי אזוי-זשע לעבט מען דורך דריי יאָהר צייט ווען דער קאָפּ פון דער פאַמיליע איז — א מאַן אָהן א דזשאַב? פּרעגט ניט קיין צופיל קשיות. מען לעבט, אבער אלץ הייסט „געלעבט“.

וואו נאָר עס איז געווען אן אָפּגעשפּאַרטער סענט, האָט מען דאָס אויפגעגעסען... ס'רעדט זיך אזוי — אויפגעגעסען; געציילט

די ביסענס... און מיט יעדען ביסען געוואָרגען זיך. איינגעקוועטשט די הוצאה ביו קוים די נשמות צו דערהאַלטען. ניט פאַרגונען זיך אויף דער ליכטיגער וועלט אן איבעריגען קוס צו טאָן... מען האָט געלעבט און אויף עפעס געווארט, געהאַפט.

קינדער זיינען אונטערגעוואקסען. א טאַכטער האָט דורכגע- מאכט א קאָמערציאלע הויך-שול און געקראָגען א שטעלע אין אן אָפּיס. צוויי בחורים'לאך, יונגינקע, צאַרטע, האָבען פאַר דער צייט אָפּגעזעגענט זיך מיט די אמביציעס, וועגען וועלכע מען האָט גע- טרוימט, ווען דער טאטע איז נאָך א גוטער פאַרדינער געווען. מען האָט זיך אויפגעזוכט דזשאבס; גענומען ביסלעכווייז פאַרדינען, און אין הויז די פאַרדינסטען אָפּגעגעבען.

די מאמע איז געווען די קאסירערין און מיט מוטערליכער וויי- טאָנדיגער צערטליכקייט האָט זי די קינדערשע האָרעוואניע, ווי די אויגען אין קאָפּ, אָפּגעהיט. טויענט מאָל האָט זי אויסגערעכענט און איבערגערעכענט, אז קיין איין-און-איינציגער סענט זאָל, חס וחלילה, אומזיסט ניט פאַרשווענדעט ווערען.

אזוי האָט זיך גענומען פיהרען א הויז — אין גאנצען אָהן א טאַטענ'ס הילף.

און יאַנקעל? יאַנקעל האָט נאָך אלץ געזוכט. טאָג איין טאָג אויס אויפגעשטאַנען פאַרטאָג, צונעגרייט ברעקפעסט פאַר די קינד- דער — פאַר די נייע ברויטגעבער; שטילערהייט פון הויז זיך ארויסגעכאַפט, און אוועקגעלאָזט זיך טאַפען ווענט אין דער פינס- טער און זוכען און זוכען דעם נעכטיגען טאָג. און אלע פאַרנאַכט איז יאַנקעל אהיים געקומען אן איינגעבויענער, אן איינגעהוי- קערטער, מיט א פאַרגעלטען געזיכט, א געפאַלענער ביי זיך, א האָפּנונגסלאָזער, א פאַרצווייפעלטער, א פאַרשוויגענער, א מידער, א צובראַכענער.

איינמאָל איז יאַנקעל פון זיין אייביגער זוכעניש געקומען אַהיים, ניט נאָר א נידערגעשלאָגענער, נאָר טאַקע אויך א קראַנקער. ער האָט זיך אין בעט אריינגעוואָרפען.

יאַנקעל'ס ווייב האָט פאַרבראַכען מיט די הענט און האָט וויינענדיק אין זיך גענומען בעטען ביי איהר חולצה:

— יאַנקעל, וועה איז צו מיינע יאַהרען! הער אויף! האָב רחמנות! הער אויף דיין זוכעניש! וועסט דאָס גאָר ניט אויס- האַלטען! דו געהסט דאָך אויס ווי אן אָנגעצונדענע ליכט! ...

יאנקעל, ס'ווערט דאך מיר פינסטער פאר די אויגען ווען איך קום
דיך און פאר זיך!

— נו, וואס דען זאל איך טאן? — האט יאנקעל אויסגע-
קרבצט — זאל איך זיצען מיט פארלייגטע הענט? דו ווייסט דאך,
פאניע, אז איך קען עס ניט. דו ווייסט דאך, אז ס'איז ניט אין
מיין כאראקטער.

— נו, און אז דו לאזט זיך ארויס זוכען און שלעפסט זיך
ארום א גאנצען טאג, און שלאגסט זיך אומזיסט און אומנישט פון
די כחות ארויס, איז דען בעסער?
— מען האפט דאך... אפשר...

— ניטא קיין „אפשר“, — האט יאנקעל'ס ווייב מיט צערט-
ליכקייט געביזערט זיך אויף איהר מאן. — איך וועל דיך פון הויז
ניט ארויסלאזען, איך וועל פארשפארען אלע טירען! זאל נעמען
א סוף צו דיין זוכעניש!

— זאל איך אפשר אזוי זיצען מיט צונויפגעלייגטע הענט און
צוקוקען ווי מען עסט פון די קינדערשע פארדינסטען. הא, פאניע?
— האט יאנקעל, מיט טרערען-פארלאפענע אויגען, אָנגעקוקט זיין
ווייב.

פון דעם דערמאָנען אז מ'לעבט פון די קינדערשע פארדינסטען,
האט פאניע א ריס געטאן אין האַרצען. ווען זי האט אָבער אָנגע-
קוקט איהר מאן, ווי קראַנק ער איז, האט זי אויף איהם גענומען
זיך בייזערען ווי מען בייזערט זיך אויף א קינד:

— נו וואס איז? — וואס איז דער אומגליק אזוי גרויס
ווען קינדער העלפען אויס אין א שלעכטער צייט? וועניג האט מען
פאר זיי געהאָרעוועט? ניט געפעהרליך, קיין עין הרע, קיין בייז
אויג זאל זיי ניט שאַדען. פריש, פרעהליך, געזונט. נו וואס איז?
— ווען דו וואָלסט וויסען, פאניע ווי ס'עסט מיר מיין האַרץ!

— ביזט א גרויסער נאָר, — האט פאניע איבערגעלייגט די
קישעלע אין איהר יאנקעל'ס צוקאָפּען.
די קינדער זיינען אָנגעקומען. א רעש'דיגע פרעהליכקייט האט
אָנגעפילט די הויז.

— די קינדערלאך, — האט זיך אויף יאנקעל'ס אויסגעמוט-
שעטען געזיכט א פאָטערליכער שמייעל באוויזען.
— לעבען און געזונט זאלען זיי ביי אונז זיין — האט די
מאמע נאָכגערעדט דעם טאטען און איז ארויס צו איהרע קינדער.
ווען די קינדער האָבען דער מאמע'ס שווער-פארזאָרגטען גע-

זיכט דערזעהן, האָבען זיי גלייך פאַרשטאַנען, אז עפעס איז דער מעהר. און יעדער, אויף זיין אייגענעם שטייגער, האָט גענומען איהר פאַנאָדערפרעגען:

— „וואָס איז דהי מעטער, מאַ?"

— „וואָס העפּפענד?" (וואָס האָט געטראָפּען).

— „וואָס איז דהי טראָבעל?"

— דער טאַטע איז קראַנק — האָט די מאַמע געענטפּערט און

טרויעריג גענומען שאַקלען מיט'ן קאָפּ — צוגעפאלען איבער זיין זוכעניש. א קלייניגקייט אלע טאַג וואָכען לאַנג... וואָס רעד איך— וואָכען? חדשים, יאָהרען ווי ער שלעפט זיך ארום און מעסט די נאַסען און זוכט... איך ווייס וואָס? ס'קען דעם גרעסטען גבור איבערברעכען.

די קינדער זיינען אריין אין דעם צימער, וואו דער פאָטער איז געלעגען, די מאַמע איז אויך אריינגעקומען און אלע האָבען זיך ארומגעשטעלט ארום דעם טאַטענ'ס בעט.

יאַנקעל האָט אָנגעקוקט זיין געזינדעל. איהם האָט זיך גע- דאַכט, אז קיין שעהנערע און ליבערע קינדער זיינען גאָר אויף דער וועלט ניטאָ און אויך זיין פרוי'ס, פארדער-צייט פארעלטער- טער געזיכט, האָט איצט אין זיינע אויגען טויזענט חו'ען געהאט. זיין הארץ איז איבערגעפילט געוואָרען מיט ווארימער ליכטיגער ליבשאַפט.

— „וועל... וועל... האָו איז דהי אָלט גאַי?"... — האָט אויפ-

מונטערענד אויף זיין אייגענארטיגען שטייגער באגריסט זיין פאָטער איזידאָר, דער עלטערער זוהן, א בחור'ל פון א יאָהר צוואנציג.

— די גאַי איז קראַנק — האָט יאַנקעל געענטפּערט מיט א שמיבעל.

— „יו לוק איט" (דו זעהסט טאַקע אויס אַזוי) — האָט מיט

יוגענטליכער אָפענהערציגקייט באמערקט סעם, דער אינגערער.

און סאָפּי, א מידעל פון א יאָהר זעכצען, האָט געמאַכט א

פאָרוואורף איהר פאָטער:

— „יו אָוט טו בי עשעימד אָוו יור-סעלף, דעדי!" (דו דאַרפסט

זיך שעהמען, טאַטע).

— פאַר וואָס טעכטערי'ל, פאַר וואָס עפעס איז „עשעימד אָוו

יורסעלף?"

— „ביקאָו יו העוו נאָ ביזנעס" ארומצושלעפען זיך און פאַר-

לירען דיין סטרענגטה פאַר נאַטהינג" — האָט סאָפּי אין א מאָדנער

צומישעכץ פון ענגלישע און אידישע ווערטער זעהר ערנסט גערעדט
צו איהר פאָטער.

— פארוואָס עפעס: „פאַר נאטהינג“ סאַפעלע? איך געה
דאָך ארום זוכען ארבייט — האָט יאַנקעל עפעס אזוי ווי פארענט-
פירט זיך פאר זיין טאָכטער.

— „באָט יו קענט פיינד עניטהינג, רעדי דיר“ (אַבער אז דו
קענסט גאָר ניט געפינען, טאַטע טייערער) — האָט פאר רחמנות
סאָפי איהר פאָטער דעם קאַפּ א גלעט געטאָן — וואָס איז די יוז?
(ארויסגעוואָרפענע מיה).

— נאָ מאָר, פאַפּ, נאָ מאָר — איז איזדאָר, דער עלטערער
זוהן יאַנקעל'ס, געוואָרען זעהר ערנסט — וועסט מעהר ניט געהן
זוכען ארבייט, פאָרגעט אים, אַלד ספאָרט! פאָרגעט אים.
סעם, דער אינגערער, האָט איינגעשטימט מיט זיין ברודער,
דער טאַטע זאָל מעהר ניט געהן זוכען קיין ארבייט.

איזדאָר האָט אָנגעקוקט זיין פאָטער. אין זיינע אויגען האָט
דער פאָטער זיינער אויסגעקוקט צו זיין זעהר א קראַנקער מאַן.
— „ענד עני האו וועלען מיר דיך מעהר ניט לאָזען ארבייטען
איוון ווען דו וועסט געפינען א דזשאַב“ — האָט ער געזאָגט ביין,
אַבער מיט א טאָן פון ליבע אין זיין ביזקייט.

— וואָס דען וועל איך טאָן, מזוונת שרייבען, דו נאָרישער
באָי?

— „וועלל, סאָם טאַים יו וויל העוו טו סטאַפּ וואָרקינג“ (ווען
עס איז, וועסטו דאָך מוזען אויפהערען ארבייטען) — איז איזדאָר
געוואָרען אלץ מעהר און מעהר ערנסט — סאָ יו מאַיט דזשאַסט
עס וועל דו אים נאָו (טאָ סטאַפּ שוין בעסער גלייך). זאָל דוכטען
דו געוואָרען סעווענטי יאָהרען אלט. דו דארפסט מעהר ניט אר-
בייטען“!

— איך בין דאָך אַבער, זוהן מיינער, נאָך ניט אלט קיין
זיבעציג יאָהר. נאָך גוטע פינף און צוואַנציג יאָהר צו זיבעציג.
— „באָט דו ביזט אזא שוואַכער — יו קענט וואָרס, ווהאַט
איז די יוז, זאי אין טחי האַוז ענד דאַטסאַל“.

— דאַטצאַל האַ, דאַטצאַל — האָט יאַנקעל גוט האַרציג, אַבער
מיט א פאַרשטימטען וועהטאָג איבערגערעדט זיין בחור'לס ווערטער
— נאָך ניט אלט קיין פינף און פערציג יאָהר און שוין: „דאַט-
צאַל“?

— „באָט, דער — איז סעם אויך געווען זעהר ערנסט — באָט
יו לוק לאַיק סעווענטי.“

— „ווי העוו זאל נאים פאזישאָנען — האָט איזידאָר, דער עלטערער, גערעדט אין א געשעפטסמעסיגען טאָן — מיר פארדינען, ווי זאל משיפ אין, און דו דארפסט מעהר ניט ארבייטען, זאלד נאָי.“ סאָפי, די טאָכטער, האָט אָנגעקוקט איהר פאָטער. איהר עמד פינדליכע גוטע האַרץ האָט דערשפירט ווי אזוי אויפ'ן טאָטען האָבען געווירקט איהרע ברידער'ס ווערטער, איז זי צוגעלאָפּען צו אים, א קוש געטאָן איהם אין שטערען און מיט קינדערשער צערטליכקייט צו איהם גערעדט:

— „דאָנט מאַינד דהעם, דעדי דיער, דהעי דאָנט נאָו ווהאָט דהעי אַר טאָסינג אַבאָוט, דהי פּוֹלס“ (מאַלע וואָס זיי רעדען! זיי ווייסען ניט וואָס זיי רעדען, די נאַראָנים). „ביזט סיק, אבער ווען דו וועסט געזונט ווערען, וועסטו אויסקוקען ווי אַ יאָנג מען.“ די מיידעל'ס אויגען האָבען זיך מיט טרערען אָנגעפילט און זי האָט אויף איהרע ברידער געוואָרפען אַ ביזען בליק.

— נו, געהט, געהט וואָשט זיך איין און איך גיב סאַפּער צום טיש, פּאַרזאָרגער מיינע — האָט די מוטער די קינדער פון צימער ארויסגעשיקט.

— נו, — האָט יאַנקעל אָנגעקוקט זיין ווייב — נו, וואָס זאָגסטו?

— נו, וואָס זאָל איך זאָגען?
— האָסט געהערט ווי די קינדער ריידען?
— געהערט, ניט געהערט... קינדער.
— האָסט געהערט? „דאַטצאָל“.
— נו, קינדער... וואָס ווייסען זיי!
— אפּשר טאַקע „דאַטצאָל“ — האָט זיך דעם קראַנקענ'ס גער זיכט אויסגעקרימט מיט אַ ביטערען שמייכעל — אפּשר טאַקע „דאַטצאָל“. (אַלץ געענדיגט).
— אַי, לאָז מיך אָפּ! געפונען וועגען וואָס צו ריידען. זאָג מיר בעסער ווי דו פיהלסט זיך.

— איך וועל זיך פיהלען אַלראַיט.
די קינדער'ס אָפּענהערציגע באַמערקונגען וועגען זייער פאָטער, אַז מיט איהם איז שוין אַלעס געענדיגט, אַז ס'איז שוין: „דאַט צאָל“, זיינען ווי שווערע שטיינער געפאַלען אויף ביידענס הערצער — אויף דער מוטער'ס אזוי גוט ווי אויף דעם פאָטער'ס. און דאָס וואָס פאַניע האָט זיך געמאַכט, אַז זי טראַכט גאָר ניט וועגען דעם — איז גאָר געווען אַן אַנשטעל, כּדי איהר מאַן זאָל וועגען דעם

ניט טראכטען. איהר אַנשמעל האָט אָבער ניט געהאַלפּען. יאַנקלען
האָט זיך יע געטראַכט און אויך פּאַני'ען האָט זיך געטראַכט, און
שווערע, שווערע רעיונות האָבען אין זייערע ביידענס קעפּ געעג-
בערט זיך און ביי ביידען די בלוט אין די אָדערען געקילט.

פּאַניע האָט מיט זייטיגע בליקען כּסדר אָנגעקוקט איר מאַן און
זי איז געווען אונטער'ן איינדרוק, אז זי האָט ערשט באַמערקט
ווי איהר יאַנקעל איז אויסגעדראַרט און אויסגעוואַרט. ווי צו-
קנייטשט זיין געזיכט איז און ווי פּאַרעלטערט ער איז געווארען.
— „דאַטצאַל“ — האָט ווי מיט אַ קול אין איהרע געדאַנקען
אַריינגעשריען — „דאַטצאַל“! און ס'האָט איהר פּאַרקלעמט ביים
האַרצען און ס'האָט זיך איהר וווינען געוואָלט.

די קינדער האָבען פון דאָינינגרום גערופּען זייער מוטער, אז
זי זאָל סאַפּער צום טיש געבען, און זאָגענדיג יאַנקלען, אז זי וועט
באַלד לעבען איהם ווידער זיין איז זי ארויס פון צימער.

יאַנקעל האָט גאָר ניט געהערט וואָס זיין ווייב האָט צו איהט
גערעדט. ער איז געווען אַריינגעטאָן אין זיין אייגענעם וועהטאָג.
ער האָט זיך געפּיהלט מאַדנע שוואַך, און ער איז זיכער געווען, אז
ער וועט שוין אויף אלע מאָל פּאַרבלייבען אַזאַ שוואַכער, אזאַ צו-
בראַכענער.

יאַנקלען איז אַמאָל אויסגעקומען בייצוואוואוינען אַ טראַנישע
סצענע אין אַ שאַפּ, וואו ער האָט געאַרבייט: ס'איז דאַרטען געווען
זעהר ביזי, מען האָט צו דער אַרבייט אַריינגענומען אַן אָפּרייטער,
וואָס איז שוין ניט געווען יונג, און דערצו סתּם אַ שוואַכער מענ-
שעל. מען האָט דעם מאַן אַ מאַשין געגעבען און ער האָט זיך
אַוועקגעזעצט צו דער אַרבייט. דאָס האָט געהייסען, אז דער נייער
אָפּרייטער דאַרף דאָ אַן עקזאַמען אויסהאַלטען; מען דאַרף זעהן
צי ער קען פּאַרנעמען אַן אָרט אין אַ שאַפּ.

דער מאַן האָט זיך גענומען פאַר דער אַרבייט, אָבער דער גאַנצ-
צער קערפּער זיינער האָט זיך געטרייסעלט און געציטערט, און ער
האָט קוים מיט צרות אַרויסגעגעבען אַ העלפּט פון דער אָנגענו-
מענער מאָס אַרבייט, וואָס אַן אָפּרייטער דאַרף אַרויסגעבען. דער
פּאַרמאַן איז צוגעקומען, אַ קוס געטאָן אויף דעם מאַנ'ס אַרבייט
און איהם אָפּגעשטעלט.

— מיסטער, — האָט ער געזאָגט מיט אַ שפּאַטישען שמיי-
כעלע, — אייער אָרט איז ניט אין קיין שאַפּ, איהר דאַרפּט אַריינ-
געבען אַן אפּליקיישאַן אין אַן אינוואַלידען האָוס.

און דער פארמאן האָט צוגענומען די ניט־דערמאָכטע ארבייט
און געהייסען דעם אפרייטער זיך נעמען דעם וועג.
אזוי ליגענדיג אין בעט און טראכטענדיג אז מיט איהם אין
שוין אלץ אפנים, „דאָטצאַל“, האָט יאָנקעל זיך געזעהן אין דער
ראָל פון יענעם אפרייטער, וועלכער האָט זיין עקזאמען ניט אויס־
געהאַלטען. יאָנקעלען איז געוואָרען ענג אין האַרצען; דאָס גאַנצע
וועלטל זיינס האָט זיך גענדיגט.

* * *

יאָנקעלע איז געזונט געוואָרען. צוויי טעג בלויז אין בעט געלעד־
גען, אביסעל אויסגערעהט זיך, און טאַקע ווייטער אוועק זוכען;
און עפעס אזוי ווי אויף צור־הכעים דעם, „דאָטצאַל“, וואָס האָט
נאָך אלץ געענגערט אין זיין מאַרד און געדריקט אויף זיין האַר־
צען, האָט ער איצט מיט א דאָפּעלמער פלייסיקייט דער זוכעניש זיך
איבערגעגעבען. אבער געפונען האָט ער פאַרט גאָרנישט...

נאָר אַט איז אין דער מילינערי טרעיד ווידער געקומען צו אן
איבערקערעניש: די „טאַרבעס“ זיינען ארויס פון דער מאָדע. צו
די וואָלקידהעטקעס האָט זיך גענומען דער סוף צורוקען. אין די
שעפּער האָט מען שוין גענומען ארויסגעבען סעמפעלס פון סאַמעט
און זיידענס. אויף דעם פאַרוואָלקענטען הימעל פון חברה מילינערי
אפרייטערס האָט זיך די ליכטיגע זון באוויזען.

אין די אָפּיסעס פון דער מילינערי־יוניאָן וואו ס'האָט א לאַנגע
צייט געהערשט א שווערער געמיט, האָבען איצט פרישע, קוויקענדע
ווינטעלראַך גענומען בלאָזען.

ארבייטסלאָזע אפרייטערלאַך פלעגען אין די אָפּיסעס די טירען
אָפּשלאָגען און ארבייט געבעטען, געפאָדערט. וואו זאָל אָבער די
יוניאָן נעמען ארבייט ווען אנשטאָט העטקעס טראָגען ווייבער נאָר
„טאַרבעס“ אויף די קעפּ? איז געווען שלעכט. אָפּט פלעגען זיך
דאָרטען אָפּשפּילען טראַגישע סצענעס.

נאָר אַט האָבען די טעלעפאָן־גלעקלאַך גענומען פרעהלאַך קלינג־
גען אין די יוניאָן־אָפּיסעס:

— אפרייטערס! ... שיקט אפרייטערס!

ס'איז נאָר א נייער לעבען געוואָרען. אפרייטערס קריגען בריי־
וועלאַך פון די יוניאָן אָפּיסערס. מען געהט צו דער ארבייט. מען
געהט ניט, נאָר מען לויפט.

אַט איז אויך יאַנקעל אין דער יוניאָן און א „שרייב“ געקראַ-
גען. וואָס פאַר א טייערער קוויטעלע!

— אַט האָסטו דיר יאַנקעל א „שרייב“, געה זעץ זיך ארביי-
טען!

פון וואָנען האָבען זיך דאָ צו יאַנקל'ען אזוי פיל כחות גענו-
מען, פרישע, נייע כחות? קוקט נאָר אָן ווי ער לויפט צו דער אר-
בייט, ווי א יונגערמאנטשיק.

יאַנקעל ארבייט. אוי ארבייט ער! ער האָט אויף א האָר ניט
אַנגעוואָרען זיין אמאָליגען „ספיר“ אין דער ארבייט. די הענט זיינען
איהם פאַררליבען גאָלדענע ווי אמאָל. דער באַס קוועלט אָן פון
יאַנקל'ען:

— יאַנקעל, א בראַך צו דיר. ביזט דאָך אַלראַיט ווי אין די
אַמאָליגע צייטען!

ווי די שעהנסטע מוזיק קלינגען דעם באַס'ס ווערטער אין
יאַנקעל'ס אויער. יאַנקעל לאַכט, יאַנקעל זינגט ביי דער ארבייט.
יאַנקעל ברענגט שוין ווידער אהיים די קאָנווערטלאַך מיט
„פעידעס“. די יאַנקעליכע קוקט אָן איהר מאַן מיט א פאַרפלאַממען
פנים און קוועטשט מיט די אקסלען:

— יאַנקעל, יאַנקעלע, קיין עין הרע זאָל דיר ניט זיין! איך
גלויב דאָך מיינע אייגענע אויגען ניט.

און יאַנקעל ענטפערט מיט אַזאַ ברייטקייט:

— נו, פאַניע, אונזערע קינדערלאַך האָבען ניט געטראָפּען,
ס'איז נאָך ניט „דאַטצאָל“.

און מיט די קינדער רייצט זיך דער זיגרייכער יאַנקעל:

— נו, קינדער, ניט געטראָפּען, האָ? מיט'ן טאַטע'ן איז נאָך
ניט אזוי שמאָל. ס'איז נאָך ניט „דאַטצאָל“.

קוועלען אויך אָן די קינדער, און זיי לאַכען, שפּאַסען יעדערער
אויף זיין אייגענעם שטייגער:

— יו אר איי וואָנדער (דו ביזט א וואונדער) — שפּאַסט

איזיודאר. דער עלטערער — „יו אר עי וואָנדער, אַלד נאָי!“

— „איי מיראַקל“ (א נס) — לאַכט דער אינגערער בחור'ס.

— ווי העוו איי ניו דעדי (מיר האָבען א נייעם טאַטען) —
קלייבט סאָפּי נחת פון איהר פאַטער.

א פארשטעלטע מאמע

מיסטער מערלין איז א פאבריקאנט פון דרעסעס. א באלע-
באס פון אן „אָפּען שאַפּ“ איז ער.

מיסטער מערלין איז שוין גאָר ניט קיין יונגערמאָנטיק,
ער איז שוין א איד אין די הויכע זעכציגער, אָבער אין זיין שאַפּ
באַשעפטיגט ער בלויז יונגע — ער האָט פיינט אלטע, דערהויפט
באַשעפטיגט מערלין אין זיין שאַפּ יונגע מיידלעך, און ווען ער
הענגט אַמאָל ארויס א סאַך פאַר „הענט“, און עס מעלדעט זיך אין
שאַפּ א פרוי, וואָס קוקט אויס ניט איבריגס יונג, נעמט מערלין
ניט צו אַזאַ צו דער ארבייט, מעג די „עלטערע“ פרוי פאַרזיכערען,
אז זי איז א שנעלע „האַנט“, קען ארויסגעבען מעהר ארבייט פאַר
א יונגער; מעג די „עלטערע“ פרוי וועלען ארבייטען פאַר קלענערע
וויידזשעס ווי עס באַקומט אין זיין שאַפּ א „יונגע“, איז מערלין
דאָך ניט גענייגט אַזאַ פרוי אין זיין שאַפּ אריינצונעמען.

מערלין אליין, וועלכער איז שוין אַלט א יאָהר זעקס און זעכ-
ציג, דענקט וועגען זיך, אז ער איז זעהר א פעהיגער מענש, אָבער
ווען עס האַנדעלט זיך וועגען אָנשטעלען ארבייטער אין זיין שאַפּ,
קוקט ער גאָר ארויס אויף יונגע, ניט קיין יונגע האָט ער פיינט.
ער גלויבט ניט אין זיערע פעהיגקייטען, ער זוכט זיי ווי ווייט
מעגליך אויסצומיידען.

עס איז געווען ביזי אין מיסטער מערלין'ס שאַפּ, עס האָט זיך
געפאָדערט אריינצונעמען נאָך אן אַקזאַמינער, איינעם אדער איינע,
וואָס זיער ארבייט איז איבערצוקוקען, עקזאַמענירען די פארטיג-
געמאַכטע דרעסעס, אויב די ארבייט איז געמאַכט געוואָרען פאָלקאָם
ריכטיג. האָט מערלין אריינגערופען אין זיין אָפּיס די איינציגע
עמזאַמענערין פון זיין שאַפּ, א מיידעל פון א יאָהר צוואַנציג, און
ער האָט צו איהר געזאָגט:

— סאָפיע, מיר קענען איצט באַשעפטיגען א צווייטע עקזאַמע-
נערין, אויב דו וויסט פון אימיצען, קענסטו זי מיט זיך ברענגען.
סאָפיע'ס מוטער איז ביי איהר טרעיד אויך א דרעסמייקערין,

און די פרוי האָט אייניגע מאָל געארבייט אלס עקזאמענערין. סאָ-
פיע'ס מוטער איז געווען אויסער ארבייט, און ארבייטען האָט די
פרוי זעהר נויטיג געמוזט, ווייל זי איז געווען אן אלמנה, א מוטער
פון צוויי אינגערע קינדער אויסער סאָפיע'ן: קינדער, וואָס זיינען
נאָך גענאנגען אין סקול, האָט סאָפיע דאָ געזעהן א געלעגנהייט
צו קריגען א דזשאב פאר איהר מוטער, און זי האָט געענטפערט:
— יעס, מיסטער מערלין, איך וועל מאָרגען ברענגען אן עק-
זאָמינער.

— א מאָן אָדער א פרוי? — האָט דער באָס געפרעגט.

— א פרוי.

— גוט.

— אַללראַיט! — האָט סאָפיע געענטפערט מיט פרייד.

— קען זי די ארבייט? — האָט דער באָס ווייטער געפרעגט.

— זעהר גוט.

— ווייס זי דעם פרייז וואָס מיר צאָלען?

— איך וועל איהר זאָגען.

אין מיסטער מערלין'ס שאַפ צאָלט מען די קלענסטע, די קלענ-
ליכסטע פרייזען פאר דער ארבייט, און מיסטער מערלין האָט געפיר-
נען פאר נויטיג צו פרעגען:

— דענסטו, סאָפיע, אז זי וועט אָננעמען דעם דזשאב.

— איך בין אין דעם זיכער.

— ווען וועסטו איהר ברענגען?

— מאָרגען.

— רוף איהר אָפ גלייך דאָ פון אָפּיס און פרעג איהר, — איז

דער באָס געוואָרען נייגעריג.

— איך דאַרף איהר ניט רופען. איך וועל איהר זעהן ווען איך

וועל קומען אהיים פון דער ארבייט, — האָט סאָפיע געענטפערט
מיט א שמיכעל.

דעם באָס איז געוואָרען אויפפאלענד סאָפיע'ס שמיכעל, און

ער האָט געפרעגט:

— וואָס לאַכסטו, סאָפיע?

— איך לאַך ניט,

דער באָס האָט זיך ניט געפיהלט באַנוגענט מיט דער מידעל'ס

ענטפער, און ער האָט געפרעגט:

— קענסטו איהר, די עקזאמענערין?

— זעהר גוט, — האָט סאָפּיע געענטפּערט און ווידער גע-
שמיכעלט.

— עפעס לאַכסטו? — האָט מיסטער מערלין מיט מיסטרויען
אַנגעקוקט דאָס מיידעל.

— זי איז מיין מוטער, — האָט סאָפּיע געענטפּערט, דערפאר
לאַך איך דאָס.

— דיין מוטער?

— יעס.

דעם באָס' געזיכט האָט זיך פאַרוואַלקענט.

סאָפּיע האָט זיך דערפיהלט אומרוהיג און זי האָט גענומען
לויבען די ארבייט פון איהר מוטער.

— מאַמע איז זעהר אַן ערפאַהרענע עקזאמאנעריין. זי איז פיל
בעסער פון מיר. איהר וועט זיין מיט איהר זעהר צופרידען.

— ניין. — האָט מערלין געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף ניט.

— ווארום ניין? — האָט סאָפּיע מיט א שווערען האַרצען

געפרעגט.

— ברענג מיר, סאָפּיע, א מיידעל, א יונגע אזוי ווי דו ביזט.

דו זעהסט דאָך, מיר באַשעפטיגען ניט אין אונזער פירמע עלטערע
פרויען.

סאָפּיע האָט דערפיהלט א וועהטאָג אין האַרצען, א וועהטאָג
פאר איהר מוטער. אויף א מינוט איז זי געבליבען א פארשוויר-

גענע. באַלד איז זי אָבער געקומען צו זיך און זי האָט זיך ווידער
אַנגענומען פאר איהר מוטער.

— מיין מאַמע איז אָבער ניט קיין „עלטערע פרוי“. מיין מאַמע

איז א יונגע פרוי, זעהר א יונגע.

— ניין, סאָפּיע, איך וויל ניט קיין פאַרהייראטע פרויען.

סאָפּיע האָט שוין געמאַכט א טריט אויף צוריק, וועלענדיג
ארויסגעהן פון אָפּיס, ווען עס איז איהר אריין א געדאנק אין קאָפּ

און זי האָט געפרעגט:

— וועט איהר נעמען צו דער ארבייט אן אנדערע?

— ווער איז די?

— מיין מוטער'ס שוועסטער. מיינע א טאַנטע.

— זי קען די ארבייט?

— זעהר גוט.

— א פאַרהייראטע פרוי?

— ניין.

— א יונגע ?

— וועלל, — האָט סאָפיע פאר עפעס געשטאַמעלט אין איהר
איצטיגען ענטפער — וועלל, זי איז ניט זעהר יונג... עלטער פון
מיר... באָט, איהר וועט זיין מיט איהר צופרידען.
— אָל ראיט, ברענג זי.

* * *

סאָפיע האָט אָפגענאַרט איהר באָס. עס איז ניט געווען קיין
טאַנטע. עס איז געווען טאַקע איהר אייגענע מוטער וועמען דאָס
מידעל האָט פאַרטראַכט צו ברענגען צו דער ארבייט אין איהר
שאַפ, און אויף מאָרגען אין דער פריה, ווען מען האָט געדאַרפט
געהן צו דער ארבייט האָט סאָפיע אויפגעפאַסט, אז איהר מוטער
זאָל אויסזעהן וואָס אינגער. סאָפיע האָט דער מוטער געגעבען אַנ-
צוטאָן איהר אייגענע מידעלשע העט, אויך האָט זי אויפגעפאַסט,
אז די מאַמע זאָל טראָגען איהר סקורט קירצער ווי אלע מאָל. זי
האָט געזעהן, אז די מאַמע זאָל אביסעל צופאַרבען די ליפּען און
אויך די האָר זאָל זי פאַרקאַמען אויף א מידעלשען שטייגער.
סאָפיע'ס מוטער איז געווען שטאַרק ניט צופרידען מיט איהר
טאַכטער'ס פּלאַן אָפצונאַרען איהר באָס, און אויף דער ערשטער
מינוט האָט זי זיך פון דעם ענטשידען אָפגעזאָגט.

— ניין, טאַכטער, איך וויל דאָס ניט.

— פאַרוואָס ניט, מאַמע ?

— פאַרשטעלען זיך, אָנגעבען זיך אלס דיין טאַנטע... עס איז
מיר עפעס ניט צום האַרצען.

— עס איז אָבער אומעטום אין דער טרעיד סלעק, און דאָ ביי
אונז וועט פאָרט זיין א דזשאַב פאר דיר.

סאָפיע'ס מוטער האָט זיך זעהר און זעהר גענויטיגט אין א
דזשאַב. די אָרימקייט, די נויט איז שוין ביז'ן האַלז דערגאַנגען,
אָבער זי האָט זיך עפעס אלץ געפיהלט אונרוהיג איבער דעם, וואָס
איהר וועט אויסקומען צו פאַרשטעלען זיך און צו נאַרען, און צו
דעם נאָך האָט די פרוי גלאַט גענומען פאַרדריסען פאַרוואָס זי דאַרף
זיך אינגאַנצען פאַרשטעלען, און מיט א פּראָטעסט, וואָס האָט זיך
געטראָגען פון איהר טיפּסטען האַרצען, האָט זי גערעדט צו איהר
קינד :

— פאַרוואָס זאָל ער מיך ניט צונעמען צו דער ארבייט אָט

אזוי ווי איך בין ? וואָס אַרט עס איהם ווער איך בין, וואָס איך בין און ווי אַלט איך בין ? ער דאַרף מיט מיר דען חתונה האָבען ? איך קום דען ביי דיין באָס גרובות בעמען ? ווען ער וועט ניט זיין צופרידען מיט מיין ארבייט, זאָל ער מיך אוועקשיקען.

סאָפיע איז אָבער צוגעשטאַנען צו דער מוטער, אז זי זאָל יאָ געהן אָנגעמען דעם דזשאב, און אָנגעבען זיך אלס איהר אייגענע שוועסטער און אלס נאָך ניט קיין פאַרהייראַטע. זי האָט גערעדט צו דער מוטער אויף א יונגען, שטיפערישען שטייגער און אויף אן אייגענאַרטיגען זשאַרגאָן. א צומישעכץ פון ענגליש מיט אידיש, וואָס איז געווען ניט קיין ענגליש און ניט קיין אידיש.

— „גאָ מאַטהער, גאָ...“ וואָס קערסטו ? איך גלייך אָפּצור פולען מיין באָס, דהי ראַטען אָלד פּאַני... האָו אַי העיט היים ! אליין קוקט ער אויס ווי א פגירה, כאַטש נעם איהם צו זיין פּיונעראַל און וויל נאָר יונגע מיידלאַך זאָלען פאַר איהם ארבייטען — דהי דעווייל טעיק היים !“

— ער וועט מיך ניט צונעמען, — האָט די מוטער אלץ ניט געלאָזט זיך איינשמעסען — וועט מיר פאַרדריסען, וועט דיך פאַרדריסען.

— „הי וויל!“ — איז סאָפיע באַשטאַנען אויף דאָס איהריגע — וועסט זעהן, מאַמע, אז דו קרינסט דעם דזשאב, „ענד ווי וויל העוו סאָס סאַטיספּעקשאָן“.

סאָפיע'ס מוטער וואָלט אפּשר דאָך ניט איינגעשטימט מיט איהר טאָכטער'ס פּלאַן, האָט זיך אָבער אין איהר מז דורכגעשנייטען א געדאַנק, אז ווען זי זאָל זיך ענטזאגען, וועט איהר טאָכטער אפּשר פאַרטראַכטען, אז זי, איהר מוטער פּוילט זיך נאָר אינגאַנצען צו געהן ארבייטען. פון דעם געדאַנק האָט דער פרוי א שטאָך געטאָן אין האַרצען, וויל זייט זי איז ארומגעגאַנגען אָהן א דזשאב, האָט די פאַמיליע געלעבט אינגאַנצען אויף סאָפיע'ס פאַרדינסטען. קען די טאָכטער נאָך פאַרטראַכטען, אז איהר מוטער איז צופרידען מיט'ן לעבען אויף דער מיידעל'ס חשבון. אָט פון דעם חשד האָט זיך דער מאַמען אָפּגעריסען אין האַרצען, און זי האָט אָהן ווייטערע רעדערייען מסכים געווען אויף אלץ וואָס איהר טאָכטער האָט נאָר געהייסען.

סאָפיע האָט אינגאַנצען גענומען אין איהרע הענד דער מאַמע'ס אָנטאָן-זיך און אויספּוצען-זיך. און ווען די טאָכטער איז

געווען פארטיג מיט דעם „יונג-מאכען“ די מאמע, האָט זי טריאומ-
פירענד אָנגעקוקט איהר מוטער און שטיפער־שפרעהליך אויסגע-
שריען :

— מאמע, דו קוקסט אויס ווי א יונגע מידעלע !
— „שור, סוויט סיקסטין“! ... — האָט די מאמע זיך אליין
אויסגעלאכט. ווען זי האָט אָבער א קוק געטאָן אין שפיגעל, האָט
זי ווירקליך געגלויבט, אז זי קוקט אויס ווי א יונג מידעל, און אויף
דער מינוט איז דער פרוי גוט געווען אויפ'ן האַרצען.

* * *

סאָפיע און איהר מוטער זיינען אריין אין מערלינ'ס שאַפ.
גלייך האָט די טאָכטער איהר מוטער אין אָפּים אריינגעבראכט.
מערלין איז שוין געווען אין אָפּים און סאָפיע האָט פאר איהר באָם
פאָרגעשטעלט די מוטער :

— „מאי ענטי, עי פוירסט קלעס עקזאמינער.“
מיסטער מערלין האָט אויפגעהויבען זיינע אויגען און אָנגעד-
קוקט די פרוי, וואָס סאָפיע האָט מיט זיך געבראכט. די שטארקע
עהנליכקייט פון דער מוטער מיט איהר טאָכטער האָט זיך איהם
גלייך אין די אויגען געוואָרפען. אויך האָט דער כיטער און ער-
פאָהרענער פאבריקאנט דערקענט, אז די פרוי איז דאָ צוגעפּוצט
מיט דעם צוועק צו פארליקענען יאָהרען. צו אלעם דעם האָט ער
זיך נאָך דערמאָנט ווי דאָס מידעל האָט נעכטען פאר עפעס געד-
שמייכעלט, ווען זי האָט גערעדט וועגען ברענגען איהר מוטער און
נאָכדעם איהר טאָנטע. א חשד איז אריין אין דעם באָם געדאנקען,
א חשד, אז סאָפיע האָט דאָ איהר מוטער געבראכט. א קאלטע
בייזקייט פארוואָס מען וויל איהם דאָ נארען, האָט פארשטיקט זיין
אַלטע, קאלטע האַרץ. זיין געזיכט האָט זיך פארוואָלקענט, און ער
האָט מיט א קאלטען בליק דורכגעדראַנגען ביידען גלייך, אי די טאָכ-
טער אי איהר מוטער.

סאָפיע האָט איהר באָם גלייך אין די אויגען אריינגעקוקט. ביי
סאָפיע'ס מוטער האָבען זיך אָבער די קנעכלאך א בויג געטאָן. דער
באָם האָט עס באַמערקט, ער איז נאָך מעהר זיכער געוואָרען אז
סאָפיע האָט איהם גענארט. און די קאלטע בייזקייט אין זיין האַר-
צען איז נאָך קעלטער און בייזער געוואָרען.
אויף דער ערשטער מינוט האָט דער באָם געוואָלט ארויספלאַ-
צען מיט דעם חשד, וואָס עס שטיקט איהם אויפ'ן האַרצען. זאָגען

גלייך, אז איהם קען מען ניט נעמען אויף זיכער, און ער ווייס
זעהר גוט וועמען סאָפיע האָט דאָ מיט זיך געבראַכט. מערלינ'ס
באָסישע פראַקטישקייט האָט אָבער איהם אָפגעהאַלטען פון אזוי צו
רעדען, און ער האָט געזאָגט צו סאָפיע'ן :

— סאָפיע, איך האָב נעכטען א מיסטעיק געמאַכט. מיר דאַר־
פען פאָרלויפניג ניט האָבען קיין צווייטען עקזאַמינער.

סאָפיע האָט פאַרשטאַנען, אז דער באַס נעמט ניט אָן איהר
מוטער, ווייל ער פאַרדעכטיגט דעם אמת. און מיט א פאַרשטיקטען
אָבער פיינליכען פראַטעסט האָבען זיך פון איהר מויל ווערטער
אַרויסגעריסען :

— איהר ווילט זי ניט אָננעמען, ווייל איהר דענקט אז זי איז
ניט מיין טאָכטער, נאָר מיין מוטער ? !

— וועל !... — האָט מערלין מיט א בייזען נצחון אָנגעקוקט
דאָס מיידעל.

ביי סאָפיע'ן האָט דאָס געזיכט אויפגעפלאַמט, די אויגען האָ־
בען אויפגעפינקעלט, און פאַרשטיקט פון אויפּרעגונג און האַס האָט
זי אויסגעשריען :

— וועלל, זי איז מיין מוטער. „יעס, מאַי דאַרלינג
מאָדהער“. זי איז ניט קיין גנב'טע, איך שעהם זיך ניט מיט איהר,
און איך דאַרף זיך מיט איהר ניט באַהאַלטען. „ענד יו אַר מאַטש
אָלדער דהען מאַי מאָדהער ענד סטיל יו דאָנט וואָנט טו דאָי, ענד
יו אָוט טו בי עשעימד אוו יורסעלף !“ (דו ביזט פיעל עלטער פון
מיין מוטער פונדעסטוועגען ווילסטו ניט שמאַרבען. שעהמען מעג־
סטו זיך).

סאָפיע האָט אַרומגעכאַפט איהר מוטער, און פאַר דעם באַס
איז די אויגען האָט די אויפּגערעגטע, אויפגעצאַרענטע שאַפ־מיידעל
באַדעקט איהר מוטער'ס געזיכט מיט הייסע קושען...

— קום, מאַמע, מיר זוכען ניט קיין טשאַריטי; מיר ווילען אר־
ביימען, און מיר וועלען געפינען אן אנדער שאַפ !... — מיט די
ווערטער האָט סאָפיע איהר מוטער פון אַפּיס האַסטיג אַרויסגע־
פיהרט. און טאָכטער און מוטער האָבען פאַרלאָזען מיסטער מער־
לינ'ס פאַבריק פון דרעסעס.

אָ קריסטמעס פרעזענט פאַר אונזער פאַרמאַן

ביי אונז אין שאַפ ארבייט מען א ביליגערען סאַרט דרע-סעס, אָבער אלע מאָנטאג און דאָנערשטאג בייטען זיך די „סטאַילס“ פון די דרעסעס. איז דער שניט, דער פעטערן פון א סטאַיל לייכטער, איינפאכער, קען מען פאַרטיג מאכען פון אַכט ביז א טוצען דרעסעס א טאָג. ווען מען יאָגט זיך צו, מאכט מען אַכט דרעסעס דורכ'ן טאָג, ווען מען יאָגט די נשמה פון זיך ארויס, מאכט מען א טוצען דרעסעס; ווען דער סטאַיל איז אָבער א מעהר קאַמפֿ-ליצירטער, איז אין דערזעלבער דרעס דאָ צוויי מאָל און דריי מאָל אזוי פיל ארבייט וויפיל אין אן איינפאכער דרעס; און ווען מען קויגט נאָך צו דעם אריין א שלעכטען, א ביליגען סאַרט סחורה, וואָס איז אָדער האַרט ווי א ברעט, אָדער אזוי דין, אז עס צוקריכט אונטער די פינגער, מוז מען איבער דעם ארבייטען מיט א דאָפּעל-טער פאַרזיכטיגקייט. און ביי אונז אין שאַפ איז דאָ איין פרייז פאַר אלע סאַרטען דרעסעס, איין „סטענדערד“ פרייז — פּערציג סענט א דרעס. איז ווען אלץ געהט פּויגעלדיג, וואָס עס פּאַסירט זעהר זעלטען, קען א שנעלע האַנט — און ווען מען ארבייט אריבער די כוחות — אויסארבייטען קנאפע דריי טאָלער א טאָג. א „סלאָי-ערע“ האַנט ארבייט שוין אויס ווייניגער. אָבער ווען מען כאַפּט אריין א שלעכטען פעטערן דרעס און צו דעם נאָך שלעכטע „גודס“, קען די שנעלסטע האַנט ביי אונז אין שאַפ אויסארבייטען קדחות, און א „סלאָיע“ האַנט — נו, פרעגט שוין ניט!

פאַרלאַנגען פון באַס, אָדער פון פאַרמאַן, אז פאַר א שווערער דרעס זאָל מען צאָלען מיט עטליכע פענים מעהר, דאָס פּאַלט קיינעם ניט איין אין אונזער שאַפ, ווייל מען קען פאַר אזא מין „פרעכהייט“ „ארויסגעפּייערט“ ווערען, אדער, אין בעסטען פאַל, איז מען שוין געדעמעדזשטע סחורה אין דעם פאַרמאַנ'ס אויגען. און אז אָד און וועה וועט זיין צו יענעם ארבייטער אין אונזער שאַפ, אויף וועמען דער פאַרמאַן האָט אן אויג געוואָרפען... פאַרמוטשעט וועט ווערען אזא „האַנט“, פאַרמוטשעט ווערען ביז חלשות. מען וועט שוין אזא חוצפּה'דיגע „האַנט“ געבען די ערנסטע באַנדלאַך ארבייט, די

שווערסטע דרעסעס, און מ'וועט לאָזען א האַלבען טאָג וואַרטען פון איין באַנדעל ביז דעם צווייטען באַנדעל ארבייט. עס איז שוין בעסער, עס איז שוין גלייכער, אז מ'זאָל א קאָפּ ניט אויפהויבען אָט אזא שאַפּ איז אונזערער. עס איז אן „אַפען שאַפּ“, א פאַרשאַלטען שאַפּ!

אין אונזער שאַפּ ארבייטען מעהרסטענטיילס פרויען. מערהס-טענטיילס יונגע מיידלאך. מיר האָבען דאָך אויך פארהייראטע פרויען, גרושות, ענונות, אלמנות, וועמעס מענער עס האָבען אין דעמזעלבען שאַפּ געארבייט, ביז מען איז קראַנק געווארען, שווינד-זוכט באקומען, געשטאָרבען, און איצט ארבייט דאָ די אלמנה. אָבער מעהרסטענטיילס ארבייטען דאָ יונגע מיידלאך, וועלכע פאַר-וועלקען אין אונזער שאַפּ און ווערען אלט פאַר דער צייט. אָט אזא שאַפּ האָבען מיר!

האָט אונזער שאַפּ א פאַרמאן. אוי, איז דאָס א פאַרמאן! אן אַלטער בחור, א מענשעל מיט א האַרץ פון קאַלטען שטיין. א היה וואָס האָט ווילד הנאה פון פייניגען אן ארבייטער.

געטריי איז אונזער פאַרמאן צו זיין באָס, אזוי ווי א הונט. דער מענשעל האַלט אין איין קליינען זיך ווי אזוי ארויסצוקוועטשען וואָס מעהר סענטען, וואָס מעהר דאָלאַרס פון די ארבייטער. ער האָט פיינט די ארבייטער, פיינט מיט א ביטערער שנאה. ער בא-טראַכט די ארבייטער ווי גנבים. ער היט זיי מיאום, עקעלאַפּט. אלעס אין שאַפּ האַלט ער אונטער'ן שלאָס, עפעס אזוי ווי דער שאַפּ וואָלט ווירקליך געווען אַנגעפילט מיט גנבים. און ביי אזא מענשען געפינען מיר זיך אין די הענט. וואָס ער וויל, קען ער מיט אונז טאָן. ניטאָ קיין דין און קיין משפּט. עס איז אן „אַפען שאַפּ“.

אויף סייד'ן האָט אונזער פאַרמאן אן אויג געוואָרפען. סייד'ן האָט ער פיינט באקומען מעהר פון אלעמען. זי, סידי איז אן אינ-טעליגענטע מיידעל. אין איהרע פרייע שטונדען באַזוכט זי לעק-ציעס אין א קאַלעדזש. אז עס פארבלייבען איהר עטליכע מינוטען פון דער מיטאָג-שטונדע, קוקט זי אריין אין א סאַציאַליסטישער צייטונג. דער פאַרמאן האָט דאָס, אפנים, געמוזט באַמערקען. זיינע שטעכיגע, קאַלטע בליקען נאָר זיי „נישטערען“ און נאָר זיי פאַר-שען, צי איז אלעס אין דער בעסטער אָרדנונג ביי די ניי-מאַשינען... ער האָט דאָס געמוזט באַמערקען, און ער האָט פיינט באקומען סייד'ן מעהר פון אלע אנדערע ארבייטערינס. די ערגסטע ארבייט קריגט סידי.

און אָט איז אויסגעפאלען א שווערע, שווערע וואָך פאר סידי די'ן. א שרעקליכען סאָרט ארבייט קריגט סידי די נאנצע וואָך. זי האָרעוועט מיט איהרע לעצטע קרעפטען, יאָגט זיך, ווערט באַ- גאַסען מיט שווייס, נאָר פארדינען פארדינט זי זעהר וועניג. און עס פלאַצט סידי'ן אין הארצען. נאָר ווי קען זי זיך בעסער מאַכען ?

אָט קומט צו סידי צום אָפּיסל נאָך א באַנדעל ארבייט. האָפט דאָס מיידעל, אז אפשר וועט זיך שוין איהר אָפּקומעניש אמאָל ענדיגען. אפשר וועט זי שוין אמאָל קריגען א לייכטערען באַנדעל ארבייט... שטעהט סידי און וואַרט אויף איהר באַנדעל ארבייט. נו, וואַרט זי... קומען צו צום אָפּיסעל נאָך מיידלאַך, קריגען זי אלע ארבייט. נאָר סידי'ן לאָזט מען וואַרטען. וואַרט סידי און עס פלאַצט די הארץ ביי דער מיידעל, און עס ציטערען ביי איהר די פיס... ענדליך רייסט זיך ארויס א פאַרשטיקטער פראָטעסט פון איהר טיפען פארוואנדעטען הארצען :

— מיין „נעקסט“ איז שוין פון לאַנג אָן געווען ; איך בין דאך די ערשטע אין דער לאַין געווען, פארוואָס גיט איהר ארבייט אנדערע, און מיר ניט ?

— וואַרט אויס ! — האָט דער פאָרמאן סידי'ן א צייכען גע- נעבען. מעהר מיט'ן וואונק ווי מיט ווערטער — וואַרט אויס, פאר אייך האָב איך עפעס.

סידי'ן איז אריין א געדאנק, אז דער פאָרמאן האָט דאָס מאָל פאר איהר א באַנדעל „בעסערע ארבייט“. אויף איהר שווערען, אָנגעוועהטאָנמען האַרצען איז אביסעל לייכטער געווארען. נאָר אָט האָט זיך שוין די „לאַין“ געענדיגט. סידי איז אליין פארבליבען, די לעצטע פארבליבען, און דער פאָרמאן האָט איהר דערלאנגט א באַנדעל ארבייט — דיזעלבע קלאַגעדיגע, דיזעלבע ביטערע, שווערע ארבייט, וואָס זי האָט געקראָגען א גאנצע וואָך. ביי סידי'ן האָט דאָס בלוט אין פנים א קלאַפ געטאָן, און זי האָט באַמערקט :
— ווידער דיזעלבע ארבייט...

דער פאָרמאן האָט גאָרנישט געענטפערט.
— טאָ צו וואָס־זשע האָט איהר מיר געלאָזט אזוי לאַנג וואַר- טען ? — האָט סידי געוואַנט צו פרעגען.

דעם פאָרמאן'ס קאלטער בליק האָט סידי'ן דורכגענומען...
און א קאלטע, פראַסטיגע שטימע האָט געענטפערט :

— אויב אייך לוינט זיך ניט, קענט איהר געהן.
מיט א פארוואַלקענטען געזיכט איז סיידי אוועק צו איהר ניין
מאשין. א וויילע איז זי געבליבען זיצען, ווי א פארגליווערטע.
סיידי האָט פאָנאָדערנגענומען איהר באַנדעל ארבייט. און פלוצלינג
איז איהר געזיכט געוואָרען געל ווי וואַסס. איהרע אויגען האָבען
זיך האַלב צוגעמאכט. איהר קאָפּ איז אַרונטערגעזונקען. סיידי איז
געבליבען זיצען א פאַר'חלש'טע ביי איהר נייןמאשין מיט איהר
באַנדעל ארבייט אין די הענט.
צוויי חבר'טעס, סיידי'ס שאַפֿ-חבר'טעס, זיינען צו איהר צוגע-
לאָפען :

— סיידי!
— ווהאַטס' מעטער?
— פאָר גאָר'ס סייק, סיידי!
מ'האָט סיידי'ן מיט אביסעל קאַלטע וואַסער אפגעשפּריצט.
מ'האָט איהר אין מויל אביסעל וואַסער אריינגעגאָסען. סיידי איז
צו זיך געקומען.
— וואָס איז מיט דיר, סיידי?
— פיהלסט ניט גוט?
— איך פיהל אַלרייט — האָט זיך אויף סיידי'ס ווייסע ליפען
א פיינליכער שמיכעל באַוויזען.

די מיידלאַך האָבען לעבען סיידי'ס נייןמאשין דעם פענסטער
געעפענט. איין מיידעל האָט ביי סיידי'ן געפיקסט די האָר אויפ'ן
קאָפּ. די צווייטע מיידעל האָט סיידי'ן א קוש געטאָן... און מען איז
אוועק ארבייטען.

* * *

דער טאָג, ווען סיידי האָט גע'חלש'ט ביי איהר ניין
מאשין איבער דעם פאָרמאנ'ס הפקר'דיגע גרויזאמקייט, איז
אויסגעפאלען אין דער קריסטמעס וואָך, און ביי אונז אין שאַפּ
גיבען די ארבייטער יעדען קריסטמעס אונזער פאָרמאן, אונזער פיי-
ניגער, א קריסטמעס פרעזענט. מען מאַכט א קאַלעקשאַן, און יעדער
„האַנט" גיט פון א האַלבען טאָלער ביז א טאָלער. און מען קויפט
אונזער „אינקוויזיטאָר" א שעהנעם קריסטמעס פרעזענט. מיר
בעטען דעם טויט אויף אונזער פאָרמאן. פון אונזערע אָנגעוועהר-
טאָגטע הערצער רייסען זיך קלל'ות אויף זיין קאָפּ. נאָר עס איז אן
„אַפען שאַפּ"; ניטאָ ווער עס זאָל זיך פאר אונז אָנגעמען. האָבען

מיר מורא פאר אונזער פייניגער, און מיר גיבען איהם יעדען יאָהר א קריסטמעס פרעזענט.

און עטליכע שטונדען נאָך דעם ווי סידי האָט גע'חלש'ט ביי איהר ארבייט, האָט מען געמאכט דעם יעהרליכען קאָלעקשאָן פאר א קריסטמעס פרעזענט פאר אונזער פאָרמאן. צוויי מיידלאך, צוויי שאַפֿ-מיידלאך, זיינען געווען די קאָלעקטאָרס. און אָט זיינען די צוויי מיידלאך צוגעקומען צו סידי'ן :

— סידי, וויפיל וועסטו געבען, א האלבען דאָלאַר, א דאָלאַר ?
— אויף וואָס ? — האָט סידי געפרעגט.
— האָסט פאָרגעסען ? ס'איז דאָך קריסטמעס היינטיגע וואָך... א קריסטמעס פרעזענט פאר'ן פאָרמאן.
— פאָר אָט דעם הונט ? — האָט סידי פארשטיקט אויס-געשריען.

— שאַ !
— וואָס איז דער מער מיט דיר ? — האָבען די צוויי מייד-לאך מיט שרעק זיך איבערגעקוקט— ביזט משוגע געוואָרען, סידי ?
— ער צאָפט פון מיר מיין בלוט, און איך — —
— פאָר נאָד'ס סייק !
— קיפ סטיל ! — האָבען די מיידלאך סידי'ן ניט געלאָזט דערריידען.

סידי איז געבליבען זיצען ווי א פארגליווערטע. האָבען זיך אריינגעמישט די צוויי מיידלאך, וועלכע האָבען איהר פריהער אפגע-מינטערט — די מיידעל, וועלכע האָט סידי'ן די האָר צוגעפיקסט. און די מיידעל, וועלכע האָט איהר געקושט.

— גיב, סידי !
— אַז דו וועסט ניט געבען, וועט ערגער זיין.
— ער וועט זיך דערוויסען.
— גיב א דאָלאַר, אָדער א האלבען דאָלאַר.
סידי האָט געגעבען א דאָלאַר, א ווילע איז זי געבליבען זיצען ביי איהר נעה-מאשין ווי א פארגליווערטע. פלוצלונג האָט זיך פון איהר סאמע הארצען מיט אימפעט ארויסגעשריען א מאָר-גער ווילדער אויסגעשריי :

— גוואַלד ! ! גוואַלד פארוואָס מוטשעט מען אונז אזוי !
און סידי האָט אויסגעבראָכען אין א היסטערישען יאָמען.

לאָזען אויס זייערע ביטערע הערצער צו דער קאץ

נעטי און דזשעני, צוויי שוועסטער, באוואוינען א קליינינקען, אָבער ציכטיגען אַפּאַרטמענט פון צוויי צימערען, און אין זייער דירה'לע האַלטען זיי אויף א קאץ.

די קאץ האָט זיך ממש אויף די הענט ביי די צוויי שוועסטער אויפגעהאָדעוועט. האָבען זיי דאָס באַשעפּעניש זעהר ליב און זיי רופען עס „דאַרלינג“.

נעטי און דזשעני זיינען ארבייטער-מיידלאך. אין דער היים עסען זיי זייערע אָנבייסענס און זייערע סאַפּערס, און בלויז זייער מיטאָג-מאַלצייט האָבען זיי אין א „קאפּעטעריע“, וואָס געפינט זיך ניט ווייט פון דעם אָרט, וואו זיי ארבייטען. צו דער ארבייט קומט אויס די מיידלאך צו געהן פארפריה, האָבען זיי וועניג צייט אָפּצו-געבען זיך צופיל מיט צוגרייטען זייער אָנבייסען. טרינקט מען אויס א טאָס קאווע, מען בייסט צו מיט א זעמעל און שוין.

דער הויפט מאַלצייט ביי די צוויי מיידלאך איז זייער סאַפּער. און מען קען זאָגען, אז זייער קאץ „דאַרלינג“ שטופט אָפּ איהר קעצעשען לעבען אויך בלויז מיט סאַפּערס.

אינדערפריה ניבען די מיידלאך זייער „דאַרלינג“ בלויז אביסעל מילך און שוין. דערנאָך לאָזט מען איהר ארויס אין גאָס, און דעם גאַנצען טאָג, וואָס די מיידלאך ארבייטען, מוז שוין דאַרלינג אויף זיך אליין אויפפאַסען. ווען עס קומט אָבער צום סאַפּער, קען מען זאָגען, אז די מיידלאך טיילען מיט זייער קאץ פשוט יעדען ביסען. נאָר איין מאָל האָבען די צוויי שוועסטער איבערגעלעבט א שווערע ענטווישונג. אין זייערע ביידענס הערצער האָט געשטיקט א שווער-רער, שווערער פּראָטעסט. האָבען זיי ביידע זייער גאַנצע פאַרביי-טערונג אויסגעלאָזען צו זייער „דאַרלינג“, וועלכע די מיידלאך האָ-בען זעהר שטאַרק ליב געהאט. דאַרלינג האָט יענע נאַכט ניט גע-האַט אפילו קיין סימן פון סאַפּער. און צו דעם האָט דאָס אַרימע באַ-

שעפעניש געמוזט נאך די נאכט איבערנעכטיגען דרויסען, פשוט אויף דער גאס.

דארלינג איז קיין שום פארברעכען ניט באגאנגען. אין איהר אומגליק איז נאך געווען שולדיג דער טויט פון א מאן, א מיליאָר-נער, א פרעזידענט פון א רייכען גרויסען דעפארטמענט סטאַר. דארלינג האָט דעם מענשען זיכער קיינמאָל ניט אָנגעקוקט מיט איהרע גוטע לאַשטשענדע קעצעשע אויגען. די צוויי שוועסטער זיינען געטראָפּען געוואָרען פון דעם מיליאָנער'ס טויט, און ניט אזוי פון זיין טויט, ווי פון דער צוואה, וואָס ער האָט איבערגעלאָזען. און אין זייער ענטווישונג און פארביטערטקייט האָבען זיי אזוי גרוי-זאם באַשטראָפּט זייער ליבלינג, די קאַץ. ערשטענס דערפאר, ווייל די מיידלאך האָבען אין זייער איינזאמקייט און עלענדקייט ניט פאר-מאָגט קיין שום אנדער באַשעפעניש, צו וועמען זייערע ביטערע הערצער אויסצולאָזען, און צווייטענס דערפאר, ווייל די קאַץ איז געווען א קאַץ.

און אַט ווי די געשיכטעלע קען זיך דערצעהלען :

דזשעני און נעמי ארבייטען אין א דעפארטמענט-סטאַר, אין דער אָפּטיילונג, וואו מען מאכט „צו אָרדער“ קאַסעבאָרע קאַרסעטען פאַר רייכע קאַסטאָמער. א דעפארטמענט-סטאַר איז ניט דער אָרט, וואו אן ארבייטער קען קריגען גוט באַצאָלט. ארבייטער און אָנגע-שטעלטע ווערען דאָ מעהרסטענס אומבארעמהאָרציג עקספּלואַטירט. דזשעני און נעמי ארבייטען אויס זעהר, זעהר קליינע וועידזשעס, אָבער באַשעפּטיגט איז מען שטענדיג. די צוויי שוועסטער זיינען זעהר עלענד אין אמעריקע, האָט מען מורא, ציטערט מען צו פאר-לאָזען א שטעלע און זוכען עפעס בעסערס, און מען האַלט זיך מיט דעם דזשאב שוין א צייט פון צעהן יאָהר.

א לעבען מאכען די צוויי שוועסטער. מען האָט וואָס צו עסען, מען האָט אויף רענט צו באַצאָלען. אין קליידען זיך מוז מען שוין זיין אויסגערעכענט. די צוויי שוועסטער זיינען געווען יונג, ווען מען האָט זיי צו דער ארבייט צוגענומען. זייער יוגענד האָט דאָ מאַלסט ערשט אויפגעבליט. צעהן יאָהר האָבען שוין אָפּגעארבייט די צוויי מיידלאך. און ווי זיי האָבען זיך פארענדערט! אָבער מען מאַכט א לעבען. נאָר אויף וואָס צו האָפען איז ניטאָ. זיי ווייסען, די צוויי שוועסטער, אז ווען עס וועט ניט זיין מעהר קיין כח, ווען

זיי וועלען שוין מעהר ניט קענען ארויסגעבען אזוי פיל ארבייט, וויפיל עס פאָדערט זיך, וועט מען מיט זיי זיך נאנץ וועניג צערע-מאָניען, און מען וועט זיי ארויסוואַרפען. האָבען די צוויי מיידלאַך מורא צו טראַכטען וועגען דעם, „שפעטער“, נאָר זיי ווייסען, אז האָ-פען איז ניטאָ אויף וואָס.

איז געשטאָרבען דער פּרעזידענט, דער סאמע פּרעזידענט פון דער קאָמפּאניע וואָס פארמאָגט דעם רייכען גרויסען דעפארטמענט-סטאָר. געווען איז ער אן אלטער בחור, איינער אליין, ווי א שטיין, נאָר ער איז געווען מורא'דיג רייך. אן אלטע, אלטע פירמע איז די דעפארטמענט-סטאָר. אין אָנהויב איז דאָס געווען א צימליך קליי-נער געשעפט. אָבער עס האָט זיך צוואוואַקסען, און עס איז גרויס און רייך געוואָרען.

הונדערטער און הונדערטער מענשעלאַך, אנגעשטעלטע ארביי-טער, האָבען געפראַצעוועט אין סטאָר פאר נישטיגע געהאלטען. מענשעלאַך האָבען דאָ באַגראָבען זייערע טעג, זייערע יאָהרען. מען איז דאָ פון יונג פאר דער צייט אלט געוואָרען. מען האָט דאָ גע-פּוילט און מען איז פארפּוילט געוואָרען אין אַרימקייט, אין נויט און אין שפּל'קייט. און אן אלטער בחור האָט זיך אויף מיליאָנען פאַרלעבט, אויף צעהנדליגער מיליאָנען. און אַט האָט דער אלטער בחור זיינע זשענדע, זיינע קינמאָל-ניט אָנגעזעטיגטע אויגען צוגע-מאַכט, איבערגעלאָזען א פאַרמעגען פון צעהנדליגער מיליאָנען, און קיין יורש איז ניט געבליבען.

האָבען זיך פאַרשפּרייט קלאַנגען, אז פון דער רייכער ירושה וועלען א טייל אויך געניסען די אָנגעשטעלטע, די ארבייטער פון דעם רייכען גרויסען דעפארטמענט-סטאָר. און פארהאָרעוועטע, פאַרפראַצעוועטע מענשעלאַך האָבען פּלוצלינג די אויגען אויפגע-הויבען מיט א פרייען בליט. מענשעלאַך, וואָס פּוילען אין אַרימקייט און אין נויט, האָבען דערשפּירט, אז עס קומט פאר זיי א שטיקעלע פאַרלייכטערונג, א שטיקעלע הילף. פאַר האָפּנונגסלאָזע מענשעלאַך האָט זיך כאַווייען א שטיקעל האָפּנונג, און מען האָט זיך אָן דער האָפּנונג געקלאַמערט!

עס זיינען געווען קלאַנגען, מען האָט געמורמעלט, אז מען וועט אויסטיילען די רייכע ירושה פאר די ארבייטער לויט די יאָהרען וואָס זיי האָבען אָפּגעארבייט אין סטאָר. וואָס מעהר יאָהרען איי-

נער האָט געארבייט אין סטאָר, אלץ מעהר וועט ער פון דער ירושה קריגען. און מענשען, וועלכע האָבען ביי דער ארבייט א גאַנצען לעבען אוועקגעלייגט און האָבען שוין מיט אנגסט ערוואַר-טעט היינט אדער מאָרגען ארויסגעשמיסען צו ווערען און בלייבען אויף דער עלטער הילפלאַז, האָבען פלוצלונג אין זייערע פינסטערע ערוואַרטונגען א ליכטיגען שטראַהל באַמערקט.

אויך נעמי און דזשעני, די צוויי קאַרסעמען-ארבייטער, זיינען אין דער אלגעמיינער האַפנונג אריינגעצויגען געווארען. פאַרט שוין צעהן יאָהר, ווי זיי ארבייטען דאָ, וועט מען זיי דאָך געוויס אין דער ירושה ניט פאַרטילען. און צוויי שוועסטער, צוויי ארבייטער-מיידלאך, וועלכע האָבען מורא געהאט צו טראַכטען וועגען זייער מאָרגען, זיינען פלוצלונג אויפגעריכט געוואָרען פון א נייער שעה-נער האַפנונג.

נעמי, די עלטערע שוועסטער, וועלכע איז געווען די מעהר-געלאַסענע, די מעהר-פראַקטישע, האָט זיך אין איהרע ערוואַרטונגען ניט צופיל צוואוואָרפען. זי האָט געדענקט, אז מען וועט מסתמא קריגען צו עטליכע הונדערט דאָלער. האָט אבער דזשעני, די אינ-זערע, וועלכע איז געווען א שטיקעל היי-קאָפּ זיך אויסגעלאַכט פון איהר שוועסטער :

— דו מיינסט, אז דו ביזט א גאנצע חכמה ; זאָג איך דיר, אז דו ווייסט ניט, וואָס דו רעדסט.

— זיי זיכער מען וועט דיך פאר א נידה ניט מאכען —
האָט נעמי זיך אפגעהאלטען פון האַפען אויף צופיל.

— מען זאָגט, אז עס זיינען פארבליבען אפשר פערציג מיליאָן, און וויפיל אָנגעשטעלטע און ארבייטער זיינען אזוי דאָ אין סטאָר ? ניט מעהר ווי עטליכע הונדערט ארום און ארום, און קיין אנדערע יורשים זיינען ניטאָ, איז אז מען זאָל צוטיילען אזא פאַרמעגען, וועט אויסקומען אמווייניגסטען צו עטליכע טויזענד דאָלער פאר אונז בירען — האָט זיך געקאָכט און געהיצט דזשעני די אינ-זערע אויף איהר היציגען אויפגערגטען שטייגער.

אָבער אי די עלטערע, אי די אינגערע שוועסטער האָבען נע-האַט גוטע האַפנונגען, און די צוויי מיידלאך זיינען ארומגעגאנגען אזוי ווי פארטשאַדעטע פון די גרויסע ערוואַרטונגען.

עס איז אריבער א צייט פון עטליכע טעג. געווען שוין די

באערדיגונג פון דעם פרעזידענט. און אָט איז אין די צייטונגען פֿאַרעפענטליכט געוואָרען דעם פֿאַרשטאַרבֿענעם מיליאָנער'ס צוואַה. נעמי און דזשעני זיינען געקומען אהיים פון זייער ארכיט. און כאָטש מען האָט זיך געפֿיהלט מיד און צובראָכען, איז מען אָבער געווען גוט אויפגעלייגט צוליב די גוטע האָפֿנונגען וועגען דער ער-וואַרטער ירושה.

דזשעני די אינגערע האָט געטאַנצט און געלאַכט און אין דער הויך כסדר גע'חלומ'ט :
— אַי, עס קען דאָך זיין, אז מיר וועלען אינגיכען נגידים ווערען.

האָבען די צוויי שוועסטער צוגעגרייט א גוטען סאָפּער. די סאָץ האָט געשמעקט מיט איהר קעצעשער נאָז, פֿרעהליך געוואשען זיך און געמאַקעט עפעס אזוי, ווי זי וואָלט געפֿרעגט אויף איהר לשון :

— נו, ווען וועט שוין זיין סאָפּער ?

און דזשעני און נעמי, וועלכע האָבען פֿאַרשטאַנען, וואָס די סאָץ וויל, האָבען איהר כסדר געגלעט און גערעדט צו איהר :

— באַלד, דאַרלינג, וועסטו האָבען דיין סאָפּער.

— באַלד, פּוסינקע, וועסטו עסען.

דער פֿאַרשטאַרבֿענער מיליאָנער, אויף וועמעס ירושה עס האָט בען געהאָפּט אזוי פיל אַרימע מענשעלאַך, צווישען זיי אויך די צוויי שוועסטער, האָט זיין פֿאַרמעגען איבערגעלאָזען פֿאַר פֿאַרשידענע קירכען און אנדערע רעליגיעזע אַנשטאַלמען. אויך האָט ער איבערגעלאָזען א גרויסען טייל פון זיין קאַפיטאַל, אז מען זאָל פֿאַר דעם געלד אויסבויען און אויפהאַלטען אַן אַנשטאַלט מיט אלע מעגליכע באַקוועמליכקייטען פֿאַר הינט און קעץ, וועלכע נויטיגען זיך אין אַ היים.

אָט האָט נעמי אריינגעקוקט אין איהר אבענד צייטונג, איהר בליק איז געפֿאלען אויף דעם אָרט, וואו עס האָט זיך באַשריבען ווי אזוי דער פֿאַרשטאַרבֿענער פרעזידענט פון דעפֿאַרטמענט-סטאַר, וואו זי און איהר שוועסטער האָבען געאַרבייט, האָט איינגעטיילט זיינע איבערגעלאָזענע מיליאָנען.

נעמי האָט אויסגעבראַכען אין אַ ביטערען האַלכֿ-היסטערישען

לאַכען. עס האָט לאַנג ניט גענומען, און אויך דזשעני האָט גע-
וואוסט, וואָס עס איז געשעהן, און אויך זי האָט ביטער געלאַכט.
געלאַכט האָבען זיי פון זיך אליין, געלאַכט מיט ביטערקייט,
מיט גאַל און גיפּט. ווי פאַרצווייפעלט און ווי ביטער אנטוישט די
צוויי מיידלאך האָבען זיך דערפיהלט!

— הער נאָר, הער נאָר, — האָט דזשעני פאַרביטערט און
אויפגערגעט געשריען, — הער נאָר, הינט און קעץ האָט ער נאָר
באַזאַרגט, און פאַר די ארבייטער, וועלכע מען באַרייסט אָהן איינ-
זעהעניש, אָהן רחמנות אין זיין סטאַר, האָט ער אפילו א סענט ניט
איבערגעלאָזען.

און דאָ האָט „דאַרלינג“ גענומען מיאוסען.

— אז דער'הרג'עט מענסטו ווערען מיט אלע קעץ אינאיינעם!
— האָט דזשעני אין איהר כעס א כאַפּ געמאַן די קאַץ און א שלייד
דער געמאַן דורכ'ן טיר און שוין. — קעץ האָט ער נאָר פאַר-
זאַרגט, דער ממור.

— וואָס איז די קאַץ שולדיג? — האָט געטי באַמערקט. אבער
אין איהר פאַרביטערונג האָט אויך געטי אָן דער קאַץ פאַרנעמען,
האָט דאָס באַשעפּעניש צוריק אין הויז ניט אריינגענומען.

„דאַרלינג“ איז די נאכט טאַקע געבליבען אָהן איהר געוועהני-
ליכען גוטען סאַפּער, און צו דעם איז איהר נאָך אויסגעקומען איי-
בערנעכטיגען אין גאַס, ווייל די צוויי שוועסטער איז אין יענער
נאכט אין קאַפּ ניט געלעגען צו טראַכטען וועגען זייער קאַץ.

א פאמיליע, וואָס לעבט מיט האָפּנונגען

אין אָט דער פאמיליע לעבען אלע מיט האָפּנונגען. מען האלט אין איין האָפּען. עס האָפט דער פאָטער, עס האָפט די טאָכטער, עס האָפט דער זוהן. און די מאַמע? זי אליין האָט ניט אויף וואָס צו האָפּען. איהר אייגענע האָפּנונג האָט זי ניט; איהר האָפּנונג איז די האָפּנונג פון די אלע אנדערע מיטגלידער פון איהר פאמיליע, פון דער פאמיליע, וואָס האָפט.

דער פאָטער איז אן ארבייטער, אָבער אן ארבייטער אָהן ארבייט. א מענש האָט אָפּגעארבייט אין די שעפּער ביי א צוואנציג יאָהר צייט, געהאט פארשידענע צייטען; אויסגעפאלען זיינען צייטען, ווען עס איז געווען שטאַרק ביזוי אין זיין פאך, און ער פלעגט ארבייטען „ווערטאָים“; געווען צייטען פון סלעק, אָבער מען האָט ווײַעס־איז געמאכט א לעבען. נאָר אָט זיינען אָנגעקומען ביטערע, שווערע צייטען. עס איז ביי זיין ארבייט פאָרגעקומען א ראַדיקאלע ענדערונג: אין די שעפּער ביי זיין פאך האָט מען אריינגעשטעלט מאָדערנע מאַשינען. עס זיינען פון דעם פאך א גרויסער טייל פון די ארבייטער דרויסען ארויסגעשטעלט געווארען. ער איז איינער פון די ארויסגעשטעלטע. און עס איז שוין א יאָהר צייט, ווי ער געהט ארום אָהן ארבייט. ניטאָ, ניטאָ קיין ארבייט.

ער זוכט ארבייט. ער זוכט נאָך אלץ ארבייט ביי זיין פאך. נו, וואָס דען, ער וועט געהן אויף די עלטערע יאָהרען לערנען זיך א נייע ארבייט? עס טוט זיך ניט אזוי לייכט ווי עס רעדט זיך. עס איז שווער אויף דער עלטער צו ווערען א לערן־אינגעל. און ווער דאַרף איהם דען ביי א „נייער ארבייט“? מען וואָרט דען אויף איהם? אין יעדען פאך, ביי יעדער ארבייט, זיינען דאָ ביל־כערע פון איהם. די יעניגע, וועלכע זיינען שוין דערביי, זיינען ביל־כער. און סיר־וויס־זיינען אין יעדער אנדערען פאך פאַראַן מעהר ארבייטער, ווי מען דאַרף. טאָ וואָס־זשע וועט ער זיך נאַריש מאַכען?

סלאַמערט זיך א מענש נאָך אלץ צו זיין ארבייט, צו זיין פאך.

אפשר, אפשר וועט זיך דאך עפעס פארבעסערען... אפשר וועט זיך איהם פאָרט מאַכען א דזשאַב. וואָרט א מענש. און אזוי וואָרט מענדיג, געהט ער ארום שוין א יאָהר צייט אָהן ארבייט, אָבער טאַקע נאָר אָהן ארבייט.

עס געהט אוועק א טאָג נאָך א טאָג. די טעג זיינען אזעלכע שווערע, אזעלכע לאַנגע, אזעלכע פריידלאָזע. און עס איז ניטאָ קיין ארבייט. עס געהען אוועק וואָכען, און קיין „פּיידע“ ברענגט מען ניט אהיים. פוסטע, ליידיגע, און דאָך אזעלכע שווערע וואָכען געהען אוועק... אבער יעדע וואָך, וואָס געהט אוועק, לאָזט איבער א שווערקיט הינטער זיך. ווי א שווערער, קאַלטער שטיין בלייבט איבער אויף דעם וועג פון דער פאַרשוואַנדענער וואָך. און פון די וואָכען זיינען חדשים געוואָרען. עס וואַקסט די צאָל פון די שווערע שטיינער, און זיי בויגען און זיי ציהען צו דער ערד דעם ארבייטער אָהן ארבייט.

דער ארבייטער אָהן ארבייט האָט שוין גענומען זוכען „עפעס אנדערעס“. ניט ביי זיין ארבייט, ניט ביי זיין פאָך. אפשר? ... אפשר וועט זיך עפעס מאַכען... וואָס ער זוכט, ווייס ער ניט. ער טאַפט אין דער פינסטער, און ער זוכט עפעס. יעדען טאָג שטעהט ער אויף גאנץ פריה, קויפט א צייטונג, און פארטיפט זיך אין די אנאָנסען אין דער אפטיילונג, וואו עס ווערען פאַרלאַנגט ארבייטער. ער עסט זיך איין מיט די אויגען אין יעדע שורה. זיין גוף ציטערט פון אויפגענונג. יעדע וויילע טוט איהם א קלאפ אין הארצען, ווייל עס דאַכט זיך איהם, אז „עפעס“ איז יע דאָ. אָבער עס לאָזט זיך אויס נאָרנישט מיט נאָרנישט. פאר איהם איז ניטאָ נאָרנישט און ער מאַכט אוועק מיט'ן האַנט:

— ניטאָ, ניטאָ, נאָרנישט.

אָבער דער ארבייטער אָהן ארבייט האָט פאָרט א האַפּנונג. די האַפּנונג זיינע האָט ער פאַרבאָרגען טיף ביי זיך אין הארצען. עס איז א מאָדנע, אן אויסערגעווענהליכע האַפּנונג. ער קען נאָר ווען נען דעם קיינעם ניט דערצעהלען.

דער ארבייטער איז ניט קיין איבעריגס געזונטער מאַן. א מאַן האָט א היבש ביסעל יאָהרען אָפּגעארבייט אין דעם אמאָליגען איר דישען סוועט-שאַפּ, און קיין געזונט איז דעם מענשען דערפון ניט צוגעקומען. ליידיט ער פון אסטמא; ער האָט אביסעל רומאַטיזם, און ער האָט אויך א שוואַכע האַרץ. אבער דאָס איז נאָך אלץ נאָר

נישט. ניט אין אָט די קראַנקהייטען ליגט זיין האָפּנונג. די לעצטע צייטען האָט ער גענומען צוהוסטען, און אָפט, גאנץ אָפט טוט איהם א שטאָך אין א זייט. דאָקטוירים זאָגען, אז ער האָט די טרו- קענע פּלוראסי. אָבער דאָס איז נאָך אלץ גאָרנישט. פון דער טרו- קענער פּלוראסי קען ער נאָך אלץ וועניג וואָס געהאָלפען ווערען. איז אָבער דאָ א סברא, עס איז דאָ א מעגליכקייט, אז ער קען ווע- רען קראַנק אויף „קאָנסאמפּשאַן“. און אָט דאָס טאקע גיט דעם ארבייטער האָפּנונג.

דער מאַן באַלאַנגט צום ארבייטער רינג. ער איז א גוטער, געטרייער מיטגליד. ער ווייס, אז דער ארבייטער רינג האָט א סא- נאָטאָריום פאר „קאָנסאמפּטיווס“. אז א מיטגליד ווערט קראַנק אויף „קאָנסאמפּשאַן“, נעמט מען איהם אריין אין סאנאטאָריום אויף גאַנצע ניין חדשים צייט. און אָט אין דעם באַשטעהט דעם ארבייטער'ס האָפּנונג. אז ער וואָלט געקראָגען „קאָנסאמפּשאַן“, וואָלט מען איהם גלייך אריינגענומען אין סאנאטאָריום, ער וואָלט ניין חדשים, גאַנצע ניין חדשים געווען פריי פון אלע זאָרגען. אויס זוכען ארבייט, אויס קומען אלע טאָג אין הויז אריין מיט דעם אייביגען ענטפער: „ניטאָ, ניטאָ קיין ארבייט“. די פארצווייפלטע ווייב וועט ניט אָנקוקען מיט איהר פארצווייפעלטען בליק... ער וועט זיך אַפרוהען ניין חדשים...

מיט א פאָר יאָהר צוריק איז דער ארבייטער געווען מיט א באַזוך אין דעם סאנאטאָריום פון זיין ארבייטער רינג. דאמאָלסט האָט ער געלייגט רחמנות אויף די פאַציענטען, וועלכע ער האָט אָנגעקוקט. ער געדענקט, אָבער, ווי שעהן דער סאנאטאָריום האָט אויסגעקוקט. עס איז אזוי געווען דאָרט ווי אין א קאָנטרי. עסען גיט מען פון דאָס בעסטע, מ'שלאָפט אויף א שעהן בעטעל, און מ'זעהט אויס אזוי ריין... ער געדענקט דאָס אלץ אזוי גוט. חלום'ט ער אָנצוקומען אין סאנאטאָריום. ער איז קראַנק אויף אסטמאָ, ער ליידט פון רומאַטיזם. אָבער דאָס איז גארנישט. אפילו די טרוקענע פּלוראסי איז אויך גאָרנישט... מ'באטראכט איהם עפעס גאָרניט ווי א חוּלה... אָבער ווען ער וואָלט געקראָגען קאָנסאמפּשאַן, וואָלט שוין גאָר אנדערש געווען... קומט ער גלייך אָן, אין סאנאטאָריום און שוין! און א חוץ דעם וואָלט מען זיך דערוואוסט, אז ער איז קראַנק, און אפשר וואָלט מען זיך אָן איהם דערמאָנט, און א האַנט פון הילף איהם

דערלאַנגט. ער האָט רייכע לאַנדסלייט, פריינד, געוועזענע חברים. אָבער טאַקע גאָר-גאָר רייכע. איינער איז א פאַבריקאַנט פון פאַ- פיר, ער איז שטיין-רייך, נאָר ער האַלט אין איין רעכענען, און דער- צעהלען מעשיות, אז אלע ארבייטער האָבען געלט אין באַנק, ער איז זיכער אין דעם. און קאַרג איז דער מיליאָנער, אן אמת'ער „מאַזער“. אפשר, ווען דער ארבייטער אָהן ארבייט וואָלט גע- קראָגען „קאָנסאַמפּשאַן“, וואָלט דער רייכער פאַבריקאַנט, דורך גע- וויסנסביסע און צוליב אויספיינען זיך פאַר אנדערע, עפעס געמאַן פאַר איהם. און אָט איז נאָך א געוועזענער חבר, אויך א שטיין- רייכער, א ריעל-עסטייטניק. פאַראַן נאָך גאַנץ רייכע פריינד, נאָר זיי ווייכען איהם אויס, און איבערהויפט זייט מ'האָט זיך דער- וואוסט, אז ער איז אויף גרויסע צרות, אז ער ארבייט ניט, באַהאַלט מען זיך פון איהם, און מ'ציטערט וועגען זיך אפילו לאָזען הערען. אָבער „קאָנסאַמפּשאַן“ וואָלט זיי אפשר אביסעלע צורודערט, זיי וואָלטען מיט עפעס צוהילף געקומען. היינט די ניין חדשים רוה אין סאַנאַטאָריום... ער וואָלט עפעס גאָר אן אנדער מענש געוואָ- רען...

און א מענש צערטעלט אין זיין טיפען הארצען א האַפנונג צו ווערען קראַנק אויף „קאָנסאַמפּשאַן“. אין „קאָנסאַמפּשאַן“ זעהט ער זיין רעטונג.

* * *

דעם ארבייטער'ס טאָכטער איז א מיידעל פון א יאָהר צוואַנ- ציג. זי האָט געענדיגט האַנטער קאַלעדזש, געקראָגען א „דעגרי“, געקראָגען א דיפּלאָמא, און זי איז באַרעכטיגט צו זיין א לעהרערין אין א ניו יאָרקער פּאָבליק סקול. נו, איז זי באַרעכטיגט... פון זיין באַרעכטיגט ביז טאַקע קריגען א שטעלע איז פּאָלג מיך א גאַנג.

קינדער, וועלכע דאַרפען געהן אין די פּאָבליק סקולס, זיינען דאָ גענוג, גענוג אין ניו יאָרק. אָבער אין דער גרעסטער, רייכסטער שטאָרט פון דעם גרעסטען, רייכסטען לאַנד אין דער וועלט פעהלען אויס סקולס פאַר די קינדער... האָבען די לעהרער ניט וואָס צו טאָן. און אז אן אַרעמער ארבייטער שינדט פון זיך פאַסען און לאָזט זיין טאָכטער ענדיגען קאַלעדזש, קריגט די „געענדיגטע“ א דיפּלאָמא. נאָר צו פאַרדינען אויף א שטיקעל ברויט, איז ניטאָ קיין מעגליכ- קייט.

און דעם ארבייטער'ס טאָכטער, די לעהרערין, איז דערווייל א „סאָבסטיטוט“. עס הייסט, זי מוז ארויסקוקען, אפשר, טאָמער וועט אין ערגעץ א סקול קראַנק ווערען א לעהרערין, און זי וועט קריגען א טאָג אָדער צוויי ארבייט...

שטעהט דעם ארבייטער'ס טאָכטער אויף גאַנץ פריה אלע טאָג, און זי נעמט זיך ארומיאַגען פון איין סקול אין א צווייטער, און זי קלאַפט אין די טירען און מעלדעט זיך אין די סקול אָפּיסעס, אפשר דאַרף מען האַבען א „סאָבסטיטוט“.

מען דאַרף ניט!

און אז מ'דאַרף יע, זיינען דאָ בילכערע... פאַראַן טיטשערניס, וועלכע האַבען „פּאָליטישען“ פּול, מ'האַט „צדדים אין דער משפּחה“. דעם ארבייטער'ס טאָכטער האָט קיינעם ניט. דאַרף מען איהר ניט. ווערען ביי איהר פאַרשוואַלען און פאַרדראָלען די פּיס פון ארומלויפּען אלע טאָג איבער די סקולס פּרעגען, אפשר דאַרף מען איהר. אָבער מען דאַרף איהר ניט...

און די מיידעל קומט אהיים און וויינט...

נאָר אַט איז א נס נעשעהן, אן אמת'ער נס. מ'האַט דעם ארבייטער'ס טאָכטער גערופּען אין א סקול. א לעהרערין האָט געד מאַלדען, אז זי איז ניט געזונט, אז זי קען ניט קומען „טיטשען“, האָט מען דעם ארבייטער'ס טאָכטער גערופּען. וואָס פאַר א פּרייד, וואָס פאַר א שמחה עס איז געווען אין דער הויז פון דעם ארבייטער אָהן ארבייט...

און דעם ארבייטער'ס טאָכטער לערענט אין סקול איין טאָג, א צווייטען טאָג... פאַרדינט איינמאַל זעקס דאלאַר, א צווייטען מאַל זעקס דאלאַר. וואָס פאַר א גליק, וואָס פאַר א גליק! ביי דער אַרע- מער מיידעל ליגט אָבער א שרעק אויפ'ן האַרצען, אז די לעהרערין, וועמעס אָרט זי פאַרנעמט, קען יעדען טאָג געזונד ווערען, צוריק אין סקול קומען, און צו איהר גליק וועט א סוף נעמען. אָבער עס האַפט א „סאָבסטיטוט“, עס האַפט דעם ארבייטער'ס פאַראַרעמטע טאָכטער, אז אפשר, אפשר וועט די לעהרערין, וועמעס אָרט זי פאַר- נעמט, קראַנק זיין כאַטש עטליכע וואַכען, כאַטש צוויי וואַכען, כאַטש איין וואַך...

* * *

דעם ארכייטער'ס זוהן איז א בחור'ל פון א יאהר אכטצעהן,
א בחור'ל אהן א „טרייד“, אהן א פראפעסיע, אהן א באשעפטיגונג,
נלאט א בחור'ל, וועלכער „שווימט“ און ווייס ניט, צו וואס זיך צו
כאפען. אבער אויך אט דער בחור'ל טראגט זיך ארום מיט א האפ-
נונג אין זיין טיפען הארצען.

עס איז פאראן אין ניו יארק א רייכער, גרויסער מעבעל-
געשעפט וואו עס זיינען באשעפטיגט א סך קלויסקס, א סך
אנגעשטעלטע. דער געהילף פון דעם הויפט - פארוואלטער
פון דעם געשעפט איז א זוהן פון דעם בחור'ל'ס פאטער'ס
אן אמאליגען חבר; און דעם הויפט - פארוואלטער'ס געהילף
האט זיך אויסגעדריקט, אז ווען נאט וועט איהם העלפען און ער
וועט אליין ווערען דער הויפטפארוואלטער פון דעם מעבעלגע-
שעפט, וועט ער זעהן אריינצונעמען דעם ארכייטער'ס זוהן אין
סטאר. אבער דערווייל איז דאך דער „צד אין דער משפחה“ בלויז
א געהילף צום הויפטפארוואלטער, אן „אסיסטענט מענעדזשער“...
איז דאך ניט גוט... איז אבער פארט דא א שטיקעל האפנונג. דער
מענעדזשער, וועמעס ארט עס האפט צו פארנעמען דער „אסיסטענט
מענעדזשער“, ליידיט פון „האי בלאד פערשור“ (א שטארקען בלוט-
דרוק אין די אדערען). ער איז א דיקער מאן מיט א רויטען געזיכט
און מיט א רויטען קארק. מיט עטליכע יאהר צוריק האט ער שוין
אינמאל געהאט א לייכטען אנטפאל פון אפאפלקעציע. ער איז גע-
זונט געווארען. אבער צו יעדער צייט קען ער קריגען נאך אן אנט-
פאל פון אפאפלקעציע... און אין אזא פאל וועט דער מענעדזשער
שוין זיכער ניט געזונט ווערען, עס וועט זיין אויס מענעדזשער...
און דער אסיסטענט מענעדזשער האפט, אז דאמאלסט וועט ער שוין
זיכער דערהויבען ווערען צו דער שמעלע פון הויפט מענעדזשער.
און ווען דאס וועט געשעהן, האפט דעם ארכייטער'ס בחור'ל צו
קריגען א דזשאב אין דעם רייכען מעבעלגעשעפט... עס איז ניט
קיין זיכערע האפנונג, אבער דאך א שטיקעל האפנונג...

א האפנונג אויף אפאפלקעציע...

פונקט דאָס זעלבע איז מיט זיי אליין געווען

סעם, אן אמעריקאנער געבאָרענער בחור'ל פון א יאָהר דריי-פיר און צוואַנציג, איז ביי א יאָהר צייט ארומגעגאַנגען מיט זיין „גאָרל-פרענד" (כלה). ווי נאָר סעם האָט געקראָגען א שטיקעל שטעלע, וואָס האָט פאַרשפּראַכען צו זיין מעהר אדער וועניגער זיכער און דויערהאַפּט, ווי נאָר ער האָט אָפּגענומען ביי א פיר-פינף רעגעל-מעסיגע „פעידעס", האָט ער מיט זיין מיידעל חתונה געהאַט!

סעם'ס עלטערן זיינען געווען שטאַרק דאַגענען, אז דער באַי זאָל שוין פאַרהייראַטען זיך. דאָס מיידעל, סעם'ס, איז זיינע על-טערן גראד יאָ געפּעלען געוואָרען, זיי האָבען אָבער געדענקט, אז סעם דאַרף אָפּוואַרטען מיט דעם פאַרהייראַטען זיך ביז ער וועט האָבען אָפּגעאַרבייט אביסעל א לענגערע צייט און וועט האָבען אָפּגעשפּאַרט אביסעל געלט.

— וואָס איז מיט דיר די איילעניש אזוי גרויס, — האָט די מאַמע גערעדט אויפּגערעגט און געערגערט, — וואָס ברענט דאָס אזוי? דיין מיידעל נעמט ביי דיר קיינער ניט אוועק, מען וועט ביי דיר ניט אויסכאַפּען. ארבייט אָפּ אביסעל צייט, שפּאַר אָפּ עטליכע דאָלער. ווי נעמט מען דאס און מען געהט זיך פאַרכינדען די יאָהרען מיט א ווייב, ווען מען האָט א סענט ניט ביים לייב און נשמה און מיט דיין דזשאַב ביזטו נאָך אפּשר אויך ניט אזוי זיכער... וואָס ברענט דאָ אזוי?

— זוהן מיינער, ס'איז א גאַנץ ערנסטער עסק אָט דער חתונה האָבען, — האָט דער פאָטער שוין גערעדט געלאַסענער און ווירדי-גער פון דער אויפּגערעגטער מוטער. — ס'איז א גאַנץ פאַראַנט-וואָרטליכער דזשאַב, ווען דו וועסט האָבען אביסעל געלד און ווען דו וועסט זיין זיכערער מיט דיין דזשאַב... איז אַלרייט, אָבער איצט, ווי די לאַגע איז? ניין, מיין זוהן, דו בעסער וואַרט אָפּ.

האָט סעם אויסגעהערט וואָס דער טאַטע האָט געזאָגט און וואָס די מאַמע האָט געזאָגט, דעם טאַטען האָט סעם גאַרנישט געענט-פערט, נאָר דער מאַמען האָט ער שטיפּעריש-ליבליך ארומגענומען און איהר א קוש געטאָן אין קאָפּ:

— „טוטסי מאמא“ !

און אויף מאַרגען איז סעם אוועק מיט זיין גאַרטלין (אזוי הייסט סעם'ס מיידעל) אין סיטי האָל און מען האָט ארויסגענומען מערידזשלייסענס. ווען די עלטערען האָבען זיך דערוואוסט, אז ס'איז שוין א פארפאלענע זאך, אז ס'איז שוין לאחר המעשה, האָט מען זיך געפיהלט ווי אביסעל אָפגעשמיסען. די מאמע האָט די הענט געבראַכען און גע'טענה'ט :

— וואָס איז דאָס פאַר אן אומגליק מיט די היינטיגע באַיעס און מיט די היינטיגע מיידלאך, ווי מען ווערט דאָס פארברענט, ווי מען ציגרט זיך דאָס אָן, ווי מען ברעכט די קעפּ, ווי מען לויפט דאָס חתונה האָבן ! ניט מען איז זיכער מיט אַ לעבען מאַכען, ניט מען פרעגט א טאַטען, א מאמען ! ...

— שאַ, שאַ, קאָך זיך ניט אזוי — האָט דער טאַטע די מאַ-
מען באַרוהיגט — האָסט אפנים פארגעסען, אז מיט אונז אליין איז אויך אזוי געווען ; מען איז אויך געלאָפּען משוגע'נער-
ווייז און פארדרעהט זיך די קעפּ. איך געדענק זעהר גוט, אז איך האָב אינגאנצען א סענט ניט פאַרדינט. פון דעסטווע-
גען האָט דאָס אונז ניט אָפגעשטעלט און מען איז געוואָרען מאַן און ווייב... ס'איז אַלרייט... זיי ליבען זיך ? נו, געהט מען און מען האָט חתונה... זיי האָבען גאַרניט אָפגעטאָן אזא נזל'וואָיע...
ניטאָ וואָס צו קאָכען זיך... אין אונזער צייט האָבען מיר פונקט דאָס זעלבע געטאָן...

* * *

האָבען סעם'ס טאַטע און מאמע אריינגעקראָגען א שנור אין הויז און מען האָט מיט דעם שיקזאַל שלום געשלאַסען און שוין.

זיינען אַריבער ביי אַ דריי גוטע מאָנאַטען ביי דעם יונגען פאַרעל. סעם האָט געארבייט, פיין פארדינט, אויסגעקליידט זיין יונג ווייבעל, אויסגעקליידט זיך אליין אביסעל, אָפגעלייגט א דאָ-
לער אין דער באַנק. דאָס פאַרעל האָט שוין גענומען פלאַנעווען ווע-
גען נעמען אן אייגענע דיר'ה'לע, ווערען פאר זיך באַלעבאטיס...
און מיט אַמאָל — א סטרייק !... אין דעם שאַפּ, וואו סעם האָט א דזשאַב געקראָגען איז פון דער יוניאָן א סטרייק ערקלערט גע-
וואָרען און סעם איז שוין מיט מזל א סטרייקער, פיקעט דעם שאַפּ,

ווען ער קומט אהיים איז ער אזוי „עקסיטעט“, אזוי פארפלאַמט — א יום־טוב'דיגער איז סעם אלע זיבען טעג אין וואָך... און נאָרטי, די יונגע ווייבעל, איז אויך א גוואלדיגער בעל שמחה: א קלייניג קייט, א י ה ר סעם סטרייקט... איז זי געהויבען, זי לאַכט, זי זינגט... ס'איז איהר גוט, און א סוף...

אַבער סעם'ס עלטערן איז שוין געווען גאָר ניט יום־טוב'דיג אויף די הערצער, שטיינער שווערע, שווערע שטיינער האָבען זיך די ערפאַהרענע מענשען אויף די הערצער אוועקגעלייגט. סעם'ס עלטערן האָבען שוין ציגוט געוואוסט וואָס ס'הייסט א סטרייק און וואָס ס'הייסט א פארצויגענער סטרייק, און אז ס'קען אמאָל זיין א פאַר־שפילטער סטרייק... סעם'ס פאָטער האָט שוין געהאַט אויף זיין לעבען אי פארצויגענע סטרייקס, אי פארשפילטע סטרייקס. סעם'ס עלטערען ווייסען דעם טעם פון דעם, זיי האָט זיך געטראַכט וועגען זייער זוהן און ביידענס הערצער זיינען פאַרקלעמט געווארען פאר אומרוהיגקייט, פאר שרעק, ווען די מאַמע פלעגט אזוי אַנקוקען איהר זוהן און איהר שנור, ווי זיי זיינען ביידע אזוי פּרעהליך, אזוי זאָרגלאָז, פלעגט זיך איהר דאַכטען ווי זיי ביידע וואָלטען געווען געפּהרליכע חלואים און וועגען זייער ערנסטער קראַנקהייט קיין שום באַגריף ניט געהאַט... איהר האַרץ פלעגט פאַרקלעמט ווערען און זי פלעגט אזוי בלייבען זיצען מיט פאַרבּראַכענע הענט און ריידען צו איהר מאַן :

— קוק זיי אָן ביידען, אונזער זוהנדעל, אונזער שנור — ווי מען איז דאָס געהויבען... וועה איז צו מיין קאַפּ... א סטרייק! איין גאָט ווייס מיט וואָס דאָס קען זיך ענדיגען... דער מוח הויבט זיך מיר, און זיי? ס'אַרט זיי ווי דער וואַנט... גאָט מיינער, וואָס פאַר א מין מענשען זיינען דאָס די היינטיגע יונגוואַרג! עפעס האָבען זיי דאָך גאָר א טראַפּען מאַרך ניט אין זייערע קעפּ!

האָט סעם'ס טאַטע שוין ווייטער דער מאַמען געטרייסט :

— ניט קלינער און ניט נאַרישער פון אונז ווען מיר זיינען געווען אין זייערע יאָהרען, אדרבא דערמאָן זיך ווען מיר זיינען געווען ערשט נאָך אונזער חתונה און קיין קינדער זיינען נאָך ניט געווען אויף דער וועלט, איז וואָס פלעגט זיין ווען מיר אדער דיר פלעגט אויסקומען סטרייקען? ... מיר האָבען דאָך דאמאָלסט ביידע אין די שעפּער געאַרבייט. פלעג איך סטרייקען און דו פלעגסט סטרייקען אלע מאַנטאג און דאָנערשטאג. נו, זיינען מיר געווען

קנאפע בעל־שמחות? געדענקסט ווען מיר האָבען ביידע אַמאָל
געסטרייט צוזאמען און דער סטרייק האָט זיך אזוי פארצויגען, אז
מיר האָבען אזוי געזונד אונטערגעהונגערט. נו זיינען מיר עפעס גע-
ווען פארזאָרנט? עסען איז טאקע ניט געווען וואָס, נאָר צו אַ לעקציע
אָדער צו אַ קאָנצערט אין סענטראַל פאַרק איז מען סיי־ווייסי
געלאָפֿען.

די מאמע, סעם'ס, בלייבט א ווילע ווי א פארטרונקענע אין
עראינערונגען... ס'צייגט זיך א שמייכל אויף איהר שווער־פאָר-
וואַלקענטען געזיכט און זי מורמעלט האלב־פאַרטראַכט:

—אמת, נו וואָס דען, ס'איז ניט אזוי? ווער האָט דאמאָלסט
געקערט צי ס'איז דאָ צום עסען צי ס'איז ניטאָ צום עסען. ווער
האָט געוואָלט וויסען פון דאגות? געשפרונגען און געטאַנצט און
געזונגען די מאַרסעלעזיע.

* * *

מען האָט ניט געקענט זאָגען, אז סעם און די אלע אנדערע
ארבייטער פון זיין שאפ האָבען דעם סטרייק פארלאָרען, אבער אָהן
ברויט איז מען סיי־ווייסי פארבליבען, ווייל דער באָס איז אין
גאַנצען ארויס פון געשעפט, צוגעמאַכט די פאַבריק, די סטרייקער
האָבען ניט מעהר געהאַט מיט וועמען צו סטרייקען, און נאַטירליך
איז אויך סעם געבליבען אָהן א דזשאַב.

סעם'ס פאָטער האָט נאָכגעפאַלגט זיין זוהן'ס סטרייק פילייכט
מיט מעהר אָנשטרענגונג און מיט מעהר האַרץ־קלאַפעניש ווי סעם
אליין. וועגען דעם וואָס ס'איז געשעהן האָט סעם'ס פאָטער גע-
וואוסט איידער סעם איז נאָך אהיים געקומען. ווען סעם'ס פאָטער
איז אריין אין הויז, גלייך נאָך דעם ווי ער האָט אין דרויסען די
שלעכטע נייעס זיך דערוואוסט, איז זיין געזיכט געווען אזוי ווי מיט
ערד צומישט, ווי נאָר סעם'ס מוטער האָט דערזעהן איהר מאַן האָט
זי גלייך פאַרשטאַנען, אז ס'איז עפעס ניט גוט, און מיט א פאַר-
כאַפטען אָטעם האָט זי געפרעגט:

— וואָס איז? ... וואָס האָט געטראָפֿען?

— אויס סטרייק!

— פאַרלאָרען? — האָט די צושראַקענע פרוי, אָהן אַן אָטעם,

גלייך איהר מאַן אין די אויגען אריינגעקוקט — פאַרלאָרען?

— אזוי גוט ווי פארלאָרען... און נאָך אפשר ערגער ווי פאר-
לאָרען.

— נאָך ערגער ? — האָט סעם'ס מוטער איבערגעפרעגט און
איהר בליק האָט זיך מיט שרעק אָנגעפילט.

— דער באָס איז ארויס פון ביזנעס.

— וויי איז צו מיין לעבען ! — האָט זיך סעם'ס מוטער מיט
ביידע הענט פאר'ן קאָפּ אָנגעכאפט — דאָס הייסט דאך, אז סעם
בלייבט אָהן א דזשאב.

— נו וואָס דען הייסט עס ? — האָט זיך מיט א ביטערען
שמייעל געקרימט דער געזיכט ביי סעם'ס פאָטער, — נו וואָס
דען ?

מאָן און ווייב זיינען א ווילע געבליבען שטעהן אזוי ווי
פארגליווערטע און ביי ביידען זיינען די געזיכטער געל געוואָרען.

סעם'ס מוטער האָט גענומען ריידען מיט א טאָן אזוי ווי מען
באקלאָגט א טויטען :

— מיין אָרימער זוהן... וואָס פאר א ביטערען, וואָס פאר
א שווערען מזל ער האָט געבאך... נאָך ניט אָנגעהויבען צו לעבען
און שוין אזוי פיל, אזוי פיל צרות... איין קלייניגקייט, אָהן א דזשאב
געבליבען, איין קלייניגקייט !... ס'וועט זיך אָנהויבען א זוכעניש,
א ווענט-טאפּעניש, אלע טאָג אוועקגעהן אין דעם אפיסעל פון דער
יוניאָן, זיצען דאָרטען טעג און ווארטען אויף דעם געכטיגען טאָג
און נאָך צוקוקען זיך, אז ווען ס'מאכט זיך שוין יע א שטיקעל
דזשאב שיקט מען אוועק א בילכערען צו דער ארבייט, טיילט מען
אויס אַן אייגענעם ברודער און דו זיי ווארט און קריג די סוכאָטע
און אזוי טאָג איין טאָג אויס. אוי, וואָס פאר א ביטערע, וואָס פאר
א פינסטערע גזרה... און ער האָט שוין גע'חלומ'ט א היים איינ-
פיסקען...

און ביי דער מאמען זיינען די אויגען מיט טרעהרען פאר-
לאָפען געוואָרען און דער פאָטער האָט צו איהר גערעדט מיט גע-
בעט :

— הער זשע. סעם וועט דאָך שוין דאָ באַלד אריין א פאר-
צרה'טער, א פארפינסטערטער, מיט אן אָפגעריסענעם הארצען,
זאָלסטו זיך ניט א כאפּ טאָן פאר איהם, זאָלסט איהם ניט נעמען
באקלאָגען, פארקערט, ווי ביטער ס'זאָל ניט זיין די לאָגע דאָרף

מען איהם א גוט וואָרט זאָגען, זאָל ער ניט פיהלען ביי זיך אזוי
געפאלען. א רחמנות... א קינד...
און ביי דער מאמען האָבען זיך געקויקעלט און געקויקעלט
טרערען פון די אויגען...

סעם און גאָרטי זיינען געקומען. אפנים מען האָט אָפגעטרעדט,
באציטענס, וואו צו באַגעגענען זיך, האָט מען זיך באַגעגענט און
מען איז אינאיינעם אהיים געקומען, טאַטע און מאמע האָבען גלייך
דערזעהן אז דאָס פאַרעל קוקט גאָר ניט אויס אזוי ווי די וועלט
וואָלט זיך פאַר זיי געענדיגט. ביידע האָבען געשיינט צו זיין גאַנץ
גוט אויפגעלייגט, סעם'ס עלטערן האָבען זיך דורכגעקוקט און גע-
בליבען שטעהן מיט אָפענע מיילער.

— „ווי בערריד היים“ (מיר האָבען איהם באַגראָבען) — האָט
סעם אויף זיין שטייגער גענומען אַנזאָגען אין הויז די נייעס וועגען
דעם סטרייק — „ווי פינישד היים“ (מיר האָבען איהם געענדיגט).

— וועמען? — האָט דער פאָטער געפרעגט.
— אונזער באָס... „הי העד טו קלאָז אָפּ“ (ער האָט געמוזט
צומאכען), מיר האָבען איהם אינגאנצען ארויסגעטריבען פון ביז-
נעם. „לעט היים גאָ טו העלל“.

— אַלל-ראַיט, אז דער באָס זאָל געהן אין די העלל אַרט מיך
ניט, אָבער וואָס וועסטו איצט טאָן? — האָט די מאמע אויסגע-
שאַסען די ערשטע קויל. אָבער דער מאמע'ס קויל האָט ניט איברינג
שטאַרק געטראָפּען אין ציעל, און סעם האָט גאַנץ קאַלטבלוטיג מיט
די הענט אוועקגעמאַכט:

— „אָה, אַל געט איי דזשאַב“ (איך וועל קריגען א דזשאַב).
און אין דעם זעלבען אָטעם האָט זיך סעם געווענדעט צו זיין
יונג ווייב, שליינגענדיג איהר מיט די אויגען:

— „קאַם גויט טו די מואוויס!“
— און סאַפער? — האָט די מאמע אויסגעשריען מיט א פאַר-
כאַפטען אָטעם, — איך גיב דאָך סאַפער צום טיש.
— „מי ענד סעם, ווי העד אאור סאַפער“ — האָט גאָרטי
געענטפערט האַסטיג און קורץ און דאָס פאַרעל איז פון הויז ארויס.
טאַטע-מאַמע זיינען געבליבען שטעהן ווי די פריטשמעלעטע....

* * *

שפעטער, ווען סעם'ס עלטערן זיינען געזעסען ביים טיש און
סאַפער גענעסען, האָבען זיי ווידער גערעדט און דערמאָנט זיך, אז

אמאָל, ווען זיי זיינען יונג געווען איז מיט זיי אליין טאָקע געווען
פונקט דאָס זעלבע ווי מיט זייער זוהן און זייער שנור, און סעם'ס
פאָטער האָט גערעדט צו זיין פרוי :

— געוויס, איך דערמאָן זיך אזוי ווי דאָס וואָלט ערשט נעכ-
טען פאסירט... מיר האָבען שוין דאמאָלסט געהאט אונזער ערשט
קינד, דאָרעלע איז שוין באַלד א יאָהר אַלט געווען. איך האָב גע-
סטרייקט און א לאנגע-לאנגע צייט געסטרייקט און מען האָט פאר-
לאָרען. איך געדענק, אז מיר האָבען אריינגעקראָגען א מופֿ-צעטעל
און מיר האָבען ביידע אריינגעקוקט אין א ווערטער-בוך, אויסגע-
טייטשט, וואָרט פאר וואָרט, וואָס ס'האָט זיך געזאָגט אין דעם
מופֿ-צעטעל און איך געדענק, אז מיר ביידע זיינען געבליבען אָהן
זייטען פאר לאַכען, ווייל אונז איז פאר עפעס אויסגעקומען זעהר
קאָמיש ווי אזוי דער מופֿ-צעטעל איז געווען געשריבען. און כאָטש
מיר האָבען נאָך ניט געוואוסט אויב מיר וועלען מיט עטליכע טעג
שפעטער האָבען וואו די קעפּ אוועקצולייגען, האָבען מיר גענומען
דאָרע'לען און מען איז אויף א וועטשערינקע פון דעם „בונד“
אוועקגעלאָפּען...

— מען איז געווען יונג איז מען געווען משוגע — האָט סעם'ס
מאמע געשמייכעלט פארטראַכט.

— דאָס זאָג איך דאָך — האָט אויך סעם'ס פאָטער געשוואור-
מען אין ים פון זכרונות...

ווער ס'האט ארויסגעהאלפן גאָט'ס געשעפטען

דער טאטע איז געווען א שאַפֿ-ארבייטער, א געטרייער יוניאָן-מאַן, אָבער געווען איז ער א איד מיט א באָרד, א רעליגיעזער, א פרומער. איידער ער איז אוועק אין שאַפֿ צו דער ארבייט, האָט ער קיינמאָל ניט פאַרפעלט אָפּצודאוונען. עס האָט געמעגט זיין ווי ביזוי ביי זיין „טרעיד“ האָט איהר ביי איהם ניט געקענט אויס־פיהרען, אז שבת אָדער יום־טוב זאָל ער אין שאַפֿ אפילו אריינ־שמעקען. ער איז געווען א איד פון דער אלטער וועלט און די ווייב זיינע איז געווען א פשוטע גוט־האַרציגע אידענע, אויך א רעליגיעזע, א פרומע. אבער הערי, זייער איין־און־איינציגער זוהן איז אויסגע־וואקסען א ראַדיקאַל־געשטימטער.

איז ווען הערי פלעגט ריידען וועגען דער אומגערעכטיגקייט פון דער קאפיטאַליסטישער סיסטעם, ווען ער פלעגט ריידען וועגען דעם ארבייטערס לאַגע, פלעגט דער טאטע גוטמוטיג צושמיכלען און זאָגען צו דער מאמען :

— לאַך ניט פון הערין, ער ווייס וואָס ער רעדט, מיר גע־פעלט נאָר ניט וואָס ער איבערטרייבט אביסעל די מאָס און איז אביסעל צו היציג.

— מיר פאַר זיין קאָפּ, מיר פאַר זיינע ביינער, געזונד און שטאַרק זאָל ער נאָר ביי אונז זיין, — פלעגט די מאמע ענטפערען.

האָט זיך הערין'ס ראַדיקאַליזם צוואוואַקסען און צובליהט, איז ער מיט אמאָל געוואָרען א פאַרברענטער געגנער פון רעליגיע, גענר־מען באזוכען אנט־רעליגיעזע אונטערנעמונגען. ווען הערין'ס טאטע האָט זיך דערוואוסט וועגען די אלע זאכען, האָט ער גענומען זיך פיהלען באַאומרוהיגט וועגען זיין בתור'ל און ער פלעגט אָפט מיט פאַרדרום באַמערקען צו זיין זוהן :

— וואָס ווילסטו האָבען פון רבונו של עולם ? לאַז איהם אָפּ, ער טשעפעט דיך ניט, טשעפע איהם ניט.

— איך וועל שוין יע „טשעפען“ — פלעגט הערי אויף א טראָציגען שטייגער איבערריידען דעם טאַטענס וואָרט, און מיט זיין גאַנצען יוגענדליכען פייער פלעגט ער גלייך אויפ'ן אָרט דער-לאַנגען א פיינע פּאַרציע „פּראָפּאַגאַנדע“ געגען רעליגיע און געגען נאָט. פלעגט שוין הער'ס טאַטען ווערען געל פאר די אויגען און אין זיין פאַרצווייפּלונג פלעגט ער זיך ווענדען צו דער ווייב :

— נו, חנה פריידע, האָסט געהערט אונזער חתן-בחור'ס לשון, וואָס זאָנסטו צו דעם ? ביזט דאָך עפעס די מאַמע.

פלעגט די מאַמע, א בלאַסע, א צורודערטע, א צושראָקענע, קוועטשען מיט די פלייצעס און ניט וויסען וואָס צו ענטפערען.

— ווען ער „צודאַרשענט“ זיך אזוי, פיהל איך אן אנדערש-מאָל ווי אַנצונעמען דעם בחור'ל מיינעם פאר'ן קאָלנער און זאָל ער געהן, — פלעגען פון הער'ס טאַטענס האַרצען ארויסרייסען זיך שווערע, פאַרצווייפּעלטע ווערטער, ווערטער פאַר וועלכע ער אליין פלעגט זיך שטאַרק דערשרעקען.

— ביזט משוגע געוואָרען, שונאי ציון, וואָס איז מיט דיר, חיים בער, וואָס רעדסטו דאָס ? — פלעגט ביי דער מאַמען דער געזיכט ווי פאַרמעט געל ווערען און אין די אויגען פלעגט זיך א טויט-שרעק צייגען, — עפעס א סך קינדער האָבען מיר ? איינ אויג אין קאָפּ, און וואָס איז דער גאַנצער לעבען אָהן הער'ין ? דאַכט זיך, דו אליין געהסט ארום מיט אן אויסגעצויגענער נאָז, אזוי ווי אלע דייע שיפען וואָלטען דיר אונטערגעגאַנגען, ווען הערי פאַרשפעטיגט זיך אמאָל מיט דעם קומען אהיים אין צייט.

מיט א פאַרזונקענעם קאָפּ פלעגט חיים בער בלייבען שטעהן אויף זיין אָרט, וואָס עס איז געווען א סימן, אז אין זיין טיפען האַרצען ניט ער רעכט זיין ווייב. עס פלעגען זיך אָבער דעם פרומען אידען שפּאַרען שווערע געדאַנקען אין קאָפּ אריין און ער פלעגט מורמלאַען אינדערשטייל :

— ס'איז דאָך אזוי ווי דו זאָנסט, איך בין דאָך משוגע פאַר איהם, עס איז דאָך הערי און ווייטער הערי, אָבער איך זאָג דיר, חנה פריידע, זיין פּראָפּאַגאַנדע וועט מיר מקצר זיין די טעג און די יאָהרען.

ס'האָט זיך ניט אויסגעלאָזען אזוי ווי הער'ס פארצווייפעלטער
טאָטע האָט גערעדט; מיט דער צייט האָבען זיך גאָר ענטוויקעלט
אזעלכע אומשטענדען, וואָס גראָד הער'ס, „פראָפאָנאנדע“ האָט דעם
טאָטען א סך נוצען געבראכט.

* * *

הערי האָט פארליבט זיך אין א מיידעל און גענומען טראכטען
וועגען חתונה האָבען. דער בחור איז געוואָרען אביסעל ערענסטער.
די צייטען זיינען געווען נאָך ניט אזוי שלעכט אין אמעריקע, האָט
הערי געקראָגען א שטעלע אלס א קלויַרק אין אן אָפּיס פון א פאָד
בריק. ער האָט מיט זיין געליבטער געהייראט און אין זיין אייר
גענער היים זיך אריינגעקליבען און איז א טאָטע געווארען.

מיט אמאָל האָבען אבער אין דער טיר פון דער רייכער אמעריקע
אָנגעקלאַפט זעהר שווערע, זעהר ביטערע צייטען, הערי האָט זיין
דזשאַב פאַרלאָרען, און עס האָט שוין לאַנג ניט גענומען און הערי'ן
האָט אויף רענט אויסגעפעלט. דער טאָטע האָט נאָך געהאט זיין
„דזשאַב“, האָט דער טאָטע הערי'ס רענט באַצאָלט, און מיט זיין
זוהן, שנור און אייניקעל דעם לעצטען ביסען ברויט געטיילט.

זיינען די צייטען געוואָרען ביטערער און ביטערער און אויך
הערי'ס פאָטער האָט זיין ארבייט פאַרלאָרען, איז דער זוהן געווען
טעג פאַרנומען אין זוכען באַשעפטיגונג פאַר זיך, איז דער טאָטע
געווען פאַרנומען מיט זוכען „וועגען און מיטלען“ ווי אזוי צו
פאַרדינען זיין שטיקעל ברויט. דער זוהן האָט גאָרנישט געפּוּר
נען, נאָר דעם טאָטען האָט זיך יע געמאַכט א שטיקעל דזשאַב.

דער אלטער חיים בער, וועלכען מען האָט אין זיינע קרייזען
געקענט אלס אַלְטמאַדישען פרומען אידען, האָט דורך רעקאָמעַנד
דאַציעס פון זיינע מענשען געקראָגען אן אָנבאָט צו ווערען א שמש
אין א שוהלכעל. דער געהאַלט איז געווען א קליינער, אינגאַנצען
אַכט דאָלער א וואָך, אָבער אויסער דעם וועכענטליכען געהאַלט האָט
דער שמש געקראָגען א פרייע דירה פון פיר גראַמע ליכטיגע צימע־
רען, וואָס האָבען זיך געפונען אין בעיסמענט פון דער שוהל. דער
אַלטער חיים בער האָט די שטעלע אָנגענומען.

הערי'ס לאַגע איז געוואָרען ערגער און ערגער. דער טאָטע

האָט פון זיין אכטדאָלערדיגען וועכענטליכען געהאַלט צופיל זיין זוהן ניט געקענט ארויסהעלפּען, איז דעריבער געוואָרען א רייד, אז די קינדער זאָלען זיך אריינקלייבען אין דעם טאַטענס דירה, אין די פיר גראַמע צימערען, וואָס זיינען געווען אזוי וויסט, אזוי לידיג פאר די צוויי אַלטע מענשען. הער'ן דעם אויסגעשפּראַכענעם ראַ-דיקאַל, דעם פרינציפּיעלען „גאָטפרעסער“, איז געווען אזוי פּריקע פון דעם געדאַנק וועגען האָבען א דירה אין א בעיסמענט פון א שוהל. אָבער נויט ברעכט אייזען און הערי מיט זיין ווייב און קינד האָבען זיך טאַקע אריינגעקליבען צום טאַטען אין זיין פּרייער דירה אין בעיסמענט פון דער שוהל.

די צייטען זיינען אין אמעריקע געוואָרען ערגער און ערגער. אויף גאָט'ס געשעפטען האָט דער ביטערער עקאָנאָמישער קרי-זיס זיך אויך שטאַרק אָפּגערופּען. די שוהל וואו הער'ס טאַטע איז איצט שמש געווען איז אויך פון די שלעכטע צייטען גע-טראַפען געווארען. הער'ן איז אויסגעקומען עטליכע מאָל אונ-טערצוהערען זיך ווי דער טאַטע באַקלאַנגט זיך פאר דער מאַמען, אז די געשעפטען אויבען אין שוהל געהן פון שלעכט צו ערגער, אז אין שוהל קומען דאוונען אלץ וועניגער און וועניגער אידען, אז די וועלכע קומען יע, זיינען זעהר אויסגערעכענט אין א סענט, און אויב עס וועט אזוי אָנהאַלטען איז דאָ א סכנה, אז ער זאָל זיין שמש-דזשאַב פאַרלירען.

איינמאָל, אזוי אונטערהערענדיג דעם טאַטענס באַקלאַגען זיך, האָט הערי זיך מיט א וואָרט אריינגעמישט. ער האָט אויסגערדיקט זיין מיינונג, אז אויב שוהל-אידען זיינען פאַראינטערעסירט, אז זייערע געשעפטען זאָלען אויפּלעבען, דאַרפען זיי ניט זיצען מיט פאַרלייגטע הענט, מען דאַרף עפעס אויפּטאָן, מען דאַרף געברויכען „אַניטאַציע“, „פּראָפּאַגאַנדע“.

דער אַלטער חיים בער, דער אמאָליגער שאַפּ-אַרבייטער און איצטיגער שמש, האָט געמיינט, אז זיין זוהן מאכט פון איהם חוזק, האָט ער ניט געוואוסט צו וויינען, צו לאַכען, אָבער הערי איז גע-ווען זעהר ערענט. הערי האָט טאַקע גערעדט סאַרקאַסטיש און פאַרביטערט, אָבער די עצות וואָס ער האָט געגעבען, האָבען דעם טאַטען פאַרט געלייגט זיך אויפ'ן גלייכען שכל און דער איד האָט דערועהן פאר זיך נייע האָפענונגען, נייע וועגען ווי אזוי אויפצו-

לעבען אויבען די שוהל, וואָס האָט געהאַלטען עפעס אזוי ווי אין אָפּשטאַרבען.

מיט אייניגע טעג שפעטער איז דער גאַנצער אַרומיגער געגענד פאַרפליצט געוואָרען פון הענד־בילס, וואָס האָבען אַנאַנסירט, אז אין דעם און אין דעם אבענד, אין דער שוהל וואו הער'ס פאָטער איז איצט שמש געווען, וועט פאָרקומען א מאַסמיטינג, וואו עס וועט פראָטעסטירט ווערען געגען די נאַציר־ציונות אויף אידען אין היטלער'ס דייטשלאַנד. עס איז אַנאַנסירט געוואָרען, אז צוויי באַ־דיהמטע „ראַבאָיס" און א קאַטוילישער אידען־פריינדליכער פריסט, וועלען האַלטען רעדעס וועגען דער אידישער שווערער לאַגע.

ווען ס'איז געקומען דער אַנאַנסירטער אבענד איז די שוהל געווען איבערגעפאַסט. הונדערטער אידען האָבען געמוזט צוריק־געהן, ווייל אין שוהל איז שוין ניט געווען קיין אָרט פאַר זיי. עס האָבען טאַקע געהאַלטען רעדעס די אַנאַנסירטע ראַבאָיס און אויך דער קאַטוילישער פריסט. די שוהל האָט אין דעם אבענד אריינגעקראָגען ביי א צוויי הונדערט מעמבערס, אויסער דעם האָבען אלע אַלטע מעמבערס באַצאָלט זייערע הינטערשטעליגע שולדען.

פאַר די מעמבערס פון דער שוהל האָט עס געהייסען, אז דאָס האָט דער פּרעזידענט פון דער שוהל אלץ אויפגעטאָן, דער פּרע־זידענט האָט טאַקע געוואוסט, אז עס איז געווען דעם שמש'ס עצה, נאָר ער האָט וועגען דעם געמאַכט א שווייג. דער שמש, ווידער, האָט געוואוסט, אז עס איז זיין זעהנ'ס „פּראָפּאגאַנדע", נאָר ער האָט אויך געמאַכט אַ שווייג, ניט ווייל ער האָט חלילה געוואָלט פאַר זיך צונעמען דעם קרעדיט וואָס האָט געקומט זיין זעהן, נאָר ער האָט גלאַט מורא געהאַט וועגען זיין ראַדיקאַלען זעהן א וואָרט צו דערמאָנען אין דער שוהל, און דער זעהן האָט דאָס געוויס ניט געוואָלט.

עס האָט לאַנג ניט גענומען ווי דער שמש פון שוהל האָט פאַרטרויט דעם פּרעזידענט א צווייטען פּלאַן ווי אזוי אויפצולעבען די שוהל. דער פּרעזידענט איז פון דעם צווייטען פּלאַן ענטציקט געווען ניט וועניגער ווי ער איז ענטציקט געווען פון זיין שמש'ס ערשטע געלונגענע עצה. דער פּרעזידענט האָט ווידער פאַר זיך גענומען דעם גאַנצען קרעדיט און האָט ווידער פאַרשוויגען וועגען

דעם מערקווירדיגען שמש זיינעם, וואָס טאַקע נאָר גאָט האָט איהם צוגעשיקט, און דער שמש האָט ווידער פארשוויגען וועגען זיין זוהן. ס'איז אויסגעפיהרט געוואָרען דעם שמש'ס צווייטע עצה, די שוהל האָט ווידער צוגעקראָגען נייע מיטגלידער און איז אויפגע- לעבט געוואָרען מיט א נייער נשמה, מיט א נייעם לעבען. דער פּרעזידענט פון שוהל האָט שוין איצט אויסגעפירט, אז מען זאָל דעם שמש'ס געהאַלט באדייטענד העכערען. מען האָט אויך דעם שמש'ס וואוינונג פון דאָס ניי אויסגעפארבט און איי- געפיקסט פילע מאָדערנע אויסבעסערונגען.

דערנאָך איז דער מערקווירדיגער שמש געקומען מיט א דריטער און א פּערטער עצה. אלע פּלענער וואָס דער שמש האָט פּאַרטרויט דעם שוהל-פּרעזידענט זיינען פינקטליך אויסגעפירט געווארען. די שוהל וואָס האָט שוין געהאַלטען ביים אָפּשטאַרבען, האָט איצט גע- האַלטען אין איין אויפברויזען מיט נייעם לעבען. עס איז דארטען געוואָרען פּראָספּעריטי אריבער די ברעגען, און וועמען וואָלט דאָס גאָר געקענט אין די געדאַנקען אריין, אז אין שוהל האָבען גאָטס געשעפטען אזוי אויפגעבליט א דאַנק דער „פּראָפּאַגאַנדע“ פון אַזאַ אויסגעשפּראַכענעם ראַדיקאַל און קעמפּער געגען רעליגיע, ווי עס איז געווען הערי, דער זוהן פון דעם שמש.

ער האָט געוואָלט ריידען

ניטאָ, ניטאָ קיין ארבייט. יעדען פריהמאָרגען געהט ארויס דער מאַן פון שטוב מיט דער האָפנונג צו געפינען עפעס א „דזשאב“, און יעדען אבענד קומט ער אהיים מיט גאָרנישט.

ווי נאָר די ווייב דערזעהט איהר מאן ווען ער קומט אהיים, דאַרף זי שוין ביי איהם קיין צופיל קשיות ניט פרעגען. נאָך זיין פנים נאָך, לויט זיין אריינקומען אין שטוב, זעהט זי שוין אז עס איז ווי אלע טאָג, אז עס איז גאָרנישט; זעהט זי שוין אז איהר מאן איז געקומען אהיים מיט ליידיגען; פארשטעהט זי שוין אז ניט נאָר האָט איהר מאן ניט געקראָגען איצט קיין ארבייט, נאָר ער האָט אפילו ניט קיין שום אויסזיכט ווען עס איז צו קריגען ארבייט.

ווייל ווען דער מאַן זוכט א טאָג ארבייט, געפינט גאָר ניט און קומט אזוי אבענר־צייט אהיים, קומט ער אריין אין זיין אייגענער שטוב, אזוי ווי א בעטלער קומט אריין אין א פרעמדער שטוב. דער מאַן קומט אריין א פאַרשטילטער, א פאַרשוויגענער. דער געזיכט איז שווער פאַרוואַלקענט. ער טרעט אָן פאַמעלאַך, עפעס אזוי ווי ער וואָלט מורא געהאט אימיצען אויפצואוועקען. פאַרשוויגען און פאַרשטילט טוט זיך דער מאַן פאַנאַנדער; אטעמט זיך אָפּ, געהט אריין אין פראַנט־רום, טוט אויס די שיד, ווייל די פיס זיינען צר־וועהמאָגט און צוקוועטשט פון דעם לאַנגען ארומגעהן זוכען דזשאבס. און דער מידער מאַן זעצט זיך אריין אין דעם אייביגען ראַקער, און נעמט אריינקוקען אין זיין אבענר־צייטונג.

די ווייב איז אין קיך און עוסק'ט זיך דאָרטען מיט'ן צוגריימען סאַפער. זי ווייס שוין, אז איהר מאַן האָט נאָר ניט געקראָגען. מיט א שווערען געמיט, אזוי שווער שווייגענדיג געהט זי אָן מיט איהר ארבייט אין קיך.

דער מאַן הערט זיך צו צו זיין ווייב'ס עוסק'ן זיך. ער הערט ווי זי גרייט צו סאַפער און עס טראַכט זיך איהם: „ווי לאַנג נאָך

וועט זיין די מעגליכקייט צו קאכען סאפערס ווען עס וועט אלץ
קיין ארבייט ניט זיין?"

— איז דאָ סאפער? — פרעגט ער פארבלייבענדיג אויף זיין
אַרט.

ניטאָ קיין ענטפער פון קיך. ניטאָ קיין שום ענטפער.

טראַכט דער מאַן, אז די ווייב איז ביי, ווייל ער האָט ניט
געפונען קיין ארבייט. עס פאַרדריסט איהם, ער פיהלט זיך שטאַרק
געטראַפּען און ער שרייט שוין אויס העכער און בייזער:

— דאָ וואָס צו עסען, לאַה? —

— מיר וועלען באַלד עסען סאפער, — ענטפערט לאַה פון
קיך. איהר קול קלינגט אָפּ ווייך און גוטהערציג, און דעם מאַן
פאַרדריסט שוין וואָס ער איז געווארען בייז אויף זיין ווייב. עס
פאַרקלעמט איהם זיין האַרץ פאר דער אַרימער ווייב, וועלכע שטיקט
זיך פאַר נויט, פאר ארימקייט, און עס ווילט זיך איהם אזוי שטאַרק,
אזוי שטאַרק צו האַבען ארבייט, צו קריגען א דזשאב, צו פאַר-
דינען, צו ברענגען וויידזשעס דער ווייב... ער פיהלט אָט אין דער
מינוט אז ער וואָלט געקענט וועלטען איבערקערען ווען מען זאָל
איהם נאָר געבען א דזשאב, און ער באשליסט ביי זיך אין הארצען
מאָרגען צו זוכען א דזשאב מיט מעהר ענערגיע, מיט מעהר פייער;
ער וועט אויסנעהן אַ גאַנצע וועלט, אַבי קריגען א דזשאב; ער וועט
טאָן אלץ וואָס מען וועט איהם נאָר הייסען טאָן; וואָס עס איז פאר
אן ארבייט עס זאָל זיך איהם ניט מאכען וועט ער אָננעמען: ער
וועט זיך פון נאָרנישט אָפּזאָגען. ער מוז קריגען א דזשאב.

פון זיין אייגענעם פעסטען באשלוס דערפיהלט זיך דער מאַן
אזוי ווי ער וואָלט שוין טאַקע געקראָגען אן אויסזיכט אויף א
דזשאב, און עס ווערט איהם אויף א מאַמענט פרייער אויפ'ן האר-
צען.

דער מאַן הערט ווי די ווייב גרייט צום טיש, און דער פאַר-
לאַנג, דער וואונש צו זיין א מאַן וועלכער האָט א דזשאב, באַהערשט
איהם מיט אַזאָ קראפט, מיט אַזאָ פיינליכער קראפט, אזש טרערען
צייגען זיך איהם אין די אויגען.

— נו, קום צום טיש, אשר? — רופט די ווייב פון דיינינג-
רום.

— יעם, לאה'לע, — ענטפערט דער מאן און ער געפינט זיך
א מאַמענט אונטער דעם איינדרוק אז ער האָט טאקע א דזשאב,
און אז ער איז דאָס היינט געקומען אהיים פון דער ארבייט.

דער מאן געהט אריין אין עס-צימער, פארנעמט זיין אָרט.
די ווייב שווייגט, איהר שווייגען מאכט איהם ווייטער צו פיהלען
זיך אָפהענטיג און געפאלען. ער קוקט אָן מיט א זייטיגען בליק
זיין ווייב, עפעס אזא שטיל געזיכט, עפעס אזא פארשוויגענע... אזא
שווערקיט, א שטומע שווערקיט ליגט ווי אויסגעשפרייט אויף
איהר געזיכט, און דער מאן דערפיהלט זיך נאָך מעהר אָפהענדיג,
נאָך מעהר געפאלען.

מאן און ווייב עסען סאָפּער.

עס איז שטיל ביים טיש... שווער שטיל, עפעס נאָר ווי א
טויטער אָדער א געפעהרליכער חולה וואָלט זיך אין שטוב געפונען.

— נו, וואָס הערט זיך עפעס? — רייסען איבער די שווערע
שטילקייט די ווייב'ס ווערטער — אזעלכע קאלטע, אזעלכע שווערע
ווערטער.

— גאָרנישט — ענטפערט דער מאן איין וואָרט. אזא אייני-
געקאָרטשעט וואָרט, אזא שרעקעדיג וואָרט, אזא קראנק וואָרט.

— נימאָ גאָרנישט?

— דערוויילע גאָרנישט.

— געווען וואו? געזוכט? נאָכגעפרעגט זיך?

— נו, וואָס דען, געטאַנצט האָב איך? — איז קענטיג שווער
דעם מאן צו רעדען.

— דאָ אן אויסקוק אויף עטוואָס?

— איך וועל קריגען ארבייט, — ענטפערט דער מאן.

די ווערטער זיינען ניט קיין שלעכטע... אָבער דער טאָן איז
א שלעכטער. אין טאָן פיהלט זיך ניט קיין זיכערקייט... פאָרלירען

די ווערטער זייער וועזען, מאכען די ווערטער גאָר קיין שום איינ-
דרוק ניט אויף לאה'ן, און עס איז ביים טיש שווער און שטיל ווי
פריהער.

ווייל זיך אזוי שטארק, אזוי שטארק דעם מאָן זאָגען עפעס
א גוטעס, א צערטעל-וואָרט דער ווייב, עפעס א וואָרט, וואָס זאָל
איחר שווער נעמיט כאַטש מיט א שוואַכען שטראַהל פון האַפנונג
באלייכטען... אָבער וואָס זאָגט מען? ... וואָס רעדט מען? ...

ניטאָ וואָס צו זאָגען.

עסט דער מאָן, עסט און שווייגט.

און די ווייב שווייגט אויך.

עסט דער מאָן און נעמט אריינקוקען אין זיין צייטונג. עס
טראַכט זיך דעם מאָן, אז אפשר וועט ער זיך אָנשטויסען אויף
עפעס אין דער צייטונג, אויף עפעס, וועגען וואָס ער זאָל קענען
א וואָרט אויסריידען... ווייל ער וויל אזוי ריידען, ווייל דער שווייגען
מוטשעט איהם. אָבער אביסעל האָט ער אויך מורא פאר אָנהויבען
ריידען; ער האָט מורא אז דער ריידען זאָל ניט ארויפפיהרען אויף
א געשפרעך וועגען סלעק, וועגען דעם וואָס ער האָט ניט קיין אר-
בייט, וואָס ער קען ניט געפינען קיין דזשאב... פאַר אזאָ מין ריידען
האָט ער מורא. פאר אזאָ מין געשפרעך ציטערט ער... קוקט ער
אריין אין צייטונג, לעזט ער, אז א סך מענשען, זעהר א סך, געהן
ארום ליידיג... ווייל ער וועגען דעם נעמען ריידען... ווייל דאָס וואָס
ער איז ניט דער איינציגער, דאָס וואָס א סך געהן ארום ליידיג,
נעמט עפעס פון איהם ווי ארונטער טיילווייז די שולד... ווייל ער
שוין נעמען ריידען, האָט ער דאָך מורא, ווער ווייסט צו וואָס דער
ריידען קען פיהרען? בעסער ניט ריידען וועגען דעם, לעזט ער
ווייטער... לעזט ער, אז דער וועלט דראָהעט די געפאהר פון א נייער
וועלט-מלחמה...

„א געשפרעך וועגען מלחמה — טראַכט דער מאָן — האָט
דאָך גאָר ניט צו טאָן מיט דעם ענין פון סלעק און פון דזשאב-
זוכעניש.“ און ער לאָזט זיך הערען:

— זאָל גאָט אָפהיטען!

— וואָס איז? — הויבט אויף די ווייב די אויגען.

— מלחמה !

— וואָס הייסט מלחמה ?

— עס הייסט אז עס קען גאָר אין נישטן אויסברעכען א צוויי-

טע מלחמה... ווייטער א וועלט-מלחמה.

לאה'ן אין קאָפּ שפּאַרט זיך גלייך אריין א געדאַנק אז איהרע קינדערלאך זיינען נאָך זעהר יונג, דאָס עלטערע קינד איז א באַי-טשיק פון א יאָהר פיר, און דאָס צווייטע קינד איז נאָך גאָר א בייבי, וועלען איהרע קינדער אין דער מלחמה ניט געהן. נו, וואָס-זשע האָט זי מורא פאר מלחמה ? בלייבט זי שוויגען, און דעם מאנ'ס ריידען איז עפעס אויסגעקומען ווי א ברכה לבטלה... עפעס האָט ער געזאָגט, גערעדט, און די ווערטער זיינען ווי אין וואסער אריינגע-פאלען. פיהלט דער מאן עפעס ווי פון מויל וואָלט איהם א פוסט-קיט ארויסגעקראַכען, פיהלט ער זיך ניט באַפרידיגט... צו דער זעלבער צייט איז ער אבער בארוהיגט, וואָס דער דערמאָנען וועגען מלחמה האָט ניט ארויפגעבראכט אויף דעם ריידען וועגען ארבייט. נאָר דאָ לאָזט זיך די ווייב הערען :

— ווען עס איז געווען די מלחמה, איז פונדעסטוועגען געווען

א סך ארבייט. מען האָט פאַרדינט און געמאַכט א לעבען.

עס פאלט דעם מאן אין הארצען איין, און ער קוקט האַסטיג אין צייטונג אריין... ער זוכט אין איילעניש עפעס אן אנדער שטיק קעל „נייעס“, וועגען וואָס ער זאָל קענען נעמען ריידען, כדי ניט צו ריידען מעהר וועגען מלחמה... און דער מאן האָט שוין ווייטער עפעס געפונען און ער לאָזט זיך ווייטער הערען !

— אוי, וועה איז מיר... אוי, אן אומגליק !

קוקט די ווייב אָן איהר מאן מיט א פראגע-צייכען. עס הייסט, זי פרעגט בלויז מיט די אויגען, פרעגען מיט ווערטער געפינט זי נאָך דערווייל ניט פאר נויטיג, און דער מאן לאָזט ארויס פון מויל נאָך א וואָרט, א וויכטיגען וואָרט :

— א שרפה !

— א שרפה ? — פרעגט איבער די ווייב — וואו ?

— דאן-טאָן. א טענעמענט הויז אָפגעברענט.

וואָס די שרפה איז געווען דאָן־טאָן באַרוהיגט אַביסעל דער
ווייב, ווייל זי וואָהנט אין די בראַנסס, ווייט פון דאָן־טאָן.

— צוויי קליינע קינדער אומגעקומען — לאָזט דער מאַן אַרויס
פון מויל נאָך עטליכע ווערטער, נאָך וויכטיגערע ווערטער ווי פריער.

— אוי, א בראַך! — דערשרעקט זיך די ווייב, דערשרעקט זיך
די מאַמע פון די צוויי קליינע קינדער. זי לויפט אוועק אין שלאָפֿ-
צימער, וואו די קינדער ליגען אין די בעטלאַך און שלאָפען שוין.
באַלד קומט זי צוריק א באַרוהיגטע. די קינדער זייגען גאַנץ זיי
שלאָפען.

דער מאַן זוכט שוין אין זיין צייטונג נאָך עפעס וועגען וואָס
צו ריידען. ווען די ווייב לאָזט זיך הערען:

— נו, וואָס דען, ווען מען איז אַרימע־לייט און מען וואָהנט
אין ביליגע טענעמענט הייזער, איז מען מיט'ן לעבען אויך ניט
זיכער. און וואָס איז דאָ, אונזער הויז? אויך א חורבה... זאָל די
בייזע שעה ניט זיין, מען קען דאָ אויך אומקומען. ווען דו וואָלט
כאַטש געמאַכט א לעבען, וואָלט מען אפשר געפרוואוּט אַריינמופען
אין א לייטישערע דירה. נו, געהסטו דאָך אַרום שלינג און שלאָנג,
און אפילו פון אַט דער חורבה וועט מען אונז מסתמא אויך אינ-
גיכען אַרויסוואַרפען דרויסען...

דער מאַן קאַרטשעט זיך צוזאַמען, ער פאַרטיפט זיך אין צייר
טונג. מיט'ן קאַפּ, מיט'ן נאַנצען פנים טוט ער זיך אין דער צייטונג.
אַריין... ער זוכט שוין אָבער ניט מעהר צו געפינען וועגען וואָס צו
ריידען... ער וויל זיך באַהאַלטען. ער וויל אנטרונגען ווערען אין דער
צייטונג.

די פרעהליכע בשורה ...

דער סאָפּער איז שוין פון לאַנג אָן פארטיג, דער טיש איז גע-
גרייט, נאָך מען וואַרט מיט דעם עסען, ביז דזשוליוס וועט אהיים
קומען. אָבער דזשוליוס האָט זיך דאָס מאָל עפעס פאַרשפּעטיגט.

דזשוליוס, א בחור פון א יאָהר צוואַנציג, איז דער אינגסטער
זוהן ביי זיינע עלטערען. אן עלטערער זוהן און אן עלטערע טאָכ-
טער זיינען שוין פארהייראט, האָבען שוין זייערע היימען. אמאָל
איז געווען טומעלדיג אין הויז. געווען נאָך א זוהן, געווען א טאָכ-
טער. צו דער טאָכטער פלעגט איהר חתן ארויפקומען, צו דעם
עלטערען זוהן פלעגט זיין „מידעל“ ארויפקומען. צום טיש צו די
מאָלאַזייטען פלעגט מען אָפט זיצען זאלבע-זיבעט. איצט זיינען אין
דער פאַמיליע בלויז דריי פארבליבען, — פאָטער, מוטער און דזש-
ליוס, זייער אינגסטער זוהן, זייער „בייבי“. איז עפעס אומעטיג דעם
טאָטען און דער מאַמען צו זעצען זיך ביים טיש אליין אָהן דזש-
ליוס'ן. וואַרט מען אָפּ מיט דעם עסען, ביז ער וועט קומען.

דזשוליוס איז א היימישער בחור'על, פאָסירט זעהר זעלטען,
אז ער זאָל פאַרפּעהלען קומען אהיים צו סאָפּער. איבערהויפט איצט,
ווען ער ארבייט ניט און פאַרדינט ניט א סענט, האַלט ער זיך אָפּ
פון אריינצוגעהן אין א רעסטאָראַן. קומט ער אַלעמאָל אהיים עסען
אין צייט. נאָך דאָס מאָל האָט ער זיך פאַרשפּעטיגט. וואַרטען
טאָטע-מאָמע. ווען עס געהט אריבער א האַלבע שטונדע, א גאנצע
שטונדע און דזשוליוס איז נאָך אַלץ ניטאָ, ווערען זיי שוין אומ-
רוהיג.

— וואָס קען זיין, וואָס דזשוליוס קומט ניט? — פּרעגט די
מאָמע, פּרעגט מיט א שווערסקייט אויפ'ן האַרצען.

— וועט מסתמא באַלד קומען, — ענטפּערט דער טאָטע
כלומרשט געלאָסען, אָבער טיף אין האַרצען פיהלט ער זיך שוין
אויך אומרוהיג.

דזשוליום איז א גוטער, פעהיגער ארבייטער, אבער אין זיין „טרעיד“ האָט אויסגעבראכען א מורא'דיגע ארבייטסלאָזיגקייט, עס איז שוין העכער א יאָהר צייט, ווי ער געהט ארום אָהן ארבייט. יעדען פריהמאָרגען אין דער וואָך געהט ער זוכען ארבייט, און יעדען אבענד קומט ער אהיים אן ענטווישטער, א פארביטערטער, ווייל ער געפינט גאָרנישט.

— אפשר האָט ער געקראָגען א דזשאב, און ער איז ערנעץ געבליבען ארבייטען? — באַמערקט די מאַמע.

— אפשר, — ענטפערט דער פאָטער. אָבער ביידע גלייך גלויבן בען זיי ניט, אז עס איז טאָקע אזוי.

יעדען טאָג קומט דזשוליום אין דעם אָפּים פון זיין יוניאָן, אזוי ווי עס קומען אנדערע ארבייטסלאָזע, און ער פרעגט, אזוי ווי עס פרעגען אלע אנדערע ארבייטסלאָזע, אויב עס איז דאָ אן אויט-קוק אויף עפעס א דזשאב, און אלעמאָל ענטפערט מען, אז עס איז ניטאָ און ניטאָ. מיט א צייט צוריק האָט מען איהם יאָ געגעבען כמעט ווי א צוואַנג, אז אין יענעם און אין יענעם שאַפּ וועט זיך וואהרשיינליך „אָפּליידיגען“ א מאַשין, און ער וועט קריגען דעם דזשאב. אָבער עס איז שוין א מעשה פון עטליכע וואָכען, און אפנים, אז אין יענעם שאַפּ האָט זיך פאָרלויפן קיין מאַשין ניט „אָפּגעליידיגט“, ווייל דערוויילע האָט מען איהם פון דער יוניאָן צו דער ארבייט ניט געשיקט.

טאָטע-מאָמע ווייסען וועגען דעם פארשפרעכען, וואָס די יוניאָן האָט געגעבען זייער זוהן, און די מאַמע לאָזט פאלען א באַמערקונג:

— אפשר האָט מען איהם פון דער יוניאָן געשיקט אויף א דזשאב? מען האָט דאָך איהם צוגעזאָגט.

— אפשר, — גיט א מורמעל דער פאָטער. אָבער עס איז קעגן טיג, אז ביידע גלויבען דאָס ניט.

דזשוליום איז געקומען, און ער איז אריין אין הויז אזא אויפגעלייגטער, אזא פּרעהליכער.

— איך האָב א סטעדי דזשאב געקראָגען, איך האָב געארבייט! — האָבען אָפּגעקלונגען איבער'ן הויז בלויז עטליכע ווערטער, אָבער

א ים מיט פרייד, א ים מיט שטאַלצקייט איז אין אָט די עטליכע ווערטער געלעגען. דער אומעט, וואָס איז געהאַנגען איבער דער גאַנצער הויז זינט דזשוליוס האָט פארלאָרען דעם דזשאב און איז ארומגעגאַנגען לייד, איז איצט מאָמענטאַל פארשוואונדען, א שטילע פרייד האָט זיך געליכטיגט אין יעדען ווינקעלע. אויך טאַטע־ מאמעס געזיכטער האָבען אויפגעלויכטען, פרייער האָבען זיי ביידע אָפגעאַטעמט.

— א טעדי דזשאב און שוין געארבייט! — האָט דזשוליוס נאַכאַמאָל געלאָזט הערען די עטליכע טייערע, גאַלדענע ווערטער. — איך האָב שוין געארבייט!

— טאַקע פון דער יוניאָן געשיקט? האָט די וויפּון־דאָס־ניי געבאַרענע מאמע געפרעגט.

— יעס, פון דער יוניאָן.

— טאַקע דעם דזשאב, וואָס מען האָט דיר צוגעזאָגט?

— יעס, מאמע.

— א רעכטער דזשאב? — האָט די מאמע ניט אָפגעלאָזען איהר זוהן, — עפעס א רעכטער דזשאב?

— לאָז איהם אָפ, — האָט זיך דער טאַטע גוט הארציג אָנגע־ בייזערט אויף דער מאמען. — לאָז איהם אָפכאַפען דעם אָטעם. לאָז איהם איבערטאָן זיך, ארומוואַשען זיך. לאָז איהם אָפ א וויילע.

— נו, געה, געה, מיין קינד, טו זיך איבער, וואָש זיך ארום, וועלען מיר עסען סאַפער, — האָט זיך דער מאמעס הארץ געצויגען מיט ליבע צו איהר זוהן.

עס האָט לאָנג ניט גענומען, און ביים געגרייטען טיש זיינען געזעסען דריי גליקליכע מענשען, פאָטער, מוטער און דער זוהן, וועלכער האָט נאָך א לאנגער, ביטערער, האָפנונגסלאָזער סלעק ענד־ ליך א דזשאב געקראָגען. פאָטער און מוטער האָבען געברענט פאר נייגעריגקייט צו דערוויסען זיך וואָס מעהר וועגען דעם זוהנ'ס דזשאב. אָבער ניט ביי דעם טאַטען און ניט ביי דער מאמען האָט געכאַפט הארץ איבערצושלאָגען דעם זוהנס עסען, זיי האָבען גע־ שוויגען. עס איז אָבער געווען אזא פריידיגער, אזא גליקליכער שוויגען.

— איהר הערט, — האָט דזשוליוס דער ערשטער די שטיִלִקייט איבערנערסען. — איהר הערט, איצט וועל איך איך דערצעהלען.

— האָב צייט, — האָט די מאַמע איהם איבערנעשלאָגען. — עס אָפּ, רוה זיך אָפּ א וויילע, וועסטו דערצעהלען. עס וועט ניט אנטלויפען.

האָט אָבער דזשוליוס שוין אָנגעהויבען צו ריידען, האָט ער שוין ניט געוואָלט סטאָפען, און ער האָט ווייטער דערצעהלט :

— ווי עס קוקט אויס, וועל איך האָבען זעהר א גוטען דזשאב און טאקע אויף א לאַנגער צייט, ווייל אין שאַפּ איז מען זעהר ביזן. דער באָס האָט דערזעהן מיין ארבייט, איז ער גלייך פאר מיר א פאַר־ברענטער געווארען. איך האָב געזעהן, אז ער קען זיך זאָט אויף מיין ארבייט ניט אָנקוקען.

— וואָס אמת, איז אמת, — האָט דער טאַטע מיט א שטאַל־צער פרייד דעם זוהן איבערנעשלאָגען. — אן ארבייטער ביזטו א טיערער.

— קיין בייז אויג זאָל איהם ניט שאַדען, — האָט געשטראהלט דער מאַמעס געזיכט, — מיר פאר זיין קאַפּ !

— נו, גענוג, גענוג שוין דיר, — האָט דער פאָטער איבערגע־שלאָגען דער מוטער און זי מיט אזוי פיל ליבע און צערטליכקייט אָנגעקוקט.

— אונזער יוניאָן „מינימום סקעיל“ ווייסט איהר דאָך, — איז דזשוליוס אָנגעגאָנגען מיט זיין פריידיגער געשיכטע. — איך וועל אָבער קריגען מעהר ווי דעם מינימום. דער באָס האָט מיר גלייך וועגען דעם געגעבען אַנצוהערען.

טאַטע און מאַמע זיינען געזעסען יום־טוב'דיגע, מיט פריידיגע הערצער געשלאָנגען דעם זוהנ'ס יעדען וואָרט, און דזשוליוס האָט ווייטער דערצעהלט :

— עס איז נאָר קיין וואונדער ניט, וואָס דער באָס האָט זיך מיט מיר אזוי דערפרעהט. פריהער איז ביי דער זעלבער מאַשין געזעסען א מאַן, וועלכער האָט כמעט ווי אומזיסט אַן אָרט פאַרנר מען אין שאַפּ. ער איז שוין געווען אן אלטער מאַן, אן אויסגעארביי־

טער. דער באָס האָט שוין לאַנג געוואָלט פון איהם פטור ווערען.
און דאָ האָט דער באָס מיך דערזעהן. ער האָט זיינע אויגען ניט
געגלויבט.

די מאַמע איז נאָך אלץ געזעסען א פארגאַפּטע אין פרייד.
אַבער דעם טאַטענס געזיכט האָט זיך פּלוצלינג פאַרענדערט, דער
אויסדרוק פון פרייד אין זיין געזיכט איז פאַרשוואונדען. עפעס אַ
אומעטיגער איז ער פּלוצלינג געווארען. איז עס קענטיג געווען, אז
א דריקענדע שווערקייט האָט זיך דעם מענשען אויפ'ן הארצען
אוועקגעלייגט.

דזשוליוס'עס פאָטער איז געווען א איר שוין אין די הויכע
פּופּציגער, א איר מיט א ווייסען קאַפּ. ער האָט פאַרנומען א שמעלע
אין א געוויסער וואהלטעטיגער אינסטימוציע, וואו ער איז געווען
באַשעפטיגט שוין זייט צעהנדליגער יאָהרען. ווען ער איז געווען
אינגער, איז ער געווען זעהר ענערגיש אין זיין ארבייט. ער האָט
שמענדיג געהאט דעם באוואוסטזיין, אז די אינסטימוציע נויטיגט
זיך זעהר שטארק אין זיינע לייסטונגען, און ער איז אלעמאָל געווען
אַזא שמאַלצער, אַזא צופרידענער מיט זיך.

זיינען יאָהרען געלאָפּען און געלאָפּען, אין אַפּים פון דער אינ-
סטימוציע האָבען זיך כסדר באוויזען נייע אָנגעשטעלטע, יונגע-
לייטלאך, אזוי ווי ער אליין איז אמאָל געווען. איהם האָט זיך
גענומען דאַכטען, אז די באלעבאטיים פון דער אינסטימוציע הויבען
אָן אויף איהם צו קוקען ווי אויף אן איבעריגען, ווי אויף אן אויס-
געשפּילטען. און דער מענש האָט גענומען זיין מוט פאַרלירען. יאָה-
רען זיינען ווייטער געלאָפּען, דער שוין עלטערער מאַן האָט גענומען
הערען באַמערקונגען, פון וועלכע זיין בלוט פלעגט אין זיינע אָדערען
פאַרקילט ווערען.

— יונגע בלוט און נאָר יונגע בלוט מוז מען האָבען אין אונ-
זער אינסטימוציע, — פלעגען באַמערקען די הויפּט-פאַרוואַלטער.
און זיי פלעגען דאָס אזוי זאָגען, אז ער זאָל דאָס אומבאַדינגט
הערען. ער האָט געוואוסט, אז א וואַהלטעטיגע אינסטימוציע וועט
ניט אזוי גיך וואַגען אָפּזאָגען אן אָנגעשטעלטען, וועלכער האָט אין
דער אינסטימוציע אָפּגעאַרבייט א גאַנצען לעבען, אז ער איז מיט
זיין שמעלע כמעט ווי זיכער. אבער ער האָט געשפּירט, אז מען
דאַרף איהם ניט, און א וואָרים האָט געגעסען זיין האַרץ.

ער איז נאך באשעפטיגט אויף זיין שטעלע, אָבער ער ווייס, אז ער איז אן איבעריגער, כאָטש ער ארבייט מיט זיינע לעצטע קרעפטען און פאסט אויף, אז ער זאָל אומזיסט זיין געהאלט ניט קריגען. ער איז אין אָפּים אלעמאָל א פארגעסענער. מען קערט זיך פון איהם אָפּ. מען שענקט איהם ניט קיין שום אויפמערקזאמקייט. און אלעמאָל ווען ער איז אויף די אויגען, האלט מען אין איין לויבען, אין איין באריהמען די אינגערע, די נייע אָנגעשטעלטע. ער מאכט זיך ניט וויסענדיג, אָבער טיף אין האַרצען ביי איהם פלאַך דען זיך שלאַנגען, און א טראַגעדיע אין דעם מענשענ'ס לעבען.

און דאָ קומט דער יונגער זוהן און דערצעהלט, אז ער האָט דעם אָרט פון אן „אַלטען“ פאַרנומען, אז מ'האָט שוין פון דעם „אַלטען“ לאַנג געוואָלט פטור ווערען. און דזשוליוס'עס פאָטער זעהט אין זיינע געדאַנקען זיך אליין אין דער ראָלע פון יענעם „אַל-טען“, וועמעס אָרט זיין זוהן האָט איצט פאַרנומען, און אזא שווער רער געפיהל האָט זיין האַרץ פאַרדריקט.

— דער באָס האָט שוין לאַנג געוואָלט דעם אַלטען אוועקשי-קען, — דערצעהלט ווייטער דער זוהן אזא פריידיגער, אזא גליק-ליכער, — נאָר די יוניאָן האָט אַלץ ניט דערלאָזען. אָבער אייביג האָט דאָס ניט געקענט אזוי אָנגעהן. די יוניאָן האָט זיך ניט גע-קענט העלפען. דער אַלטער האָט געמוזט געהן.

דער טאַטע האָט נאָך אַלץ זיך צוגעהערט צו זיין זוהנ'ס ריי-דען, אָבער ער איז געבליבען זיצען ביים טיש אזא דערשלאָגענער, אזא אומעטיגער.

אויס יום-טוב

מר. באיער האָט דעם פריהמאָרגען גערעכענט ניט צו געהן צו זיין טעגליכער באַשעפטיגונג, פאַרבלייבען אין דער הויס, מאַכען יום-טוב, אָבער...

מר. באיער איז א לעבענס־פארזיכערונגס אגענט. א מענש איז ער א טעטיגער, א „האַסטלער“, ווען עס האַנדעלט זיך נאָר וועגען א סענט צו פאַרדינען, מעג ער זיין ווי מיער, ווי אָנגעהאָרעוועט, וועט דאָס איהם ניט אָפּהאַלטען. ער וועט לויפּען, פליען, מעג עס דונערען און בליצען. און דאָס איז ניט דערפאַר, וואָס מר. באיער איז א מענש א געלד־גייציגער, נאָר ווייל מען דאַרף, מען מוז. ער האָט א ווייב מיט קינדער, און ער ווייס זעהר גוט, אז ווען ער וועט ניט אריינברענגען וויפיל מען דאַרף, וויפיל עס פאָדערט זיך, וועט איהם קיינער ניט דערנעבען, ניט דערלעגען, און עס וועט איהם אויספעלען.

אָבער מר. באיער איז שוין א איד אין די יאָהרען. די בלאַנדע האָר אויפ'ן קאָפּ זיינען שוין געדיכט מיט ווייסקייט אויסגעמישט. אזוי איז ער נאָך א געזונטער מענש. ער איז, חס וחלילה, אויף גאָר־נישט קראַנק. אָבער עס זיינען פאָרט ניטאָ די אמאָליגע יונגע כחות. די פיס לויפען עפעס ניט אזוי פריי, אזוי האַסטיג, ווי אמאָל, ווען מען איז אינגער געווען. עס קומט אויס צו קריכען אויף שטיגען, מוז ער זיך נאָכאַנאָר אָפּשטעלען, דעם אָטעם אָפּכאַפען, און טאָמער פאַרנעסט ער זיך אמאָל, אדער ער דענקט, אז ער האָט זיך פאַר־שפעטיגט, און ער מוז זיך צואייילען און ער איילט זיך טאקע צו, פיהלט ער, ווי דאָס האַרץ נעמט איהם קלאפען אזוי מאַדנע האַסטיג. און צי עס איז דאָ צייט דערפאַר, צי עס איז ניטאָ, מוז ער שוין אָפּוואַרטען א וויילע, ביז ער כאַפט אָפּ דעם אָטעם און קען א וואָרט אויסרעדען. אוי, עס זיינען פאָרט ניטאָ די אמאָליגע כחות.

אַמאָל ווען דער אגענט פלעגט קומען אהיים נאָך א טאָג פון אַרומלויפען און קלאפען אין טירען, אזוי ווי עס פאָדערט זיך ביי זיין פאך, פלעגט ער זיך גאָרניט פיהלען מיער. און ווען עס איז נאָר געווען וואו אוועקצוגעהן צו עפעס א מיטינג אָדער אן אונטער־

נעמונג, האָט מען אָפגעגעסען סאַפער, און מאַרש פון הויז ארויס. איז אויסגעקומען צו געהן אינאיינעם מיט דער ווייב, האָט מען שוין באַצייטענס באַשטעלט אימיצען צו פאַרבלייבען מיט די קינדער, און מען איז געגאַנגען. איז ניט געווען ווער עס זאָל בלייבען מיט די קינדער, איז באַיער אליין געגאַנגען. וואָס הייסט גאָר זיצען א גאַנצען אבענר אין דער היים? עס האָט זיך ניט איינגעזעסען. די שטורעמדיגע נשמה, די יונגע כחות האָבען ניט דערלאָזען גלאַט אזוי זיך בלייבען אין הויז און זיך אָפרוהען. ווער האָט דאָס גע- דאַרפט, ווער האָט דאָס געוואָלט רוהען?

איצט, ווען מר. באַיער קומט אהיים פון א טאָג האָרעוואניע, איז קוים וואָס מען פאַלט אין הויז אריין, כאַפט מען גלייך פון זיך די שייך ארונטער, מען וואַרפט ארונטער אן איבעריגען מלבוש, און, אָדער מען זעצט זיך אריין אין דעם אייביגען „ראַקער“, אזוי ווי אן אונטערנעשאַסענער, אָדער מען פאַלט אריין אין בעט, און מען „צוט זיך אויס אויף א וויילע, ביז מען וועט געבען סאַפער צום טיש“. און ווען די אידענע רופט און וועקט צום טיש געהן, וואָלט מען שוין מוחל געווען דעם גאַנצען סאַפער, אבי מען זאָל ניט דאַר- פען אויפשטעהן און לאָזען אזוי רוהען די מיעדע, די פאַרהעלצערטע גלידער.

שוין אזוי פיל יאָהרען, ווי מר. באַיער איז אין זיין יאָך אייני- געשאַפנט! שוין אזוי פיל יאָהרען, ווי דער אַגענט מעסט די ניר- יאָרקער גאַסען! וויפיל שטיגען דער מענש האָט דאָס פאר די לאַנגע יאָהרען ארויפגעקלעטערט און ארונטערגעקלעטערט! וויפיל „פאַ- ליסיס“ ער האָט דאָס פאר זיין קאָמפאני געשריבען, אין וויפיל טי- רען ער האָט דאָס אָנגעקלאַפט! זינט ער געדענקט זיך, זעהט ער זיך אלעמאָל אין זיינע געדאַנקען „אן די גאָו“, אלעמאָל זעהט ער זיך ווי ער לויפט, ווי ער יאָגט זיך, ווי ער קלאַפט אין טירען, ווי ער לויפט א פאַרסאַפּעטער, איילענדיג זיך צו זעהן זיך מיט „פראַס- פעקטס“, דאָס הייסט, מיט מעגליכע קאָסטימער אויף ארויסצונעמען א פאַליסי. ער זעהט זיך שטענדיג ווי ער האַלט אין איין „מאַכען נייע פראַספּעקטס“, ווי ער רעדט און רעדט און רעדט איין פאַר- שידענע מענשען צו אינשורען זיך. עס ווערט איהם טרוקען אין האַלז, דער צונג ווערט ווי א פלאַקען, און אלעמאָל, אלעמאָל דאָס זעלבע. געלאַפּען און ווייטער געלאַפּען, געזוכט, מיט'ן נאָז די ערד געאַקערט א דאָלער צו פאַרדיגען, פּרנסה, פּרנסה!

עם וואָלט זיך וועלען דעם מענשען אמאָל פיהלען פריי פון דעם יאָך, פון דעם שפּאַן! עס וואָלט זיך איהם וועלען אמאָל געהן אין גאַס, ווי עס געהען אנדערע מענשען, גלאַט געהן און ניט אויסען זיין פרנסה זוכען. ער וואָלט וועלען אמאָל ארויסשלאַגען פון קאַפּ אָט דעם אייביגען טראַכטען וועגען „פּראָספעקטס“, וועגען דער מעגליכקייט צו שרייבען וואו עס איז א פאליסי. עס וואָלט זיך איהם וועלען אמאָל פון זיך אליין באפרייען. אָבער מען קען ניט! מען טאָר ניט! וואָס הייסט, מען דאַרף דאָך אין אמעריקע א לעבען מאכען! און וואָס מען ווערט עלטער מיט א יאָהר, ווערט דער שפּאַן שווערער, דער יאָך גרויזאמער. די קינדער זיינען אונטערגע- וואַסען, מען פאָדערט מעהר און מעהר. אויף אלץ דאַרף דער „אַלד מען“ אריינטראַגען, דער אייביגער „פּאָדריאַטשיק“, און דאָ פיהלט דער „אַלד מען“, אז עס לאָזען זיך אויס די כחות.

פיהלט מר. באַיער, אז ער פאלט אוועק אין זיין שפּאַן. אָבער וואָס שטאַרקער ער פיהלט, אז אָט-אַט און ער וועט אוועקפאלען, אלץ שנעלער לויפט ער, אלץ שווערער און ביטערער האָרעוועט ער. טאַקע דער שרעק פאר'ן אוועקפאלען, טאַקע די מורא, אז עס לאָזען זיך אויס די כחות, טרייבט אין שפּאַן אריין מיט מעהר און מעהר אימפעט. אָבער שווער איז באַיער'ס לעבען, אוי, ווי שווער!

איז געווען א פריהמאָרגען, ווען מר. באַיער איז ניט געגאנגען וועגען זיין טעגליכער באַשעפטיגונג און איז אין דער היים געבליבן בען. מען האָט אָפּגעגעסען ברעקפעסט, דער עלטערער זוהן איז אוועק אין קאלעדזש, די טאַכטער איז אוועק אין האַי-סקול, און דאָס אינגסטע קינד, א אינגעלע פון א יאָהר אַכט, איז אין סקול אוועק. געבליבען אין הויז זיינען טאַטע און מאַמע. די לעצטע האָט גענומען אויפראַמען פון טיש. ער, מר. באַיער, דער אגענט, האָט ניט גענומען אַנטאָן זיך צום אוועקגעהן, אזוי ווי ער טוט דאָס יעדען אנדערען פריהמאָרגען, נאָר ער איז געבליבען זיצען אויף זיין אָרט ביים טיש.

האָט די ווייב זיך טאַקע אביסעל געוואונדערט. ווייל אנדערע פריהמאָרגענס ווערט גלייך נאָכ'ן עסען איהר מאַן אזוי שטאַרק ביז, דאָ זוכט ער די העט, דאָ ווייס ער ניט, וואו ער האָט אוועקגעלייגט זיינע פאַפירען, דאָ פעהלט איהם אויס א נאָזטיכעל, אדער ער כאַפט זיך נאָר, אז עס איז איהם אויסגעריסען ערגעץ-וואו א סנע-

פעל, האַלט ער אין איין ווענדען זיך וועגען זיינע „טראַבעלס“ צו זיין ווייב, און נאָר ער שרייט :
 — בייַלעקע (אזוי הייסט זי, זיין ווייב) ! בייַלעקע ! וואו איז מיין העט ?
 — אוי, בייַלעקע, א באַטען האָט זיך מיר אויסגעריסען !
 — בייַלעקע, וואו זיינען מיינע פאַפירען ? איך מוז אוועקלוי-
 פען.

בייַלעקע איז ביזי מיט איהר מאן, ביז ער געהט פון הויז ארויס. און אָט היינטיגען פריהמאָרגען איז מר. באַיער נאָר געבליבען זיצען אויף זיין אָרט און קוקט זיך אריין אין זיין צייטונג, עפעס אזוי ווי אויף דער וועלט וואָלט נאָר קיין אנגעטסטווע ניט געווען. וואונדערט זיך בייַלעקע, נאָר זי שווייגט, ווי איינע וואָלט געטראכט : לָאָמיר נאָר זעהן וואָס דאָ וועט זיין.

אָבער אָט האָט דער אַגענט זיך יע פון זיין אָרט אויפגעהויבען, נאָר אנשטאט צו כאַפען זיך גרייטען צום אוועקגעהן, איז ער נאָר צוגעגאנגען צום פענסטער און האָט ארויסגעקוקט דרויסען. אין דרויסען איז געווען עפעס אזוי שלעכט, אזוי מיאוס. עס איז געווען א ווינטער־פריהמאָרגען, אַזאַ וואָלקענדיגער, אַזאַ כמורנער, אַזאַ קאַלט־דעמפּיגער. אין הויז איז געווען עפעס אזוי ווארעם, אזוי היימליך. דעם אַגענט האָט זיך שטארק געגלוסט דעם טאָג אין דער היים פארבלייבען. באַשטימט וואוהין צו געהן איז ניט געווען, ניט געווען קיין אפּאָינטמענטס, קיין „פראספעקטס“, גאָרנישט. עפעס אַזאַ פוסטער טאָג אויסגעפאַלען. האָט מר. באַיער די האנט פון האַרצען ארונטערגענומען : „ער וועט דעם טאָג בלייבען אין הויז. ער וועט זיך אויסרוהען. זאָל אמאָל זיין א שטיקעל יום־טוב.“
 האָט ער זיין געדאַנק דער ווייב ארויסגעזאָגט :

— דו ווייסט, בייַלעקע, איך רעכען דאָך היינט גאָרניט ארויס־געהן. איך בלייב אין דער היים.

בייַלעקע האָט זיך דערפיהלֶט אומרוהיג. זי האָט אליין ניט גע־וואוסט פארוואָס זי האָט זיך אזוי דערפיהלֶט, נאָר אזוי איז דאָס געווען. א ווייב דערפיהלֶט זיך אלעמאָל אומרוהיג, ווען דער מאַן, דער ברויטעבער, וועלכער געהט אלע טאָג צו דער ארבייט אוועק, פארבלייבט פלוצלינג אין דער היים און געהט נאָר ניט צו דער ארבייט. האָט זי געקוועטשט מיט די פלייצעס און געשוויגען.

פון זיין ווייבס שווייגען האָט באַיער קיין צופיל מוט ניט גע־קראָגען, האָט ער ווייטער גערעדט :

— דער אמת איז, אז היינט איז ניטאָ ביי מיר וואוהין צו געהן. אָבער טאָקע גאָר ניטאָ. וואָלט איך ארויסגעגאנגען, וואָלט דאָס געהייסען גלאַט אזוי זיך ברעכען די פיס. און עס איז עפעס דרויסען דער וועטער אזוי שלעכט. לאָמיר אמאָל זיך מאַכען א יום־טוב.

— נו, מען צווינגט דיך דען? — האָט בייַלִקע געענטפערט.
ניט באַפרידיגט, זעהר, זעהר ניט באַפרידיגט האָט זיך באַיער געפיהלט פון זיין ווייב'ס ענטפער, און ער האָט ווייטער גערעדט:
— מאָרגען וועל איך גראָד האָבען א גאַנץ שווערען טאָג אר־בייט. איך האָב מאָרגען א סך ערטער צו באזוכען. איך האָף, אז איך וועל מאַכען ביזנעס. טראַכט איך, אז לאָמיר זיך היינט אויס־רוהען. וואָס זאָגסטו, בייַלִקע?
— נו, רוה זיך טאָקע אויס, — איז בייַלִקע'ס ריידען געווען מעהר ערמוטיגענד.

— מאַך טאָקע, בייַלִקע, עפעס א רעכטען דינער, און זאָל זיין א שטיקעל יום־טוב.

— אַלראַיט, — האָט בייַלִקע גענטפערט.
— איך פיהל זיך עפעס אזוי מאָדנע מיעד. איך וועל זיך אָפֿ־רוהען א טאָג, וועל איך זיך פיהלען ווי א נייער מענש.
— נו, שור, פאַרוואָס ניט? רוה זיך אויס. אז קיין ביזנעס מאַכען ערוואַרטסטו ניט, צו וואָס איז טאָקע דער ארומשלעפען זיך? רוה זיך אויס.

באַיער האָט איצט געפיהלט, אז דער ווייב'ס צושטימונג קומט פון איהר טיפען הארצען ארויס. האָט ער זיך דערפיהלט מוטיגער. איז ער געמיטליך אריין אין פראַנט־רום און אָנגעהויבען זיין יום־טוב. בייַלִקע איז אריין אין קיך און האָט זיך גענומען פאר איהר הויז־ארבייט, און דער אנענט האָט זיך באַקוועם אין דעם ראַקער אריינגעזעצט, עפעס טאָקע ווי עס וואָלט יום־טוב געווען.

זיצט דער אנענט אין ראַקער, אָבער ער פיהלט זיך עפעס ניט יום־טוב־דיג. עס ווערט איהם מאָדנע אויפפאלענד פאר זיך אַללייַעס עס קומט אויס מאָדנע פאר זיך אַללייַעס, וואָס ער איז גאָר אין דער היים, גלאַט אזוי זיך אין א גאַנץ פשוט'ען מיטוואָך. ער דערפיהלט זיך אנהיימליך און עס הויבט איהם פון ראַקער.

מיטאַמאָל דאַכט זיך דעם אנענט, ווי אימיצער וואָלט צו איהם אין סאַמע מאַרך אריינגערעדט:

„וואָס זיצסטו אין דער היים? וואָס פאר א יום־טובים מיטאַמאָל? האָסט צופיל פרנסה, וואָס?“

געפינט זיך שוין דער אגענט קיין אָרט ניט. עס דאַכט זיך איהם, ווי די ווענט וואָלטען זיך גערייצט מיט איהם, וואָלטען אזוי ווי חוזק געמאַכט פון איהם און אזוי ווי מיט ווערטער גערעדט:

„ביזט פויל, ברודערעל!“

ווערט אומרוהיג דער אגענט, אויפ'ן האַרצען ווערט איהם שווער, און די ווענט לאַכען ווייטער:

„דער עלטער רוקט זיך אָן. עס ווילט זיך אין דער היים זיצען.“

ווערט מר. באַיער מעהר און מעהר אומרוהיג, און אויפ'ן האַרצען ווערט איהם שווערער און שווערער.

עס שפּאַטען ווייטער די ווענט, עס שפּאַט דער סילינג, עס שפּאַט די אַרומיגע שטילקייט, און אלץ רעדט אזוי ווי מיט ווערטער:

„דער עלטער לאָזט זיך פיהלען, זוכסטו תירוצים.“

די פיאַנאַ, אויף וועלכער די טאַכטער שפּילט, לאָזט זיך אויך הערען און אזוי ווי זי וואָלט גערעדט מיט פאַרוואָרף:

„ווילסט דאָך א פיאַנאַ האָבען, האָסט פאַרגעניגען, ווען די טאַכטער שפּילט. וואָס־זשע שטעקסטו אין הויז? וואָס־זשע פויל־סטו זיך?“

דערזעהט דער טאַטע אין זיינע געדאַנקען, ווי די טאַכטער קוקט איהם אָן מיט פאַרוואָרף. ניט איהם א קלאַפּ אין האַרצען. ער האָט דאָך אזוי ליב זיין שעחנע, זיין געראַטענע טאַכטער...

* * *

מיט עטליכע מינוטען שפעטער ניט א קוק ביילקע, זעהט זי, ווי איהר מאַן, אן אָנגעטאַגענער, אן איינגעטוליעמער, רוקט זיך צום טיר. האָט זי אויסגעשטעלט א פאַר אויגען:

— וואוהין איז דאָס?

— צו דער עבודה.

— וואָס חרטה געקראָגען?

— אפּשר וועט זיך עפעס מאַכען. מען קען ניט וויסען. גלאַט זיצען אין דער היים איז א קנאַפער שכל.

האַסטיג איז מר. באַיער פון הויז ארויס, עפעס אזוי ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אז ער זאָל ווייטער ניט חרטה האָבען.

אויס יום־טוב!

ווען מען רופט ארונטער אין גענעראל-אָפּיס

עני איז געווען א סעילסלעדי (א פארקויפערין) אין א גרויסען רייכען דעפארטמענט סטאָר, אין דער אָפּטיילונג פאר דאַמען-קלויי-דער. די ארבייט פון א סעילסלעדי אין א דעפארטמענט סטאָר, און איבערהויפט אין דער אָפּטיילונג פאר פרויען-קליידער, איז אן אויסערגעווענהליך שווערע. א פרוי, ווען זי האַלט אין קויפּען זיך א דרעם, איז א געפעהרליכע באַשעפּעניש. מען דארף צו איהר האַ-בען אן אייזערנע געדולד. און מען די סעילסלעדי פיהלען, אז עס פלאַצט איהר די גאַל, טאָר זי זיך ניט פאַרלירען אויף א סעקונדע. אלעמאָל מוז זי זיך פאַרהאַלטען צו איהר קאָסטמער צוקער-זיס, און מעג מען פיהלען, אז די פיס בויגען זיך אונטער, טאָר דער שמייכעל פון געזיכט אויף א מאַמענט ניט פאַרשווינדען. א שווע-רער, א ביטערער שטיקעל ברויט איז צו זיין א סעילסלעדי ביי קליידער פאַר פרויען. און עני האָט אָפּגעארבייט ביי אַט דער מאַ-רדנער, אָנגעשטרענגטער ארבייט פערצעהן יאָהר צייט.

עני איז געווען איבערגעבען איהר ארבייט. די פאַרוואַלטונג האָט געמערקט איהר איבערגעבענקייט, געמערקט דעם אלעמאָל האַרציגען שמייכעל אויף איהר געזיכט. האָט מען פון צייט צו צייט איהר איבערגענומען צו א מעהר וויכטיגער אפטיילונג אין געשעפט און אויך ביסלאַכווייז געהעכערט איהר געהאַלט. ענדליך האָט מען איינגעזעהן, אז עני וועט זיין א גוטע סעילסלעדי אין דער אָפּטיי-לונג פאַר פרויען-קליידער. אין דיזער אָפּטיילונג איז זי טאַקע פאַר-בליבען ביז דעם טאָג, ווען מיט איהר האָט פאסירט דאָס, וואָס איך געה אייך דאָ דערצעהלען.

אין א געוויסען פריהמאָרגען, ווען עני איז געקומען אין סטאָר צו איהר טעגליכער באשעפטיגונג, האָט מען איהר דערלאנגט א בריוו, וואָס איז געווען פאַר איהר איבערגעלאָזען פון דעם הויפט-אָפּיס.

ווען עני האָט געזעהן אויף דעם קאָנווערט, פון וואָנען דער בריף קומט, האָט איהר שוין אַ רים געטאָן אין האַרצען, כאָמט זי האָט נאָך ניט געוואוסט, וואָס אין דעם בריף איז געשריבען. דאָס איז געווען דערפאר, ווייל אלע אָנגעשטעלטע אין געשעפט האָבען גוט געוואוסט, אז ווען מען וויל עמיצען זעהן אין הויפט-אָפּיס, איז דאָס זעהר אַ שלעכטער סימן. מען האָט געוואוסט, אז אין הויפט-אָפּיס רופט מען אַרונטער נאָר דאמאָלסט, ווען מען האָט זיך מיט עפעס שטאַרק פאַרזינדיגט. מען האָט געוואוסט, אז אַ בריוועלע פון הויפט-אָפּיס שמעקט מיט פאַרלירען דעם דזשאַב, און ווען זי האָט בלווי דערזעהן דעם קאָנווערט און פון וואָנען דער בריף קומט, האָט איהר שוין באַצייטענס אָפּגעריסען אין האַרצען.

מיט ציטערענדע הענט האָט עני אויפגעריסען דעם קאָנווערט און אין דעם בריף אַריינגעקוקט. דער אינהאַלט איז געווען אַ קור-צער. מען האָט איהר בלווי געלאָזט וויסען, אז פונקט צוועלף דעם זייגער זאָל זי אַרונטערקומען אין הויפט-אָפּיס, ווייל מיסטער טאָמס סאָן, דער הויפט-פאַרוואַלטער פון דעם געשעפט, וויל איהר זעהן... ניט מעהר ווי דאָס, אָבער ס'איז געווען מעהר ווי גענוג, אז דער אַרימער עני'ן זאָלען נעמען ציטערען הענט און פיס.

ווען די אַנדערע מיידלאַך, וועלכע האָבען געאַרבייט אינאיינעם מיט עני'ן אין איהר אָפּטיילונג, האָבען דערזעהן, ווי איהר געזיכט איז געל געוואָרען, און ווי גרויסע טראַפענס שווייס זיינען איהר אויפ'ן שטערען אַרויסגעקומען, איז מען צו איהר צוגעלאָפּען און דערשראָקען געפרעגט:

— וואָס האָט געטראַפּען, עני? „פאַר גאַד'ס סעיק“, וואָס האָט געטראַפּען, „וואָס העפענד?“

— אַ בריף פון „דזשענעראַל אָפּיס“. מיסטער טאָמסאָן וויל מיך זעהן, — האָט עני אַרויסגערעדט עטליכע איינציגע ווערטער. זי האָט די ווערטער אַרויסגערעדט זעהר שטיל, עפעס ווי נאָר אָהן אַ סוף, און דאָך האָט זיך אין יעדען וואָרט אַ שטיקענדע מורא גע-פיהלט.

עני און אלע אַרום איהר זיינען געבליבען שטעהן, ווי פאַר-גליווערטע, ווייל אלע האָבען געוואוסט, וואָס דאָס הייסט, וואָס דאָס באַדייט. אָבער באַלד האָבען די מיידלאַך גענומען צו זיך קומען.

יעם, מען האָט טאַקע געוואוסט, אז ווען דער אלעמאַל־ערנס־
טער, דער אלעמאַל־קאַלטער, געשעפטסמעיג־טרוקענער און טויט־
ליך־פּראָסטיגער מיסטער טאַמסאָן וויל אימיצען זעהן, איז דאָס אזוי
גוט ווי א טויט־אורטייל. אָבער ווען די מיידלאַך זיינען אביסעל
צו זיך געקומען און אביסעל באַטראַכט זיך, האָט ביי קיינעם פון
זיי ניט געלייגט זיך אויפ'ן שכל, אז א בריה, ווען אפילו פון הויפט־
אָפּים און מעג זיין אפילו, אז מיסטער טאַמסאָן אליין וויל זעהן,
איז אָבער אין דעם פאַל גאָר עפעס אנדערש. עס האַנדעלט זיך
וועגען ענין, דאַרף מען שוין וועגען שלעכטס ניט טראַכטען, ווייל
וואָס קען מען דען צו איהר האָבען ?

מען האָט געוואוסט, אז עני ארבייט אין געשעפט שוין אזוי
לאַנג. מען האָט געוואוסט, אז זי איז דאָ זינט זי איז א קינד גע־
ווען, אז זי איז ביי די פאַרוואַלטער זעהר אָנגענומען, אז מען שעצט
איהר און מען אכטעט איהר. נו, וואָס־זשע דאַרף זי זיך שרעקען ?
ווען מיסטער טאַמסאָן וויל שוין זעהן, איז טאַקע ביטער ווי דער
טויט, אָבער עני האָט פאַרט ניט וואָס צו שרעקען זיך. אלע טאַקע
יע, אָבער ניט זי !

און די אנדערע אָנגעשטעלטע האָבען גענומען טרויסטען און
באַרוהיגען די צום־טויט דערשראָקענע עני :

— „אָ, עני דארלינג, איט איז נאַטהינג.“

— ניטאָ גאָרניט וואָס צו שרעקען זיך.

— ווער־ווער, דו, עני, האָסט גאָרנישט וואָס מורא צו האָבען.

עני האָט געדאַנקט די מיידלאַך פאר זייערע פריינדליכע ווער־
טער, געדאַנקט מיט איהר געוועהנליכער צערטליכקייט, מיט איהר
שטענדיגען ליבען הארציגען שמייכלען, אָבער איהר הארץ איז גע־
בליבען פאַרקלעמט פון א שטיקענדער שווערסקייט.

ווען עס איז געקומען די קריטישע שטונדע איז עני ארונטער
אין הויפט־אָפּים. אזוי ווי איינע געהט אויסהערען א טויט־אורטייל.
אָט איז זי אין מר. טאַמסאָנ'ס אָפּים. דער מורא־דיגער מיסטער
טאַמסאָן איז פאר איהרע סאַמע אויגען. ער זיצט ביי זיין דעסק
אריינגעטאָן אין זיינע פּאַפּירען. עני שטעהט מיט א פאַרשטיקטען
אָטעם. די קנעכלאַך ברעכען זיך איהר אונטער. איבער איהר
נאַצען לייב געהט דורך יעדע ווילע דאָס א קעלט און דאָס א היץ...

אין האלז איז איהר אזוי מאַדנע טרוסקען געוואָרען, און אין קאָפּ און אין האַרצען האָט זי געפיהלט עפעס אזא שווערע פוסטקייט.

מיסטער טאָמסאָן האָט ענדליך אויפגעהויבען זיינע קאַלטע שאַרפע אויגען, האָט אָנגעקוקט ענין. זי האָט געמוזט אָנשמרענגען איהרע לעצטע קרעפטען צו קאָנטראָלירען זיך, דעם ציטערען פון איהר גאַנצען קערפער כאָטש אביסעל איינגעהאַלטען, אז מען זאָל ניט באַמערקען.

אויף מיסטער טאָמסאָנ'ס טויטליך-ערנסטען געזיכט האָט זיך א שמייעל באַוווּזען, און עני האָט דערהערט, ווי ווערטער ווערען גערעדט. איהר האָט זיך געדאַכט, אז דער ריידען דערטראַגט זיך פון ערגעץ-וואו פון א ווייטעניש. זי האָט דאָך געוואוסט, אז ער מיסטער טאָמסאָן, רעדט דאָס. זי האָט דאָס געוואוסט, ווייל זי האָט געזעהן, ווי ער רעדט. און עני האָט געהערט עפעס אזעלכע אונערוארטעטע ווערטער :

— עני, איך וויל, אז איהר זאָלט וויסען, אז מיר ערהאַלטען פילע בריף פון אונזערע קאָסטימער, אויף וועלכע איך איז אויס-געקומען צו „וועיטען“ (באַדינען), מען שרייבט אונז, אז מען איז מיט אייער „סוירווים“ (באַדינונג) זעהר צופרידען. איהר פאַרלירט קיינמאָל ניט אייער געדולד אזוי ווי דאָס איז דער פאַל מיט די אנדערע אָנגעשטעלטע. איהר זייט אלעמאָל העפליך און פריינדליך. דאָס איז זעהר גוט, עני. מיר שעצען דאָס אָפּ, און איך פיהל, ווי אייך צו באַדאַנקען אין דעם נאָמען פון דער קאָמפאַני.

א פאַרלאָרענע, א צוטומעלטע האָט עני ניט אויפגעהערט צו מורמלען צומישטע ווערטער :

— „אי טהענק יו... אי טהענק יו... עווער סאָ מאַטש.“

מיסטער טאָמסאָן האָט עני'ס האַנד געדריקט און מיט א וואונק איהר באַפרייט.

עני איז ארויס פון אָפּים. זי האָט עפעס ניט געקענט פאַר-נאַנדערקייען, וואָס דאָ איז מיט איהר פאַרגעקומען. זי האָט יע געוואוסט, אז די געפאהר איז אוועק. זי האָט אפילו געשפירט, אז עס איז ווייטרווייט אוועק. זי האָט אויך געוואוסט, אז מען האָט איהר דאָ געלויבט. זי האָט געוואוסט, אז זי איז אריבער א גרויסע געפאהר, זי האָט געוואוסט, אז זי האָט ערייכט א כבוד, וואָס זעל-טען ווען אַ סעילעס-ליידי ניט זיך דאָס איין צו ערייכען. זי האָט

געוואוסט, אז זי דארף זיך פרייען, אז זי דארף זיך פיהלען שטאלץ, אָבער פאַר עפעס האָט זיך איהר ניט געפיהלט אזוי גוט און די שווערקיט וואָס ס'איז איהר אויפן האַרצען געלעגען, ווען זי איז פריהער א וויילע געגאנגען אין הויפט אָפּיס, האָט זיך פון איהר האַרצען ניט אָפּגעטאָן.

עני איז אָבער האסטיג געלאָפּען צוריק אין דער אָפּטיילונג, וואו זי איז געווען באַשעפטיגט און וואו איהרע חבר'טעס האָבען אין שפּאַנונג אויף איהר געוואַרט, ווען די אלע אנדערע סעילעס-לעידים האָבען איהר דערזעהן, האָט מען זי ארומגערינגעלט פון אלע זייטען און באַוואַרפען זי מיט פראגען :

— וועל ?

— „וואָס העפענד" (וואָס איז געשעהן) ?

— רעד, עני, שנעלער.

ווי א באַרוישטע איז עני געשטאַנען, א מינוט צייט האָט זי ניט געקענט ריידען, עפעס אזוי ווי זי וואָלט אליין ניט געוואוסט, וואָס ס'איז דאָ מיט איהר געשעהן, אָבער באלד איז זי צו זיך גע-קומען און אין איינצעלנע ווערטער, אין א פאַרשטיקטען טאָן האָט זי איהרע גוטע ניים דערזעהלט :

— מיסטער טהאַמסאָן האָט דאָך מיר קאָמפּלימענטען געגעבן בען ... מען האָט איהם וועגען מיר גוטע בריף געשריבען ... מען דאַנקט מיר ... מען האָט פון מיר געמאכט א נאנצען וועזען.

האָבען אלע אנדערע אָנגעשטעלטע גראַטולירט דער גליקלי-כער עני, אייניגע האָבען זי קושען גענומען און פּלוצים האָט עני אין אַ פאַרשטיקטען וויינען אויסגעבראַכען, וויינענדיג האָט זי גע-לאַכט און ס'איז איהר אויפ'ן האַרצען גרינגער און גרינגער גע-וואָרען ...

א בליק אין פאַרשיידענע
ווינקעלאך

די עלטערע שוועסטער געהט צו א שדכן

פאָלי און סאָפי זיינען שוועסטער. פאָלי איז אלט א יאָהר אַכט און צוואַנציג; סאָפי איז אינגער מיט א יאָהר זיבען, אכט. די ביידע שוועסטער וואוינען אין א צוויי־רומיגער, שעהנער, ציכ־טיגער, מאָדערנער דירה; ביידע ארבייטען זיי אין דעם זעלבען שאַפּ, און פיהרען זיך א שטילען, איינזאמען אַרט לעבען.

פאָלי, די עלטערע שוועסטער, איז אַזאַ שטילע, אַזאַ באַשיידענע, אַזאַ צוריקגעהאַלטענע מיידעל; אין איהר געוואוקס איז זי הויך, דאַר, איהר געזיכט, כאַטש א גאַנץ סימפּאטישער, איז אבער ניט פון יענע געזיכטער, וואָס ציהען צו זיך א מאַנ'ס אויפּמערק־זאַמקייט.

סאָפי, די אינגערע שוועסטער, איז שוין א שעהנערע, האָט אין זיך מעהר לעבען, מעהר פרעהליכקייט. אמאָל זינגט זי, אמאָל שפּרינגט זי און נאָר זי קוקט אויף זיך אין שפיגעל, און נאָר זי פּוצט זיך. לאַכט פאָלי פון איהר שוועסטער, לאַכט שוועסטער־ליך, גוט־הערציג.

פאָלי פיהרט די גאַנצע באַלעבאטישקייט: זי קאָכט און קויפט זאכען אין „מאַרקעט“. אויף דער אינגערער שוועסטער קען זי זיך ניט פאַרלאָזען וועגען אַזעלכע זאכען. סאָפי, די אינגערע, ווייסט אין איהר טיפּען הארצען, אַז אָהן דער עלטערער שוועסטער וואָלט זי געווען היפּלאָז, זי קען זיך נאָר ניט פאַרשטעלען, ווי אזוי זי וואָלט אָהן איהר עלטערער שוועסטער געקענט עקזיסטירען. אָבער צוגעבען, גיט זי דאָס קיינמאָל ניט צו, און ווען פאָלי זאָגט אמאָל צו איהר:

— דו קענסט דאָך א קאַץ אן עק ניט פאַרבינדען, דו וואָלסט דאָך אָהן מיר פאַרפאַלען געוואָרען.

ענטפּערט סאָפי, ענטפּערט קאָקעטיש אויף איהר שטייגער:
— ניט געפּהערליך. איך וואָלט אָהן דיר אויך מיין שטעמעל באַשמעהן.

ווען די שוועסטער ריידען זיך דורך אזוי, טראכט די אינגערע, אז וואָס וואָלט זי טאקע געטאָן אָהן דער עלטערער שוועסטער?

אָבער אויך פּאָלי, די עלטערע שוועסטער, טראכט זיך : ווי עלענדר
זי וואָלט געווען אויף דער וועלט אָהן איהר אינגערער שוועסטער.

* * *

פּאָלי, די עלטערע שוועסטער, האָט גענומען טראכטען וועגען
געהן צו א שדכן. זי האָט אָפט געלעזען אין די צייטונגען וועגען
דעם, אז מיידלאך געהען צו שדכנים און זיי קריגען חתנים. זי
האָט געזעהן אין די זעלבע צייטונגען אדרעסען פון שדכנים און
שטילערהייט, אז די שוועסטער זאָל חלילה ניט דערזעהן, האָט זי
גענומען אויסשניידען פון די צייטונגען פארשיידענע אדרעסען פון
שדכנים. זי פלעגט די אויסגעשנימענע אדרעסען פארשמעקען עפעס
אין א זיכערען ווינקעלע אזוי, אז די אינגערע שוועסטער זאָל עס
ניט געפינען. און אין איהרע פארבאָרגענע געדאנקען האָט זי גע-
טראכט און געפלאַנעוועט וועגען געהן צו א שדכן.

סאָפּי, די אינגערע שוועסטער, האָט דערשפּירט, אז עפעס קומט
פאָר מיט איהר שוועסטער. פּאָלי האָט ניט בלויז מיט א וואָרט, נאָר,
דאכט זיך, אפילו מיט א וואונק ניט באַטראָגען איהרע געדאנקען
און דאָך האָט סאָפּי עטוואָס דערשמעקט, און זי איז איינמאָל צוגע-
שטאַנען צו איהר שוועסטער :

— וואָס איז, פּאָלי ? — זאָג, וואָס איז מיט דיר ?

— וואָס מיינסטו ? — האָט פּאָלי אָנגעקוקט איהר שוועס-

טער.

— מיט עפעס באַהאַלטסטו זיך פון מיר !

ווייל פּאָלי האָט זיך געפיהלט שולדיג, איז זי פון איהר שוועס-
טער'ס פרעגען אין איהר געזיכט רויט געוואָרען. זי איז אבער גלייך
צו זיך געקומען און געענטפערט, גלייך ווי זי וואָלט פון גאָרנישט
געוואוסט.

— וואָס הייסט איך באַהאַלט זיך ? מיט וואָס זאָל איך פון

דיר באַהאַלטען זיך ? וואָס פלאַפעלסטו, קינד וואָס דו ביזט ?

סאָפּי האָט זיך אָבער ניט בארוהיגט, און ווען נאָר זי פלעגט
בלייבען אליין אין הויז, פלעגט זי זוכען און נישטערען אין יעדען
ווינקעלע... זי האָט אליין ניט געוואוסט וואָס זי נישטערט, וואָס זי
זוכט, נאָר אין עטוואָס האָט זי חושד געווען איהר שוועסטער ; זי
האָט עטוואָס געוואָלט דערגעהן, כאַטש זי האָט ניט געוואוסט, וואָס
דער „עטוואָס" איז. ביז איינמאָל האָט זי זיך דאָך אנגעטראָפּען
אויף דעם אָרט, וואו איהר שוועסטער האָט געהאַלטען איהר פעקעלע

מיט די אררעסען פון די שרעכנים. סאָפּי האָט די אררעסען איבערגע-
קוקט... פארשטאַנען, אז איהר שוועסטער האָט צו טאָן מיט
שרעכנים... איז זי געוואָרען מאָדנע אויפגערעגט. עס איז איהר געוואָר-
רען היים אין געזיכט, און זי האָט געטראַכט: ווען פּאָלי וועט אריין
אין הויז, זאָל זי איהר גוט אויסזידלען דערפאר, וואָס זי באהאַלט
זיך פון איהר.

ווען פּאָלי איז געקומען, איז סאָפּי אבער פארבליבען שטיף,
וועגען איהר אויסגעפינען די שרעכנים-אררעסען. קיין איין-איינציג
וואָרט ניט אויסגערעדט. אזוי איז זי אויף ווייטער פארבליבען א
פאַרשוויגענע וועגען דער גאַנצער אנגעלעגנהייט.

זונטאג, ווען די צוויי שוועסטער האָבען זייער ברעקפּעסט
אַפגעגעסען, האָט פּאָלי גענומען זיך אָנטאָן צום אוועקגעהן. זי האָט
זיך דאָס מאָל אויסגעפּוצט שעהנער ווי אלע מאָל. סאָפּי איז געוואָר-
רען אויפּמערקזאם און פאַר עפּעס האָט זי זיך דערפיהלט אומרוהיג.
— סאָפּי — האָט פּאָלי געזאָגט צו איהר שוועסטער, — איך
מוז וואו אוועקגעהן.

— אַלראַיט, — האָט סאָפּי געענטפּערט.

— וועסטו קענען אַליין מאַכען דינער? — האָט פּאָלי גע-
פרענט.

— איך וועל קענען, — האָט סאָפּי געענטפּערט קאַלט און
פאַר'ברוגז'ט.

— וואָס ביזטו ברוגז — האָט פּאָלי געפרענט.

— איך בין ניט ברוגז. נאָר — האָט סאָפּי ניט דעררעדט.

— וואָס „נאָר“, וואָס „נאָרקעסטו“?

— פאַרוואָס זאָנסטו מיר ניט וואוהין דו געהסט? — האָט

סאָפּי גלייך דער שוועסטער אין די אויגען אריינגעקוקט.

— איך וועל דיר שפּעטער דערצעהלען... ווען איך וועל קומען

צוריק, וועסטו זיין אין דער היים?

— איך וועל זיין.

פּאָלי איז ארויס פון הויז.

סאָפּי האָט געטראַכט, אז פּאָלי געהט זיך באגעגענען מיט

א חתן און דערפאַר, וואָס איהר שוועסטער האָט איהר גאַרנישט

געזאָגט, איז איהר הארץ פאַרדריקט געוואָרען פון א געפיהל פון

א שווערער עלענדקייט.

פּאָלי איז ניט געגאנגען זעהן א חתן. עס איז גאָר ניט געווען
קיין חתן. זי איז געגאנגען צו א שדכן.

* * *

פּאָלי'ס געהן זעהן זיך מיט א שדכן איז פאר דער מיידעל
געווען א גאנץ נייע און א גאנץ שווערע איבערלעבונג. אין איהרע
ליבע־טרוימען פלעגט פּאָלי באַגעגענען איהר אויסגעטראכטען און
אויסגעטרוימען נעליבטען אויף פארשיידענע אופנים : אמאָל האָט
זיך איהר נעליבטער צו איהר אנטפלעקט אין א שעהנעם פּאַרק, אין
א שעהנער זומער־נאַכט; אמאָל האָט זי זיך מיט „איהם“ געטראָפּען
צו א „מאָווי“; אמאָל האָט זי איהם באַגעגענט צו א מיטינג, צו א
לעקציע, אָבער קיינמאָל איז אין איהרע געדאַנקען ניט אריין, אז
איהר וועט אויסקומען צו טרעפּען זיך מיט איהר, „באַשרטען“ דורך
דער אריינמישונג פון א שדכן, און איצט, ווען עס איז געקומען
צו דעם, האָט זי געפיהלט אזוי, ווי זי וואָלט געטאָן א זאך, וואָס
עס איז ניט שעהן צו טאָן. עס איז איהר געווען שווער און ניט
אַנגענעם, אָבער צו דער זעלבער צייט האָט זיך פּאָלי געפיהלט ניי־
גערינג גערייצט, און אין האַרצען האָט איהר שטאַרק געקלאַפּט.

פּאָלי האָט זיך געזעהן מיט א שדכן און עס האָט זיך ארויס־
געצייגט, אז די זאך איז גאָר ניט געווען אזוי שווער, ווי זי האָט
זיך פּאַרנעשטעלט. דער שדכן איז געווען מיט פּאָלי'ן זעהר פריינד־
ליך, און פּאָלי'ן האָט זיך געדאַכט אזוי, ווי זי וואָלט דאָ געהאַט
צו טאָן מיט אן „אייגענעם מענשען“. אין זיין ריידען האָט דער
שדכן זיך אויסגעדריקט, אז זיין „פליכט“ באַשטעהט גאָר אין דעם,
וואָס ער העלפט ארויס צו שליסן באַקאַנטשאַפט צווישען מיידלאך
און בחורים, און אז א דאַנק זיין ערפּאהרענקייט, אַנטוויקלען זיך
פון אַזעלכע באַקאַנטשאַפטען די איבערגעבענסטע „ליבעס“. אָט
דער דערמאָנען וועגען ליבע האָט פּאָלי'ן אינגאַנצען באַרוהיגט און
זי האָט זיך אין דעם שדכן'ס אָפּים גענומען פיהלען גאנץ היימליך.

* * *

עס איז געווען אָפּגעמאַכט אין דעם שדכן'ס אָפּים, אז דעם
קומענדען זונטאָג, אין דער און דער שטונדע, וועט פּאָלי'ן באַזוכען
א יונגערמאַן (א פּאַרטי), וועלכען דער שדכן וועט צו איהר צושי־
קען, און דערביי האָט דער שדכן געגעבען פּאָלי'ן עטליכע פריינד־

ליכע און פראקטישע עצות, ווי אזוי צו באגעהן זיך מיט דעם צו-
געשיקטען יונגענמאן.

אז פאָלי איז אהיים גענאנגען איז זי געווען א שטארק צוטראַך-
נענע, א שטארק-אויפגערעגטע. אין איהר מוח האָבען זיך מעשים
אַפגעארבייט. פארשידענע געדאַנקען האָבען זיך גערודערט אין
איהר מאַרד. די געדאַנקען האָבען זיך עפעס אזוי ווי אריינגעפלאַגן-
טערט איינער אין צווייטען מיט אזא האַסט, מיט אזא אימפעט.
פאָלי האָט אין איהרע געדאַנקען כסדר געזעהן דעם יונגענמאן,
וועלכער וועט צו איהר קומען. און דער „יונגערמאן“ האָט כסדר
זיין געשטאַלט און זיין פנים געביטען, נאָר אלע מאָל האָט ער
אויסגעקוקט אין איהרע מחשבות אזא אינטערעסאַנטער, אזא סימ-
פאַטישער, אזא שטילער, אזא אנשטענדיגער. און אָט שטעלט זיך
פאָר פאָלי, ווי „ער“ רעדט צו איהר אזוי ליבליך, אזוי וואַרעם,
ער ווערט מיט איהר גלייך פאַראינטערעסירט, ער גיט איהר צו פאַר-
שטעהן, אז ער קוקט ארויס אויף א מידעל א שטילע א באשיידענע,
א מידעל וועלכע זאָל זיין א גוטע באלעבאַסטע און א געטרייע
ווייב. (פאָלי האָט געוואוסט, אז אזא מידעל איז זי אליין).

אָט שטעלט זיך שוין פאָר פאָלי, ווי דער יונגערמאן ווערט
שטאַרק פאַרליבט אין איהר. ער לאָזט איהר שוין ניט אָפ. ער רופט
זי אויסצוגעהן מיט איהם. ער נעמט איהר אין א רעסטאָראַן, וויל
אויף איהר ספּענדען א סך געלט, נאָר זי דערלאָזט ניט צו דעם.
אָט זיינען זיי אין א פאַרק, ער נעמט איהר ארום, ער קושט איהר.
און אָט שטעלט זיך שוין פאָר פאָלי, ווי זי האָט חתונה, ווי זי
פיקסט זיך איין א שעהנע היים און האַסטיג און ראשיג שטויסען
זיך די געדאַנקען אין פאָלי'ס מאַרד, און איהר פנים פלאַמט און
איהר האַרץ צאפּעלט זיך. נאָר אָט דערזעהט זי אין איהרע געדאַנ-
קען איהר אייגענע שוועסטער, זי דערפיהלט אין איהר האַרצען צו
איהר אזא וואַרעמע, אזא מוטערליכע ליבשאפט. און פאָלי האָט
געטראַכט, אז ווען זי וועט חתונה האָבען און איינפיקסען איהר
ערשטע פאַמיליען-היים, וועט זי אריינגעמען צו זיך איהר שוועס-
טערל. זי וועט איהר אָפּהיטען, ווי די אויגען אין קאָפּ. זי וועט
צו איהר זיין א געטרייע מאַמע. פאַר עפעס האָט פאָלי'ן גענומען
וועה טאָן איהר האַרץ פאַר דער אינגערער שוועסטער, און עס האָט
איהר פאַרשטיקט אין האַלז.

* * *

ווען פאָלי איז אהייטגעקומען, האָט זי געטראָפּען סאָפּין א פאַרכמורעטע, א פאַר'ברוגז'טע, און עס האָט איהר נאָך שטאַרקער גענומען וועה טאָן איהר האַרץ פאַר דער אינגערער שוועסטער.

— סאָפּעלע — האָט פּאָלי גערעדט צו איהר שוועסטער מיט צערטליכקייט — סאָפּעלע, געמאכט דינער ?

— געמאכט.

— פאַרטיג ?

— פאַרטיג.

— האָסט געגעסען ?

— ניין.

— געוואָרט אויף מיר ?

— שור, געוואָרט.

— ביזט הונגעריג, סאָפּעלע ?

— נו, אורדאי בין איך הונגעריג.

— משוגענע, ווער האָט דיר געבעטען אויף מיר וואָרטען ?

האָסט דאָך געקאָנט אליין עסען — האָט זיך פּאָלי גוטהערציג גע-ביזערט אויף איהר אינגערער שוועסטער.

סאָפּי האָט גאָרנישט געענטפּערט. פּאָלי האָט זיך איבערגע-טאָן, ארויפגעכאַפּט אויף זיך א שירצעל און גענומען גרייטען דעם טיש. סאָפּיע איז געזעסען א שווייגענדיגע, און פּאָלי'ן האָט איהר שוועסטער'ס שווייגען געגעסען דאָס האַרץ.

פּאָלי'ן איז געווען שווער צו דערצהלען איהר שוועסטער וועגען דעם, וואָס זי האָט דאָ אָפּגעטאָן. זי האָט געוואוסט, אז פונקט ווי איהר זעלבסט שרעקט דער געדאַנק צו פאַרבלייבען נאָך מעהר עלענד, ווי זי איז, אין פּאָל, אז די אינגערע שוועסטער וואָלט חתונה געהאַט פריהער פון איהר, אזוי שרעקט זיך אויך די אינ-גערע שוועסטער, אז זי, די עלטערע, זאָל חתונה האָבען. און פּאָלי האָט געוואָלט די נייעם אָפּציהען אזוי לאַנג, ווי עס וועט נאָר מעגליך זיין. אָבער ווען די צוויי שוועסטער האָבען זיך אוועקגעזעצט עסען, און סאָפּי איז נאָך אלץ פאַרבלייבען א פאַרכמורעטע, א פאַר-ברוגז'טע, האָט פּאָלי שוין מעהר ניט געקאָנט אויסהאַלטען און זי האָט גענומען פריימאכען איהר האַרץ :

— פאַרוואָס ביזטו ברוגז, סאָפּי ? איך וויל וויסען, פאַר-וואָס דו ביזט ברוגז.

— איך בין ניט ברוגז. וואָס טשעפעסטו זיך צו מיר ?
 — איך זעה דאָך אָבער, אז דו בלאָזסט זיך.
 סאָפיע האָט ניט געענטפערט.
 — ווילסט וויסען, וואו איך בין געווען ? — האָט פאָלי גע-
 פרענט, און עס האָט איהר גענומען ציטערען אין האַרצען.
 — וואָס אַרט עס מיך וואו דו ביזט געווען ?
 — איך בין געווען ביי א שדכן — האָט פאָלי שווער אָפגע-
 אַטעמט און אָנגעקוקט איהר שוועסטער מיט א מאַדנעם שמייכלע.
 — איך האָב פארשטאַנען — האָבען סאָפּי'ס אויגען אויפגע-
 בלישטשעט.
 — פארשטאַנען ? — האָט פאָלי איבערגעפרעגט.
 — יעס, פארשטאַנען.
 — ווי אזוי האָסטו דאָס פארשטאַנען ?
 — פארשטאַנען.
 — ווי אזוי ? פון וואָנען ?
 — וויל איך דיר ניט זאָגען — האָט סאָפּי גערעדט אין א
 טראַציגען טאָן.
 — זאָג, ווי אזוי.
 — איך האָב געזעהן די אדרעסען, וואָס דו האָסט באַהאַלטען
 — האָט זיך סאָפּי מיט נצחון צולאָכט.
 — ווי אזוי האָסטו דאָס אויסגעפונען ?
 — איך האָב עפעס געזוכט, האָב איך געפונען — האָט סאָפּי
 מיט אן אָפלאַכענדען שמייכלע אָנגעקוקט איהר שוועסטער.
 — נו, וואָס איז, טאָר מען ניט ? — האָט פאָלי געזאָגט ארויס-
 רופענדיג, איהר קאָפּ אויפגעהויבען — האָסטו ניט באַדאַרפט זוכען
 און נישטערען, האָסטו געקענט פרעגען, וואָלט איך דיר דערצעהלט,
 און דו דאַרפסט זיך מיט מיר ניט שפּילען אין ברוגז'ן.
 — פליז, לאָז מיך אָפּ ! — האָט סאָפּי געזאָגט און איז אוועק
 פון טיש.
 — געה עסען ! — האָט פאָלי געשריען אויף דער שוועסטער.
 — וויל איך ניט !
 פאָלי'ס האַרץ איז געווען איבערפילט. זי איז ארויס פון טיש,
 צוגעגאנגען צו איהר שוועסטער און גענומען ריידען צו איהר מיט
 געבעט :
 — נו, זאָג אליין, וואָס ביזטו אין כעס ? דו שניידסט דאָך

מיר מיין הארץ. איך וויל דאך מיט דיר ריידען. מיט וועמען דען זאל איך ריידען? וועמען האָב איך דען אויסער דיר? דו שלעכטס! וואָס רייסטו מיר מיין הארץ? זעץ זיך עסען, און איך וועל דיר אלץ דערצעהלען.

ביידע שוועסטער האָבען זיך צוריק צום טיש געזעצט. ביי פּאָלי'ן זיינען די אויגען געווען מיט טרערען פּאַרלאָפּען.

— וואָס ווינסטו? — האָט סאָפי געפרעגט.

— איך ווייס אליין אויך ניט, א משוגענע בין איך — האָט פּאָלי געשמייכעלט און אויסגעווישט די אויגען.

— ביזט טאקע א משוגענע — האָט אויך סאָפי געשמייכעלט, אָבער שוין מיט אזא הארציגען, מיט אזא ריהרענדען שמייכל.

פּאָלי האָט גענומען ריידען שטיל, פּאַרטראַכט, איינציגע ווער-טער, אָבער אין יעדען וואָרט איז געלעגען עפעס אזא טיפע, אזא ריהרענדע ערנסטקייט.

— איך ווייס ניט, אפשר האָב איך דאָס ניט באַדאַרפט טאָן, נאָר איך האָב גערעכענט: פּאַרוואָס ניט? א סך מיידלאך טוען דאָס. איך לעז וועגען דעם, מען דערצעהלט מיר... האָב איך גערעד-כענט: פּאַרוואָס ניט?... מיר קענען רעדען אמאָל ערנסט, סאָפי. מיר זיינען אזוי עלענד, איך, דו, מיר ביידע גלייך, אָבער איך בין דאָך פּאַרט א סך עלטער פון דיר, די יאָהרען לויפען, שוועסטער, און דו זעהסט דאָך, סאָפי, עס ווערט מיר שווערער און שווערער צו ארבייטען... און איך האָב געטראַכט, אז ווען עס זאל זיך מאַ-כען א פּאַסענדער שרוד, נו, פּאַרוואָס ניט?... גלויב מיר, סאָפעלע, פון דיר וואָלט איך זיך אין יעדען פּאַל ניט אָפּטיילען. מיין היים וואָלט סאַרוויסאַי אלעמאָל געווען דיין היים, ביז עס וועט קומען אויך דיין צייט און דו וועסט זיך טרעפען מיט דיין אייגענעם פּריינד... און ווייטער איז דאָ סאַרוויסאַי נאָך גאַרנישט, אויפ'ן הימעל א יאָריד. אפשר וועט אימיצער קומען, און אפשר נאָר קיין נער ניט. און דערפאַר טאקע האָב איך גאָר וועגען דעם ניט געוואָלט ריידען. אָבער איך וויל זיך דען פון דיר מיט עפעס באַהאַלטען? וואָס האָב איך זיך צו באַהאַלטען?

— איך האָב זיך טאקע געפיהלט געקערנקט — האָבען זיך שוין אויך ביי דער אינגערער שוועסטער געשמעלט טרערען אין די אויגען — איך האָב געטראַכט, אז ווען דו פּלאַנעוועסט עפעס, פאַר-וואָס זאָלסטו מיר ניט דערצעהלען?

איצט האָט שוין פּאָלי אלץ דערצעהלט, וועגען יעדער קליר-
 ניקייט און אלץ, וואָס עס איז פּאָרגעקומען אין דעם שדכנ'ס אָפּים
 האָט פּאָלי ניט פארפעהלט צו דערצעהלען. סאָפּי איז געווען ווי א
 פארטרונקענע אין אויפמערקזאמקייט. זי האָט פשוט געשלאנגען
 יעדען וואָרט, וואָס איז ארויס פון דער שוועסטער'ס מויל. ביידע
 שוועסטער זיינען געווען אזוי באַלעבט, אזוי אויפגערגט ביי כּייר
 דען האָבען די געזיכטער כּסדר גערויטעלט זיך און ביידע האָבען
 געלאכט אין א האַלב-היסטערישער פרעהליכקייט.

* * *

ס'האָבען זיך געצויגען לאַנגע, שווערע טעג אין שאפּ ביי דער
 ארכיט, און נאָך די טעג זיינען געקומען נעכט פון רוה אין דעם
 פּאַרשטילמען און ציכטיגען אפּארטמענט'ל פון די צוויי שוועסטער.
 פּאָלי האָט געטראכט און גע'חלום'ט וועגען דעם יונגענמאן, וועל-
 כּער דארף קומען זונטאג, אבער אויך סאָפּי, די אינגערע שוועסטער,
 האָט שטילערהייט עפעס אזוי ווי „בגנבה" געטראכט און געטרוימט
 וועגען דעם יונגענמאן, וועלכען דער שדכן דארף צושיקען צו דער
 שוועסטער.

סאָפּי, די פּלוידערקע, האָט זיך אויסגעערעט עטליכע ווערטער.
 האָט פּאָלי פון די ווערטער פּאַרשטאַנען, אז די אינגערע שוועסטער
 איהרע טראכט עפעס צופיל וועגען דעם „גאַסט", וואָס דארף קומען,
 און ביי דער מיידעל'ן אויפ'ן הארצען האָט זיך אוועקגעלייגט א נייע
 שווערקייט.

פּאָלי האָט געקוקט אויף איהר אינגערער שוועסטער, ווי אויף
 נאָך נאָר א קינד. נאָך אָט האָט פּאָלי מיט א זייטיגען בליק באַ-
 טראכט איהר שוועסטער. און עפעס אזוי ווי פּלוצלונג האָט זי
 דערזעהן, אז סאָפּי איז שוין א גרויסע מיידעל, אזא אנטוויקעלטע
 און אַזאַ שעהנע. און א נייע אומרוהיגקייט, א נייע שווערקייט
 האָט זיך ביי דער מיידעל אויפ'ן הארצען אוועקגעלייגט.

פּאָלי האָט געזעהן אין איהרע געדאַנקען א בילד, ווי א שעה-
 נער יונגענמאן, צוגעשיקט פון דעם שדכן, קומט צו זיי אין הויז
 אריין. דער יונגענמאן באמערקט גלייך איהר אינגערע שוועסטער;
 אינגאַריט איהר, פּאָלי'ן און ווערט נאָר פּאַראינטערעסירט מיט
 דער אינגערער. פּאָלי האָט זיך פּאָרגעשטעלט, ווי סאָפּי קאָסטירט
 און „פּלאַידיט" מיט דעם יונגענמאן, וועלכען דער שדכן האָט פאר

איהר, — פּאָלין צונעשיקט. און פּאָלי האָט אָט אין דער מינוט
געפיהלט אין כעס אויף איהר שוועסטער.

פּאָלי האָט פעסט באַשלאָסען, אז ווען דער יונגערמאן וועט
דאַרפען קומען צו איהר, זאָל די שוועסטער ניט זיין אין דער היים.
אָט איז שוין די וואָך אַריבער. פּרייטאג איז אַריבער. אָט איז שוין
שבת, און מאָרגען דאַרף דאָס שוין געשעהן.

ביי די צוויי שוועסטער אין זייער קליינער דירה'לע האָט אַלע-
מאָל געפּינקעלט פון ציכטיגקייט. אָבער דערהויפּט איז געווען זי,
פּאָלי, וועלכע האָט דאָס אָנגעהאַלטען די ציכטיגקייט אין הויז. דאָס
איז געווען פּאָלי, וועלכע האָט גערייניגט, געוואָשען, געשייערט.
סאָפי פלעגט אפילו אמאָל יע צוהעלפען דער עלטערער שוועסטער,
אָבער זי פלעגט דאָס קיינמאָל ניט טאָן מיט איהר אייגענעם גוטען
ווילען, און נאָר דעמאָלט, ווען די שוועסטער פלעגט זיך אויף איהר
צושרייען, ווי א מוטער צושרייט זיך אויף א קינד :

— סאָפי, מענסט מיר אויך אביסעל צוהעלפען. נישקשה,
וועסטו וועניגער קוקען אויף זיך אין שפיגעל. קוק נאָר אָן, ווי דאָס
האַלט אין איין פּוצען זיך !

דעמאָלט ערשט פלעגט סאָפי נעמען ארויסהעלפען דער שוועס-
טער. אָבער זי פלעגט טאָן איהר ארבייט ניט גערן. נאָר דאָס מאָל
איז די אינגערע שוועסטער פּלוצלונג געוואָרען א פייערדיגע באַלע-
באַסטע, און זי האָט געפּוצט און גערייניגט די צימערען מיט אזא
ברען, מיט אזא פלייס... פּאָלי האָט דאָס גוט באמערקט. זי האָט
געשמייכעלט צו זיך אליין מיט א ביטערען שמייכעל, און זי האָט
געטראכט : „רייניג, פּוץ, גרייט זיך, שוועסטערל, דו וועסט אָבער
אין הויז ניט זיין, וועסט זיך מוזען באַצייטענס אָפּטראָגען.“

אָט איז שוין אַריבער פּרייטאג, אָט איז שוין שבת. און פּאָלי
האָט נאָך דערוויל אפילו מיט א וואָרט ניט דערמאָנט, אפילו מיט
א וואונק ניט געגעבען אנצוהערען איהר שוועסטער, אז זי דאַרף
ניט זיין אין הויז, ווען צו איהר, פּאָלין, וועט קומען דעם שרדן'ס
יונגערמאן.

ווען פּאָלי האָט באַשלאָסען, אז די שוועסטער זאָל ניט זיין אין
דער היים, האָט זי געטראכט, אז ווען עס וועט צו עפעס קומען,
וועט זי גאַנץ איינפאַך זאָגען צו איהר שוועסטער : „סאָפּעלע, ווען
דער יונגערמאן וועט קומען, רעכען איך, אז עס איז גלייכער, אז
איך זאָל זיין אין דער היים איינע אליין.“ און שוין ! וואָס איז,

זי דארף זיך דאָס אזוי צערעמאַנירען מיט דער אינגערער שוועסטער?
 אָבער ווען עס איז געקומען איהר באשלוס דורכצופיהרען, איז דאָס
 אויסגעקומען שווער, מאָדנע שווער. אָט איז שוין פרייטאָג אריבער,
 און אָט איז שוין שבת, און פּאָלי קען פאר קיין פּאָל פון איהר מויל
 ניט ארויסברענגען אָט די עטליכע פּשוט'ע ווערטער, וואָס זי האָט
 פּאַרטראַכט צו זאָגען דער שוועסטער. פּאָלי האָט מורא געקראָגען, אז
 ווען זי וועט אזוי ריידען צו דער שוועסטער, קען נאָך דער „קליינער“
 איינפּאַלען איהר אויפצואוואַרפען, אז זי, פּאָלי, איז שוין באַצייטענע
 אייפּערזיכטיג: אז זי, פּאָלי, שרעקט זיך, אז מ'זאָל ביי איהר דעם
 שדכנ'ס יונגענמאן ניט אויסכאַפען. און ווען פּאָלי פּלעגט אויף דעם
 פּאַרטראַכטען, פּלעגט זי באַצייטענע שטאַרק פאַרשעמט ווערען, און
 עס איז איהר געווען שווער, מאָדנע שווער צו ריידען צו דער שוועס-
 טער וועגען דעם גאַנצען ענין.

אָבער אָט איז שוין אויך דער שבת אריבער. פּאָלי מערקט,
 אז איהר אינגערע שוועסטער גרייט זיך צו דער מאָרגענדיגער שמחה
 פונקט אזוי ווי זי אליין גרייט זיך, דאַכט זיך, נאָך מעהר. און פּאָלי
 האָט צו זיך אליין נאָך ביטערער געשמייכעלט. און אָט האָט זי זיך
 אָנגענומען מיט מוט און גענומען ריידען צו איהר שוועסטער:

— סאָפי, דו דאַרפסט מאָרגען ערגעץ אוועקגעהן?
 סאָפי האָט גלייך פאַרשטאַנען, וואָס איהר שוועסטער באַ-
 צוועקט מיט איהר פראגע. האָט זיך איהר געזיכט פאַררויטעלט,
 איהרע אויגעלאך האָבען אויפגעפינקעלט און זי האָט פון איהר זייט
 געפרעגט:

— אַנטקעגען וואָס איז דאָס פּלוצלונג?
 — גאָרנישט... איך מעג דאָך פּרעגען.
 — שור מעגסטו!
 — נו, פּרעג איר, נו, וואָס איז, וואָס האָסטו זיך אזאַ כאַפּ
 געמאָן?

— איך האָב זיך גאָרניט אַ כאַפּ געמאָן — האָט סאָפי מיט אַ
 פּיל-באַדייטענרען שמייכעלע אָנגעקוקט איהר עלטערע שוועסטער.
 און דער עלטערער שוועסטער איז געוואָרען ענג אויפ'ן האַרצען, ענג
 און ניט אנגענעם.

ביידע שוועסטער האָבען אַ וויילע געשוויגען, און די עלטערע
 האָט ווידער גערעדט:

— נו, איז וועסטו זיין אין דער היים מאָרגען?

— דו ווילסט דאך ניט, אז איך זאל זיין אין
דער היים — האָט סאָפי פּלוצלונג אזוי מאָרנע און אזוי ניט־אנגער
נעם צולאָכט זיך.

— דו ביזט א נאַר און דו האָסט אין דיין נאַרישען קאַפּ
נאַרישע און שלעכטע געדאַנקען — האָט די עלטערע שוועסטער
אויפגעברויזט, און די אינגערע האָט גלייך ארויסגעפלאַצט מיט
אַפענע דבורים :

— איך בין שוין גאָרניט קיין נאַר. איך פאַרשטעה אלץ... עס
דאַרף צו דיר קומען א יונגערמאַן, ווילסטו ניט, אז איך זאל זיין
אין דער היים. האָסט מורא, אז איך וועל איהם ביי דיר אויס־
כאַפען.

— איך ? איך האָב מורא פאַר דיר, מורא ? — איז די על־
טערע אויפגעשפרונגען און געשריען מיט אן אומנאַטירליכען, קוויט־
שענדיגען קול — איך ? !

— ניין ? — האָט די אינגערע שעלמיש איבערגעפרעגט.

— נו, וואָס דען, יע ?

— און איך דענק, אז טאַקע יע — האָט די אינגערע גערייצט
זיך מיט פּאַלי'ן.

— וועלל — איז פּאַלי זעהר בלאָס געוואָרען — וועלל, אויב
דו רעדסט שוין יע אזוי, וועל איך שוין זעהן, אז דו זאלסט יע
זיין אין דער היים.

— און איך וועל שוין ניט זיין. דאַרפסט קיין מורא ניט
האַבען.

— וועסט יע זיין. איך וועל דיך צווינגען — האָט פּאַלי
שוין ניט געקענט קאָנטראָלירען זיך — דו וועסט יע זיין !

און א וואָרט פאַר א וואָרט, און די שוועסטער האָבען זיך צו־
קריגט, אויף מעסערס זיך צוקריגט.

די שוועסטער זיינען ברוגז געוואָרען, מען האָט אויפגעהערט
ריידען איינע צו דער צווייטער. און אָט איז שוין זונטאָג. די שוועס־
טער זיינען נאָך אלץ ברוגז. מען דרעהט זיך ארום איבער'ן הויז
פאַרכמורעטע, פאַרשוויגענע, און אין דער ציכטיגער, פינקעלדיג
ציכטיגער דירה'לע פון די צוויי שוועסטער איז שטיל, אזוי שווער־
שטיל געוואָרען.

דער טאָג איז געווען א ווינטערדיגער, א פאַרוואָלקענטער, א
כמורנער טאָג, און די צוויי שוועסטער'ס דירה'לע איז עפעס אזוי

ווי פארטרונקען געווען אין א כמורנער, אומעטיגער, שווערער האלבי-טונקעלקייט. אין דער האלבי-טונקעלקייט דרעהען זיך ארום צוויי שוועסטער, ווי צוויי שאַטענס און עס איז שטיף, אזוי פיינליך, אזוי שווער שטיף.

די שעה, די קריטישע שעה ווען דעם שדכן'ס יונגערמאן דארף שוין אָנקומען רוקט זיך צו אלץ נעהנטער און נעהנטער. פּאָלי האָט זיך אָנגעטאָן אין איהרע בעסטע קליידער. סאָפי האָט זיך אויך אָנגעטאָן. מ'רעדט ניט איינע צו דער צווייטער מען שווייגט. אבער אַט זעהט פּאָלי ווי די שוועסטער טוט אָן איהר העט און קלייבט זיך, קענטיג, אוועקצוגעהן פון הויז. און וואוהין איז דאָס מיט אַמאָל פארשוואונדען געוואָרען פּאָלי'ס גאַנצער כּעס, איהר גאַנצע פּאַרביטערונג נעגען איהר אינגערער שוועסטער?

אַט געהט סאָפי, שווייגענדיג, צום טיר, שווייגענדיג קומט איהר נאָך פּאָלי. עס דאַכט זיך ווידער פּאָלי'ן, אז איהר אינגערע שוועסטער איז נאָך גאָר א קינד, א נאַריש, צופיעשטשעט, אָבער אומשול-דיג קינד, פּאָלי'ס האַרץ ווערט פּאַרדריקט פון א מוטערליכען וועהר-טאָג, עס ציהט איהר אָפּצושטעלען איהר שוועסטער... כאַפּען איהר קושען און צוואויינען זיך... נאָר אַט איז שוין סאָפי פון הויז ארויס, און פּאָלי איז אזוי אליין פּאַרבליבען, אליין מיט איהר וועהטאָג אין האַרצען.

געקומען דעם שדכן'ס יונגערמאן. אַ שעהנער יונגערמאן איז אין הויז אריין. אַזא פּאַרפּוצטער, אַזא צירליך-מאַנירליכער. פּאָלי האָט געפיהלט, אז זי איז זעהר אויפגערעגט, און זי האָט איהרע לעצטע כוחות אָנגעווענדט צו האַלטען זיך רוהיג, געלאסען און ווירדיג.

דער יונגערמאן האָט איהר זעהר העפליך באַגריסט מיט א פיינעם, מעשה-יענישען „האַו יו דו?"

— טהענק יו! אי עם אַלרייט — האָט פּאָלי געענטפערט, אין דער זעלבער סעקונדע האָט זי געפיהלט, אז זי האָט באַדאַרפט עפעס אנדערש ענטפערען. זי איז געוואָרען נאָך מעהר אויפגערעגט.

— איהר זייט דאָך פרייליין פּאָלי זימערמאן? — האָט דער יונגערמאן שוין געפרעגט אין איינפאַכען מאַמע-לשון.

דאָס האָט פּאָלי'ן אביסעל באַרוהיגט, און זי האָט אין א רוהי-גען טאָן געענטפערט:

— יעס, איך בין פּאָלי זימערמאן.

— זעהר, זעהר אנגענעם איך צו קענען.
— א ווארעמקייט איז עפעס אזוי ווי דורכגעגאנגען איבער
פאָלי'ס האַרצען, און זי האָט ווידער געענטפערט:
— טהענק יו !

אַבער אין דעם צווייטען „טהענק יו“ איז שוין געלעגען ווערן
ניגער אָנגעשטרענגטקייט און מעהר טעם.
דער יונגערמאן האָט געזאָגט זיין נאָמען, און געזאָגט, ווער עס
האָט איהם געשיקט.

פאָלי איז פארשעהמט געוואָרען און זי האָט עפעס ניט גער
וואוסט, וואָס צו ענטפערען. באלד איז זי אביסעל צו זיך געקומען
און אָנגעצייגט איהר גאָסט אויף א שטול.
— זיצט, פליז.

— טהענק יו, פרייליין זימערמאן.
דער יונגערמאן האָט זיך געזעצט. ער האָט אָבער ניט אויס-
געטאָן זיין אויבערמאָנטעל. בלויז זיין הוט האָט ער אַרונטערגע-
גענומען און אזוי, מיט זיין הוט, שטאָק און אויסגעטאָנענע האַנד-
שוה אין די הענט, האָט ער זיך אוועקגעזעצט אויף דעם אָנגעצייג-
טען שטול.

און דער סאמע אָנהויב איז שוין אויסגעקומען עפעס ניט אזוי
ווי פאָלי האָט ערוואַרטעט. זי האָט זיך פאָרגעשטעלט אז „דער
יונגערמאן“ וועט זיך פיהלען פיל הימישער, און ער וועט גלייך
אויסטאָן זיין אויבערראָק. און דאָ איז ער נאָך געבליבען זיצען, ווי
ער וואָלט געווען עפעס אן אַגענט, אָדער א „קענוועסער“, און ער
איז געקומען מיט דעם געדאַנק אפצו'פטר'ן א געשעפט און אוועק-
געהן... דער ערשמער צווייפעל האָט זיך מיט אזא שווערקייט אויף
פאָלי'ס האַרצען אוועקגעלייגט.

פאָלי האָט אויף א טעציל צוגעטראָגען איהר גאָסט פרוכטען,
קענדי, „פעיסטרי“ און נאָך אזעלכע נאַשערייען און זי האָט שמייכ-
לענדיג געבעטען:

— נו, פאַרווכט עפעס.
— טהענקיו, פרייליין זימערמאן.
און דער יונגערמאן האָט בלויז א שטיקעל קענדי גענומען.
פאָלי האָט ניט געוואוסט וואָס ווייטער צו ריידען, איהר בליק
איז געפאַלען אויף אן „אַש טרעי“ וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן טיש.

דאָס האָט איהר אויסגעהאַלפּען און זי האָט געזאָגט צו איהר גאַסט
אויף א שפּאַסיגען שטייגער :

— וועלל... מיר... מיר דאָ רויכענען ניט, אָבער ווען איהר
ווילט פאַררויכענען האָב איך גאַרנישט דאַגעגען.
און ווידער האָט דער יונגערמאַן געענטפּערט מיט א „טהענק
י“.

פּאַלי האָט זיך ארומגעדריעהט ארום טיש און צוטראָגענער-
הייט כסדר איבערגעשטעלט זאכען. צייטענווייז פלעגט זי מיט זי-
טיגע בליקען אַנקוקען איהר גאַסט, און זי האָט געטראכט : „וואָס
פאַר א שעהנער יונגערמאַן“, און עס האָט איהר געקלאפט אין
האַרצען. נאָר אַט האָט זי „אונטערנעכאפט“ אויך דעם יונגענמאַנס
א פּאַר זייטיגע בליקען. אזעלכע „קאַלטע“ בליקען. דורך פּאַלי'ס
מאַרך האָט זיך דורכגעריסען א געדאַנק, אז זי געפעהלט ניט... און
אויפ'ן האַרצען איז זעהר שווער געוואָרען.

פּאַלי האָט ווידער מיט א זייטיגען בליק אַנגעקוקט איהר גאַסט.
זיין געזיכט איז אזוי קאַלט געווען. א קאַלטער ציטער איז דער אַר-
מער פּאַלי'ן איבער איהר גאַנצען קערפּער דורכגעקראַכען.

דער יונגערמאַן האָט עפעס אזוי ווי ניט ווילענדיג ארויסגעלאָ-
זען פון מויל עטליכע סקאַרבאָוע פּראָזען, וועגען דעם וועטער,
וועגען פּאַלי'ס דירה... די ווערטער, דער טאָן פון זיין ריידען איז
אויסגעקומען עפעס אזוי טרוקען, עפעס אזוי ווי געצוואונגען, און
מיט יעדער מינוט מעהר וואָס דער יונגערמאַן האָט פאַרבאַכט אין
פּאַלי'ס הויז אלץ שווערער און שווערער ענטווישט האָט זיך פּאַלי
דערפיהלט.

בלויז עטליכע מינוטען איז דער יונגערמאַן פאַרבליבען מיט
פּאַלי'ן, העפליך, צירליך-מאַנירליך אָבער אזוי קאַלט, אזוי פרעמד
איהר „גוטבאָי“ געזאָגט. די טיר האָט זיך א הינטער איהם פאַר-
מאַכט, פּאַלי איז אליין פאַרבליבען.

— א וואָך צייט „געוואָלנויעט“ זיך... א וואָך צייט געברענט אין
שפּאַנונג און אין ערוואַרטונגען. א וואָך צייט אויף עפעס אויסער-
געווענהליכעם געהאַפט, א וואָך צייט זיסע שעהנע טרוימען גע-
טרוימט... און דאָס אלעס האָט זיך געענדיגט אין עטליכע מינוטען,
און געענדיגט זיך עפעס אזוי וואַכעדיג, אזוי קאַלט, אזוי פרעמד —
האָט פּאַלי מיט ביטערקייט אליין צו זיך געמורמעלט און זי
האָט זיך ארומגעקוקט. אזא שווערע, אזא קאַלטע, אזא האַפּ-

נונגסלאָזע פּוסטקייט האָט איהר אָפּגעענטפּערט. זי האָט דערפּיהלט
ווי עס ציטערען איהר די פּיס. זי האָט זיך געמוזט צוועצען. און זי
איז געבליבען זיצען א ווילע מיט צוגעמאכטע אויגען, עפעס אזוי
ווי זי וואָלט וועלען איבערטראכטען און בעסער באגרייפען וואָס דאָ
האָט זיך מיט איהר אָפּגעטאָן.

עס איז געווען שטיל ארום. פּאָלי האָט זיך א כאַפּ געטאָן.
וויסט און עלענד האָט אויסגעקוקט דער האלב־פּאַרדונקעלער צי-
מער. אזא שווערע עלענדקייט האָט פּאָלי קיינמאָל נאָך ניט איבער-
געפּיהלט.

— „עס וועט גאָרנישט זיין.“

— „ניין, ניין, ביזט ניט געפּעלען“, — האָט די ארומיגע
שווערע האלב דונקעלקייט צו דער ארימער פּאָלי'ן ווי מיט גיפטיגע
ווערטער גערעדט.

פּאָלי האָט געפּיהלט אזוי ווי די גאַנצע וועלט וואָלט איהר פּון
זיך אָפּגעשטויסען. עס האָט איהר געשטיקט אין הארצען, גע-
שטיקט אין האַלז, און זי האָט זיך א ווילע געפונען אונטער עפעס
א מאָדנעם איינדרוק; איהר האָט זיך געדוכט ווי די ווענט פּון
צימער רוקען זיך צו צו איהר פּון אלע זייטען... רוקען זיך צו מיט
שפּאַט, מיט בייזקייט, און ווילען איהר צודריקען... פּאָלי האָט אויף
איהר שטערען אויסגעווישט גרויסע טראַפּענס שווייס.

* * *

שפעטער איז סאָפּי אהיימגעקומען, אריין אין הויז איז פּאָלי'ס
אינגערע שוועסטער נאָך אלץ א פּאַרכמורעטע, נאָך אלץ א פּאַר-
ברונז'טע, נאָך אלץ א פּאַרשוויגענע, אָבער פּאָלי האָט שוין ליינגער
ניט געקענט שווייגען, אויפּגערעגט, אָבער פּול מיט ליבשאפט, האָט
זי גלייך גענומען מוטערליך ריידען צו סאָפּי'ן:

— נו, משוגענע, וואָס ביזטו אנטלאָפּען! וואָס... ווער... ווע-
מען! דו נאַרישע מיידעל... הונדערט שרכנים, טויענד יונגעלייט
וועל איך פּאַר דיין מינדסטען נאָגעל אוועקגעבען... מעגען זיי אלע
געהן אין דר'ערד. ווער דאַרף זיי... געמאַכט זיך אביסעל נאַריש...
און דו זיי ניט ברונז, דו הערסט!...

פּאָלי האָט פּלוצלונג געכאַפט קושען איהר שוועסטער און ווען
זי האָט איהר גוט גוט אָנגעקושט האָט זי געלאַכט און געוויינט...

די מאַמע וואָשט די פענסטער

איינמאָל אין צוויי וואָכען וואָשט אויס רחל אלע פענסטער אין אלע חדרים פון איהר דירה.

רחל איז א פרוי שוין אין די פערציגער, און א מאמע איז זי פון פיער ערוואקסענע קינדער. צוויי טעכטער, וועלכע זיינען די עלטערע קינדער, געהען אין א קאלעדזש. צוויי זיהן, וועלכע זיינען די אינגערע קינדער, געהען אין „האי־סקול“. דער מאן רחל'ס איז א שאפ־ארבייטער. די פאמיליע פון זעקס באוואוינט א דירה פון זעקס צימערען, און עס זיינען דא אין הויז צוועלף פענסטער. איינ-מאָל אין צוויי וואָכען וואָשט אויס רחל די אלע צוועלף פענסטער. איינמאָל א וואָך נעמט אריין רחל אין הויז א פרוי, וועלכע העלפט איהר אין דער ארבייט פון אויסרייניגען די הויז. די פענסטער וואָשען וויל אָבער די געדונגענע פרוי ניט. עס איז א דירה אויף דעם פערטען עטאזש, און די געדונגענע פרוי האָט מורא צו וואָשען די פענסטער, ווייל עס קומט אויס ביים וואָשען ארויסצו-זעצען זיך דרויסען, זיצען אויף די פענסטער-„סילס“ און אָנהאלטען זיך אָן די שויבען־ראַמען. וויל דאָס ניט די פרוי, און זי זאָגט זיך אָפּ פון דעם:

— איך האָב מורא, איך ווער נערוועז; עס נעמט מיר שווינד-לען אין קאָפּ.

ביי אנדערע פון די שכנים וואָשט די פענסטער א מאן, א רעגעלער פענסטער-וואָשער. ער רעכענט צוואַנציג סענט פאר א פענסטער, און אויסוואָשען צוועלף פענסטער וואָלט רחל'ען געקאָסט העכער פון צוויי דאלאר. זאָגט רחל:

— ניין, איך קען ניט אוועקגעבען צוויי און האַלב דאלאר פאר פענסטער וואָשען. עס איז ניטאָ פון וואָנען צו נעמען.

און רחל וואָשט אליין די פענסטער.

שבת איז דער טאָג, ווען רחל וואָשט די פענסטער. אלע אנ-דערע מלאכות אין הויז טוט זי אָפּ אין די אנדערע טעג דורך דער וואָך. די ארבייט פון די פענסטער וואָשען לאָזט זי אָבער איבער

אויף שבת, ווייל שבת קומט איהר קיינמאָל ניט אויס צו זיין אליין אין הויז, אזוי ווי דאָס איז דער פּאַל מיט די אנדערע טעג דורך דער וואָך. שבת איז ניטאָ קיין קאלעדזש, ניט קיין סקול, זיינען די קינדער אין דער היים. דער מאַן רחל'ס איז שבת אויך אין דער היים. ווען עס איז ביזוי ביי זיין פּאָך, ארבייט ער שבת א האַלבען טאָג, ווייל אזא געזעץ איז דאָ אין דער יוניאָן, און רחל'ס מאַן איז א נומער, געטרייער יוניאָן-מאַן. ווען עס איז ניט איבעריגס ביזוי, ארבייט רחל'ס מאַן שבת אינגאנצען ניט, ער איז אין דער היים דעם גאַנצען טאָג, און רחל וואַשט די פענסטער נאָך שבת. וואָס פאַר אַן ארבייט איהר ווילט ניט, וועט זי ארבייטען דורך דער וואָך, אָבער ניט די פענסטער וואַשען, ווייל ווען זי וואַשט די פענסטער און זעצט זיך ארויס דרויסען אויף די פענסטער-סילס, ווייל זי, אז אימיצער זאָל זיין דערביי אין הויז...

— איך דאַרף ניט, אז אימיצער זאָל מיר העלפען, ניט איך דאַרף און ניט איך וויל דאָס נאָר. נאָר עפעס, ווען עס קומט אויס צו זיצען דרויסען, עס איז דאָך הויך, האָב איך אביסעל מורא. אָבער ווען איך זעה דורכ'ן פענסטער, אז אימיצער איז אינעווייניג אין הויז, אַרט שוין מיר דאָס גאָרניט, — אזוי רעדט רחל וועגען איהר וואַשען די פענסטער. און דערפאַר טאקע איז ביי איהר שבת דער בעסטער טאָג פאַר די פענסטער וואַשען, ווייל עס איז דאָ אלע מאָל אימיצער אין הויז.

די טעכטער רחל'ס ווילען ניט, אז די מאמע זאָל וואַשען די פענסטער, וואָס די מאמע טוט דורך דער וואָך כל עבודות פּרך, וועגען דעם ריידען ווייניג די טעכטער. דאָס קומט אויס ביי זיי נאַטירליך. א מאמע! דאַרף זי טענדען די הויז. און ווייטער, זיינען דאָך די מיידלאך יעדען טאָג דורך דער וואָך סאי ווי סאי אין קאלעדזש און זיי זעהען גאָרניט ווי די מאמע טאַפּטשעט זיך ארום א גאַנצענעם טאָג איבער די זעקס חדרים; און וואַשט, און רייניגט, און מאכט די בעטען, און קעכעלט, און ביגעלט, און פּרעסט, און צירעוועט זאָקען, און לויפט אין גראַסערי, צום בוסט שער, אין גרויס-טאָר, און שלעפט באַנדלאַך, און רייסט זיך די קיש-קעס. דאָס אלץ זעהען גאָר ניט די טעכטער. מ'שמעהט אויף אין דער פּריה פון די בעטען, לאָזט מען איבער אלץ אזוי ווי עס איז. מען עסט אַפּ ברעקפּעסט, מען לויפט אוועק אין קאלעדזש. און ווען מען קומט פאַרנאַכט אהיים, איז שוין די הויז אויפגעראמט און

סאפער איז צוגעגרייט. קומט דאָס אויס ביי די טעכטער עפעס אזוי נאַטירליך, אזוי געוועהנליך; אזוי געוועהנליך, אזוי נאַטירליך, אזוי ווי אין דער פריה איז אין דער פריה, און פארנאכט איז פארנאכט. אָבער שבת ווען זיי זיינען אין דער היים, און די מאמע נעמט וואַשען די פענסטער, ווילען די טעכטער ניט ליידען.

אביסעל ליידען די טעכטער, די קאלעדזש-מוידען, פון געוויי-טענס-ביסע. עפעס א מאמע, און שוין ניט קיין יונגע פרוי, שוין ווייסע האָר דאָ אין קאָפּ... נעמט זי זיך נאָר פאַר וואַשען די פענס-טער, און זיי, די טעכטער, די אינגערע, די שטאַרקערע, טוען נאָר-ניט, אפילו אין קאַלטע וואַסער א פינגער טונקט מען ניט אין. נו, „טאַרטשערט“ אביסעל דער געווייסען און עס פיהלט זיך עפעס ניט אנגענעם. אליין א וואַש טאָן א פענסטער! דאָס טאַקע ניט... ניט זיי וועלען דאָס אליין טאָן, ניט די מאמע וועט זיי לאַזען דאָס טאָן. אָבער פיהלען פיהלען זיך עפעס ניט אמבעסטען די טעכ-טער, ווען די מאמע וואַשט די פענסטער. ווייטער זיינען די טעכטער גלאַט צוויי נערוועזע באַשעפענישען. און ווען זיי זעהען ווי די מאמע ועצט זיך ארויס דרויסען, ווערען זייערע נערווען צורודערט. בעמען זיך די צוויי שוויסטער ביי דער מאמען:

— מאמע, וואַש ניט די פענסטער.

— ווער דען וועט וואַשען? — פרעגט די מאמע מוטערליך,

גוטהארציג.

— זאָל וואַשען די פרוי, — ניט אן עצה די עלטערע טאָכטער.

— נעמסט דאָך אריין יעדע וואָך א פרוי אין הויז. זאָל זי צו-וואַשען די פענסטער.

— שור, — האַלט די אינגערע טאָכטער מיט דער עלטערער,

— זאָל די פרוי וואַשען. „לעט האָר דו אים.“

— די פרוי האָט גענוג צו טאָן אָהן די פענסטער, — ער-

קלערט די מאמע.

— וואַלסטו בעסער געמאָן אן אנדער ארבייט, — ניט עצות

די עלטערע טאָכטער, — און די פענסטער זאָל זי וואַשען.

— זי וויל אָבער די פענסטער ניט וואַשען. זי וויל ניט.

— פאַרוואָס וויל זי ניט?

— זי וויל ניט. נו, וואָס קען איך זיך העלפען. עס איז דאָך

ניט א מאמע, א פרעמדער מענש. מען קען דאָך איהר ניט צווינגען.

— עס איז דאָ א מאן, וועלכער וואַשט די פענסטער, — דער-

צעהלט די עלטערע טאכטער, — עם איז דאָ א „ווינדאָו-קלינער“.
— טאָקע ? — לאַכט די מאַמע און רעדט איבער דער טאָכ-
טער'ס ווערטער. — עם איז דאָ א „ווינדאָו-קלינער“. איך ווייס,
טעכטערלאַך, איך ווייס, קינדערלאַך. אבער דער ווינדאָו-קלינער
בעט צוואַנציג סענט א פענסטער. פאר צוואַנציג צוועלף פענסטער
דאַרף מען באַצאָלען כמעט צוויי און א האַלב דאָלאַר.

— וועל, באַצאָלט מען, — מאַכט די עלטערע טאָכטער.
— „טו דאָלאַרס איז נאָט סאָ טעריבל“, — גיט צו די איני-

גערע.

— ווען עם איז דאָ, איז דאָס טאָקע גיט „טעריבל“, — רעדט
די מאַמע האַלב ערנסט, האַלב שפּאַסיג. — עם איז אָבער גיטאָ,
קינדערלאַך... דער איינציגער, ווער עם טראַגט אריין די עטליכע
דאָלאַר אין הויז, איז דער טאַטע. מיר אלע, קינדערלאַך, האַלטען
אין איין נעמען געלט. אָבער דער שאַפ, וואו דער טאַטע ארבייט
איז גיט קיין קוואַל, די דאָלאַרס שעפען זיך גיט...

אויף דעם האַבען שוין די טעכטער גיט וואָס צו ענטפערען,
און זיי בלייבען פארשטילט. נאָר איבער דעם, וואָס די מאַמע וואַשט
די פענסטער איז פאר די מיידלאַך דער שבת א טאָג פון אָפּקומעניש.

רחל'ס מאַן איז אויך גיט איבעריגס באַגייסטערט פאר דעם,
וואָס זיין ווייב וואַשט אליין די פענסטער. ער פיהלט זיך עפעס אויך
אומרוהיג און ער האָט שוין א סך מאָל גערעדט צו איהר:

— אָבער טאַמער, רחל, וואָלסטו פאָרט גענומען א מאַן אז
ער זאָל אויסוואַשען די פענסטער ?

— צוויי און האַלב דאלער, — ענטפערט רחל, — צוועלף
פענסטער, צוואַנציג סענט א פענסטער, צוויי און א האַלב דאלער
דאַרף דאָס קאָסטען. ווייסטו פון דעם, מיין מאַנעלע ?

— נו, ווי מיט די צוויי און א האַלב דאָלאַר אזוי אָהן דעם.
— געה, געה, — מאַכט רחל אוועק מיט די הענט אויף איהר
מאָן, — דו ווייסט דען וואָס דו רעדסט ? דו ווייסט דען פון עפעס
א רעכענונג ? אז עם איז גיטאָ, איז עפעס דייע דאָנות ?

— אָבער איך קען גיט ליידען ווי דו וואַשט די פענסטער. עם
רייסט מיר אויף דער קאָפּ מיניער, — באַקלאַנגט זיך רחל'ס מאַן.

— די ר רייסט אויף דער קאָפּ, די ר?—קוקט אָן רחל איהר
מאָן, שמייכלט און קוועטשט מיט די פלייצעס, — איך וואַש די
פענסטער און איהם רייסט אויף דער קאָפּ !

— איך קען ניט ליידען ווי דו זעצט זיך ארויס דרויסען.
— קוק נאָר אָן דעם געטרייען מאַן מיינעם, — לאַכט רחל.
און ביי דער גינסטיגער געלעגענהייט נעמט זי שוין גלאַט אויס-
מוסר'ן איהר מאַן :

— דו בעסער זיי א גוטער מאן אין אנדערע וועגען. אז דו
זשאַלעוועסט שוין יע דיין ווייב, לויף ניט אוועק אלע נאַכט, דער
שר ווייסט וואוהין. פויל זיך ניט, זיי א מענש. אָבער די פענס-
טער איז גאַרנישט. אסור אויב מיך אַרט עס גאָר, איבערהויפט
ווען אימיצער איז אין הויז, אַרט מיך געוויס ניט.

און ווען עס קומט א צווייטער שבת, נעמט זיך רחל פאַר די
פענסטער וואַשען. זי גיסט אָן א שיסעל וואסער, טוט אריין אין
די וואַסער אביסעל סאדע-זויף, גרייט אָן עטליכע טיכער און די
גאַנצע פאמיליע ווייס שוין, אז די מאַמע געהט וואַשען די פענס-
טער.

— געהסט שוין וואַשען די פענסטער ? — פרעגט צורודערט
רחל'ס מאַן.

— יעס, איך געה וואַשען די פענסטער.
— דאַכט זיך די פענסטער זיינען נאָך ריין, — פרובירט דער
מאַן אָפּבעטען זיך.

— ריין איז דאָס ביי דיר ? דאַכט זיך ניט ניהה צו קוקען,
באַטראַכט רחל די פענסטער, — ווי אין א בעדיל, איך קען דאס
ניט אויסהאַלטען !

צווישען די קינדער מערקט זיך א נערוועזע אומרוהיגקייט.
די צוויי באַיעס, די אינגערע, קענען פאר עפעס אויך ניט ליידען
וואָס די מאַמע וואַשט די פענסטער. געהען זיי ארויס פון הויז און
לויפען דרויסען ארויס, און די מאַמע שרייט זיי נאָך :

— היי, זיהן מיינע, חכמים גרויסע מיינע ! ווען איהר זעהט
מיך זיצענדיג דרויסען אויף די פענסטער, זאָלט איהר נאָר ניט
שרייען „מאַמע“, ווייל ווען איך קוק ארונטער נעמט מיר שווינדלען
אין קאָפּ.

— געמאַכט זיך א טבע, — באַקלאַגט זיך רחל פאר די
איבעריגע אין דער פאמיליע, — ווי נאָר זיי דערזעהען מיך, ווען
זיי זיינען אין גאַס, נעמען זיי ארויפשרייען צו מיר : „מאַמע“ !
— „בוהאַיעס“ גרויסע ! — ביזערט זיך דער טאַטע אויף די
בחורמלאך, — פאַרשטעהט איהר דען ניט, אז ווען איהר רופט

די מאמען, קען זי זיך א בייג טאָן און קען ארונטערפאלען?
— „דאָנסעם“! — ביזערט זיך אויף די ברידער די עלטערע

שוועסטער — „דו יו וואָנט מאַמע שוד געט קילד?“

און די פארשולדיגטע בחורים לאַך ענטפערען גאַרנישט. רויט
לען זיך אין זייערע יונגינקע קינדערשע געזיכטער און כאַפען זיך
פון הויז ארויס. די מאַמע קוקט זיי נאָך, און עס פארדריסט שוין
איהר, וואָס מען האָט זיך געביזערט אויף זיי, און מיט מוטערליכער
ליבע פארטיידיגט זי שוין זיי:

— נו, קינדערלאַך... וואָס ווייסען זיי... מען זעהט פון דער
גאָס די מאַמע, שרייט מען ארויף, נאָך עס טוט מיר א ריס אין
האַרצען!

און רחל נעמט זיך פאר די פענסטער. די טעכטער ווערען
מעהר און מעהר נערווען. נעמט מען גרויסע דיקע ביכער אין די
הענט, מען באַהאַלט זיך אין זייערע צימערען, מען צולייגט זיך אין
די בעטען און מען פאַרטיפט זיך אין די ביכער, אבי ניט צוסוקען
ווי די מאַמע וואַשט די פענסטער.

נאָך דער מאן רחל'ס טרעט ניט אָפּ פון איהר. דערלאַנגט איהר
ריינע וואַסער, טאָגט צו א ריינע טיכעל. און ווען רחל זעצט זיך
אין דרויסען ארויס, שמעהט ער לעבען איהר פון דעם אינווער-
נינסטען זייט און האַלט צו פאר א פוס, און רחל וואַשט און
ווישט די פענסטער, קוקט זיך צו צו יעדער פּגימה'לע און ווישט
איבער נאָך אמאָל און נאָך אמאָל. און ווען איהר בליק פאלט אויף
איהר מאן, שמעלט זי איהם שטיפעריש א צונג ארויס און לאַכט
צו איהם.

געענדיגט מיט וואַשען די לעצטע פענסטער, קריכט רחל פון
דרויסען אין הויז אריין, און דער מאן פרעגט:

— נו, געענדיגט?

— געענדיגט, — ענטפערט רחל.

— ס'האָט מיר דער קאָפּ אויפגעריסען, — אטעמט זיך אָפּ
רחל'ס מאן. — עפעס אזוי ווי ער וואָלט געהאַט אָפּגעמאָן זעהר א
שווער ארבייט.

דערהערען די טעכטער, אז די מאַמע איז פאַרטיג מיט וואַשען
די פענסטער, קריכען זיי פון די בעטען ארויס און צייגען זיך אין
הויז.

— „אָלס דאָן“? — פרענט די עלטערע טאָכטער אויף איהר
 שטייגער.
 — „אָלס דאָן“, — רעדט איבער די מאמע די טאָכטערס
 ווערטער.
 — „אי עם איי נאָירוועז רעס“, — אטעמט זיך אָפּ די אינגערע
 טאָכטער.
 — מיין קאָפּ שפאלט זיך מיר, — האַלט זיך די עלטערע
 קאלעדזש מיידעל פאַר'ן קאָפּ.
 — „מי טו“, — שטעהט צו די אינגערע קאלעדזש מיידעל,
 — „מאי העד איז באַיסטינג, מאמאס ווינדאָ-וואַשינג וויל דראַיוו
 מי קרעזיזי סאָם דעי“ (די מאמעס פענסטער-וואַשען וועט מיך ווען
 עם איז משוגע מאכען).
 און רחל קוקט אָן איהר מאן און איהרע צוויי טעכטער, ווי זיי
 האַלטען זיך אזוי אלע פאר די קעפּ און זי קוועטשט מיט די פליי-
 צעם :
 — זעה נאָר, זעה נאָר מיין פאמיליע, ווי זיי האַלטען זיך דאָס
 אלע פאר די קעפּ. איך האָב צוואוואַשען צוועלף פענסטער, און
 זיי האַלטען זיך פאר די קעפּ! ...
 און רחל בלייבט שטעהן אזוי און קוקט אָן איהר מאן, איהרע
 טעכטער, און עם דוכט זיך עפעס ווי די פרוי וואָלט ניט געוואוסט
 צי זי זאָל וויינען, צי זי זאָל לאַכען...

דער דאָקטאָר עפענט אן אָפּיט

דאָקטאָר גריפּין, אָדער לואינקע, ווי עס רופּען איהם זיינע עלטערען און אלע זיינע נאָהענטע מענשען, האָט געעפענט אן אָפּיט. זיין ערשטען אָפּיט.

לואי איז א יונגערמאַנטישק פון א יאָהר זעקס-זיבען און צוואַנציג. דער יונגער דאָקטאָר האָט ערשט פאַרענדיגט א צוויי-יאָהריגען טערמין אלס „אינטאַירן“ אין א האַספיטאַל, און האָט אין א מזל'דיגער שעה געעפענט זיין ערשטען אָפּיט; ציטערען און פלאַטערען א היבש ביסעל הערצער. עס ציטערט און פלאַטערט דאָס האַרץ פון דעם יונגען דאָקטאָר, עס ציטערט אויך דאָס הער-צעלע פון דעם דאָקטאָר'ס יונגע שעהנע פרוי, ביי וועמען איהר מאַנ'ס ערשטער אָפּיט איז אויך איהר ערשטע היים און פאַמיליען-נעסט.

אן אומבאַשטימטע שוועריקייט ליגט אויף די הערצער פון די טאַטעס און מאַמעס פון ביידע צדדים. מענשען פון דעם האַרע-פאַשנעם ארבייטער שטאַנד. אלעמען גלייך ענגערט אין די געדאַנקען איין און דיזעלבע פראגע: וואָס וועט זיין, וואָס וועט זיין?

א נייער דאָקטאָר, א נייער אָפּיט, א נייער גענענט; און דאָס טוירים זיינען דאָ אזוי פיל. פאר דעם נייעם אָפּיט דאַרף מען צאָלען אזוי פיל רענט. אויף אויפצופיקסען דעם נייעם אָפּיט האָט מען א סך זאַכען גענומען אויף אויסצוצאָלען. וואָס-זשע וועט זיין? ווער ווייס, ווי עס וועט געהן? ווער קען דאָ זיין א נביא?

שווער איז אָנגעקומען לואי'ן צו ווערען א דאָקטאָר, אוי ווי שווער, ווי ביטער!

עלף לאַנגע, לאַנגע יאָהרען האָט לואי אָפּגעגעבען אויף זיין דאָקטאָריע. עלף יאָהרען האָט ער אָפּגעריסען פון זיין יונגער צוליב דער דאָקטאָריע זיינער. און עס לאָזט זיך מערקען. קוקט איהם נאָר אָן: ער איז נאָך קיין זיבען און צוואַנציג יאָהר ניט אַלט, און צווישען די שוואַרצע געדיכטע האַר אויף זיין יונגען קאָפּ,

ווארפען זיך שוין דורך זילבערנע פעדימלאך. און ווען די גוטע,
הארציגע מאמע קוקט אָן איהר זוהן, וואָלקענט זיך איהר מוטער-
געזיכט:

— לואינקע, קינד מיינס, אוי וועה איז מיר, עס זיינען דאָך
שוין דאָ ווייסע האָר אין דיין קאָפּ!

צוליב'ן עפענען דעם אָפּים האָט מען געמאכט א „פארטי“,
מען האָט איינגעלאדען קרובים, פריינד, באַקאנטע. מען האָט אָנ-
געגרייט צום עסען און צום טרינקען, פון כל טוב. עס איז זיך
אָנגעלאָפען א פולע הויז מיט געסט. די געסט עסען, טרינקען; מען
לאָזט זיך וואוילגעהן, און מען רעדט, אוי רעדט מען!

דערצעהלט איין גאסט, אז ער קען א דאָקטאָר, איז דאָס גאָר
אָן אויסנאָם, אָן אמת'ער בעל-מופת! ער מאַכט פשוט פון טויט
לעבעדיג. און ער טוט א געפעליגקייט די אנדערע געסט און גיט
זיי דעם אדרעס פון זיין וואונדער-דאָקטאָר. לאַכט א צווייטער
גאסט דעם אַרימען לואי'ן גלייך אין פנים אריין:

— לואינקע, שוין א דאָקטאָר, נו, דאַרף מען ניט חלש'ען!
ביזט דאָך ערשט אין סקול גענאנגען. ווילסט מיר איינשמעסען,
אז דו ביזט שוין א דאָקטאָר. קוק אָן דעם דאָקטאָר... ווייס איך
וואָס!

— ער פאַרשטעהט א קריינק, — לאַכט א צווייטער גאסט.
— דו דאַרפסט מאכען פאַרטנער מיט אן אָנדערטעיקער, —
וויצעלט זיך נאָך א גאסט. — וועסטו, לואינקע, זיין זיכער אויף
אַלע זייטען. מאַכט זיך א סיבה, און דיינער א פאַציענט ווערט
געזונט, איז דאָך געוויס גוט. טאָמער אָבער טראָגט ער זיך אָפּ דער
חוליה, וועסטו סאי ווי סאי האָבען פרנסה.

— כאַכאָ, — צולאַכט זיך די הויכע און דאַרע מיסעס פליאַג-
דער, א פריינד פון דער ווייב'ס צד. — און איהר מיינט טאָקע, אז
לואינקע וועט האָבען פאַציענטען? ווייס איך וואָס! ווער רופט
עס א נייעם דאָקטאָר?

די מיסעס וואינער דערצעהלט זיך גלאַט א מעשה'לע:
— צו זיין א דאָקטאָר דאַרף מען היינטיגע צייטען נאָר מזל
האָבען. האָט מען גליק, איז נאָך א האַלבע צרה; אָבער ווען ניט,
איז טאָקע זעהר ניט גוט! וואָס דאַרפט איהר ווייט זוכען? דאַרט
וואו איך וואוין, קומט אריין צום לענדלאָרד א פרוי, דערצעהלט זי,
אז איהרער א באַקאנטער דאָקטאָר האָט אויך, ניט דאָ געדאַכט,

געפעננט אן אָפּים, אָפּגעפּלאַגט זיך א יאָהר צייט, אויסגעגאַנגען פאַר הונגער, און דער סוף איז געווען, אז ער איז, נעבאך, געווארען א טעקסידרייווער.

מישט זיך אריין די מיסעס זאזולין, וועמעס מאן האָט א דושלערי סטאָר :

— צו מײן מאן אין שאַפּ זייגען געקומען זיינע צוויי באַקאַנטע דאָקטוירים און געבעטען זיך, אז ער זאָל זיי צונעמען צו דער אַרבייט און זיי אויסלערנען די טרייד.

די הויפט מחותנים, דעם יונגען דאָקטאָר'ס טאַטע און מאַמע, און זיין פּרוי'ס טאַטע און מאַמע, זיצען ווי אויף נאָדלען, הערען זיך צו צו די וויצען, שפּאַסען און בייזע נביאות פון די געסט. אויף די הערצער לייגען זיך אוועק שווערע שטיינער. די דאָקטערשעס טאַטע און מאַמע קלעמט דאָס האַרץ פאַר זייער טאָכטער, און זיי טראַכטען :

„ווער ווייס, ווער ווייס? געגעבען געלט צו שטייער אויף עפענען אן אָפּים, און ווער ווייס? צו זייער טאָכטער האָט זיך גע'שרכנט'ט א הויזען-פּאַבריקאַנט, א מאן מיט געלט און מיט „פּראָפּערטי“, וואָלט זי רייך געווען, און ס'וואָלט איהר געווען גוט. איז נאָר געווארען א ליבע דאָ מיט דעם לאַוין, און ווער ווייס? געגעבען פיינע עטליכע דאָלער צושטייער אויף דעם אָפּים, און ווער ווייס.“

לאַוין טאַטע און מאַמע טראַכטען ניט וועגען זייערע שווער-פאַרהאַרעוועטע סענטען, וועגען זייער אָפּגעשפּאַרטע האַרעוואַניע, וואָס איז פאַרשלאַנגען געוואָרען פון דעם זעהנ'ס שטודירען. זיי וועהטאַנט גלאַט די הערצער פאַר זייער קינד, פאַר זייער שעהנעם, געראַטענעם זעהן, און זיי טראַכטען :

„זייט ער איז נאָך א קינד געווען, האַלט ער אין איין לערנען זיך. יאָהרען נאָכאַנאַנד נעכט ניט געשלאָפּען, נאָר געלע-רענט, נאָר שטודירט. אויסגעגאַנגען איבער די ביכער מיט אזא מסירת-נפש, מיט אזא ליבע, מיט אזא איבערגעבענקייט; דעם גע-זונט, דעם לעבען אוועקגעלייגט, אלץ געוואָלט וואָס מעהר, וואָס גרינטליכער יעדע זאך דערוויסען זיך; קוים דערלעבט, קוים דער-וואַרט זיך, אן אָפּים געעפענט. אָבער ווער ווייס? ווער ווייס?“

זעהטאַגען ביים טאַטען און מאַמען די הערצער און געהן אויס אין שווערסקייט, אין צער.

דער דאקטאר אליין, דער יונגער דאקטאר אונטערהאלט זיך מיט די געסט, ער לאַכט און שפּאַסט מיט זיי אינאיינעם. דאָכט זיך, אז ער נעמט גאַרניט ערנסט זייערע וויצען און שפּאַסען. אָבער אויפ'ן האַרצען שטיקט א נאָגענדע שוועריגקייט. ער גלויבט אין זיך, ער ווייס אז ער איז א גוטער דאָקטאָר. אָבער אויפ'ן האַרצען איז פאַרט שווער. שוין דער דריטער מאָנאַט זינט דער אָפּים איז אָפּען, און די פּאַציענטען איילען זיך עפעס ניט צו קור מען. און רענט דאַרף מען צאָלען, און ס'איז שוין צייט, אז זיין יונג ווייבעל זאָל אויפהערען צו געהן ארבייטען. און דער הויזען-פאַבריקאַנט, וואָס איז נאָך איהר נאָכגעגאַנגען, לעבט נאָך און ער רופט איהר אָפּט אָפּ...

און עס דריקט א שוועריקייט אויף דעם יונגען דאקטאר'ס האַרצען. און ווען ער קוקט זיך ארום, דאכט זיך איהם, אז זיין גאַנצער אָפּים, זיין נייע ערשטע היים, איז עפעס ווי אָנגעפילט מיט דערזעלבער שטיקענדער שוועריקייט.

א מיעדע לטהרערין

אדעלין איז א לטהרערין אין א העכערען קלאס פון א ניו-יאָרקער עלעמענטאר־שול (פּאָבליק סקול). אדעלין האָט א רעפּוטאַציע אלס א פעהיגע איבערגעבענע געוויסענהאפטע לטהרערין און דערפאַר האָט מען איהר פארטרויט מיט דעם לערנען פון א קלאס פון ספעציעל שלעכטע קינדער; געוועהנליכע קינדער ענדיגען די עלעמענטאר שול אין דעם עלטער פון עלף אדער צוועלף יאָהר, אין אדעלינס קלאס זיינען אבער דאָ מיידלעך און בחורים וועלכע זיינען שוין אלט צו פערצעהן און פופצעהן יאָהר, ווייל דאָס זיינען אלץ שילער, וועלכע זיינען הינטערשטעליג אין זייער לערנען: האלבע איריאַטען, שלעכטע און פאַרדאַרבענע. קערפערליך זיינען די הינטערשטעליגע שילער מעהרסטענטייל איבעראנטוויקעלט. די מיידלעך זיינען שוין ערוואקסענע מוידען און די באַים זיינען שוין רעדגעלע מענער, נאָר די עלעמענטארע שול קען מען פאר קיין פאַל ניט ארויסענדיגען.

אדעלין איז דאָר און קליין־געוויקסיג. אין איהר וואוקס איז זי קלענער פון פילע פון די „קינדער“ פון איהר קלאס. די קליינטשינקע לטהרערין דארף דאָס לערנען מיט א פערציג שטיק פון אַט די קערפערליך איבערגעוואקסענע און גייסטיג מורא'דיג ניט־דערוואקסענע מיידלעך און בחורים, און די לטהרערין מוז זיך קליגען, אז אַט די מוידען און יונגען זאָלען איהר רעספעקטירען און צאָלען אויפמערקזאמקייט צו איהר—זייער לטהרערין. יעדער איינער פון אדעלינס שילער און שילערנס קען מיט איין גוטען קלאפ שטיל מאכען די לטהרערין, און אדעלין מוז אויפפאַסען און זיין זעהר פאַרזיכטיג, אז צו דעם זאָל ניט קומען.

אדעלין, די פעהיגע, די קלוגע אדעלין, רעכענט אויס איהר יעדען „גאַנג“ ביים „טיטשען“ אין איהר קלאס ביז עס ניט זיך איהר איין אייגענבערען אין די פארטעמפטע קעפ דאָס, וואָס זי האָט זיי אויסצולערנען, אָבער וויפיל געזונט, וויפיל כוחות אדעלין לאָזט

איבער אין איהר קלאס-צימער, דאָס ווייס נאָר אדעליין אליין, אויך ווייסען דאָס אַדעלינ'ס טאַטע און מאמע, וועלכע קוקען זיך צו און זעהען ווי זייער טאָכטער דאַרט איין און געהט אויס ווי א ליכט.

ווען אדעליין קומט אהיים פון סקול, איז זי טויט-מיעד, אויף אזוי פיל מיעד, אז זי קען א וואָרט ניט אויסרעדען. דער טיש איז שוין געגרייט פאר סאָפּער עסען. דער טאַטע איז שוין געקומען אהיים פון זיין טעגליכער באַשעפטיגונג. די אינגערע קינדער זיינען שוין אויך אין דערהיים, מען וואָרט אויף אדעלינ'ען מיט'ן סאָפּער עסען. אָט קומט אריין אַדעליין, געוועהנליך מיט איהר גוטען קלוגען שמייכלעל אויף די ליפּען. דער געזיכט איז אביסעל צוגעשמירט, די ליפּען — רויטליך פאַרפאַרבט, אזוי ווי עס פיהרט זיך אין אמע-דיקע. אָבער די מאַמע דערזעהט גלייך די פאַרשמירטע שוואַרצע רינגעלאַך אונטער אדעלינס אויגען און דער מאַמען טוט א ריס אין האַרצען.

— וועסט עסען סאָפּער, טאָכטער? — פרענט די מאַמע, די אלעמאָל גוטע, די אלעמאָל לידענדע מאַמע, — וועסט עסען סאָפּער, קינד מינס?

— איך וועל נאָר א פאָר מינוט אַפּרוען, — רעדט אויס אדעליין בלויז עטליכע ווערטער, און זי געהט אריין אין איהר צימער, טוט זיך אביסעל פאַנאַנדער און לייגט זיך אין בעט אוועק. אלע וואָרטען אויף אדעליין מיט'ן עסען. אין עס-צימער ווערט שטיל, עפעס אזוי מאַדנע, אזוי שווער שטיל.

די מאַמע האַלט לאַנג ניט אויס, געהט צו איהר טאָכטער אין צימער אריין. אויף די „טשיפקעס“ געהט זי צו צו איהר טאָכטערס בעט. אַדעליין ליגט מיט פאַרמאַכטע אויגען. די מאַמע זעהט ווי געל איהר קינדס געזיכט איז, ווי פאַרמאַטערט זי קוקט אויס, און דער מאַמען נעמט שטיקען אין האַלז.

— וועסט געהן עסען, טאָכטער?

— יעס, באַלד, מאַמא.

— ביזט גוט פאַרמאַטערט, טאָכטער?

— אוי, מאַמא, איך האָב אזא שלעכטען, אזא שווערען קלאַס, — שמייכלעל אַדעליין, אָבער מיט עפעס אזא וועהטאָנדיגען שמייכלען, — אזעלכע „דאָנסעס“, עפעס האָבען זיי נאָר קיין מאַרד אין קאָפּ ניט, „ענד טהעי אר סאָ בעד. אָה, מאַטהער, טהעי סאָק די

בלאָד אַאָט אָף מאַי וועינס" (זיי זיינען אזוי שלעכט, זיי צאַפּען די בלוט ארויס פון מיינע אָדערען).

דער מאַמען רייסט אָפּ אין האַרצען פון אַדעלינס ריידען און אַפּאַרציטערטע נעמט זי זיך בעטען ביי דער טאַכטער :

— אַדעלין, טעכטערל, גיב אויף. אַ כּפּרה זאָל פאַר דיר איינ- נעמען די גאַנצע סקול, געה אוועק, וועסט אומקומען, קינד מיינס ! ענטפּערט אַדעלין בלוז מיט אַ שמייכעל.

דער טאַטע אַדעלינס איז אַן אַרבייטער. דער מענש איז ניט צופיל פּעהיג ביי זיין פּאָך. מאַכט ער אַ שווערען צרה'דיגען לעבן בען און איז קיינמאַל ניט זיכער מיט זיין שווערען שטיקעל ברויט. אַדעלין איז אַ קלוגע מיידעל, זי פאַרשטעהט די לאַגע אין איהר היים. קען זי אויפגעבען איהר סקול ? און זי ענטפּערט דער מאַמען בלוז מיט אַ שמייכעל. אָבער זי דערצעהלט ווייטער :

— אָה, מאַטשהר, איך האָב היינט איבערגעלעבט אַזאַ שרעק. „מאַי סאָול ווענט טו מאַי בוטה" (די נשמה איז מיר אוועק אין די שפיץ פינגער). אַ באָי, אַ שילער אין מיין קלאַס, אַן איירישער, וואָלסט באַדאַרפט אָנקוקען אַ באָי, דריי מאָל די הויך פון מיר. די עלטערען זיינען שיכורים, אַלסאַהאַליקער, און ער אליין איז אַ האַלבער אידייאָט, און דעם גאַנצען טאַג אַנשטאַט כּאַטש אַ האָר צוהערען זיך צו מיר האָט ער זיך עפּעס אָנגעטשעפּעט אָן אַן איטאַליעדישער מיידעל און שפּילט זיך מיט איהר אזוי מיאוס, אזוי פּרעך. האָב איך איהם געזאָגט אַ פּאָר ווערטער. וואָלסטו זעהען, מאַמאַ, ווי זיינע אויגען האָבען זיך אָנגעצונדען. ער איז אויפגעשפרונגען. איך האָב געמיינט, אַז אַט אַט, ער ניט זיך אַ וואָרף אויף מיר. „הי קוד קיל מי" !

— אוי, — פּאַרבּרעכט די מאַמע די הענט, — אוי, וועה איז מיר, וויינד איז מיר, איך וועל דיך ניט לאָזען געהן אין סקול, איך וועל ניט לאָזען !

— „אָה, הי וואונדט דעיר" (ער וועט ניט וואַגען), — באַרוי היגט אַדעלין די צום-טויט דערשאַקענע מאַמע. — זיי וועלען ניט וואַגען אַ האַנט אויפהויבען געגען מיר, „דאָנט וואָרי" !

— איך האָב מוראַ, טאַכטער, איך האָב מוראַ, — פּילען זיך אָן דער מאַמעס אויגען מיט שוידער, — מיין האַרץ שטאַרבט אין מיר אָפּ, איך האָב מוראַ !

— דארפסט גארנישט מורא האָבען, מאַמאָ, — שמיכעלע

אָדעלין.

דער פאָטער איז אריין אין דער אָפּענער טיר, ער הערט זיך צו,
עס וואָלקענט זיך און עס קנייטשט זיך דעם טאָטענס געזיכט. עס
קנייטשט זיך פאר יסורים, פאר שרעק.

— גיב אויף, אָדעלין, זאָל זיין אויס סקול, אָדער זאָלען זיי
דיר געבען אַ בעסערען, אַ לייכטערען קלאָס, — רעדט דער פאָטער
וועהטאָגדיג ערענסט.

— נו, ניט געפעהרליך, ניט געפעהרליך, — באַרוהיגט אָדעלין
איהרע צושראָקענע עלטערען און זי געהט מיט זיי אין עס-צימער
סאָפּער עסען.

* * *

עס איז אַן אַבענד אין דעם מאָנאַט דזשון. דער טאָג איז אַ
הייסער, אַ שטיקענדער. אָפּגעגעסען סאָפּער, וואָשט אויס די מאַמע
די געשיר. דער טאָטע טוט אָן אַ פאַרטוך און העלפּט אויס, די
קינדער געהן אוועק אין פּראַנט-רום, פאַרטיפּען זיך אין מאַכען די
לעסאַנס. אָדעלין געהט ווייטער אין איהר צימער.

— וועסט אפּשר געהן אַ וויילע אין פאַרק, מאַכטער ? —
פרעגט די מאַמע.

— ניין, איך וועל זיך אַביסעל אָפרוהען. נאָכדעם האָב איך
אַרבייט. איך דאַרף איבערסקוען די לעסאַנס פון מיינע „דאַנסעס“,
— ענטפּערט מיט איהר געוועהנליכען שמיכעל אָדעלין. זי געהט
אין איהר צימער און לייגט זיך ווייטער אין בעט אריין. די מאַמע
פאַלגט איהר נאָך און קוקט איהר נאָך.

אַט קומט די מאַמע צוריק אריין אין סוף און קרעכצעט אויס :
— ווייטער אין בעט געלייגט זיך, האָט קיין כּח ניט צו לעבען.
ווי שווערע שטיינער פאַלען דער מאַמעס ווערטער איבער דעם
טאָטענס האַרצען. ער ענטפּערט גאַרנישט. נאָר עס דאַכט זיך ווי ער
וואָלט זיך איינגעקאַרטשעט און קלענער געוואָרען.

טאָטע און מאַמע נעמען צוויי „פאַלדינג טשערקעס“, מען געהט
אַרונטער דרויסען און מען זעצט זיך אוועק ביים הויז. נאָך שכנים
און שכנ'מעס זיצען און מען רעדט און מען באַרעדט און מען
טרייבט רכילות אויף וואָס די וועלט שטעהט, נאָר אָדעלינס טאָטע
און מאַמע שוויגען. עס טראַכטען די אַרימע מענשען וועגען זייער

טאָכטער, דער לעהרערין, וועלכע ליגט דאָרט אין איהר צימער אין איהר בעטעל, און עם רעדט זיך זיי ניט.

און אָט קומט אָן מיסטער פייטעלמאן, א שכן פון דער זויז, און נעהמט ארומשפאנען הין און צוריק איבער'ן סאידוואָק, עפעס קוקט אויס דער מענש צו זיין מורא'דיג אויפגערעגט.

— וואָס איז, מיסטער פייטעלמאן? — פרעגן שכנים.

— וואָס איז עפעס אזא צומראָגענער?

— איך בין אן אויפגעקאָכטער, — דערצהעלט פייטעלמאן.

— וואָס איז?

— וואָס האָט פאָסירט? — פרעגן נייגעריגע שכנים.

— איהר קענט דאָך מין טעכטעריל, מין פאָירלי?

די שכנים ענטפערן בלויז מיט א פריינדליכען שמיכעל.

און ווער קען טאקע ניט די קליינע אַכטיאָהריגע פאָירלין? אלע, אלע שכנים קענען זי. אוי, קען מען זי, ווער שלאָגט און „ממית'ט" אלע אנדערע מידעלאַך פון דעם גאנצען בלאַק, — ווער, ווען ניט פאָירלי?

ווער קריכט צו די באַיטשיקעס אזוי ווי א גרויסע? — פאָירלי!

ווער פאָרשרייבט און פארפאָטשקעט דעם סאידוואָק מיט

קרייט? — פאָירלי!

ווער רעדט מיאוסע גאָסען-ווערטער? — פאָירלי!

ווער פארפאָטשקעט די ווענט פון די קאָרידאָרען אין הויז מיט

מיאוסע אויפשריפטען? — טאקע ווייטער פאָירלי!

נו, קענען די שכנים פאָירלי'ן, געוויס קענען זיי איהר!

און שכנים ענטפערן בלויז מיט א שמיכעל.

— קומט זי פון סקול, — דערצהעלט ווייטער דער אויפגעקאָכ-

טער פייטעלמאן, — קומט זי פון סקול, און איך און די מאמע

זעהן, אז ביי דעם קינד זיינען די אויגעלאַך פארוויינט. נעמען מיר

דאָך פארנאנדערפרעגען:

— וואָס איז, פאָירלי?

— וואָס איז, טעכטעריל?

צואוויינט זיך דאָס קינד און דערצהעלט, אז די מיטשערין

האָט אויף איהר געשריען, אזוי געשריען, אז דאָס קינד האָט זיך

איבערגעשראָקען.

אדעלינס טאָטע און מאַמע הערען זיך צו וואָס דער שכן דער-

צהעלט, ביידע טראַכטען וועגען זייער טאָכטער, ביידע פיהלען ווי

אויסצושרייען מיט פראַטעסט און מיט וועהטאָג, אז ווען א לעהרערין שרייט אָן אויף א קינד אין סקול, מסתמא איז דאָס שוין אזא שלעכט קינד, אז די לעהרערין קריגט דעם טויט פון איהר, אָבער זיי ווייסען, אז אלע שכנים ווייסען, אז זייער טאָכטער איז א לעהרערין, און זיי בלייבען פארשוויגענע.

— איבערשרעקען א קינד אין א סקול טאָר מען ניט אין אמע-
ריקע, — מישט זיך אריין מיט א וואָרט א טאָטע פון צוויי סקול-
אינגלאַך, באַיטשיקעס, מיט טעמפע קעפלאַך, נאָר מורא'דיגע לוי-
פער, — נאָ סערי, מען טאָר ניט אפילו אנשרייען אויף א קינד טאָר
מען ניט, נאָ סערי!

— וואָלט דאס געווען אויף מיר, — מישט זיך אריין א שכנה,
— וואָלט איך גלייך געגאנגען צום פרינציפאל און דערצהלען, און
זאָל די טיטשערין כאַפּען א וויסטען סוף!

— און וויסט איהר וואָס איך וואָלט געטאָן, — מישט זיך
אריין א דריטער שכן, א פאבריקאנט, — איך וואָלט ניט געגאנגען
צו קיין פרינציפאלס, נאָ סער, און אָט וואָס איך וואָלט בעסער גע-
טאָן: איך וואָלט אויף א קאָרנער אָפגעוואַרט די טיטשערין ווען זי
געהט אין סקול אָדער פון סקול, און איך וואָלט איהר אראָפגע-
לאָזען א פאָר פייערדיגע פעטש, אזוי, אז זי וואָלט שוין פארזאָגט
א צעהנטען איבערצושרעקען מין קינד!

* * *

און אדעלינס טאָטע און מאַמע הערען זיך צו, און זיי קוקען
זיך דורך ביי די מענשען אין זייערע אויגען איז צו מערקען אזוי
פיל שרעק, אזוי פיל יסורים. שטילערהייט רוקען זיי זיך אוועק מיט
זייערע „פאָלדינג טשערס“, רוקען זיך אוועק ווייטער, ווייטער פון
די שכנים...

האָפענונגען אין א קענדי-סטאָר

אברעמעל און פריידל, מאָן און ווייב, האָכען א קענדי און סטייטשאַנערי סטאָרקע. זיי פארקויפען אויך אין זייער סטאָרקע צייטונגען, סיגארעטס. זומער זיינען זיי מורא'דיג ביזי ביים פאר-קויפען סאָדע וואסער און אייז-קרים. דער געשעפט איז ניט קיין שלעכטער. מען מאכט א לעבען, זיינען די מענשען צופרידען.

אברעמעל און פריידל זיינען שוין א יאָהר צעהן פארהייראט. זיי האָבען דריי קינדער. א מיידעלע און א באַיטשיק געהען שוין אין פאָבליס סקול, און דאָס אינגסטע קינד איז נאָך א בייבי. עס איז דאָ הינטער דער סטאָרקע איין צימערל. עס געפינט זיך דאָרטען א געדאווינעלע, א סינק און א „באטהרום“ (וואָש-צימער). שטיקט זיך דאָ די פאמיליע דורכ'ן טאָג, אָבער מען האָט אויך אן איינגע-פיקסטען דריירומיגען אפארטמענט אין דער זעלבער אפארטמענט-הויז, וואו די סטאָר געפינט זיך. פריידל זעהט נאָך ווען-עס-איז אָן דעם אפארטמענט איהרען. אברעמעל קומט נאָר אהין שלאָפען. אויף מעהר ווי שלאָפען דאָרטען האָט ער קיין צייט ניט.

די סטאָרקע מוז מען עפענען פינף אזויגער אין דער פריה, ווייל מ'פארקויפט דאָך צייטונגען, און די צייטונגען הויבען זיך אָן פאר-קויפען באַניגען. ווינטער האַלט מען אָפען די סטאָרקע ביז אזוי גער צוועלף אין דער נאכט. זומער, ווען עס הויבט זיך אָן דער ברען פון סאָדע וואסער און אייז-קרים, מוז מען שוין האַלטען אָפען דאָס געשעפט ביז א זייגער צוויי נאָך האַלבער נאכט. און אזוי איז שבת און אזוי איז זונטאג, אזוי איז אייביג. אברעמעלס סטאָרקע ווייס ניט פון עפעס א יום-טוב. זי איז אייביג אָפען. ניטאָ קיין פרייער טאָג פאר אברעמעלען און פריידלען. ניטאָ! די סטאָרקע דער-לאַזט ניט צו דעם. פריידל, רייסט זיך אָפ ווען-עס-איז אין א „סלאָוער“ צייט עטליכע שטונדען דורכ'ן טאָג, און דאמאָלסט לאַזט זי זיך אוועק איינקויפען נויטיגע זאכען פאר דער פאמיליע. אברע-

מעל קען זיך שוין אזא לוקסוס ניט פארגינען. ער קען זיך פון סטאָר ניט אָפּרייסען אפילו אויף א מינוט, מען קען ניט.

* * *

שוין באלד א יאָהר צייט ווי די מענשען אין דער קענדי סטאָר-קע, ערווארטען און האָפען צו „דערלעבען“ זיך א פרייען טאָג, טאָקע נאָר אין גאנצען א פרייען. די קענדי סטאָר וועט זיך, חס ושלום, ניט צומאכען אויף א גאנצען טאָג. דאָס קען ניט געמאָלט זיין. סידען עס זאָל, חלילה, געשעהן עפעס אן אומגליק. די קענדי סטאָרקע וועט פארבלייבען אָפען. נאָר אי אברעמעל, אי פריידל, די מענשען פון סטאָרקע, וועלען דאָך האָבען א פרייען טאָג. זיי וועלען האָבען א געלעגנהייט. עס וועט זיין א מעגליכקייט אזא. אויף וואָס וואָרטען די צוויי מענשען פון קענדי סטאָרקע? אויף וואָס פאָרט האָפען זיי? ווי אזוי וועלען זיי פאָרט קריגען א פרייען טאָג, א גאנצען, און טאָקע א גאנצען טאָג פריי?

פריידל האָט א פארהייראטע קוזינע, וועלכע וואוינט אין פע-טערסאָן. די קוזינע און איהר מאן זיינען אויך אין די קענדי און סטיישאָנערי ביזנעס. נאָר עס איז עפעס אזא געשעפטעל, וואָס מען האָט דערביי א פרייען זונטאג. איז שוין א מעשה פון א יאָהר, ווי פריידל און איהר מאן, אברעמעל, שרייבען זיך איבער מיט זייערע קרובים אין פעטערסאָן, אז זיי זאָלען איינעם פון זייערע פרייע זונטאגס אָפגעבען פאר זיי. מ'זאָל קומען אהער, אין ניו יאָרק, שבת שפעט אין דער נאכט, דאָ איבערנעכטיגען און אויף מאָרגען איבערנעמען די סטאָר. די קרובים האָבען אויף דעם איינגעוויליגט. נאָר עס מאכט זיך עפעס אלץ ניט קיין פרייער זונטאג. די סטאָר איז טאָקע צוגעמאכט אין פעטערסאָן, נאָר אלעמאָל מאכט זיך, אז מען מוז עפעס אויפטאָן אין דעם פרייען זונטאג, דעם איינציגען פרייען טאָג אין וואָך, און מ'קען זונטאג ניט קומען אין ניו יאָרק. אָבער פריהער אדער שפעטער, די פעטערסאָנער קרובים, וועלען פאר זיי, די ניו יאָרקער, דאָך אָפגעבען א פרייען זונטאג, א גאנצען טאָג, טאָקע א גאנצען טאָג. און אָט אויף דעם זונטאג האָפען דאָס, אב-רעמעל און פריידל, דאָס וועט זיין דער פרייער טאָג זייערער, דער טאָג, אויף וועלכען זיי קוקען ארויס שוין באלד א יאָהר צייט.

אברעמעל פלאַנעוועט איבערצוקערען אין דעם דאָזיגען פרייען זונטאג גאנצע וועלטען. דאָס ערשטע, וואָס אברעמעל וועט טאָן איז

דעם פרייען זונטאג, וועט זיין פאָרען אין האַרלעם, אויף דער הונדערט און פינף און צוואנציגסטער סטריט. א לאַנדסמאן אב-רעמעל'ס און חבר נאָך פון די סינדערשע יאָהרען, האָט עפעס א קליינעם רעסטאָראַנטשויק דאָרטען, אויף דער הונדערט און פינף און צוואנציגסטער סטריט. אברעמעל איז אלעמאָל געווען שטארק בא-פריינדעט מיט אָט דעם לאַנדסמאן, מען איז אויף „דו“, און מען איז טאקע ווי אייגענע ברידער. שוין א צייט, א צייט, ווי אברעמעל האָט זיך מיט זיין לאַנדסמאן ניט געזעהן. און מיט עטליכע חדשים צוריק האָט איהם דערצעהלט פריידל א מעשה, אז אימיצער, וועל-כער קען זיין לאַנדסמאן, האָט דערצעהלט אין סטאָר, אז ער האָט געהערט, אז דער לאַנדסמאן איז געשטאָרבען. ווען אברעמעל האָט דאָס דערהערט, האָט איהם א ריס געטאָן אין הארצען, אבער אויס-געפינען, ווער, וואָס, וועמען, אויף דעם איז ניטאָ קיין מעגליכקייט. זיין פריידל קען זיך פאר קיין פאל ניט דערמאָנען, ווער עס האָט דאָס דערצעהלט די מעשה. קיין פינקטליכען אדרעס האָט ניט אברעמעל. ער ווייס נאָר, אז דער לאַנדסמאן האָט א רעסטאָראַנט שויק אין א הויז, אויף אן ערשטען פלאָך, ערגעץ אויף דער הונדערט און פינף און צוואנציגסטער סטריט. עס איז אפילו דאָ א טעלעפאָן אין זיין לאַנדסמאן'ס רעסטאָראַן, נאָר עס איז ניט אויף זיין לאַנדסמאן'ס נאָמען, נאָר אויף דעם נאָמען פון א פארטנער צום רעסטאָראַן, און אברעמעל ווייס ניט ווי דעם פארטנער'ס נאָמען איז... אָבער אז עס וועט קומען דער פרייער זונטאג, וועט ער זיך אוועקלאָזען אויף דער הונדערט און פינף און צוואנציגסטער סטריט, און ער וועט דורכמארשירען די סטריט איבער איהר גאנצער לענג. און וואו נאָר ער וועט זעהן א רעסטאָראַן אויף אן ערשטען פלאָך, וועט ער זיך נאָכפרעגען, ביז ער וועט איינמאָל פאר אלעמאָל דערוויסען זיך וואָס עס טוט זיך מיט זיין לאַנדסמאן. אברעמעלען טוט זעהן וועה זיין האַרץ פאר זיין לאַנדסמאן... מ'איז דאָך חברים... ער מוז, ער מוז אויסגעפינען, וואָס מיט דעם לאַנדסמאן טוט זיך... עס דריקט אויף זיין הארצען, און ווען ער האָט א פרייע מינוט אין סטאָר, קלאפט איהם אין קאָפּ וועגען זיין לאַנדסמאן... ווער ווייס, ווער ווייס, אפשר איז ער טאקע געשטאָרבען? ...

ווען אברעמעל וועט זיך שוין דערוויסען וועגען זיין לאַנדסמאן, וועט ער געהן זעהן זיין אַלמען טאַטען. ער מוז דאָס טאָן — אזוי ווי ער מוז לעבען אויף דער וועלט. זיין טאַטע געפינט זיך אין א

מושב זקנים שוין פינף יאָהר צייט, און ער, אברעמעל, קען זיך ניט אָפּרייסען פון סטאָר און פּאָרען זעהן זיין טאַטען. אמאָל פלעגט דער טאַטע קומען איהם זעהן. איז אָבער דער אַלטער פּאָראַ לייזרט געוואָרען מיט א פּאָר יאָהר צוריק. און ער קען ניט קומען, און עס ליגט אויף אברעמעל'ס הארצען א שווערער שטיין וועגען זיין טאַטען. און ווען ער האָט נאָר א געלעגענהייט, רעדט ער וועגען זיין טאַטען :

— ניטאָ, ניטאָ קיין צייט אָפּצורייסען זיך... אן אַלטער טאַטע... שוין באַלד צוויי יאָהר ניט געזעהן איהם... עס פלאַגט מיך דער געדויערען... אזוי עלענד דער טאַטע... ניטאָ קיינער, אחוץ מיר, און איך האָב ניט קיין צייט איהם צו געהן זעהן...

פּלאַנעוועט אברעמעל אין זיין פרייען זונטאג אומבאדינגט צו באַזוכען דעם טאַטען. פריהער וועט ער אויסגעפינען, אויב זיין לאַנדסמאן לעבט, און דערנאָך וועט ער פּאָרען צום טאַטען.

מיט א צייט צוריק האָט מען אברעמעלען דערזעהלט, אז אין דעם בראַנס-פּאַרקער זאָלאָגישען גאַרטען האָט מען אריינגענומען א מאַנקי, איז עפעס דאָס נאָר אן אויסנאָם פון א מאַנקי, און אב-רעמעל שטאַרבט אוועק כאַטש איין קוס ווארפען אויף אַט דער אויסערנעוועהנליכער מאַנקי... נאָכדעם ווי ער וועט באַזוכען זיין טאַטען, וועט ער, אונטער אלע אומשטענדען, אריינכאפּען זיך אויף א רגע אין בראַנס פּאַרק און זעהן די מאַנקי. אויב עס וועט נאָר זיין א מעגליכקייט, וועט ער אין בראַנס פּאַרק געהן צוזאמען מיט פריידלען, און מיט די קינדער. זאָלען זיי אויך זעהן די מאַנקי.

און ביינאכט, אין דער פרייער נאכט, וועט ער און פריידל געהן זעהן עפעס א אידישע „שאָו“.

— איך חלש, איך שטאַרב צו זעהן עפעס א „שאָו“ — חלומ'ט אברעמעל — כאַטש איינמאָל אין א שמיטה, כאַטש איינמאָל אין א יובל...

פריידל וואָלט אויך געוואָלט זעהן א „שאָו“. מ'קען זיך דאָך אָבער ניט אָפּרייסען פון סטאָר, מען קען ניט.

אַט אזוי פּלאַנעוועט אלץ אברעמעל צו פארשווענדען דעם פרייען זונטאג, וואָס די פעטערסאָנער קרובים וועלען איהם צושאַרען !

פריידל האָט זיך איהרע אייגענע פלענער וועגען דעם, וואָס זי וועט אויפמאַן אין דעם פרייען זונטאג. און ווען נאָר זי האָט א געלעגענהייט, רעדט זי וועגען איהרע פלענער. און רעדען רעדט זי

האַלב פאַר'חלוּם'ט, האַלב־פאַרבענקט. דער הארטער סטאַרקע־קול
איהרער ווערט עפעס דערביי גאַר אן אנדערער. זי שרייט ניט, זי
רעדט עפעס אזוי שטיל, און עס פיהלט זיך אין איהר קול א
ריהרענדע צערטליכקייט. עפעס גלויבט זיך איך גאַרניט, אז זי,
די פרוי פון קענדי סטאַרקע, קען גאַר אזוי רעדען. און זי פלאַנע־
וועט, אזוי פאַר'חלוּם'ט, אזוי פאַרבענקט :

— קומט די קוזינע מיינע פון פעטערסאָן, קריג איך גאַר א
פרייען טאָג, פאַר איך גלייך אוועק אויפ'ן בית עולם באזוכען מין
מאַמע'ס קבר... שוין דריי יאָהר ניט געווען אויף איהר קבר. אַב־
דערע, ווייטערע, א סך ווייטערע קרובים, ווי א לייבליכע טאָכטער,
זיינען יע געווען, און איך ניט. מען דערצעהלט, אז דער מאמע'ס
קבר איז איינגעפאלען, דער שטיין האָט זיך אביסעל איינגעבויען.
איך מוז, איך מוז פאַרען זעהן, וואָס דאָרטען טוט זיך, און איך
קען זיך ניט אַפרייסען... מ'איז אזוי פאַרהאוועט, אזוי אין יאָך
איינגעשפאנט, אז מען פאַרגעסט אָן דער גאַנצער וועלט... גאַר אן
אנדערשמאַל בינאכט, ווען עס שלאַפט זיך ניט, טראכט מען, און
עס נעמט וועה טאָן די האַרץ מיט עפעס אַזאַ מין וועהטאָג, אז עס
הויבט פון אָרט... א מאמע... און אזא געטרייע מאמע... פריידל
די טעכטערל איז דאָך געווען די אויג פון קאַפּ. און איך געה אפילו
קינמאָל ניט צו איהר קבר...

ווייטער פלאַנעוועט פריידל אין דעם פרייען זונטאג צו באזוכען
א חבר'טע איהרע. א פאַרהייראטע חבר'טע, ביי וועמען א קינד
איז געשטאַרבען מיט צוויי יאָהר צוריק, און זי איז אפילו ניט גע־
קומען טרייסטען איהר חבר'טע אין יענער'ס ביטערען אומגליק.

און פריידל רעדט וועגען איהר חבר'טע, רעדט א פאַרפלאַמטע
פון געוויסענביסע :

— שטיינער, אזעלכע שווערע שטיינער ליגען מיר אויף מין
האַרצען אָט דערפאַר, וואָס איך פאַר ניט זעהן מין חבר'טע. מ'איז
דאָך אלעמאָל געווען ווי צוויי געטרייע שוועסטער. איז גאַר געווען
עפעס א וועהטאָג אויפ'ן האַרצען, איז מען איינע דער אנדערער
אויפ'ן האַלז געפאלען, געקושט זיך און אויסדערצעהלט און אויס־
געוויינט, וואָס עס האָט אויפ'ן האַרצען געשטיקט. און אָט איז שוין
באַלד צוויי יאָהר, ווי איך בין אפילו ניט צוגעפאַרען זעהן איהר...
א קינד איז ביי איהר געווען קראַנק, געשטאַרבען, ניט דאָ געדאכט,
ניט צעהן מאָל געדאכט, און איך ? ווי אויף דער וועלט ניט געווען.

אן אנדרשמאָל, ווען איך טראכט וועגען דעם, הויבט זיך ביי מיר דער מוח...

ווייטער פלאַנעוועט פריידל צו אראנזשירען אזוי איהר צייט פון דעם פרייען טאָג, אז נאָך דעם ווי זי וועט באזוכען איהר חבר'טע, זאָל זי זיך מיט איהר מאַן און מיט די קינדערלאך טרע-פען אין בראַנקס פארק, אַנקוקען די מאַנסי, און ביינאכט וועט מען געהן זעהן א „שאָו“, כאַטש איינמאָל אין לעבען געהן זעהן א „שאָו“.

* * *

אַבער אַט איז פון די קאָזינס אין פעטערסאָן אָנגעקומען א בריף, אז מיט צוויי בלאַק ווייטער פון זייער קענדי און סטיישאַ-נערי סטאָר האָט זיך געעפענט א צווייטע סטאָר אַזאַ. די צווייטע סטאָר איז אָפען זונטאגס, און כדי ניט צו פאַרלירען קיין קאָסטאַ-מערס, מוזען זיי פון היינט אָן און ווייטער אויך זייער סטאָר האַלטען אָפען זונטאג, פונקט ווי יעדען אנדער טאָג אין דער וואַך. און אברעמעל און פריידל, די צוויי מענשען פון דער בראַנקס סער קענדי-סטאָרקע, האָבען שוין מעהר ניט אויף וואָס צו האַפען. די קאָזינס פון פעטערסאָן וועלען ניט קומען זיי ארויסהעלפען, און עס וועט שוין ניט זיין קיין פרייער זונטאג.

און אברעמעל פון דער קענדי סטאָר, וועט שוין מסתמא קיינ-מאָל ניט דערוויסען זיך, אויב זיין לאַנדסמאן און חבר לעבט, אָדער ער איז טאקע געשטאָרבען... און אמאָל באזוכען זיין פאַראַליזירטען אלטען טאַטען וועט ער אויך ניט האָבען די געלעגנהייט; און געהן זעהן די אויסערגעווענהליכע מאַנסי אין בראַנקס פארק וועט ער אויך ניט קענען, און געהן צו א „שאָו“ געוויס ניט און געוויס ניט. און פריידל, די פרוי פון קענדי סטאָר, וועט שוין ניט פאַרען צו דער מאַמען אויף קבר-אבות, און איהר חבר'טע, ביי וועמען עס איז געשטאָרבען א קינד, וועט זי אלץ ניט האָבען די געלעגנהייט צו טרייסמען... היינט ווער רעדט שוין וועגען געהן אין בראַנקס פארק זעהן די חיות, און נאָכדעם געהן צו א „שאָו“ — פאַר-פאלען!...

סױאָלט אַפּשׁר פאַר בייַדען געװען בעסער

מר. באַגדאַנאָוו, א מאַן אין די הויכע פּערזיגער, א דראַגיסט, איז געזעסען מיט זיין פרוי ביים טיש, געגעסען ברעקפּעסט און אריינגעקוקט אין זיין מאַרגען-צייטונג. פּלוצלינג איז ער געוואָרען שטאַרק פאַראינטערעסירט מיט דעם, וואָס ער האָט אין דער צייטונג געלעזען. ער איז געוואָרען זעהר אויפגערעגט, אין זיין געזיכט האָר-בען זיך גענומען בייטען די קאָלירען, און ניט ארונטערנעמענדיג די אויגען פון דער צייטונג, האָט ער אויפגערעגט און ערשטוינט געמורמעלט צוואוואָרפענע ווערטער:

— נו, וואָס זאָגסטו צו דעם? מערקווירדיג... אָט דאָס הייסט ווייט דערגאַנגען... אָט דאָס הייסט הויך אויסגעוואקסען... אָט דאָס הייסט דערגרייכט א צוועק אין לעבען... א גליקליכער מענש!

מערי, באַגדאַנאָוו'ס פרוי, האָט מיט ברייט-אָפּענע אויגען אַנט-געקוקט איהר מאַן און געפרעגט:

— וואָס איז? וואָס האָט פאַסירט? וועגען וועמען רערסטו? צוטראַגען, אויפגערעגט און האַלב-פאַרטראַכט, עפעס ווי ער וואָלט מיט זיינע געדאַנקען געפונען זיך ערגעץ-וואו אין א ווייטער וועלט, האָט באַגדאַנאָוו גענומען ריידען צו זיין פרוי:

— דו געדענקסט וואָלאָדיען?
— וואָלאָדיען? — האָט מערי איבערגעפרעגט — וועלכען וואָלאָדיען?

— וואָלאָדיע טשערניאַק.
— איך ווייס ניט וועמען דו מיינסט.
— האָסט פאַרנעסען וואָלאָדיע טשערניאַק? אין די אַמאָליגע יאָהרען, איידער מיר האָבען נאָך געהייראַט, און דערנאָך, ווען מיר זיינען שוין געווען פאַרהייראַט, פלעגט ער טאָג און נאַכט שטעקען ביי אונז אין הויז, האָט מר. באַגדאַנאָוו געפרוּאוּט אָפּפּרישען זיין ווייב'ס זכרון — ער פלעגט כסדר מאַלען בילדער פון דאָן-טאַונער גאַסען און טענעמענט הייזער...
— אָ, — האָט זיך מערי דערמאָנט — וואָלאָדיע! געוויס גע-

דענק איך. אזא משוגענער געווען. ארבייטען האָט ער ניט געוואָלט,
פלעגט האַלטען אין איין שמירען און פאַטשקען...

— ביי דיר זיינען אַלע געווען פאַטשקונעם און שמירער!
— האָט באַגראַנאַוו אָנגעקוקט זיין פרוי מיט אַ שאַרפען און ווייט
ניט קיין פריינדליכען בליק — ווען אַיך האָב געצייכענט און גע-
מאַלען, האָסטו מיך אויך אויסגעלאַכט און כסדר די פליגלען מיר
אונטערגעהאַקט. וואָס דו האָסט שוין פאַרשטאַנען וועגען אזעלכע
זאַכען און וואָס דו פאַרשטעהסט איצט, זאָלען ניט מעהר די שונאים
לעבען!

— פאַרשטעה איך ניט, בין איך אויך ניט בדייל הדל! —
האָט מערי געענטפערט כלומרשט נאַכלעסיג און גלייכנילטיג, כאַטש
טיף אין האַרצען פאַרדריסליך און באַליידיגט — אבער וואָס האָסטו
זיך פֿלוצים דעמאָנט אָן וואָלאַדיען? וואו איז ער? וואָס איז מיט
איהם?

באַגראַנאַוו האָט מיט אַ בלייפּעדער אָנגעצייכענט אַ געוויסע
שטעלע אין דער צייטונג און אַ שלידער געטאָן די צייטונג צו זיין
פרוי:

— לעז איבער.

און מערי האָט געלעזען וועגען וואָלאַדיען, אז ער איז אנער-
קענט געוואָרען אלס גרויסער אַרטיסט, אז זיינע „פּענימינגס“ און
צייכענונגען האָבען אויף אַן אויסשטעלונג אין פאַרזי אַרויסגערופען
אַ סענסאַציע, און אז קונסט-קריטיקער באַציען זיך זעהר ערנסט
צו זיינע שאַפונגען. אַ ווילע איז מערי געבליבען זיצען ווי אַ פאַר-
שטיינערטע. ווען זי איז צו זיך געקומען, האָט זי שטיל און עפעס
אזוי ווי פאַרשולדיגט געפרענט:

— איז דאָס טאַקע אונזער וואָלאַדיע?

— יעס, יעס, אונזער וואָלאַדיע! — האָט באַגראַנאַוו
איבערגעדט זיין פרוי'ס ווערטער מיט אַ טאָן, וואָס איז געווען
אָנגעזאַפט מיט אַ ביטערען, שניידענדען פאַרוואורף. — יעס, אונז
זער וואָלאַדיע, וועלכער איז לויט דיין גוואַלדאָונער חכמה און
מבינות געווען ניט מעהר, ווי אַ פאַטשקון און אַ שמירער.

מערי האָט שטאַרק געפיהלט איהר מאַנ'ס פאַרוואורף. אויף
דער ערשטער מינוט האָט זי ניט געהאַט וואָס צו ענטפערען. איז זי
געבליבען זיצען אַן אַנטשוויגענע. באַגראַנאַוו האָט אויך אַ וואָרט

ניט אויסגערעדט, ער האָט אָבער זיין בליק ניט ארונטערגענומען פון זיין פרוי, און זיין ניט־ריידען איז געווען דער שווייגען פון א זיגער.

* * *

באָגדאָנאָוו און וואָלאָדיע זיינען אין זייערע יונגע בחור'שע צייטען, ווען זיי זיינען נאָך געווען „גרינע“ אין אמעריקע, געווען נאָענטע חברים. זיי זיינען געווען אידיש־רוסישע אינטעליגענטען. ביידע האָבען זיי ניט געקענט „מאכען א לעבען“ אין דעם נייעם פרעמדען לאַנד. ביידע האָבען זיך גלייך געפלאַגט, געהונגערט. ביידע זיינען געווען באַהערשט פון א נייגונג צו צייכענען, צו מאַה־לען, האָבען זיך באַטראַכט אלס ארטיסטען, האָבען געטרוימט וועגען א גלאַררייכער צוקונפט. וואָלאָדיע פלעגט צייכענען בילדער פון דער נאָענטער נאָכבאַרשאַפט, פון דעם אידישען דאָן־טאָוו, אַרימע, פאַרבאָטיגטע גאַסען און געסלאַך, הויכע, צו'חורכה'טע טענעמענט־הייזער. באָגדאָנאָוו האָט נאָר געמאַלען שענהע לאַנדשאַפטען, וועל־כע ער האָט קיינמאַל אין די אויגען ניט אָנגעזעהן, און ער האָט אלעמאַל זיך אליין באַטראַכט אלס פיל וויכטיגערען, „קינסטלער“, ווי וואָלאָדיע, אויף וועמעס חשבון ער פלעגט זיך אָפט לוסטיג מאַכען.

באָגדאָנאָוו האָט זיך פאַרליבט אין א מיידעל מיט'ן נאָמען : מערי. ווי געווענהליך מיט אן „אַרטיסט“, האָט ער זיך א סך מאל פאַרליבט. עס איז געווען א בלאַנדע איוווע, מיט וועמען ער האָט א ליבע געפיהרט. עס איז געווען א רבקה, מיט וועמען ער האָט זיך א צייט לאַנג ארומגעפיהרט. געווען א עטעל, א בעלא. געווען ביי באָגדאָנאָוו'ן גענוג געליבטע. אָבער די ליבע מיט מערי'ן האָט באָגדאָנאָוו'ן אזוי משוגע געמאכט, אז ער האָט מיט איהר חתונה געהאַט, און ניט ער אליין, און ניט דער גאַנצער קרייז, וואו ער האָט פאַרקערט, האָבען זיך געקענט פאַרשטעלען, אז אזוינס זאָל נאָר געשעהן.

די אלע מיידלאַך, מיט וועמען באָגדאָנאָוו האָט געפיהרט לי־בעס, זיינען געווען פאַרעהרעניגט פון זיין „קונסט“. זיי זיינען גע־ווען מעהר אָדער וועניגער אינטעליגענטע מיידלאַך, און יעדע איינע פון זיי האָט אויף איהר אייגענעם שטייגער איהם צוגעגעבען מוט, ער זאָל זיך אויף זיין קינסטלערישען געביט וואָס מעהר ענטוויקלען. אלע האָבען איהם ערמוטיגט צו שטרעבען צו גרויסקייט און באַ־ריהמטקייט. די איינציגע, וואָס האָט זיך מיט באָגדאָנאָוו'ס „קונסט“

זעהר וועניג אינטערעסירט, איז גראָד געווען די זעלבע מערי, אין וועמען ער האָט זיך אזוי משוגע פארליבט, אז ער האָט איינגעוויי-לינט מיט איהר צו געהן אונטער א חופה און איינפיקסען א „פאמיר-ליען-נעסטעל“.

מערי איז געווען א פשוטע שאַפֿ-מידעל. וועגען אזעלכע ענינים, ווי „קונסט“, האָט זי פיינט געהאַט צו ריידען. און זי פלעגט אלעמאָל גאַנץ אָפּענהערציג צוגעבען, אז זי פאַרשטעהט זעהר וועניג וועגען אזעלכע זאַכען. זי איז אָבער געווען זעהר א שעהנע, אַזאַ לוסטיגע, אַזאַ לאַכענדע. ס'האָט פון איהר אלעמאָל אזוי ווי גע-שטראַמט מיט לעבען און לוסטיגקייט, און באַגראַנאָוו האָט די אלע פאַרעהערניס פון זיין „קונסט“ אויפגעגעבען און געהייראַט מיט מערי'ן.

מערי האָט ביי איהר ארבייט פארדינט גאָר ניט שלעכט, גע-האַט אביסעל אָפּגעשפּאַרט געלט. האָט זי אויף איהר חשבון, איינ-געפיקסט א שעהנע ציכטיגע היים פאר זיך און איהר מאַן. נאָך דער חתונה איז זי געגאַנגען אין שאַפּ אזוי ווי פאר דער חתונה. באַגראַנאָוו איז אָנגעגאַנגען מיט זיין „קונסט“, אָבער עס האָט לאַנג ניט גענומען, און אונטער זיין פרוי'ס איינדרוק האָט ער זיך געמוזט פארנעמען אויף א וועג, וואָס האָט געזאָלט איהם ברענגען צו עפעס א שטיקעל פראַקטישען תכלית.

באַגראַנאָוו האָט גענומען שטודירען אויף אפּטעיַקעריי. עס האָט געדויערט עטליכע יאָהר, און באַגראַנאָוו איז געוואָרען אן אויסגעשטודירטער אפּטעיַקער, האָט געקראָגען זיין דיפּלאָם. ער האָט גענומען ווידער טראַכטען און פּלאַנעווען וועגען נעמען זיך פאר זיין „קונסט“. צונערעדט האָט איהם צו דעם זעהר שטאַרק זיין חבר וואָלאָדיע, וועלכער האָט זיין מאָהלען נאָך אלץ ניט אויפגע-געבען און געפיהרט א טרעמפּעשען אַרט לעבען. מערי האָט וואָ-לאָדיע'ן ניט ליב געהאַט, ווייל זי האָט אַלעמאָל מורא געהאַט, אז ער זאָל איהר מאַן פון גלייכען וועג ניט אראַפּפירען. טאַקע דערפאַר פלעגט זי מיט א באַזונדער טראַציגקייט אויסדריקען זיך וועגען איהם, אז ער איז א פאַטשקון און א שמירער.

ווען אַנשטאַט זוכען א דושאַכ ביי זיין פּראַפּעסיע, האָט זיך באַגראַנאָוו ווידער א נעם געטאָן פאר זיין מאהלעריי, האָט איהם מערי אין איין שעהנעם טאַג פארטרויט דעם זעהר וויכטיגען און זעהר דעליקאַטען סוד, אז זי וועט ווערען מוטער, אז זי מוז גאָר

אינניכען אויפהערען געהן אין שאפ. האָט דער יונגערמאן שוין קיין אנדער ברירה ניט געהאט, ווי אויפגעבען זיין קונסט און זוכען א דזשאב.

באָנדאָנאָוו האָט געקראָגען א שטעלע אין אן אפּטעיִק. מער'ן איז אַרונטערגעפאלען א שווערסקייט פון האַרצען. און דאָ איז נאָך וואָלאָדיע ערגעץ פאַרשוואַונדען געוואָרען און איז עפעס ווי אין וואַסער אַרײַן. איז מער'ן אויפ'ן האַרצען נאָך בעסער, נאָך גרינגער געוואָרען.

דאָס לעבען איז ווייטער געלאָפּען. יאָהרען האָבען זיך געקײַערט און זײַנען ערגעץ פאַרשוואַונדען געוואָרען. זעקס קינדער האָט מערי געבראַכט אויף דער וועלט. צוויי פון די זעקס זײַנען אין פאַרשיידענע צײַטען פון דער וועלט אוועק. די באָנדאָנאָווס האָבען פאַרלאָרען א זעהנעלע פון דריי יאָהר און א טאָכטער, וועלכע האָט שוין געענדיגט האַיִסקול. און מערי, די הײַסע, די געטרייע מאַמע, איז פאַר דער צײַט פאַרפֿינסטערט און אַלט געוואָרען.

אין דער הינזיכט פון פּרנסה זײַנען בײַ די באָנדאָנאָווס אויך געווען פאַרשיידענע צײַטען. באָנדאָנאָוו האָט שוין אײַן מאָל גע־האַט זײַן אײַגענעם אפּטעיִק, און עס האָט אויסגעקוקט נאָר ניט שלעכט. אָבער קײַן צו־פּע־היגער געשעפטסמאַן איז דער מענש קײַן מאָל ניט געווען. זײַן פּראָפּעסיע האָט ער געהאַסט, אפּשר דערפאַר, ווייל ער פלעגט זיך באַטראַכטען אַלס א „פאַרלאָרענער קינסטלער“. עס האָט לאַנג ניט גענומען, ער האָט זײַן אפּטעיִק פאַרלאָרען און האָט געמוזט ווייטער געהן זוכען א שטעלע בײַ א צווייטען. עס זײַנען געווען בײַ די באָנדאָנאָווס זעהר ביטערע צײַטען. און וואו איז אַהינגעקומען מער'ס אַמאָליגע לוסטיגקײַט? קײַן שפור ניט פאַרבליבען. אן אײַביג פאַרהאַרעוועטע און פאַרהאַוועטע פרוי איז זי אַיצט געווען, א פאַר־דער־צײַט פאַרעלטערטע מאַמע, וועלכע האָט אין איהרע מוטערליכע געדאַנקען אײַביג געזעהן פאַר זיך די קברים פון איהרע פאַרלאָרענע צוויי קינדערלאַך.

באָנדאָנאָוו איז געווען א הײַסער פּאָטער צו זײַנע קינדער, און אויך אין זײַן האַרצען זײַנען טיפע וואַונדען געווען. צו זײַן פרוי איז ער פאַרבליבען דער געטרייער מאַן. אָבער דאָך פלעגט ער טראַכטען, אז ווען ניט זײַן פרוי וואָלט ער אפּשר אַיצט געווען א באַריהמטער קינסטלער, ניט קײַן אפּטעיִקער, און וואָלט ניט געדאַרפט פיהרען אַזאַ שווערען געפלאַנטען לעבען. אײַבערהױפּט

פלענען איהם פלאנען אזעלכע געדאנקען, ווען זיין מאטערעלע לאַגע איז געווען א שווערע, ווען ער פלעגט ניט האָבען קיין דזשאב, און עס פלעגט איהם שטיקען די נויט. אין אזעלכע צייטען פלעגט ער קוקען אויף זיין פרוי, ווי אויף זיין גרעסטען אומגליק, און ער פלעגט טיף אין האַרצען פיהלען א שנאה צו איהר.

אזוי האָט זיך דאָס לעבען אוועקגעקויקעלט. די באַגראַנאָווס זיינען שוין עלטערע מענשען. און אָט זיצען מאַן און ווייב ביים טיש, מען עסט ברעקפעסט. די קינדער זיינען שוין אוועק יעדער איינער צו זיין באַשעפטיגונג. באַגראַנאָוו איילט זיך ניט אוועקצור געהן. ניטאָ וואוהין צו געהן. קיין דזשאב איז ניטאָ. ער האָט צוויי אדרעסען, וואוהין ער דאַרף יע געהן וועגען קריגען א דזשאב, אָבער עס איז ביי איהם א קנאַפע האַפענונג, אז די צוויי אדרעסען וועלען איהם עפעס ברענגען. די צייטען זיינען אזעלכע ביטערע, אויף איין אדווערטיזוטער שטעלע מעלדען זיך פופציג אפליקאנטען, אינגערע פון איהם. ווער דאַרף איהם? שוין אן אלטער מאַן. איילט ער זיך ניט צו געהן. ער וועט יע געהן, געוויס, אבער ער איילט זיך ניט. און אויפ'ן האַרצען איז אזוי שווער. און אָט לעזט ער אין זיין צייר-טונג, אז וואָלאַדיע, זיין פארלאָרענענאנגענער חבר, איז נאָר אין פראנקרייך און איז אזוי באַריהמט געוואָרען. זיינע וואונדען אין האַרצען זיינען אָנעפרישט געוואָרען, האָבען זיך ווידער צואוועה-טאָגט. און ווען ער האָט געגעבען זיין פרוי לעזען די צייטונג, און ער האָט זיך מיט איהר איבערגערעדט, האָט ער צו איהר געפיהלט האָס און פאַראַכטונג.

באַגראַנאָוו האָט געטראַכט וועגען זיינע יונגע יאָהרען. ער האָט געטראַכט וועגען די אלע מיידלאַך, וואָס זיינען אין איהם געווען פארליבט. ער איז זיכער געווען, אז ווען ער וואָלט געהייראט מיט אירגענד וועמען פון זיינע געליבטע, וואָלט ער איצט ניט גע-ווען קיין אפטיקער אָהן א דזשאב, וואָלט ניט געדארפט ערנידער-גען זיך, קלאַפען אין טירען פון אפטיקען, בעטלען פאַר א דזשאב און ענטזאגט ווערען, נאָר ער וואָלט אפשר געווען א באַריהמטער מאהלער, פיליכט מעהר באַריהמט פון זיין אמאָליגען חבר. אזוי קלערענדיג האָט ער באַטראַכט זיין פרוי, אלס די אורזאך פון זיין גאַנצען אומגליקליכען לעבען, ער איז אזוי געבליבען זיצען ביים טיש א שווער-שווייגענדיגער מיט א שווער פאַרוואַלקענטען געזיכט. מערי האָט אָנגעקוקט איהר מאַן, זי האָט געשפירט, וואָס ער

טראכט, און מיט א וועהטאָנדיגען ביטערען שמייכל האָט זי גע-
פרעגט:

— ביזט אין כעס אויף מיר ?

באָנדאָנאָו האָט גיט געענטפערט. וועהטאָנדיגער, ביטערער איז
געוואָרען מער'ס שמייכל, און זי האָט באַמערקט:

— דו טראַכסט, מסתמא, אז ווען דו וואָלסט חתונה געהאט
גיט מיט מיר, נאָר מיט אימיצען פון דינע אמאָליגע געליכטע,
וואָלסטו איצט נאָר געווען אין פאריז, וואו וואָלאָדיע איז, און
וואָלסט געווען דאָס אויבערשטע פון שטייסעל.

— נו, וואָס זאָל איך מיט דיר ריידען ? — האָט באָנדאָנאָו
מיט פאַראַכטונג געקוועטשט מיט די אַקסלען.

מערי איז ווידער געבליבען זיצען א ווילע אן אנטשוויגענע,
קענטיג, אין עראינערונגען א פאַרוונקענע, און פלוצלינג האָט זי
געלאָזט פאלען א באַמערקונג:

— אפשר וואָלט פאַר מיר אויך געווען בעסער.

באָנדאָנאָו האָט אנגעקוקט זיין פרוי. ער האָט באַגריפען דעם
מיין פון איהר באַמערקונג. און די פאַראַכטונג, וואָס ער האָט צו
איהר געפיהלט מיט א מאַמענט פריהער, איז ווי דורך א כּשוף
פאַרשוואַנדען געווארען.

— דו ביזט טאַקע געווען אן ארטיסט, א קינסטלער, האָסטו
געהאַט געליכטע. נאָך מיר זיינען אָבער אויך נאָכגעלאָפּען גאַנץ
פיינע און גאַנץ וואוילע בחורים. איך וואָלט קיין פאַרזעסענע אלטע
מויד גיט געבליבען — האָט מערי איצט גערעדט דרייט און טראַ-
ציג.

— שור, שור! — האָט באָנדאָנאָו געענטפערט, און שוויי-
גענדיג זיינען מאַן און ווייב אָנגענאַנגען מיט זייער עסען. באָנ-
דאָווען האָט זיך איצט גענומען שפּאַרען אין די געדאַנקען די
עראינערונג וועגען די בחורים, וועלכע זיינען געווען פאַרליכט אין
זיין מער'ן. איינער פון זיי האָט געהייסען מוראוויץ, איז א שעה
נער באַי געווען, א צווייטער האָט געהייסען גאַרעליק, געווען אזא
קלוגער און געבילדעטער בחור. און ווי אָט די צוויי זיינען דאָס
אויסגענאַנגען נאָך מער'ן! די טריט איהרע האָבען זיי געקושט.

מוראוויץ איז איצט זעהר א רייכער געשעפטסמאַן — טראַכט
ווייטער באָנדאָנאָו. ער איז פאַרהיראַט און לעבט מיט זיין פאַמיל-
יע אין רייכקייט און לוקסוס.

גאָרעליק, זיין מערי'ס צווייטער געליבטער, איז איצט א נרוי-סער באַרימטער דאָקטאָר און איז אויך זעהר רייך — טראַכט וויי-טער באַגראַנאָוו. — ווי גליקליך וואָלט געווען זיין מערי, ווען זי וואָלט געהייראט מיט אירגענדר וועלכען פון איהרע דאמאָלסטדיגע געליבטע! ווי נוט איהר וואָלט געווען!

באַגראַנאָוו וואַרפט א זייטיגען בליק אויף זיין פרוי; ווי פאָר-עלטערט זי איז געוואָרען! ווי איינגעדאַרט איהרע באַסען זיינען! וואָסערע טיפע קנייטשען האָבען זיך אין איהר געזיכט איינגעשני-טען! ער פאַרמאַכט אויף א מאַמענט די אויגען, ער זעהט אין זיינע געדאַנקען די אמאָליגע יונגע זעלטען-שעהנע מערי, און עס ניט איהם א שניט אין האַרצען.

טראַכט איבער באַגראַנאָוו וועגען זיין פרוי'ס פינסטערען לע-בען. איבערגעלעבט אָרימקייט, נויט, צרות. אפשר צוליב דער אָרימקייט זיינען זייערע צוויי סינדער פון דער וועלט אוועק? אזא געטרייע, אזא אומגליקליכע מאַמע איז זי, אזא געטרייע, איבער-געבענע פרוי. און ער האָט נאָך צו איהר קרויודעס.

צואוועהטאָגט זיך באַגראַנאָוו'ס האַרץ. ציט זיין האַרץ צו זיין פרוי מיט אזא טיפער ליבע, מיט אזא וועהטאָנדיגער חרטה, פאַר-וואָס ער האָט געפיהלט אזוי שלעכט צו איהר, פאַרוואָס ער האָט אזוי שלעכט גערעדט צו איהר.

באַגראַנאָוו איז ארויס פון טיש, א וויילע זיך ארומגעדערהט איבערן צימער. מערי איז נאָך אלץ ביים טיש געזעסען. איז ער צוגענאַנגען צו איהר, פאַרשולדיגט און מיט צערטליכקייט געפרעגט:

— וואָס אזוי פאַרטראַכט, מערי?

— אזוי... נאָרנישט... — האָט מערי געענטפערט.

— ביזט אויף מיר אין כעס, מערי?

— פאַרוואָס אין כעס?

באַגראַנאָוו האָט זיין פרוי'ס קאַפּ צוגעדריקט צו זיין האַר-צען. ער האָט זי געזערטעלט און געמורמעלט:

— אפשר וואָלט פאַר דיר א סך גלייכער געווען, ווען דו וואָלסט

מיך קיינמאַל ניט באַגעגענט.

אין באַגראַנאָוו'ס ריידען האָבען זיך געפיהלט פאַרשטימטע טרערען. און מערי האָט פאַרטראַכט געמורמעלט: — אפשר וואָלט פאַר אונז בידען בעסער געווען.

זיין געליבטע'ס מתנה

צו טשארלי'ס געבורטסטאָג האָט די „מידעל“ זיינע איהם גע-
שענקט דריי האַלזטיכער, איינגעפאקט אין א שעהנעם פאַפירענעם
באקסעל. זיין פּרעזענט האָט טשארלי געקראָגען, ווען ער איז גע-
ווען מיט א באַזוך ביי זיין מידעל (ביי זיין געליבטער), און ווען
טשארלי איז געקומען אהיים, האָט ער געצייגט זיין פּרעזענט צו
זיינע מענשען, עס הייסט צו זיין פאַטער, מוטער און זיינע צוויי
שוועסטער, ביידע אינגערע פון זייער ברודער.

יעדער איינער אין טשארלי'ס פאַמיליע האָט באַטראַכט די
האַלזטיכער, יעדער איינער אויף אַן אייגענעם שטייגער. טשארלי'ס
פאַטער האָט א קוק געמאַן אויף די האַלזטיכער אין באקסעל, א
פאַטערליכען שמייכעל געמאַן צו זיין זוהן און גלייכנילטיג בא-
מערקט :

— שעהנע האַלזטיכער.

איינע פון די אינגערע שוועסטער האָט באַטראַכט די האַלז-
טיכער און שפיגלענדיג זיך מיט דעם, האָט זי גערעדט אויף איהר
שטייגער :

— „אָה מאָ, האָו קינט“ (ווי שעהן).

די צווייטע, די עלטערע, האָט שוין מיט מעהר אויפּמערקזאַמ-
קייט באקוקט די האַלזטיכער. אפנים, אז די מידעל האָט איינגע-
זעהן, אז די האַלזטיכער זיינען ניט פון די אמת'ע גוטע, ווייל איהר
קלוגער געזיכט האָט זיך אויסגעקרימט אין א שטעכיגען שמייכעל,
און זי האָט גאַרנישט געזאָגט.

— גלייכסט ניט ? — האָט טשארלי ניט איבעריגס צופרידען
געפרעגט דער שוועסטער.

— דו גלייכסט ? — האָט די שוועסטער געפרעגט מיט דעם
זעלביגען שמייכעל אויפ'ן געזיכט.

— אפּקאָז גלייך איך, — האָט טשארלי געענטפערט מיט א
פאַרריסען נאָז.

— נו, ווען דו גלייכסט, איז אַלראַיט, — האָט די עלטערע

שוועסטער געענטפערט, און אלץ מיט דעם זעלבען שמייכעל, און מען האָט געקענט זעהן, אז טשאַרלי ערגערט זיך פון דער שוועסטער'ס באַנעמען זיך.

ווען די באַסעל מיט די האַלזטיכער איז אַריבער צו דער מאַמען, האָט די לעצטע די האַלזטיכער אַרויסגענומען פון באַסעל, יעדען איינציגען פון זיי גוט באַטראַכט, און שמייכלענדיג און פיל־באַדייטענד שאַקלענדיג מיט'ן קאַפּ, האָט זי עטליכע מאָל עפעס אזוי ווי מעהר פאַר זיך באַמערקט :

— מאַרטשאַ איז אַ קלוגע מיידעל.

מאַרטשאַ איז געווען דער נאָמען פון טשאַרלי'ס כלה.

— וואָס מיינסטו, מאַמאָ : מאַרטשאַ איז אַ קלוגע מיידעל ?

— האָט טשאַרלי איבערגעפרעגט דער מוטער.

— איך מוין, אז זי איז אַ קלוגע מיידעל, — האָט די מאַמע

געשמייכעלט און נאָך אלץ באַטראַכט די האַלזטיכער.

— אָבער וואָס האָט עס צו טאָן מיט די האַלזטיכער ? — האָט

טשאַרלי אויספאַרשענד אָנגעקוקט די מוטער.

— עס האָט שוין זעהר צו טאָן, — האָט די מאַמע געענט־

פערט.

— גלייכסט ניט די האַלזטיכער ? — האָט טשאַרלי אָנגעקוקט

זיין מוטער.

— דו גלייכסט ?

— יעס, איך גלייך, — האָט טשאַרלי אַרויסגעלאָזען פון מויל

דריי ווערטער, אָבער יעדעס וואָרט האָט ער געדריקט און געצויגען,

עפעס אזוי ווי יעדעס וואָרט וואָלט געהאַט אַ נואַלדיגע באַדייטונג.

— יעס, איך גלייך.

— אַלרייט, טראָג געזונד, — האָט די מאַמע אָפּגערוקט פון

זיך דאָס קעסטעל מיט די האַלזטיכער.

— טהיינק יו, — האָט טשאַרלי געענטפערט פאַרביטערט,

און נאָך מעהר פאַרביטערט און מיט מעהר האַרץ האָט ער צוגע־

געבען :

— ווען נאָר מאַרטשאַ גיט מיר אַ פּרעזענט, און איך ברענג

אָהיים און צייג אייך, געפעלט אייך ניט... איך וועל מעהר מאַר־

טהאָ'ס פּרעזענטען אייך קיינעם ניט צייגען.

— די פּרעזענטען, וואָס מאַרטשאַ גיט דיר, מעג מען דאָס שוין

אויך צוטיילען און צואווארפען אויף פוסטע קלויסטערס, האָט
טשאַרלי'ס מאַמע געענטפערט אויף איהר בחור'ס פאָרווארפען.
טשאַרלי, אן אמעריקאנער געבאָרענער, האָט ניט איבעריגס
פאַרשטאַנען, וואָס די מאַמע'ס ווערטער באדייטען. אבער אָנקור
קענדיג דער מאַמע'ס געזיכט און איבערהויפט לויט דעם טאָן פון
איהר ריידען, האָט טשאַרלי פאַרשטאַנען, אז די מאַמע האַלט זעהר
וועניג פון זיין געליבטער'ס מתנות, און דער בחור האָט אפגעענט-
פערט שוין מיט כעס :

— אלץ גיט זי דאָך מיר מעהר פּרעזענטען, ווי דו גיט.
— טאקע? זעהר פיין פון איהר! — האָט די מאַמע איבער-
גערעדט טשאַרלי'ס ווערטער, איבערגערעדט אין אן אויפּרעגענדען
טאָן.

— געוויס מעהר פון דיר... מעהר פון אייך אלעמען, — האָט
טשאַרלי געוואָרפען דעם פאָרווארף צו די איבעריגע מיטגלידער
פון דער פאָמיליע. — אָט איז נעכטען געווען מײן „בוירטסדעי“,
האָט אימיצער פון אייך אלעמען דאָ מיר געגעבען א פּרעזענט?
קייער ניט! אָבער מאַרטאָ האָט יע געגעבען, מאַרטאָ איז צו מיר
בעסער פון אייך אלעמען.

טשאַרלי איז א בחור'ל פון א יאָהר צוויי און צוואַנציג; ער
שטודירט אויף דענטיס. נאָך איין יאָהר און ער וועט שוין זיין
קאלעדזש ענדיגען און ער וועט שוין זיין א ציין־דאָקטאָר. טשאַרלי
פארדינט ניט קיין צובראָכענעם סענט, און שטודירען שטודירט ער
אינגאנצען אויפ'ן טאַטענ'ס רעכענונג. טשאַרלי'ס פאָטער איז אן
ארבייטער, א פשוט'ער שאַפֿ־ארבייטער, און זיין זוהנ'ס שטודירען
קאָסט אָפּ א פארמעגען. מען דאַרף איינצאַהלען אין קאלעדזש יעדען
יאָהר די סומע פון פינף הונדערט דאלאַר. היינט דאַרף מען דעם
בחור'ל פארוואָרגען מיט ביכער, מיט געוויסע אינסטרומענטען, וואָס
עס פאָדערען זיך צו דער פראַקטישער ארבייט אין קאלעדזש. און א
בחור'ל א סטודענט דאַרף מען קליידען; מען דאַרף געבען יעדע
וואָך עטליכע דאָלער אויף עקספענסעס. און דאָס גיט אלץ דער
טאַטע... שווער, מורא'דיג שווער קומט דאָס אָן דעם טאַטען. מען
רייסט אָפּ פון דעם עסען, מען רייסט אָפּ פון די אנדערע קינדער;
מען שפאָרט, מען קאַרגט; מען איז אויסגעלעכענט אויף אַ פעני.
מען האָט שוין גענומען הלאות אויף די לעבענס־פארוויכערונגס-
פאליסיס, און וואו עס איז נאָר דאָ א דאָלער און וואו עס איז

נאָר דאָ א פּעני אין הויז, געהט אוועק אויף טשאַרלי'ן. דער קא-
לעדזש טשאַרלי'ס איז עפעס ווי א פאר'כשוף'טער ברונים, א
ברונים אָהן א דעק. און עס נעמט אין זיך אלץ אריין, און מען
קען עס ניט אָנפילען. עס נעמט אוועק דעם טאַטענ'ס לעצטע כוחות.
עס עסט און עס ווערט קיינמאָל ניט זאַט. אלעמאָל גיב און גיב
און גיב... עס בויגט צו דער ערד אי טשאַרלי'ס טאַטען אי טשאַר-
לי'ס מאַמען. און די אינגערע שוועסטער קומט אויך אויס צו ליידען
נויט איבער דעם ברודער'ס קאלעדזש, און די גאנצע פאמיליע פיהלט
אויף זיך דעם שווערען יאָך פון טשאַרלי'ס קאלעדזש. און איצט,
ווען עס איז געקומען צורייך וועגען די האַלטיכער, און ווען
טשאַרלי האָט זיך אויסגעדריקט, אז מאַרטהא, זיין מיידעל איז צו
איהם בעסער ווי אלע דאָ אין הויז, האָבען אלע גלייך — דער
פאָטער, די מאַמע, די שוועסטער — אלע גלייך האָבען דערפיהלט
זיך שווער געטראָפען פון דעם בחור'ס ווערטער; אלע גלייך האָבען
דערפיהלט טשאַרלי'ס אומדאַנקבאַרקייט און דער איינדרוק, וואָס
טשאַרלי'ס ווערטער האָבען געמאַכט אויף די אנדערע מיטגלידער
פון זיין פאמיליע איז געווען אַזאַ שווערער, אַזאַ וועהאַנדיגער, אַז
קיינער האָט ניט געפונען קיין וואָרט מיט וואָס צו ענטפערען, און
אלע זיינען געבליבען שטיל שווייגען. עס איז אָבער געווען אַזאַ
פיינליכער שווייגען.

די ערשטע איז צו זיך געקומען די מאַמע און זי האָט גענומען
ארויספאַצען מיט דעם, וואָס עס האָט איהר פארשטיקט אויפ'ן
האַרצען :

- ווילסט א פרעזענט צו דיין „בוירטסדעי“, זוהן מיינער ?
- פארוואָס ניט ? — איז טשאַרלי געווען פארטיג צו א
מלחמה.
- אפשר א „פארטי“ דיר מאכען ?
- ווילסט ניט, דאַרף מען ניט !
- אפשר האָט מען דיר געמאַכט א פארטי דאָרטען, ביי דיין
מידעל ?
- אפשר.
- אָבער אַזאַ פרעזענט ווי מען האָט דיר דאָ געגעבען, וועט
מען דיר ביי דיין מידעל ניט געבען, — האָט די מאַמע ניט אָפ-
געלאָזען טשאַרלי'ן.

— וואָס מיינסטו ?

— ערשט מיט צוויי וואָכען צוריק איינגעצאָלט פאר דיר פיר הונדערט און אכציג דאָלאַר אין קאלעדזש — האָבען די מאַמע'ס ווערטער אָפּגעהילכט איבער'ן גאנצען צימער, — פיר הונדערט און אכציג דאָלאַר.

טשאַרלי האָט ניט געענטפערט.

— און א סוט פאר פינף און דרייסיג דאלער דיר אויך גע-
קויפט.

טשאַרלי האָט געשוויגען.

— ניט קיין שלעכטער פרעזענט.

טשאַרלי איז געזעסען א פארשוויגענער.

— און עס איז גאַרניט אזוי לייכט אָנגעקומען, — האָט זיך די מאמע ניט געקענט איינשטילען. — אויף דער פּאַליסי געמאכט א נייעם חוב. מען רייסט אָפּ פון זיך, מען שינדט פון זיך די הויט אָפּ. מען רייסט אוועק פון די מיידלאַך, אפשר וואָלטען זיי אויך געוואָלט געהן ווייטער שטודירען, געמוזט זיי שיקען ארבייטען כדי דיך פאר א דאָקטאָר מאכען. דער טאַטע הוסט אָפּ גאנצענע נעכט און מען פאַרנינט זיך ניט צו א רעכטען דאקטאר געהן, ווייל עס וועט ניט זיין מיט וואָס צו צאָלען דעם דאָקטאָר, און אלץ שטאַפט מען אין דיר אריין. ניט קיין שלעכטער פרעזענט.

— איך וועל ענדיגען, איך וועל עפענען אן אָפּיס, וועל איך באצאָלען, — האָט טשאַרלי געמורמעלט פאַרשולדיגט.

— „וועסט באצאָלען“, — האָט די מוטער מיט ביטערקייט איבערגערעדט טשאַרלי ווערטער, — שור, מען דאַרף אָנגרייטען א ביטעל, מארטאָן דינער וועסטו צאָלען. זי וועט הנאה האָבען פון דיין דאָקטאָריע. צוליב איהרט וועגען לייגען מיר זיך דאָ אלע אין דער ערד אריין. מיך, דעם טאַטען, וועסטו פון אלע טירען מסתמא ארויסטרייבען, מיט א סענט וועסטו ניט ארויסהעלפען.

— ווער דארף זיינע ! — האָט ענדליך דער טאַטע אויך מיט א וואָרט אריינגעמישט זיך, — ווער וויל פון איהם עפעס ! איך וויל נאָר, אז ער זאָל זיין א שטיקעל מענש, ער זאָל ניט דאַרפען אין שאַפּ אָנקומען. וועל איך וויסען אז ער איז געקומען כאָטש צו א שטיקעל תכלית, וועל איך קענען רוהיג די אויגען צומאכען.

— „יו סעלפיש טהינג“ (דו איינגהארציגער בחור'ס) — האָט די עלטערע שוועסטער פון צווישען די ציינער ארויסגערעדט.

— „יו אַוט טו בי עשעימד אָוו יורסעלף“ (דו דארפסט זיך
שעהמען) — האָט אויך די אינגערע שוועסטער געלאָזט הערען איהר
פראָטעסט.

טשאַרלי האָט גענומען א בוך און אין דעם פארטיפט זיך,
און עס איז געווען קענטיג, אז דער פראָטעסט פון דער גאנצער
פאמיליע מאכט אויף איהם א גאנץ שוואַכען איינדרוק.

אַבער די מוטער האָט זיך ניט געקענט איינשטילען און זי
האָט ווייטער גערעדט:

— א חכמה איז זי, די מאַרטאהא, א קלוגע מיידעל.

דערהערט זיין מיידעל'ס נאָמען האָט טשאַרלי פון בוך זיין
בליק אויפגעהויבען און די מאמע האָט ווייטער גערעדט:

— אנדערע מיידלאך, ווען מען קריגט א חתן, העלפט מען
אויס. ווילסט האָבען א מאן א דאקטאר, ווילסט, אז דיר זאָל גוט
זיין, העלף! ניב אמאָל א דאָלער. ניט מאַרטאהא. אמאָל אין א
יאָהר קויפט זי איהם א שטיקעל פּרעזענט. און וואָס פאַר א פּרע-
זענט? נעקויפט דריי האַלזטיכער. כאָטש וואָלט זי געקויפט רעכטע.
א דאָלער, מסתמא, באַצאָלט פאַר אלע דריי, און אפשר דאָס אויך
ניט. און דער גולם מיינט, אז עס איז א טייערער פּרעזענט.

ביי טשאַרלי'ן האָבען זיך געצייגט רויטע פלעקען אויף די באַ-
קען, און פארשטיקט פאַר כעס האָט ער אויסגעשריען:

— עס איז ניט אמת, זי האָט באַצאָלט דריי דאָלאַר!

און טשאַרלי איז בלאָס געוואָרען.

— שמאַטעס, קיין דאָלער אויך ניט ווערט, — האָט די מאַמע
נאָך אמאָל גענומען טאַפען די האַלזטיכער. — שמאַטעס, מען נעמט
דיך אויף זיכער.

טשאַרלי איז אויפגעשפרונגען אן אויפגעקאָכטער. ער איז אבער
געבליבען שטעהן אויף זיין אָרט, ווייל ער האָט קענטיג ניט געוואגט
די מוטער אָנגרייפען. אַבער דאָ האָט די עלטערע שוועסטער זיך
אונטערגערוקט און אַנטאַפּענדיג די האַלזטיכער, האָט זי מיט
א שפּאַטישען שמיכעל באַמערקט:

— ביליג, ביליג. אלע דריי מסתמא איינגעהאנדעלט אויף א
סטענד פאַר א האַלבען דאָלאַר, און דער „סימפּ“ מיינט, אז ס'איז
עפעס רעכטס.

דעררעדען האָט שוין די מיידעל ניט געהאַט קיין געלעגענהייט,

ווייל טשאַרלי האָט זיך אַ וואָרף געמאַן צו דער שוועסטער מיט
אויפגעהויבענע פויסטען.

— טרעט אָפּ פון איהר ! — האָט אָפּגעהילכט דעם טאַטענס
פארשטיקטער, אבער מורא'דיגער אויסגעשריי.

טשאַרליס הענד זיינען געבליבען ווי פאַרגליווערטע... און עס
איז ווידער שטיל געוואָרען. די מיידלאך זיינען געשטאַנען מיט אַנד
געצונדענע אויגען, די מאַמע האָט פאַרבראַכען די הענד, און דער
טאַטע האָט אין אַ שווערען הוסטען אויסגעבראַכען. טשאַרלי האָט
אַ כאַפּ געמאַן זיין מיידעלס פּרעזענט און איז פון הויז ארויסגע-
לאָפּען.

אין דער נאכט ווען דער סאָפּער גיט זיך איין

דער הויפט מאָלצייט ביי די זילבערבערגס איז דער אבענד־מאָלצייט, אָדער ווי מען רופט עס אין אמעריקא, דער סאָפּער. די זילבערבערגס זיינען א פאמיליע פון פינף נפשות: מאן, ווייב און דריי קינדער, פון וועלכע די עלטערע איז א טאכטער, א קאלעדזש־מיידעל און די אינגערע זיינען צוויי זיהן, האַר־סקול־בהורים־לאך. קומט א פרימאָרגען מאכט די מיסעס זילבערבערג פרישטיק פאר דער פאמיליע, אָבער עס קומט אויס אזוי, אז יעדערער אין דער פאמיליע עסט באזונדער. דער מאן געהט אוועק צו דער ארבייט פאר פריה. וואָרט ער גאָר אין גאנצען ניט ביז די ווייב וועט צוגרייטען עסען, נאָר ער טרינקט אויס א גלאָז מילך און געהט אוועק צו דער ארבייט. דערנאָך פאנגט זיך אָן א סדרה מיט די קינדער; יעדערען פון די דריי קינדער קומט אויס צו געהן אין סקול אין אַנאָדער צייט, און יעדערער עסט ברעקפעסט באזונדער. די מאמע אליין עסט אמאָל מיט דעם קינד צוזאמען ביים טיש און אַנאָדערש מאָל מיט א צווייטען קינד. נאָר אָפטער זעצט זי זיך אוועק צום טיש, ווען די פאמיליע צוגעהט זיך און זי עסט אליין, און דער פרישטיק איז עפעס גלאַט אזוי געגעסען. ס'איז עפעס ניט קיין מאָלצייט, און וועגען עסען אין מיטען טאָג איז דאָך אָפּגערעדט.

זילבערבערג עסט זיין „לאַנטש“, ווען ער האָט זיין פרייע דינער־שטונדע ביי דער ארבייט ערגעץ־וואו אין א „לאַנטש־רום“, ניט ווייט פון שאַפּ. די קינדער קומען פון די סקולס טאָקע ווייטער איינציגווייז און יעדער איינער עסט עפעס פאר זיך. די מאמע אליין וואָרט אָפּ ביז ס'נעמט איהר „הלש'ן די האַרץ“. טוט זי עפעס אויך א בים, אבי נאָר עפעס איבערצוכאָפּען, אז די האַרץ זאָל ניט אויס־געהן. איז ניטאָ ביי די זילבערבערגס קיין מיטאָג־מאָלצייט. אבער דערפאר איז דער אבענד־מאָלצייט דער גאַנצער יום־טוב. דער סאָפּער איז דער יחסן.

צום סאָפּער גרייט מען שוין דעם טיש. דער מאן קומט פון דער ארבייט, וואָשט זיך איין, טוט זיך איבער און ביים סאָפּער־

טיש זיצט ער ווי א יום־טוב'דיגער. די קינדער זיינען אין מעהרסטע פעלע אויך אלע ביים סאפער. און דאָס איז ביים סאפער, ווען ס'קומט פאָר די טעגליכע פארזאמלונג פון דער גאנצער פאמיליע. און איהרע אלע פעהיגקייטען אלס ווירטהין און איהר גאנצע קאָכען־קענטניש געברויכט די מיסעס זילבערבערג, אדער פייגע־ביילע, ווי זי הייסט מיט איהר נאָמען, אויף צו מאַכען א לייטישען, א גערָאָ־טענעם סאפער. און דער הויפט מאָלצייט ביי די זילבערבערגס איז דער אבענד־מאָלצייט אדער, ווי מען רופט עס אין אמעריקא, דער סאפער!

ניט אימער אָבער גיט זיך איין פייגע־ביילע'ן צו האָבען א סאפער אזוי, אז זי זאָל האָבען מיט וואָס צו באריהמען זיך, אזוי, אז זי זאָל קענען שטאָלץ פיהלען זיך. און ווען דער סאפער איז ניט אזא געהויבענער, פיהלט די אָרימע פייגע־ביילע עפעס אזוי ווי א טאָג פון איהר לעבען וואָלט אין גאנצען אין „ניוועז“ אוועק: זי פיהלט זיך אומרוהיג און קריינקליך גערוועזן. מיט א דאָפּעלטער אויפמערקזאמקייט פאַסט זי אויף ווי די פאמיליע עסט דעם סאפער. נאָך די פנימ'ער נאָך פארשטעהט זי שוין, אז איהר סאפער איז היינטיגען מאָל א דורכפאַל. געוועהנליך שווייגט זי אין אזא פאַל, שווייגט מיט א שווערען האַרצען. אלע שווייגען, שווייגט זי אויך. זי פארשטעהט אָבער, אז אַלע שווייגען, ווייל ס'איז ניטאָ וואָס איבעריגס צו רעדען וועגען דעם סאפער. קריינקט איהר פון דעם שווייגען. דער שווייגען עסט איהר אויס דאָס האַרץ. נאָר זי שווייגט אויך. און אין איהר טיפען האַרצען טרייסט זי זיך מיט דעם, וואָס זי פלאַנעוועט שוין אויף מאָרגען צו מאַכען א בעסערען סאפער. אָבער אַנאַנדערשמאָל איז דער שווייגען פאר איהר שוין צו שווער, צופיל אומערטרעגליך און זי נעמט ריידען פארדריסליך:

— וואָס איז, פאמילקע, מען גלייכט ניט דעם סאפער?

איז שוין די מאַמע מיט לשון ארויס, ענטפערט די פאמיליע. דער מאַן, וועלכער זיצט ביים טיש מיט א לאַנגער נאָז, ענטפערט דער ערשטער בורטשענדיג:

— ניטאָ וואָס צו געפעלען זיין.

— די זוף איז רעגעלע וואַסער — באַמערקט די עלטערע טאָכטער.

— נו, געפעלט דיר ניט, קאלעדזש מויד, מיינע, מאַך אליין

סאָפּער — ענטפּערט די מאַמע, און מען זעהט, אז דער אָרעמע
מאַמען קאָסט דער ענטפּער א שטיק האַרץ, א שטיק געזונט.
יעצט געהן ארום די אינגערע קינדער מיט לשון :
— „סאָם סאָפּער“ !

די אָרעמע מאַמע פיהלט עפעס אזוי ווי די גאַנצע וועלט וואָלט
זיך פאר איהר געענדיגט, זי איז נערוועז און „קרייניקי“ פארבי-
טערט, און זי הערט ניט אויף צו ריידען, אז דער לעבען איז איהר
שווער, אז ס'איז אריבער איהרע כוחות צו „באדינען“ א פאמיליע
פון פינף, און עס איז אין הויז א פאַרשטערטער יום־טוב !
אָבער דערפאר איז פייגע־ביילע'ס וועלטעל דאָן, ווען דער סאָ-
פּער גיט זיך איין און דאָן, ווען דער סאָפּער איז א קילעכדיגער
ערפאָלג, געהט ארום פייגע־ביילע מיט א פנים, וואָס שטראַלט אייני-
פאך פאַר גליק... פייגע־ביילע זיצט ביים טיש און אנשטאָט עסען
דעם גוטען, דעם ערפאָלגרייכען סאָפּער, „עסט זי גאָר מיט די אוי-
גען“ איהרע קינדער און איהר מאַן און קוקט צו ווי די פאמיליע
האָט הנאה פון דעם גוטען סאָפּער; זי קוקט צו ווי די פאמיליע
עסט מיט אפּעטיט און ס'וואַקסט די האַרץ אין איהר פאר פרייד און
גליק.

— ווי געפּעלט אייך היינטיגע זופ ? — פרעגט פייגע־ביילע —
פרעגט מיט א שטראַלענדען פנים.

— ס'צונגעהט אין מויל — ענטפּערט דער מאַן.

— „לאָוולי סופ“ — לאָזט זיך הערען די קאלערזש מיידעל.

— „אי וואוד לאַיק טו העוו סאָם מאָר“ (איך וואָלט וועלען

האָבען נאָך אביסעל) — לאָזען זיך הערען די האַי־סקול קינדער.

— ניטאָ מעהר, קינדערלאַך, — ענטפּערט די מאַמע, ווי עס

פאַרדריסט דער מאַמען, וואָס ס'איז ניטאָ מעהר און זי קען ניט

באַפרידיגען די קינדער מיט נאָך אביסעל זופ; ווי ס'צונויט איהר די

האַרץ פאר פרייד, וואָס די קינדער געפּעלט אזוי שטארק דער עסען,

— ניטאָ מעהר, קינדערלאַך, איך האָב געלאָזט די זופ גוט אייני-

קאָכען, אז ס'איז זעהר וועניג געבליבען.

— בעסער אביסעל וועניגער, אבי ס'איז גוט — גיט דער מאַן

א מיינונג.

די קינדער „ווישען אויס“ די טעלער מיט שטיקלאַך ברויט און

די מאַמע קוקט אָן די קינדער מיט א מוטערליכען פרעהליך־גליק-

ליכען שמייכעל.

— קוק נאָר אָן די משוגענע קינדער... זעה נאָר, זעה נאָר ווי מען טונקט דאָס אויס די טעלער! אָט אזוי איז דאָס אייך גע- פעלען די זופ?

— טייערע זופ! — ענטפערט דער מאַן.

— „לאָוולי סופ“, — זאָגט איבער די קאלעדזש מיידעל.

— „סאָם סופ“, — ריידען שטיפעריש די אינגערע קינדער.

און ווער איז נאָר גלייך צו דער מאַמען?

נאָך די סופ קומט דאָס פלייש. ס'איז ווייטער גוט, ס'איז וויי- טער אן ערפאָלג. די פאמיליע שלינגט די ביסען מיט אפעטיט. ארום טיש הערשט א שטילע פרעהליכקייט, א שווייגענדע באגייסטערונג. די מאַמע איז קעניגין ביים טיש. אָט קומט נאָך א געריכט און נאָך א געריכט... ביז דער מאַן האלט ניט אויס און צולאכט זיך פרעהליך:

— וואָס איז היינט פאַר א יום-טוב, פייגע-ביילע?

— נעכטען ביזטו דאָך ניט געווען צופרידען, — קוקט אָן פייגע-ביילע איהר מאַן מיט פאָרוואורף, — האָב איך שוין היינט פאַר דיר אָנגעקעכילט.

— אָט דאָס הייסט ביי מיר א סאַפער! — איז דער מאַן א צופרידענער.

— צופרידען קינדער? — קוקט אָן די מוטער די קינדער מיט א זיענריכען בליק, — צופרידען אָדער ניט צופרידען?

— „סוועל סאַפער“, — ענטפערט די קאלעדזש מיידעל.

— „סוקסעס“, — לאַכען פרעהליך די אינגערע קינדער.

דאָ כאַפט זיך די מאַמע אַז זיך אליין האָט זי ביים סאַפער אין גאַנצען פאַרטיילט. זי האָט פון אלע געשמאקע געריכטען כמעט ווי נאָר ניט פאַרזוכט. נאָר דאָך איז די מאַמע זאַט, זי איז זאַט מיט איהר ערפאָלג... זאַט פאַר פרייד, פאַר גליק, וואָס זי האָט צופרידענ- געשטעלט איהר מאַן און איהרע קינדער.

נאָך סאַפער צוגעהן זיך געוועהנליך די קינדער, דער מאַן בלייבט אויך זעלטען ווען אן אבענד אין דער היים: אָדער ער געהט אריין צו א שכן אביסעל פארבריינגען, אדער ער נעמט א „וואַק“ און פאַרנעהט אין די מאוויס, אדער צו א גוטען ברודער מאכען א קערטעל. אין דער היים בלייבט די מאַמע. זי בלייבט געוועהנליך

אליין. נאָר מחמת דער סאָפּער האָט זיך איינגעגעבען און די פאָר-
מיילע איז געווען צופרידען, איז דער פרוי אזוי גוט, אזוי פרוי
אויפ'ן האַרצען, אז זי פאָרנעסט אָן איהר אליין-זיין, ווען זי נעמט
צו פון טיש און וואַשט די געשיר אין קיך, שטראהלט נאָך אלץ
איהר פנים, און ארבייטענדיג ביים סינק שוועבען פאר איהרע אוי-
גען די צופרידענע געזיכטער פון איהר מאַן און פון די קינדער,
און ס'איז איהר ווארים און גוט אויפ'ן האַרצען. די ארבייט ברענט
אונטער איהרע הענט. נאָר ווען זי ווערט פאַרטיג מיט די געשיר
וואַשען דערפיהלט זי אז זי איז הונגעריג, ווייל פאר באניוסטערונג
האָט זי דאָך גארנישט געגעסען. נו, גיסט זי זיך אָן א גלעזעל
טהע, שמירט אָן א שטיקעל ברויט מיט פוטער און דאָ טאַקע אין
קיך האָט זי איהר סאָפּער.

מחמת דעם יום-טוב מיט דעם איינגעגעבענעם סאָפּער, פאַסט
אויף די נאַכט פייגע-ביילע אויסצובעטען די בעטען שעהנער און
פּינקטליכער ווי אימער. פאַרטיג געוואָרען מיט דעם אויסבעטען די
בעטען זעצט זיך אוועק די פרוי אריינקוקען אין א צייטונג. און
אזוי וואַרט זי אויף דער פאַמיליע. אָט קומען די קינדער און לייגען
זיך שלאָפּען, און אָט קומט דער מאַן.

— אויסגעבעט די בעט, פייגע-ביילע ? — פרעגט דער מאַן.
פייגע-ביילע קוקט אָן איהר מאַן, זעהט זי אז ער איז גוט גע-
שטימט, איז איהר אויך גוט אויפ'ן האַרצען, און זי ענטפּערט :
— אויסגעבעט !

מאַן און ווייב געהען אין זייער שלאָפּצימער אריין. דער מאַן
זעהט ווי שעהן און ציכטיג די בעט איז פאַרבעט, ס'לאָזט זיך מער-
קען אז ער פיהלט זיך גוט. און פייגע-ביילע פרעגט :

— געהסט שוין שלאָפּען ?

— נו, וואָס דען ?

— הנאה געהאַט פון היינטיגען סאָפּער ? — פרעגט פייגע-
ביילע.

— און נאָך ווי הנאה געהאַט.

עס טרעפט אמאָל, אז פייגע-ביילע'ס מאַן עסט אין א רעסטאָ-
ראַן. און ווען ער קומט אהיים דערצעהלט ער וואָס ער האָט גע-
געסען און וויפיל איהם האָט געקאָסט. ווייסט שוין פייגע-ביילע, אז
סאָפּער עסען אין א רעסטאָראַן קאָסט דעם מאַן א דאלאר, און אן

אנדערש מאָל נאָך מעהר. און וויסענדיג וועגען דעם אלעם, פרענט
זי יעצט איהר מאן :

— זאָג דעם אמת, אין רעסטאָראַן גיט מען דיר אויך אזא
מין סאַפער ?

— ווייס איך וואָס ! — מאכט אוועק דער מאַן מיט'ן האַנט.
— און פונדעסטוועגען קאָסט דיר א דאלאַר ווען דו עסט
אַמאָל אין א רעסטאָראַן, יעס, מיין מאַנעלע ?
— אן אנדערש מאָל נאָך מעהר ווי א דאלאַר, — גיט צו דער
מאן.

— הייסט עס, אז ווען איך, דו און די קינדער זאָלען וועלען
אַפעסען א סאַפער אין רעסטאָראַן, דארף דאָס קאָסטען א פינפערל.
— אמוועניגסטען, — גיט צו פייגע-ביילע'ס מאן.
— און וואָלטען מיר טאקע געהאַט אזא סאַפער ווי איך האָב
היינט געמאַכט ? — פרענט פייגע-ביילע.
— ס'הויבט זיך גיט אָן.

— און ווייסטו וויפיל מיר האָט געקאָסט דער נאַנצער סאַפער?
— פייגע-ביילע'ס מאַן אינטערעסירט זיך גיט איבערינס צו
וויסען וויפיל דער סאַפער האָט געקאָסט, פונדעסטוועגען פרענט ער :
— וויפיל ?

און פייגע-ביילע רעכענט אויס ווי ביליג ס'קאָסט איהר דער
סאַפער, און דער מאַן שמייכעלט צו נוטמוטיג.
עפעס איין מאָל האָט געטראַפּען, אז פייגע-ביילע'ס מאַן איז
געווען א טאָג אין אן אנדער שטאָרט, דאָרט א נאַכט אין א האַטעל
גענעכטיגט, און באַצאָלט פאר דער נאַכט דריי דאלאַר. קען אָט די
פאַסירונג פייגע-ביילע קיינמאָל גיט פאַרגעסען. ווען נאָר די פרוי
האַט א געלענענהייט וועגען דעם איהר מאַן צו דערמאָנען, דער-
מאָנט זי : אָט, זאָל איהר מאַן האָבען אין זינען וואָס עס הייסט
א נאַכט געכטיגען גיט אין דער היים. און איבערהויפט אין אזא
נאַכט, ווען דער סאַפער האָט זיך איינגעגעבען און די בעט איז אזוי
פיין אויסגעבעט, פאַרפעלט שוין גיט פייגע-ביילע צו באַמערקען
צו איהר מאַן :

— אין האַטעל, ווען דו ביזט געשלאָפּען אַמאָל און באַצאָלט
דריי דאלאַר, האַסטו אויך געהאַט אזא שעהנע, אזא ריינע בעט
אויסגעבעט ?

— אָה, יעם, — ענטפערט דער מאַן — אין האַטעלס זיינען
 די בעטען זעהר שעהן אויסגעבעט.
 — אָבער ווער קען וויסען ווער עס איז פריהער געלעגען אין
 דער זעלבער בעט? — כאמערקט פייגע-ביילע.
 — נאטירליך דאָס קען מען ניט וויסען.
 — און שלאָפען אליין איז גאָר דיר ניט געווען אומעטיג? —
 לאַכט פייגע-ביילע, און זי נעמט זיך אויסטאָן.
 — טאָקע געווען אומעטיג, — ניט צו פייגע-ביילעס מאַן.
 נעמט ארום זיין פרוי און ניט איהר אין פלייצע א קוש.
 און פייגע-ביילע איז אזוי גליקליך אין דער נאכט ווען דער
 סאָפער ניט זיך איין...

ניט דערוואָרט זיך

עס איז ערב ניי־יאָהר. עס איז אזויגער ניין אין אבענד. שפע־
טער מיט דריי שעה וועט עס הייסען, אז דער אלטער יאָהר האָט זיך
געענדיגט און א ניער יאָהר איז אָנגעקומען.

דרויסען איז די נאָכט ווינטערדיג־קאלט, קלאָר און שעהן. דער
הימעל האָט אויפגעבליצט מיט מיליאָרדען שטערען. פינקלען שטע־
רען אין דער בלויער פארשטילטער הויך. אָט איז א שטערן דורכ־
געלאָפען און איז פאַרשוואַנדען געוואָרען.

אין הויז איז שטיל און וואַרעם. אלע חדרים זיינען פאַרדונ־
קעלט. ליכטיג איז בלוז אין דעם עס־צימער (דיינינג רום). ביים
גרויסען רונדען טיש, וואָס שטעהט אין מיטען צימער, זיצען צוויי
עלטערע מענשען, א מאַן און א פרוי. ביי ביידען זיינען די קעפּ
ווייס. אין דעם גרויסען צימער, ביי דעם גרויסען רונדען טיש,
דאכט זיך אויס, אזוי ווי די צוויי מענשען וואָלטען געווען עפעס ווי
פאַרלאָרענע. א הויז מיט חדרים. פאַרטונקעלטע חדרים, טירען
אָפּענע, טירען פאַרהאַנגען מיט פאַרטירען. בלוז איין חדר איז א
ליכטיגער, און צוויי מענשען זיצען ביי א גרויסען טיש. עס דאכט
זיך, ווי אימיצער וואָלט די צוויי מענשען דא פאַרלאָרען און פאַר־
געסען אָן זיי. און אזוי פאַרשטילט זיצען זיי ביידע, פאַרשטילט.

מאַן און ווייב זיינען אָט די צוויי מענשען. אמאָל, אמאָל זיי
נען די צוויי אַזאַ פאַרליכט פאַרל געווען. איינזיצען אזוי שטיל,
אזוי פאַרשוויגען, ווי זיי זיצען איצט, וואָלטען זיי דאן, אין יענעם
אמאָל, ניט געקענט. זיי וואָלטען געשטיפּט, געלאָכט, געטאַנצט, גע־
זונגען. איצט זיצען זיי ביידע אזעלכע שטילע. זיצען צוויי מענשען
מיט ווייסע קעפּ, און וועגען עפעס טראכטען די קעפּ. אפשר וועגען
די אמאָליגע יאָהרען. אפשר וועגען דער יוגענד זייערער, וואָס האָט
שוין לאַנג דורכגעשוועבט און איז ערגעץ פאַרשוואַנדען געוואָרען;
אזוי ווי דרויסען, פריהער א וויילע, אין דער בלויען אומענדליכ־
קייט, האָט דורכגעשוועבט א שטערן און איז אויך ערגעץ פאַר־
שוואַנדען געוואָרען.

די פרוי ביים רונדען טיש האָט זיך שווער אָפּגעזיפּצט. גע-
בליבען איז די פרוי אומבאַוועגליך, אזוי ווי פריהער. נאָר א זיפּ
איז ביי איהר ארויס פון הארצען. דער זיפּ האָט דורכגעשוועבט
דעם דיינינגדרום, און איז פאַרשוואונדען געווארען ערגעץ אין די
אַנדערע פאַרדונקעלטע חדרים. דעם מאנ'ס וויסער קאָפּ האָט זיך
אויפגעהויבען, און דער מאַן ביים טיש האָט געפרעגט:

— וואָס זיפּצסטו, סאָניע?

— איך ווייס אליין ניט, נאָר עס זיפּצט זיך עפעס — האָט
סאָניע געענטפערט, און ביים טיש איז ווידער שטיץ געווארען.

— אריבער נאָך א יאָר! ... — זיינען פון דער פרוי'ס מויל
ארויס עטליכע ווערטער, עפעס אזעלכע זיפּצענדע, אזעלכע קרעכ-
צענדע ווערטער; ווערטער פול מיט בענסעניש. די ווערטער זיינען
פון דעם דיינינגדרום ארויסגעפלוויגען און פאַרשוואונדען געווארען
אין די אנדערע פאַרדונקעלטע חדרים.

— אריבער נאָך א יאָר... — האָט דער מאַן איבערגערעדט

מעהר פאר זיך.

— און דו וועסט טאקע ווארטען? — פרעגט די פרוי.

— איך וועל ווארטען.

— טאקע ביז צוועלף דעם זייגער?

— יעס, ביז צוועלף דעם זייגער.

— עס איז נאָך אזוי לאַנג צו ווארטען.

— קנאַפע דריי שעה.

— ס'איז שוין דען ניין דער זייגער?

— שוין נאָך ניין — האָט דער מאַן געזאָגט.

— איך וויל שלאָפען — רעדט מיט א פאַרשעהמטען שמי-

כעל די פרוי, עפעס אזוי ווי זי וואָלט זיך געפיהלט פאַרשולדיגט.

און גלייך פרעגט זי:

— און דו, זלמן?

— ניין — ענטפערט זלמן.

— וועסט טרינקען א גלאָז טיי?

— איך וועל טרינקען א גלאָז טיי.

הויבט זיך אויף די פרוי, געהט אין קיך אריין, עס ווערט

ליכטיג אין קיך. און עס הערט זיך ווי פון א קראַן גיסט זיך וואַ-

סער אן דעם מעטאַלענעם טיי־קעסעל. הויבט זיך אויף דער מאַן,

געהט צו צום פענסטער, קוקט דרויסען ארויס. ער קוקט אָן די

נאכט. די פרוי קומט ווידער אין דיינינגדרום אריין, קוקט אָן איהר מאן און שטעלט זיך אוועק ביים סטיס־רעדיאייטאָר.

— וואָס איז אין דרויסען? — פרעגט די פרוי.

— גאָרנישט, — ענטפערט דער מאן.

— שטיל?

— ס'איז שטיל.

— צוועלף אזויגער וועט זיך מסתמא נעמען רעש'ען.

דער מאן ענטפערט גאָרנישט. און עס דאכט זיך, אז דער פרוי'ס ווערטער זיינען אזוי געבליבען הענגען אין דער לופטען, ווארטענדיג אויף אן ענטפער, נאָר קיינער ענטפערט ניט. און די שטילקייט פארשלינגט דער פרוי'ס ווערטער.

די צוויי מענשען מיט די ווייסע קעפּ זיינען פאָטער און מורטער פון דערוואקסענע קינדער. ניטאָ אין דער היים די קינדער. זיי זיינען אוועק „באגעגענען“ דעם נייעם יאָהר ערגעץ־וואו צווישען זייערע מענשען. דער מאמען טראכט זיך וועגען די קינדער, טראכט זיך די גאנצע נאכט. עס ציהט איהר צו רעדען וועגען די קינדער. רייסט זי איבער די שטילקייט:

— וואו זיינען די קינדער?

דער מאן, ביים פענסטער, ענטפערט ניט. און וואָס זאָל ער ענטפערן? ער ווייסט, אז די מאמע ווייסט, וואוהיין די קינדער זיינען אוועקגעגאנגען, נאָר זי פרעגט גלאַט אזוי. טאָ וואָס זאָל ער ענטפערן? ענטפערט ער ניט. נאָר די מאמע רעדט ווייטער:

— ווער ווייס, ווען זיי וועלען אהיים קומען...

דער מאן שטעהט נאָך אלץ ביים פענסטער און קוקט אָן די נאכט דרויסען, קוקט אָן שטילערהייט. אפשר רעדט ער אין האר-צען מיט דער נאכט?

— זיי וועלען מסתמא קומען מיט'ן גרויסען טאָג — באמערקט

די מאמע.

— וועלען קומען פריהער — שלאָגט אָפּ פון פענסטער דעם מאנ'ס ענטפער. עס ווערט ווייטער שטיל. און עס שטעהט א מענש ביים פענסטער און עס שטעהט נאָך א מענש ביים סטיס־רעדיאיי־טאָר, און פון ביידע מענשען טראָגט זיך א שטילקייט.

דער טייקעסעל אין קיך קען, אפנים, די שטילקייט ניט פאָר־טראָגען, און ער נעמט „זינגען“. עס טראָגט זיך דער „זינגען“ פון קיך אין דיינינגדרום אריין. עס טראָגט זיך צו די צוויי פארשטילטע

מענשען, עפעס ווי עס וואָלט זיי וועלען דערמאָנען, אז אויסער שווייגען איז נאָך דאָ א וועלט.

— מיר דאכט זיך, אז די וואסער קאָכט ? — האָט דער מאַן אויפגעהערט צו שווייגען.

די פרוי איז האַסטיג אין קיך אוועק.

די פרוי האָט אויף דעם רונדען טיש צוויי גלעזער טיי אוועק-נעשטעלט. מאַן און ווייב האָבען טיי געזופט, יעדער איינער פון זיי אויף זיין אייגענעם שטייגער. און עס איז ווידער שטיל גע-וואָרען, ביז די פרוי האָט די ערשטע די שטיקלייט איבערגעריסען. — וואו זיינען מיר פאראיאָהרען נייאָהר-נאָכט געווען ? געדענקסט ?

— איך געדענק.

— וואו ?

— דאָ אין דער היים געזעסען, אזוי ווי היינט.

— האָסט רעכט — גיט צו די פרוי — די קינדער זיינען אוועקגעגאנגען. מיר זיינען אליין געבליבען, און, מיר דאכט זיך, אז מיר האָבען יאָ געוואָלט געהן, נאָר דער וועטער, געדענקט איך, איז געווען א שלעכטער, זיינען מיר ניט געגאנגען.

— אָט איז א שעהנער וועטער און מיר זיצען ווידער אין דער היים... — באַמערקט דער מאַן, קענטיג מיט פאַרדרוס.

— דו ווילסט ערגעץ געהן ? — פרעגט די פרוי.

— אודאי וואָלט איך געוואָלט.

— נו, געה, ווער האַלט דיך אָפ ?

— ו ו י ל ס ט ו דאָך ניט געהן, — קוקט אָן דער מאַן זיין פרוי מיט פאַרוואורף.

— איך האָב קיין כוח ניט ארומבלאַנקען זיך א גאנצע נאכט

— דאָס זאָג איך דאָך.

— קענסט געהן אָהן מיר.

— אָ ! — מאַכט דער מאַן מיט'ן האַנט אוועק.

— ביזט ברוגז, זלמן ?

— איך בין ניט ברוגז.

די פרוי זעהט אָבער, אז ביי איהר מאַן ליגט פאָרט א פאַר-רום אויפ'ן האַרצען, און זי דערמאָנט איהם :

— נו, איז פאַר-צוויי-יאָהרען זיינען מיר ביידע שוין יע געווען

ביי די דווינסקער אויפ'ן באָץ, האָבען מיר דען הנאה געהאט ?

— וואָס איז אזוי שלעכט געווען ?
 געווען אלץ יונגוואָרג. מ'האָט געטאַנצט, געהוליעט,
 בחורים, מיידלאך, און מיר ביידע, געדענקסט, האָבען פאַר זיך קיין
 אָרט ניט געהאַט.. איבעריג געווען פאַר דער יונגוואָרג.
 דער מאַן מיט דעם ווייסען קאַפּ ענטפערט ניט...
 די פרוי מיט'ן ווייסען קאַפּ רעדט ווייטער :
 — אַמאָל, ווען מען איז יונג געווען, איז געווען אנדערש.
 פלעגען מיר אויך הוליען. געדענקסט ? צו די סינדערלאך גענומען
 א פרוי צום וואַטשען זיי די נאַכט. און מיר פלעגען אוועקפליען.
 געדענקסט די בעלער פון „בונד" ? און אנדערע בעלער... וואָס מיר
 פלעגען צוטאַנצען... וואָס מיר פלעגען צוקערען א וועלט... גע-
 דענקסט, זלמן ?
 — איך געדענק, איך געדענק... פאַרטראַכט זיך דער מאַן.
 — און איינמאָל, ווען איך האָב אויף א באַל צופיל געטאַנצט
 מיט פאַראַכאווניק'ן, האָסטו זיך אָנגעבלאָזען, און דו ביזט געוואָ-
 רען אייפערזיכטיג. ניטאָ שוין מעהר פאַראַכאווניק. געשטאַרבען...
 אזוי פיל פון אונזערע אמאָליגע גוטע פריינד זיינען שוין געשטאַר-
 בען...
 דער מאַן ענטפערט ניט.
 — און מיר ביידע בלאַנקען זיך נאָך ארום...
 דער מאַן ענטפערט ניט.
 אין די רעדאייטאָרס האָט די סטים שוין אויפגעהערט געהן.
 אין צימער האָט זיך די קעלט גענומען שפרייטען צו דער שטילקייט
 באַהעפטען זיך.
 — אוי, עס איז עפעס קאַלט געוואָרען — ציטערט אויף די
 פרוי מיט'ן ווייסען קאַפּ — א פנים, די סטים האָט שוין געסטאַפּט.
 — א פנים, שוין געסטאַפּט — ענטפערט ענדליך דער מאַן א
 וואָרט.
 די פרוי געהט צו צום סטימ־רדיאייטאָר, טאַפּט די פאַפּס
 און לאָזט ווייסען, אז ס'איז שוין טאקע אויס סטים. און גלייך
 פרעגט זי :
 — וויפיל איז שוין דער זייגער, זלמן ?
 זלמן טוט א קוס אויף זיין קעשענע־זייגער'ל און ענטפערט :
 — צעהן.
 — ערשט צעהן דער זייגער ?

— צעהן — ענטפערט דער מאן.
 — און ביז צוועלף איז נאָך צוויי שעה צו וואַרטען?
 — צוויי שעה.
 — איך ווארט ניט. ס'איז מיר קאַלט און איך וויל שלאָגן
 פען. — מאַכט די פרוי — און דו? דו וועסט וואַרטען?
 דער מאן ענטפערט ניט.
 — איך געה שלאָפען — מאַכט די פרוי.
 — געה, ווער לאָזט דיר ניט!
 — און דו וועסט דען אליין זיצען און טאַקע וואַרטען?
 דער מאן בלייבט א פארשוויגענער.
 — זיץ און ווארט, מיניע דאגות! איך געה שלאָפען!
 מאַכט די פרוי מיט'ן האַנט אוועק, געהט ארויס פון דינינג־רום און
 ווערט פארלאָרען אין דער דונקעלקייט פון די איבעריגע רומס.
 דען מאן איז אליין געבליבען.
 איז דער מאן מיט'ן ווייסען קאַפּ צום פענסטער צוגעגאנגען
 און דרויסען ארויסגעקוקט. דרויסען איז א ווינט געוואָרען, און דער
 ווינט האָט אין די שויבען געקלאַפּט, עפעס אזוי ווי ער וואָלט זיך
 געבעטען, אז מ'זאָל איהם אין הויז אריינלאָזען.
 דער מאן איז צו דעם אָפּגעקילטען סטימ־רעדאייטאָר צוגע-
 גאנגען, געטאַפּט די פּאַיפּס און גערעדט צו זיך אליין:
 — קאַלט ווי אייז.
 אין צימער איז אלץ שטילער און שטילער געווארען, שטילער
 און קעלטער.
 עס האָט זיך געדאַכט, אז דער מאן זוכט א ווינקעל, וואו צו-
 צוטוליען זיך, וואו צו באַהאַלטען זיך פון דער קעלט, פון דער שטיל-
 קייט.
 אין דעם גרויסען קאלטען צימער איז אַזאַ ווינקעל ניט געווען.
 — אָ! — האָט דער מאן מיט'ן ווייסען קאַפּ אויף עפעס מיט
 די הענט אוועקגעמאַכט און אויסגעדריעהט די עלעקטריק. עס איז
 געוואָרען פינסטער, און א ווייסער קאַפּ האָט ארויסגעשלייכט פון
 צימער.
 ניט דערווארט זיך דעם נייעם יאָהר צו באַגעגענען.

די מאַמע, די טעכטער און די זיידענע זאָקען

די זיידענע זאָקען, וואָס די טעכטער טראָגען אויס און וואַר-
פען אוועק, טוט אָן אויף זיך די מאַמע.
די מאַמע וואַשט אויס די זיידענע זאָקען, פּיקסט אויס, וואו
עס איז צודריבעלט און צוריסען, פּרעסט עס אויס, אזוי, „אז עס
איז ניט צו דערקענען, אז עס איז געווען געטראָגען“ — ווי די
מאַמע אליין דריקט זיך אויס, און די צוויי טעכטער'ס מאַמע פּוצט
זיך אויס אין די אויסגעפּיקסטע זאָקען, און מאַכט פון דעם א
גאַנצען יום-טובּ.

די אינגערע פון די צוויי טעכטער הייסט מערי, א מיידעל פון
א יאָהר אַכטצעהן; די עלטערע הייסט פעני, זי איז געוואָרען
צוואַנציג יאָהר. ביידע מיידלאַך זיינען אמעריקאנער געבוירענע,
ביידע האָבען געענדיגט א העכערע קאָמערציאלע שול (קאָמוירשעל
האַי-סקול), ביידע זיינען זיי באַשעפטיגט אין געשעפּטס-אַפּיסעס.
מען פארדינט ניט צופיל, נאָר אויף קליידען זיך און אויף זייערע
טואַלעט-זאַכען כאַפען זייערע פארדינסטען.

איזידאַר וואָלעוויק, די מיידלאַך'ס פאָטער, איז א שאַפּ-אַר-
בייטער, זיינע פארדינסטען זיינען גאָרניט קיין גרויסע. די צוויי
טעכטער העלפען ניט ארויס מיט זייערע פארדינסטען זייער פאָטער,
און ווען עס איז סלעק און ביי וואַלעוויק'ן איז א שווערע צייט,
און עס פיהלט זיך שווער אויפ'ן האַרצען, טראַכט זיך איהם אויך
וועגען דעם, וואָס די טעכטער גיבען אפילו א סענט אין הויז ניט
אריין, און מיט פאַרדרום רעדט ער וועגען דעם איבער מיט זיין
פרוי :

— איך זאָג דיר, דאָבע (אזוי הייסט איזידאַר'ס פרוי) — איך
זאָג דיר, אז עס וואָלט גאָר א קנאפע עולה געווען, ווען אונזערע
טעכטער וואָלטען אויסגעהאַלפען מיט עטליכע דאלאר. עס איז אזא
שווערע, אזא ביטערע ענגעניש אין א סענט.
— וואָס ווילסטו האָבען פון די מיידלאַך? — רעדט צו
איהר מאַן דאָבע מיט איהר געוועהנליך מוטערליך-צער-שמיכעל —

איך בין צופרידען, אז זיי קליידען זיך אליין, און זיי ספענדען אויף אלץ, וואָס זיי דארפען, זייערע אייגענע געלט. נו, וואָס-זשע ווילסטו פון זיי האַבען ?

— אזוי פיל געלט געהט עס ביי זיי אוועק אויף זייערע קליידער ? — פרעגט דער פאָטער, ניט איבריגס צופרידען.

— פארוואָס עפעס „אזוי פיל“ ? — נעמט זיך די מאַמע ווידער אָן פאר איהרע טעכטער — היינטיגע צייטען א דרעס, עפעס א רעכטער קאָוט קאָסט דאָך אָפ א פאַרמעגען. א ווינטער-קאָוט, א וומער-קאָוט, זומער-העטס, ווינטער-העטס, סטאקינגס, שיך, און אַמאָל געהט מען צו א שאָו, און זומער פאַהרט מען אין קאַנטרי. נו, וויפיל, רעכענסטו, קען זיי שוין בלייבען פון זייערע פארדינסט טען ? און ווען עס זאָל זיי בלייבען, וואָלט איך געווען זעהר צו פרידען. מיידלאך דארפען זיך צוגרייטען מיט עטליכע דאלאר. הלואי, מיין מאַן, וואָלסטו געווען, אביסעל רייכער און מיר וואָל-טען געקאָנט שפאָרען עטליכע דאלאר פאר די מיידלאך, וואָלט גע-וויס גוט געווען.

און איזידאָר, דער טאַטע, דערפיהלט זיך פאַרשולדיגט מיט דעם, וואָס ער שפאָרט ניט אָפ עטליכע דאלאר פאר די מיידלאך, און ער רעדט שוין ניט מעהר וועגען דעם, אז די טעכטער זאָלען מיט עפעס ארויסהעלפען אין דער הוצאה.

דאָבע, די מאַמע פון די צוויי טעכטער, איז נאָך א גאַנץ יונגע פרוי, עפעס איבער צוויי און פערציג יאָהר. אויף איהר געזיכט זעהען זיך אַן איהרע יאָהרען, אָבער אין איהר קערפערליכען געבוי איז די פרוי צאָרט, קליינגעוויקסיג. זי איז פונקט אזוי הויך ווי איהרע צוויי טעכטער. און ווען מען זעהט די מוטער מיט די טעכ-טער צוזאַמען, און די מאַמע איז נאָך אביסעל „צונעפיקסט“, זייר נען די דריי אזוי עהנליך איינע צו די אנדערע, אז מ'קען זיי אָננע-מען פאר דריי שוועסטער. און באַקאַנטע פרויען זאָגען טאקע אָפט צו דער מוטער, ווען זי איז צוזאַמען מיט איהרע טעכטער :

— מיסעס וואַלעוויק, איהר און אייערע צוויי טעכטער קוקען אויס ווי דריי שוועסטער. קיינעם וועט גאָרניט איינפאלען צו זאָגען, אז עס איז א מאַמע מיט טעכטער.

די מאַמע פיהלט זיך אזוי גוט, ווען מען זאָגט עס איהר, און די טעכטער פיהלען זיך אויך גוט, וואָס זייער מאַמע איז אזוי יונג; ווער רעדט שוין פון וואַלעוויק'ן אליין, ווען ער הערט אזוי רעדען

וועגען זיין פרוי!... ער פיהלט זיך אין זיבעטען הימעל פון צור-
פרידענקייט, ווייל וואלעוויק האָט זעהר ליב זיין דאָבען. אָפּט, ווען
ער קוקט איהר אָן, זעהט מען ווי ביי דעם מענשען וואַקסט זיין
הארץ פון פרייד און ענטציקונג.

דאָבע האלט זיך זעהר יונג. זי האָט זיך איהר אייגענע פאודער
באַקסעל. קיין אייגענע „ליפּסטיק“ האָט זי ניט. אזא זאך איז איהר
שוין אביסעל „סאָוועסטנע“ צו האַלטען ביי זיך. פאָרט שוין א
מאַמע פון דערוואַקסענע צוויי טעכטער. אָבער אָפּט כאַפּט זי זיך
צו צו די טעכטער'ס „ליפּסטיק“ און זי האָט גאָרניט פּוינט „צור-
רעכטצומאַכען“ איהרע ליפּען. אָבער זי טוט עס זעהר פאָרזיכטיג,
זעהר באַשיידען, אז עס זאָל זיך צופיל אין די אויגען ניט וואַרפען.
נאָר אן אנדערש מאָל כאַפען די טעכטער דער מאַמען ביים האַנט,
און מען נעמט זיך גוטמוטיג־שטיפּעריש רייצען מיט דער מאַמען :
— אָ, לוק, לוק עט מאַמאַ, שי איז יוזינג אָור ליפּסטיק. (קוקט
אָן די מאַמע, זי געברויכט אונזער ליפּסטיק).
— לוק האו שי איז דאָלד אפּ! (קוקט אָן ווי זי איז אויסגע-
פּוצט).

— נו, וואָס איז, טאָר איך ניט? — ווערט די מאַמע שטארק
פאַרשעמט.

און די מיידלאַך שפּיגלען זיך מיט דער מאַמען :
— מאַמאַ איז דזשאַסט לאַיק עי יאָנג גוירל. (מאַמע איז ווי א
יונג מיידלעלע).

— לאַיק סוויט סיקסטין — לאַכען די טעכטער, און די מאַמע
רויטעלט זיך אין איהר שעהנע מוטערליך סימפּאטישען געזיכט.
דאָבע פאַרשווענדט ניט קיין צופיל געלט אויף איהר טואַלעט.
אָבער א געשמאַק האָט זי א גוטען. קויפט זי זיך א דרעסקעלע, א
בילינגע, קוקט דאָס אויף איהר אויס אזוי שעהן, אזוי ציכטיג. ווען
איזדאָר קוקט אָן זיין פרוי אין א נייער דרעס, זעהט מען ווי דער
מענש וואַקסט פון ענטציקונג. איזדאָר האָט אזוי ליב, אז זיין
פרוי זאָל זיך אַנטאָן שעהן. משוגע איז ער דערפאַר... צרות איז נאָר
מיט די זאָסען...

מערי און פעני, די צוויי טעכטער, טראָגען „סילק סטאַקינגס“
(זיידענע זאָסען), ווי דאָס טראָגען אלע אנדערע אזעלכע מיידלאַך.
אָבער מערי און פעני זיינען שוין אביסעל צופיל פאַרקאָכט אין דעם
ענין פון זיידענע זאָסען. די מיידלאַך ווייסען — אוי, ווייסען זיי —

אז זיי פארמאָגן זעהר שעהן-געשייפטע פיס; קאָסטעווען זיי מיט וויערע פיס און זיי פוצען זיך אויס אין די בעסטע סאָרטען זיידענע זאָסען. און ווען א זאָס גיט זיך נאָר א לייכטען „דריבעל“, טוט מען שוין אָן נייע זאָסען, און זיידענע זאָסען פון דעם בעסטען סאָרט קאָסט שוין גאָרניט ביליג. פאר די מיידלאך זיינען די זאָסען זעהר א גרויסע הוצאה.

די מאַמע האַלט אין איין מוסר'ן די מיידלאך :

— וואָס הייסט, איהר ווארפט אוועק נאָך גאָר גאנצע סטאָ-קינגס. עם איז דאָך א פארברעכען! אזעלכע סטאָקינגס קאָסטען דאָך אָפּ גאָלד! און אז ס'איז א קלייניקער ריס, איז וואָס? פיקסט מען דאָס צו, מ'וואַשט אויס, מ'פרעסט אויס, און ס'איז גאָרניט קענטיג.

דער מאַמעס מוסר העלפט אָבער ניט. די מיידלאך האַלטען אין איין איינקויפען זיך נייע זיידענע זאָסען, און געה טו זיי עפעס! טאָ וואָס זשע טוט פארט די מאַמע? „צוטראַגט“ זי אליין די זאָסען פון די מיידלאך, די זאָסען, וואָס זיי ווארפען אוועק. אָבער איזידאָר, דאָבעס מאַן, וויל דאָס גיט ליידען. ער וויל, אז דאָבע זאָל זיך כאַטש ווען גיט ווען קויפען נייע זיידענע זאָסען, און גיט טראַגן די זאָסען, וואָס די טעכטער ווארפען אוועק. אָפט, ווען דאָבע טוט זיך אָן „אויסצוגעהן“ צוזאַמען מיט איהר מאַן, טרעט אָפּ איזידאָר עטליכע טריט הינטער זיין פרוי, באַטראַכט איהר, און ער באַמערקט גאַנץ פארדריסליך :

— האָסט שוין ווידער ארויפגעשלעפט אויף זיך צוריסענע סטאָקינגס?

— וואָס צוריסען, וואו צוריסען? — גיט זיך דאָבע א כאַפּ און באַטראַכט איהרע פיס פון אַלע זייטען — איך זעה ניט וואו ס'איז צוריסען.

— נעווער מאַינד, דו זעהסט יע. עם איז שוין גוט קענטיג, אז עם איז געפיקסט.

— ס'איז ניט קענטיג, — באַשטעהט דאָבע אויף דאָס איהר-רינע.

— וועמעס זאָסען זיינען דאָס, מעריס אָדער פענים?

— מיינע אייגענע — האַלט איין דאָבע אין זיך א געלעכטער

— מיינע אייגענע.

— ווען האָסטו דאָס געקויפט?

— געקויפט... כ'ווייס זעהר ווען ?
 — ס'איז ניט אמת, ס'איז די קינדערשע.
 — נו, וועמען ארט עס ? — פארטיידיגט זיך דאָבע — ווע-
 מען ארט עס, אז ס'איז די קינדערשע ? אז די מיידלאך זיינען פאָרט
 משוגע און וואַרפען אוועק נאָך גאָר נייע זאָסען. נו, זאָל איך דאָס
 טאָקע ארויסוואַרפען ? דאָס וואָלט דאָך געהייסען, אז איך בין נאָך
 מעהר משוגע פון זיי. וואַש איך דאָס אויס, פרעס אויס, פאַרריכט,
 און ס'איז ווידער ניי.

— ס'איז ניט ניי — ענטפערט איזידאָר מיט האַרץ.
 — און אז איך וואָלט זיך געקויפט נייע סטאַקינגס און זיי
 א פאָר מאָל אָנגעטאָן, און ס'וואָלט זיך א דריבעל געטאָן, וואָלט
 איך דען דאָס אוועקגעוואַרפען ? — זאָגט דאָבע — כ'וואָלט זיי
 דאָך אויסגעפיקסט און ווייטער געטראַגען. טאָ זאָל זיך דיר דאכ-
 טען, אז איך טראָג מיינע אייגענע זאָסען, אָבער צוגעפיקסטע,
 אויסגעוואשענע.

— איך וואָלט אָבער פאָרט אַמאָל אין לעבען דיך געוואָלט
 זעהן אין נייע סטאַקינגס, אָבער טאָקע אין נייע, וואָס דו האָסט
 אליין פאר זיך געקויפט — רעדט מיט מעהר און מעהר האַרץ
 איזידאָר צו זיין פרוי.

און דאָבען איז גוט אויפ'ן האַרצען פון דעם, וואָס איהר מאן
 איז אזוי פאַראינטערעסירט אין איהר. עס טוט איהר הנאה, וואָס
 ער וויל נאָר, אז זי זאָל טראָגען גוטע, נייע זאָסען. זי קוקט אָן איהר
 מאַן פול מיט צערטליכקייט, און זי זאָגט צו איהם :

— אַלרײַט, איך וועל דיר טאָן די טובה. איך וועל זיך קויפען
 נייע סטאַקינגס. וואָס ארט עס מיך, אז דו ווילסט אזוי ? ס'איז
 דאָך דייע געלט, דיין האַרעוואַניע.

— יעס, איך וויל — ענטפערט איזידאָר וויכטיג און ערנסט
 — איך וויל.

— אַלרײַט, פון מיינטוועגען כאָטש מאָרגען — פארשפרעכט
 דאָבע. אָבער זי בלייבט ביי איהר פאַרשפרעכען.

דאָבע קומט אַמאָל אריין אין א דעפארטמענט־סטאָר, ווי עס
 איז דער פאָל מיט אלע אנדערע פרויען, און ווען עס קומט איהר
 אויס פאַרבייזוגעהן דעם „סטאַקינג קאונטער“, שטעלט זי זיך אָפּ,
 קוקט דורך, טאָפט דורך אלערליי סאָרטען, אלערליי מינים זאָסען.
 זי מיינט טאָקע צו קויפען, אָבער ווען עס קומט צום קויפען, כאָטש

ביי איהר קיין הארץ ניט אויסצוגעבען געלט אויף זיידענע זאָקען, ווייל זי ווייס דאָך, זי פאַרגעסט ניט אויף איין מינוט, אז אין הויז זיינען דאָ גענוג זאָקען, וואָס די טעכטער לייגען אָפּ אָן א זייט, און עס וואָלט געווען פון איהר זייט א פאַרברעכען, א משוגעת דאָס ארויסצואוואַרפען... ווי נאָר דאָבע קומט אהיים פון א וויזיט אין א דעפארטמענט סטאָר, כאפט זי זיך גלייך צום אויסוואשען, אויספיקסען די זאָקען פון איהרע צוויי טעכטער. און ווען זי איז פאַרטיג מיט איהר ארבייט, הידוש'ט זי זיך מיט די איבערגעפיקסטע זאָקען, און זי רעדט צו זיך אליין מיט צופרידענקייט:

— שפּאַגעל נייע זאָקען... גאָרניט צו דערקענען, אז מ'האָט זיי אַמאָל געטראָגען.

* * *

עס איז געווען דער מאַמעס געבורטס־טאָג. דריי און פּערציג יאָהר איז דאָבע אַלט געוואָרען. מערי און פעני האָבען דער מאַמען א זעהר שעהנעם בוקעט בלומען געבראַכט, א בוקעט פון פרישע, רויטע, רויזן. ווען איזידאָר איז געקומען פון דער ארבייט, האָט ער מיט א שטראַהלענדען געזיכט צוגעטראָגען צו דאָבען א קליין פּע־קעלע.

— וואָס איז דאָס אזוינס? — האָט דאָבע געפּרעגט.
 — א פּרעזענט פאַר דיין „בוירטהדעי“.
 דאָבע האָט געעפּענט דאָס פּעקעלע. די מיידלאַך זיינען אויך געווען אין הויז. די מאַמע האָט אויסגעשריען:
 — קוקט נאָר אָן מיין משוגענעם מאַן! „סילקענע סטאַקינגס“ האָט ער דאָך פאַר מיר איינגעקויפּט.
 די מיידלאַך האָבען זיך א וואָרף געטאָן אויף די נייע זיידענע זאָקען און גענומען זיי באַטראַכטען. דריי פּאָר זאָקען זיינען אין פּעקעלע געלעגען. די מיידלאַך האָבען יעדע פּאָר זאָקען באַקומט, באַטראַכט. זייערע אויגען האָבען געפינקעלט.
 — „ווערי, ווערי ניס סטאַקינגס“ (זעהר, זעהר גוטע זאָקען) — האָט מערי געשפינגעלט זיך מיט די זאָקען.
 — „ענד בעליוו מי, דהעי אר קוואַיט עקספּענסיוו טו“ (און זיי קאָסטען גענוג געלד) — האָט פעני, די עלטערע טאָכטער, גע־רעדט אין א טאָן פון ערפּאַהרונג.
 — וויפיל האָסטו באַצאָלט? — האָט דאָבע געפּרעגט איהר מאַן.

— ס'איז ניט דייע דאגות! — האָט איזידאָר געענטפערט, און אָנקוענדיג זיינע צוויי טעכטער מיט א זייטיגען בליק, האָט ער צוגעגעבען! — אָבער, דו הערסט, דו אליין זאָלסט דאָס אָנטאָן.

— שור, מאַמא — האָט מערי געזאָגט — פאָר יורסעלף.
— יעס, מאַמא, דו זאָלסט אָנטאָן. ס'איז פאַפּא'ס פּרעזענט
— האָט פעני ערנסט געזאָגט.

— געוויס וועל איך אָנטאָן — האָט דאָבע געמורמעלט, אין עפעס ניט קיין צוזיכערען טאָן.

— „וועיר איט אין גוד העלטה“ (טראָג געזונד) מאַמא — האָט פעני, די עלטערע, אָנגעווינשעוועט איהר מאמען.

— „אָ, ווהאַט עי סוויט מאַטהער ווי העוו“ (וואָס פאר א זיסע מאמע מיר האָבען) — האָט מערי ארומגענומען איהר מוטער און איהר א קוש געטאָן.

און איזידאָר איז געשטאַנען א שטראַהלענדער, א טריאומד פירענדער.

דאָבע האָט אָנגעקוקט איהרע טעכטער און אויך אָנגעקוקט דעם שענהעם בוקעט בלומען, וואָס זיי האָבען געבראַכט פאר איהר און, קענטיג מיט ניט קיין איבעריגס־לייכטען געמיט, האָט זי גערפרעגט:

— זאָגט מיר נאָר, טעכטער מייע, וויפיל האָט איהר באַצאָלט פאר די בלומען?

— ניט דייע דאגות — האָט פעני גוטמוטיג זיך א בייזער געטאָן אויף דער מוטער.

— „איט איז אאור ביזנעס“ (דאָס איז אונזער זאָך) — האָט אויך מערי דער מאמען אן ענטפער געגעבען.

דאָבע האָט נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל באַטראַכט די בלומען, מיט מוטערליכען נחת אָנגעקוקט די קינדער און זי האָט צו זיי געזאָגט:

— דאָ זיינען דאָך דאָ צוויי דאָזען נייע, יונגע ראָזעס, ס'האָט באַראַפּט קאָסטען גוטע פיר דאָלער, אויב ניט מעהר.

— „ווהאַט דו יו קער?“ (וואָס ארט עס דיך!) — האָט פעני, די עלטערע טאָכטער געזאָגט.

— סאָם ראָזעס! — האָט די אינגערע געשמעקט די בלומען.

— פיר דאָלער, און אפשר נאָך מעהר — האָט דאָבע געמורד־

מעלט, קענטיג, מיט א שווערען געמיט — ס'קומט אייך לייכט אָן, קינדערלאך? איהר האָרעוועט דאָך אויף יעדען סענט...
 די מיידלאך האָבען ווידער גענומען באַטראַכטען די זיידענע זאָקען. דער מאַמעס בליקען האָבען געוואַנדערט איבער די בלומען, איבער די קינדער און איבער די זיידענע זאָקען, מיט וועלכע די קינדער האָבען זיך געשפּיגעלט... איהר גוטער מוטערליכער געזיכט האָט זיך געוואַלקענט און געליכטיגט...

* * *

שפעטער א וויילע זיינען די מיידלאך ערגעץ אוועקגעגאנגען. אייזידאָר איז אַרונטערגעגאנגען קויפען סיגארעטס. דאָבע איז אליין אין הויז פאַרבליבען. און ווען זי איז אליין פאַרבליבען, האָט זי נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל באַטראַכט די בלומען און, קענטיג, מיט וועהטאָג אין האַרצען, האָט זי געמורמעלט:
 — זיי האָרעווען דאָך אויף יעדען סענט... קינדערלאך מיינע... די מאַמע האָט גענומען אין האַנט די זיידענע זאָקען, וואָס זיירן נען געלעגען אין עס-צימער אויפ'ן בופעי, געקוקט, געקוקט אויף די זאָקען, און זי איז אזוי א פאַרטראַכטע געבליבען שטעהן אויף איהר אָרט. מ'האַט געקענט מערקען, אז די פרוי האָט זיך דער-טראַכט אויף עפעס, און ס'איז איהר דערפון לייכטער געווארען אויפ'ן האַרצען... זי האָט גענומען די דריי פאָר זאָקען, אריין אין איהר צימער און אוועקגעלייגט ביי זיך אין דרעסער בלוז און פאָר זאָקען... מיט האַסטיגע טריט איז זי דאן אריין אין דעם צימער פון איהרע טעכטער. זי האָט אויפגעעפענט דעם דרעסער-שופלאָך, וואו מערי, די אינגערע טאָכטער, האַלט איהרע זאכען, און איינדיגענאָבען צווישען מערי'ס זאכען א פאָר זאָקען; דערנאָך האָט זי געעפענט דעם צווייטען שופלאָך, וואו פעני האַלט איהרע זאכען, און פאָרויכטיג באַהאַלטען דאָרט די צווייטע פאָר זאָקען. א מוטער-ליכער שמייכל האָט זיך צוגאַסען איבער דאָבע'ס געזיכט, און זי האָט זיך, א באַפרייטע, אָפגעזיפצט...

צוויי רומס פאָר א פאַמיליע פון זעקס

די לעווינסאָנס זיינען א פאַמיליע פון זעקס.

לעווינסאָן זעלבסט, א מאַן אין די פערציגער; נאָסי זיין פרוי, ווי נעוועהנליך אביסעל אינגער, און זייערע פיר קינדער — אַט זיין נען אייך די זעקס מיטגלידער פון דער לעווינסאָן פאַמיליע.

די לעווינסאָנס באוואָהנען א דירה פון פינף צימערען.

דער אייביגער פראַנטרום, דער דיינינגרום, די סיד און צוויי בעדרומס — דאָס זיינען די פינף צימערען פון די לעווינסאָנס דירה.

אין סיד קאָכט און וואַשט די מיסעס לעווינסאָן, אין דיינינגרום עסען די לעווינסאָנס, אין די צוויי בעדרומס שלאָפען די לעווינסאָנס. אָבער אזוי ווי צוויי בעדרומס זיינען ווייניג פאַר זעקס נפשות צום שלאָפען, מאַכט מען דעם פראַנטרום ביינאָכט פאַר א שלאָף-צימער. אין איין בעדרום, אין דעם גרעסערען, אין דעם ליכטיגערען שלאָף-צימער, שלאָפען די לעווינסאָנס צוויי טעכטער, — סידי, א מיידעל פון א יאָהר אכטצהן, און גלעדיס, א מיידעל פון א יאָהר אַכט. שלאָפען זיי אין צוויי באזונדערע שעהנע ריינע בעטלאַך; אין דעם פינסטערען און קלענערען בעדרום שלאָפען טאַטע און מאַמע אין איין דאָבל בעט (צוויי בעטען קענען זיך ניט אויסשטעלען אין דעם קלענערען בעדרום). און די לעווינסאָנס איבעריגע צוויי קינדער — מאַקסי, א באַי פון א יאָהר פופצעהן, און סעם, א לויפעריל פון א יאָהר צעהן, קומט אויס צו שלאָפען אין פראַנטרום אויף צוויי „פאָלדינג“ בעטלאַך, וועלכע מען נעמט פאַרנאָדער אלע נאָכט און מען לייגט צוריק צוזאַמען אלע פרייה מאָרגען.

אזוי שלאָפען די לעווינסאָנס, די פאַמיליע פון זעקס. ווען מען איז אין ניו-יאָרק, אין דער היים, און צו די צוויי בעדרומס קען מען זיך אויסהעלפען מיט דעם פראַנטרום... אָבער ווען עס קומט אָן זומער, פאַרלאָזען די לעווינסאָנס זייער ניו-יאָרקער דירה, מען

פאָרט אין „קאָנטרי“, און אין קאָנטרי איז שוין מיט'ן שלאָפּען
נאָר אן אנדער סדרה.

אַמאָל, אַמאָל, ווען די לעווינסאָנס קינדער זיינען פיל אינגער
געווען און די צייטען זיינען בעסער געווען, פלענען די לעווינסאָנס
פאָרען אין קאָנטרי אויף „באָרד“, פארנעמען פלעגט די פאמיליע
פון זעקס איין צימער. אלע זעקס פלענען שלאָפּען אין איין רום,
אין א גרויסען רום — טאַטע און מאַמע און די פיר יונגע קליינע
קינדערלאך — אלע אין איין רום, אין א גרויסען רום.

ווען די קינדער האָבען גענומען עלטער ווערען, האָבען שוין
די לעווינסאָנס באַשטעלט פאר זיך צוויי רומס ווען זיי פלענען פאָרען
אין קאָנטרי: איין גרויסע ליכטיגע רום פאר די פיר קינדערלאך
און נאָך עפעס א רומקע, אבי צום איבערשלאָפּען, פאר זיך אליין.

זיינען די יאָהרען זיך ווייטער געלאָפּען, די לעווינסאָנס קינ-
דער זיינען גרעסער און עלטער געווארען, די לעווינסאָנס האָבען
איינגעזעהען, אז מען דארף שוין א באזונדער רום פאר זיך, א
באזונדער רום פאר די צוויי טעכטער און א רום פאר די צוויי
באָיעס, און אין קאָנטרי איז א רום א רעכענונג, עס קאָסט גוט
נעלט, און די צייטען זיינען אויך געוואָרען גוט ליכטער, נאָר שווע-
רעך — פאָרען אין קאָנטרי און נעמען „באָרד“ פאר א פאמיליע
פון זעקס, איז געווארען פאר די לעווינסאָנס א צו-גרויסע „עס-
פענס“, האָבען די לעווינסאָנס גענומען אפדינגען א הייזקע פאר זיך
אליין, אמת, מען איז געווארען אויס פריצים, מען איז גיט געפאָ-
רען מעהר אויף אלעס פארטיגען. די אָרימע מיסעס לעווינסאָן האָט
שוין אין קאָנטרי געמוזט קאָכען, וואַשען און שויערען, אזוי ווי
זי האָט דאָס צו טאָן א גאנצען יאָהר אין ניר-יאָרק, אין דערהיים,
אָבער דערפאר האָט געקאָסט ביליגער, און איבערהויפּט זיינען די
געדונגענע קאטעדזשעס געווען גוט איבער דעם, וואָס עס איז גיט
געווען קיין מאַנגעל אין צימערען. די באָיעס האָבען זיך געקענט
שלאָפּען באזונדער, די מיידלאך באזונדער, און טאַטע-מאַמע בא-
זונדער, גראַם שעהן און גוט.

זיינען די צייטען אָבער געוואָרען אלץ שווערער און שווערער,
און די רענט וואָס עס האָט זיך געפאָדערט צו צאָלען פאר א הייזקע
אין די קאָנטרי, איז שוין יעצט פאר די לעווינסאָנס געווארען אויך
א צו גרויסער לוקסוס.

האָבען פארטראַכט די לעווינסאָנס נאָר אין גאנצען אין

קאָנטרי ניט צו פאָרען — זאָל זיין אויס קאָנטרי. די צייטען זיי-
נען אזעלכע שווערע, אזעלכע ביטערע, מאכען א לעבען אָהן פאָרען
זומער אין דער קאָנטרי קומט אויך אָן שווער ווי דער טויט —
א סוף זאָל זיין, אויס קאָנטרי!

אַבער די קינדער, ווי וועלען זיך פיהלען די קינדער ווען דער
זומער וועט קומען?

אין דער הויז וואו די לעווינסאָנס האָבען זייער דירה, וועלען
זומער אלע איבעריגע שכנים צופאָרען זיך אין קאָנטרי, און ניט
נאר די שכנים פון „זייער“ הויז, אלע אויפ'ן „בלאָק“ וועלען זיך
צופאָרען... אלע חברים פון די לעווינסאָנס קינדער וועלען אין
קאָנטרי פאָרען... און מיט א שווערען, שטיקענדען געפיהל אין האר-
צען טראַכטען די לעווינסאָנס, ווי וועלען זיך פיהלען זייערע קינדער,
ווען עס וועט זיי אויסקומען צו פארבליבען אליין אין דער היים,
ווען אלע ארום און ארום וועלען אוועקפאָרען אין קאָנטרי?

און די לעווינסאָנס פאָרען טאקע ווייטער אין קאָנטרי, אבער
מען מוז זיך שוין ארונטערלאָזען א טרעפעל נידריגער. מען נעמט
שוין ניט קיין נאנצע „הייזקע“ פאר זיך אליין, מען נעמט נאָר רומס
אין א „רומינג הויז“.

די אָרימע מיסעס לעווינסאָן וועט שוין ניט האָבען א קיטשען
פאר זיך, אזוי ווי אין די פריהערדיגע גוטע יאָהרען; זי וועט שוין
דאַרפען קאָכען אין איין קיטשען מיט פערצעהן אנדערע ווייבער
צוזאַמען. אָבער ניט דאָס איז דאָס ערנסטע. אין א „רומינג הויז“
קאָסט יעדער צימער געלד און טאקע גוטע געלד, דאָס העכסטע,
וואָס די לעווינסאָס קענען זיך ערלויבען איז אָפּדינגען פאר'ן זומער
נאָר צוויי רומס, צוויי „סליפערס“, ווי מען רופט עס, און די ווייב-
טיגסטע פראַגע איז, ווי אזוי מען זאָל די צוויי רומס קענען אזוי
„אויסמאַרקירען“ אז די פאמיליע פון זעקס זאָל האָבען פלאַץ גענוג
צום שלאָפען און מען זאָל זיך פיהלען „באקוועם“.

* * *

און אַט קומט צו די לעווינסאָנס די פרוי פון קאָנטרי, די
ווירטין פון דער רומינג הויז, ביי וועמען די לעווינסאָנס האָבען
צוויי רומס גענומען, און די לעווינסאָנס זיינען זיך מיישב מיט דער
קאָנטרי פרוי, ווי אזוי אמבעסטען אין די צוויי רומס די געלעגערס
„אויסצומאַרקירען“; און עס זיצען ביים טיש די לעווינסאָנס, די

קינדער, די גאנצע פאמיליע פון זעקס, עס זיצט די פרוי פון קאָנטרי, און מען איז זיך מיישב.

— שעהנע, ליכטיגע, געראַמע רומס, — לויבט די קאָנטרי פרוי איהר סחורה — ס'וועט זיין גענוג פּלאַץ פאר אלעמען.

אויף דער פרוים באמערקונג פיהלט לעווינסאָן ווי צו ענטפערען, אז צוויי רומס פאר דער גאַנצער פאמיליע זיינען אביסעל צו-וועניג, נאָר ער טראכט, אז ווען ער וועט אזוי ריידען, קען נאָך ווערען א געשפרעך וועגען נעמען דריי רומס, און וויסענדיג אז זיין קעשענע ערלויבט דאָס ניט, זאָגט ער שוין ניט דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט זאָגען, און ער ענטפערט מיט א האלבען הארצען :
— נו, וואָס דען ? מען וועט זיך שוין ווי עס איז „פּאַמעש-טשען“.

— וויפיל בעטען וועט איהר אונז געבען ? — פרעגט די מיסעס לעווינסאָן דער קאָנטרי פרוי.

— וויפיל איהר וועט דארפען, אזוי פיל וועט איהר קריגען — ענטפערט די בראווע קאָנטרי פרוי.

לעווינסאָן וועלכער ווייסט אז זיין פאמיליע פארברויכט יעצט צום שלאָפען איין „דאָבעל“ בעט, צוויי „סינגעל“ בעטען און צוויי „פּאָלדינג“ בעטלאך, טוט א פרעג דער קאָנטרי פרוי :

— וועט איהר אונז קענען געבען איין „דאָבעל“ בעט, צוויי „סינגעל“ בעטען און צוויי „פּאָלדינג“ בעטלאך ?

און בעפאָר די קאָנטרי פרוי האָט צייט געהאט צו ענטפערען, ענטפערט די מיסעס לעווינסאָן איהר מאַן ?

— הער נאָר וואָס ער האָט אָנגערעכענט ? „סינגעל“ בעטלאך, „פּאָלדינג“ בעטלאך, וואָס דענקסטו, אז עס איז דאָ אין דער היים ? קיין פּראָנט-רום וואו צו שטעלען „פּאָלדינג“ בעטלאך וועלען מיר דאָך אין קאָנטרי ניט האָבען.

לעווינסאָן זעהט איין, אז זיין פרוי האָט רעכט, בלייבט ער א וויילע פארטראכט, קענטיג ער פּלאַנעוועט עפעס מיט זיינע געדאנ-קען און ער פרעגט ווייטער די קאָנטרי פרוי :

— אָבער דריי גרעסערע בעטען אזוי אז צו צוויי זאָלען קענען שלאָפען אין יעדען בעט — דאָס וועט איהר אונז קענען געבען ?

— שור — ענטפערט די בראווע קאָנטרי פרוי, — איך האָב ביי מיר דאכט זיך גענוג בעטען.

אָבער די מיסעס לעווינסאָן איז הפנים ניט איבערינס צופריי
דען מיט איהר מאנ'ס פאָדערונג און זי פרעגט איהם :
— און ווי אזוי וועסטו צושטעלען די דריי גרויסע בעטען ?
— ווי אזוי ס'זעט אויסקומען אזוי וועט מען צושטעלען.
— וועסט אין איין רום אריינפאקען אלע קינדער ? — פרעגט
ווייטער די מיסעס לעווינסאָן.

לעווינסאָן וויל עפעס ענטפערען, ווען דער קליינער סעם לאָזט
זיך הערען.

— איך וויל ניט שלאָפען מיט מאקסי'ן אין איין בעט !
— „שאט אפ!“ — בייזערט זיך אָן דער פאָטער אויף זיין
צעהן-יאָהריגעס קינד — דו מיש זיך ניט !
סעם דערשרעקט זיך פאר'ן פאָטער און רעדט שוין מעהר ניט,
אָבער דאָ מישט זיך אריין דער עלטערער באָי :
— ווען עס וועט ניט זיין פאר מיר א באזונדער בעטעל וועל
איך אין קאָנטרי ניט געהן.
— וועט מען טאקע ניט געהן — שרייט שוין לעווינסאָן צו-
רייצט און בייז.

די קאָנטרי פרוי נעמט זיך פיהלען אומרוהיג, אז איבער דעם
וואָס די לעווינסאָנס קינדער ווילען ניט שלאָפען אין איין בעט, זאָל
זיך חס וחלילה אין גאַנצען דער מסחר ניט צוגעהן, און זי איילט
זיך די פראַטעסטירענדע חברה-לייט צו בארוהיגען.

— קינדערלאך, טיערע, אז ניט אין איין בעט, אַרט מיך אויך
ניט... איך קען אייך געבען צוויי סינגעל בעטלאך, איך האָב ביי
מיר דאָרט אין הויז בעטלאך וויפיל איהר ווילט.

און די ווערטער פון דער קאָנטרי פרוי בארוהיגען לעווינ-
סאָנ'ס צוויי קינדער, וועלכע ווילען ניט שלאָפען צוזאמען אין איין
בעט, און אויך לעווינסאָן זעלבסט פיהלט זיך שוין אויך בארוהיגט,
אָבער זיין רוהיגקייט האלט לאַנג ניט אָן, ווייל גלייך נעמט ריידען
די מיסעס לעווינסאָן און זי זאָגט :

— אויב מיר קריגען צוויי גרעסערע בעטען און צוויי סינגעל
בעטלאך איז טאקע גוט, וועלען מיר אוועקשטעלען אין איין רום
א „דאָבעל בעט“ און א „סינגעל בעט“, און אין צווייטען רום א
„דאָבעל בעט“ און א „סינגעל בעט“.

— „טהרי אין איי רום“ — לאָזט זיך הערען דער זיסער
זילבערנער קול'כעלע פון דער אַכטי-יאָהריגער גלעדים.

— יעם, מיין טייבעלע, לעבען זאלסטו ביי מיר, „טהרי אין איי רום” — האָט די מיסעס לעווינסאָן געכאפט קושען איהר מיר דעלע און די מאַמע קוועלט אָן פון איהר קינד'ס שכל.

די מאַמע די נאַרישע, וועלכע האָט צו יעדער צייט מעהר אין זינען איהרע קינדער ווי זיך זעלבסט, אי ה ר קוועלט זיך, אָבער לעווינסאָן, דער מיסטער, ווער ס'פארגינט זיך אמאָל א טראכט צו טאָן אביסעל וועגען זיין אייגענעם נפש, ער איז גאָר ניט אזוי באַ נייסטערט פון דעם „טהרי אין איי רום” (דריי אין איין צימער), איהם קוועלט זיך ניט איבעריגס פון זיין ווייב'ס עצה און פון זיין קינד'ס חכמה; רעדען אבער וועגען דעם וואָס עס טראַכעלט איהם איז ניט איבעריגס אנגענעהם, און ער קומט אָן זיין פרוי מיט אזא בליק, אז זי פאַרשטעהט שוין וואָס ער פיהלט.

און די מיסעס לעווינסאָן פאַרריכט איהר פעהלער מיט דעם וואָס זי ווענדעט זיך גלייך ווידער צו דער קאָנטרי פרוי :

— ביי אייך איז דאָך מסתמא דאָ אין הויז א „סקרין” מיט וואָס ביינאכט, ווען מען וועט זיך לייגען שלאָפען, וועט מען קענען ארומשטעלען אונזער בעט...

דערהערענדיג פון זיין פרוי אזעלכע ווערטער, פיהלט זיך לעַ ווינסאָן שוין ווייטער באַרוהיגט... אבער ווייטער ניט אויף לאַנג. ווייל די קאָנטרי פרוי'ס געזיכט ווערט פלוצלונג פאַרזאָרנט און זי ענטפערט :

— ווער האָט עס „סקרינס” ? פון וואַנען זאָלען צו מיר קומען גאָר „סקרינס”.

לעווינסאָן'ס פנים ווערט שוין ווייטער פאַרוואַלקענט.

און דאָ אלס צוגאָב לאָזט זיך הערען סידי, די לעווינסאָן'ס עלטסטע טאָכטער :

— איך האָב א „סאַנדזשעסטשען”, אז מען וועט ניט דאַרפען האַבען קיין „סקרין”.

טאַמע און מאַמע קוקען אָן נייגעריג זייער עלטערע טאָכטער און די קאָנטרי פרוי פרעגט דערוויילע :

— יעם, טעכטעריל, וואָס איז דיין „סאַנדזשעסטשען” ?

— אין איין רום זאָלען שלאָפען פאַפּא און „אַאור טו באַיס” און אין דעם צווייטען רום זאָלען שלאָפען מאַמא, איך און גלעד'ס.

„אין איין רום אַנלי דושענטעלמען ענד אין דהי אָדהער רום אַנלי לײדיס“, וועט מען ניט דארפען האָבען קיין „סקרינס“ — ניט די אומשולדיגע סידי אן אומשולדיגע עצה.

סידי'ס טאַטע, סידי'ס מאַמע און די קאָנטרי פרוי קוקען זיך דורך, אלע דריי שמיכלען זיך דורך פילבאדייטענר און האַלב־פאַרשעהמט.

לעווינסאָן בלייבט זיצען א צומישטער, א צוטראַגענער, אויך די קאָנטרי פרוי ווייס עפעס ניט וואָס צו זאָגען, און די מיסעס לעווינסאָן קוקט אָן איהר טאַכטער און דער מאַמעס האַרץ וואַקסט פאַר ליבע צו איהר קינד. די מאַמע פיהלט זיך ענטציקט און שטאַלץ דערפאַר, ווייל איהר שוואַרץ־חנ'עוודיגע טעכטעריל, וועלכע איז שוין א מיידעל פון אכטצעהן יאָהר, פראַמאַנט דערוויילע אַזאַ זויבערע, אַזאַ אומשולדיגע נשמה. נאָר ווען די מיסעס לעווינסאָן קוקט אָן איהר מאַן ווי ער איז אזוי געבליבען א צומישטער, פיהלט זי ווי איהם צו באַרוהיגען און זי זאָגט מיט א גוטמוטיגען רייצענדען שמיכעל:

— ס'וועט שוין זיין אַלרייט... מיר וועלען קריגען א „סקריין“

א פאַמיליע פון זעקס אין צווייקאָנטרי־רום!

ווען גיטעל דאַרף זיך קויפּען א דרעס

ווען נאָר גיטעל דאַרף זיך קויפּען א דרעס, געהט זי ארום אן אומרוהיגע, א שטארק־צוטראַגענע, און מען קען זעהן, אז דער פרוי האָבען זיך אוועקגעלעגט שווערע שטיינער אויפ'ן האַרצען.

גיטעל איז א פרוי פון באַלד פּופּציג יאָהר. ווי עס איז דער פאַל מיט אלע אנדערע פרויען, פארלייקענט אויך גיטעל עטליכע יאָהר. ווען גיטעל קוקט אויף זיך אין שפיגעל, דאַכט זיך איהר, אז זי קוקט אויס זעהר יונג. סעם, איהר מאַן, וועלכער האָט גיטלען זעהר ליב, דענקט אויך, אז זי קוקט אויס זעהר יונג. אָפט, ווען דער מאַן איז גוט געשטימט, קוקט ער אָן זיין פרוי, עסט איהר מיט די אויגען, און ער רעדט צו איהר :

— גיטעלע, עס איז א מחיה דיך אָנצוקוקען.

— טאַקע? — שטראַלט אויף, האַלב־פאַרשעמט, גיטעל'ס גע-

זיכט.

— זיס, יונגע ווייבעלע — נעמט סעם ארום זיין גיטלען און

קישט איהר.

און גיטעל דערפיהלט זיך אזוי יונג, אזוי יונג, און זי וואָלט טאַקע געקאָנט באהויפטען צו פארלייקענען מעהר מיט עטליכע יאָהר. זיינען אבער דאָ צוויי טעכטער, שוין ניט קיין יונגע מיידל לאך. די עלטערע איז שוין פינף־און־צוואַנציג יאָהר געוואָרען, און די אנדערע איז שוין אויך דריי־און־צוואַנציג. נו, געה פאַרלייקען יאָהרען, ווען מען איז שוין א מאַמע פון אזעלכע צוויי טעכטער... מען קען ניט, דער צונג בלייבט אין מויל עפעס ווי א פארפענד טעטער... זיינען דאָס איהרע צוויי טעכטערלאך, וואָס דערלאָזען ניט דער מאַמע ווערען אביסעלע צריונג... און טאַקע אָט די פראגע וועגען איהרע יאָהרען ברענגט אויך צו דעם, וואָס גיטעל דערפיהלט זיך אזוי אומרוהיג, אזוי שווער, ווען נאָר ס'קומט איהר אויס צו קויפּען זיך א דרעס.

רעדט זיך נאָר אויס גיטעל אין הויז :

— איך מוז זיך געהן קויפּען א נייע דרעס, איך האָב גאָרנישט

אין וואָס ארויסצוגעהן.

זיינען דאך דאך צוויי טעכטער, מישט מען זיך אריין אין דעם ענין :

— שור, מאמא — באטראכט די אינגערע טאכטער איהר מוטער, און רעדט צו איהר אויף איהר שטייגער — שור, מאמא, „יו לוק לאיק עי סלאב“, דו מוזט זיך קויפען א נייע דרעם. באטראכט די עלטערע טאכטער איהר מוטער און רעדט שוין ערנסטער פון דער אינגערער שוועסטער :
— „איט איז עי ניים ליטל דרעם, וואָס דו טראָגסט.“
— א שמאַטע — ענטפערט שטאַרק ניט צופרידען די מוטער א טאַרבע.

— ווהאי, א שמאַטע, ווהאי א טאַרבע? — דינגט זיך די עלטערע טאכטער מיט דער מוטער — „עי ניים דרעם ענר איט איז ביקאמיג יו“ (ס'איז א גוטע קלייד און ס'פאסט דיר).
— שור — רעדט איבער גיטעל פארדריסליך — „שור באקאד מינג“ — עס מאכט מיך אויסקוקען מיט פופציג יאָהר עלטער ווי איך בין.

— „א דאָנ'ט טהינג סאָו!“ — ענטפערט די טאכטער.
— זעהט מען, אז דער מוטער פאלט איין אין הארצען, נעמט זיך שוין אָן די אינגערע טאכטער פאר דער מוטער :
— „דאָנ'ט קער פאָר האָר“, מאמא. איך וועל מיט דיר געהן. „ענר ווי וויל באי פאָר יו סאָם נאים ליטל דרעסעם.“

שבת זיינען גיטעל'ס צוויי טעכטער ניט פאָרנומען. ביידע זיינען זיי טיטשערינס, מען איז שבת פריי. ווען עס קומט שבת, געהט גיטעל זיך קויפען א נייע דרעם. די אינגערע טאכטער איז אלעמאָל צופרידען געהן מיט דער מאמען אין די סטאָרס. די עלטערע איז ניט אזוי גערן. בעט די מאמע די עלטערע, אז זי זאָל מיט געהן. א מאמע טוט איהר וועה דאָס האַרץ פאר דער עלטערער טאכטער, און עס דאכט זיך איהר, אז די מידעל וועט זיך פיהלען גער קרויודעט, ווען זי, די מוטער, וועט איהר ניט בעטען צו געהן מיט איהר אין די סטאָרס. רופט זי די עלטערע טאכטער :

— קום מיט אונז. קום, וועסט מיר העלפען אויסקלייבען א דרעם.
— „אי דאָנ'ט פיל לאיק“... — וויל ניט געהן די עלטערע טאכטער.

ווערט שווער דער מוטער אויפ'ן הארצען, און זי נעמט זיך
שוין בעמען :

— קום, איך וועל אָהן דיר ניט געהן.

ענדליך וויליגט איין די עלטערע טאָכטער, און ביידע טעכטער
פאַרען ארויס מיט דער מוטער צו העלפען איהר קויפען א דרעם.
די מאמע פיהלט זיך מוטערליך באפרידיגט, וואָס ביידע טעכטער
זיינען לעבען איהר. עס איז אזוי אנגענעם דער מאמען, וואָס ביידע
קינדער זיינען לעבען איהר זייט. אָבער ווען גיטעל טראַכט, און
באַלד וועט זי מיט די טעכטער שוין קומען אין סטאָר, און עס וועט
זיך אָנהויבען אן אויסקלייבעניש פון א דרעם פאר איהר, און די
צוויי טעכטער וועלען דאָס זיין די מבינים, ווערט שוין באצייטענע.
דער פרוי שווער אויפ'ן הארצען.

און אַט זיינען די דריי שוין אין א דעפארטמענט סטאָר. אַט איז
מען שוין אין דער אפטיילונג פאר דרעסעס. ניטעל זעהט דרעסעס
פון אלע זייטען, אזעלכע שעהנע דרעסעס, אזעלכע שרייענדיגע קאָ-
לירען. ניטעל פארגעסט זיך אין גאנצען, אז זי איז דאָ מיט איהרע
צוויי טעכטער. דער פרוי פארדרעהט זיך דער קאָפּ, זי פיהלט, אז
אין פנים ווערט איהר הייס. זי לאָזט איבער הינטער זיך ביידע
טעכטער, לויפט האסטיג אין דער ריכטונג, וואו עס זיינען אויס-
געהאנגען די שעהנע דרעסעס.

— „מאמע, וועהר אַר יו גאָאינג?“ (וואוהין געהסטו מאמע)
— שטעלט איהר אָפּ די עלטערע טאָכטער און קוקט איהר גלייך
אין די אויגען אריין מיט אזא פאָרוואורף — „וועהר אַר יו גאָאינג,
מאמא?“

— וואָס איז ? — פאַלט איין דער מאמען אין הארצען.

— זעהסט דען ניט ? — ווערט די עלטערע טאָכטער עפעס
אזוי בלוטיגערנסט, עפעס אזוי ווי דאָ וואָלט זיך געהאַנדעלט ווע-
גען א פראַגע פון לעבען און טויט — זעהסטו דען ניט, אז דאָס
זיינען „מיס“ דרעסעס ? (קליידלאך פאר מיידלאך) וואוהין קריכ-
סטו ?

— „דהער, מאמע“ — מישט זיך אויך אריין די אינגערע —
דהער, אויפ'ן צווייטען זייט זיינען די נע דרעסעס. „קאם טו
דהי אָדהער סאָיד.“

שוין ! דערפיהלט זיך שוין די אַרעמע ניטעל ווי אן אָפגעקוי-

לעמען דער גאנצער יום־טוב איז איהר שוין באצייטענס פארשטערט.
איצט געהען שוין די טעכטער פאראויס צו צייגען איהר, וואוהין זי
דארף געהן, און זי געהט שוין נאך די טעכטער, אבער אָהן א ווילען,
אָהן א נשמה.

הויבט אָן די מאַמע צו מעסטען דרעסעס. אָבער דאָס זיינען
ניט די דרעסעס, צו וועלכע גיטעל'ס האַרץ ציהט. און טאָמער מאכט
זיך שוין יע עפעס א דרעס, וואָס עס געפעלט כאַטש אביסעל דער
מוטער, געפעלט עס ניט די טעכטער.

— צו שרייענד... — קרימט זיך די עלטערע טאָכטער.

— „איט איז'נט פאָר יו, מאַטהער דיער“ (ס'איז ניט פאר דיר
מאַמע) — רעדט די אינגערע. גיטעל פיהלט זיך הייס און קאלט.
זי קויפט זיך א דרעס, אָבער קיין הנאה פון איהר דרעס האָט זי
שוין ניט.

עס טרעפט אמאָל, אז גיטעל דערצעהלט איהרע טעכטער נאָר
קיין מעשיות ניט, און געהט איינע אליין זיך קויפען א דרעס.
קומט דאָס אבער אויך ארויס ניט אזוי פויגעלדיג. איידער זי קומט
נאָך אין סטאָר אריין, ווערט זי פארפויניגט פון געוויסענסביסע,
טאָקע דערפאר, ווייל זי האָט די קינדער ניט דערצעהלט, אז זי
געהט זיך קויפען א דרעס. ווען זי געהט אריין אין סטאָר, פיהלט
זי זיך עפעס נאָר ווי זי וואָלט איהרע אייגענע קינדער בא'גנב'עט,
און איהר שמחה איז שוין באצייטענס פארשטערט. און אָט איז
שוין גיטעל אין דער דרעס־אַפטיילונג, איז זי דאָך שוין דאָ אָהן די
טעכטער, איז זי א פרייער קאָזיק. לויפט זי טאָקע ווייטער אהין,
וואו עס זיינען אויסגעהאנגען די דרעסעס פאר מיידלאך. קומט צו
א „סיילסליידי“, קוקט איהר גלייך אין די אויגען אריין :

— „אַר יו לוקינג פאָר עי דרעס, ליידי“ ?

— יעס — ענטפערט גיטעל, און זי שעהמט זיך דער סוילס

ליידי גלייך אין די אויגען צו קוקען.

— „פאָר יורסעלף, ליידי“ ? (פאָר אייך אליין).

— „יעס, פאָר מאַיסעלף“.

— „אַן דהי אָדהער סאיד, ליידי“ (אויף דער צווייטער זייט

ליידי) — קלינגען אָפּ אזעלכע קאלטע, אזעלכע שווערע ווערטער.

אוי, פרעגט שוין ניט, ווי אזוי גיטעל דערפיהלט זיך... עפעס נאָר

ווי די ערד וואָלט אונטער איהרע פיס פאָרוונקען געווארען...

גוט און רוהיג איז גיטלען אויפ'ן הארצען, ווען עס גיט זיך
איהר איין צו פועל'ן ביי איהר מאן, אז ער זאל מיט איהר געהן
אָנקוקען פאר איהר א דרעם. גיטעל'ס מאן וויל שוין דוקא, אז זיין
פרוי זאל קויפען זיך א דרעם א וואָס מעהר יוגענדליכע, א וואָס
מעהר שרייענדע. גיטעל'ס מאן וויל נאָר, אז זיין פרוי זאל זיך
אָנטאָן אזוי, אז זי זאל אויסקוקען וואָס אינגער, וואָס מעהר מי-
דעלש. ווען גיטעל קומט אריין מיט איהר מאן אין א סטאָר צו
קויפען א דרעם, צייגט ער איהר אָן אויף אזעלכע דרעסעס, וואָס
גיטעל מוז איהם שוין אָפהאַלטען און צו איהם זאָגען :

— משוגענער, אָט אזא דרעם זאל איך זיך אָנטאָן ?

— פאַרוואָס גיט ?

— ס'איז דאָך פאַר א יונגער מיידעל !

— נעווער מאַינד פאַר א יונגער מיידעל ! — באַשטעהט
גיטעל'ס מאן אויף זיינס — עס איז אַלרייט, מעסט אָן, איך גלייך
עס.

גיטעל איז אין איהר פיגור גיט קיין געוויקסיגע און גיט קיין
דיקע. מאַכט זי א שפּאַס מיט איהר מאן און מעסט אויף זיך אָן א
דרעסקע, וואָס פאַסט זיך נאָר פאַר א יונגער מיידעל. דעם מאן איז
דאָס טאַקע שטאַרק געפעלען, ער ווערט אזוי ענטזיקט פון זיין גיט
לען, אז ער איז גרייט אין סטאָר פאַר אלעמען אין די אויגען כאַטש
נעמען קושען איהר. אָבער, נאָך אלעמען, וועט דאָך גיטעל גיט
אָנטאָן א דרעסקע, וואָס א האַי-סקול-מיידעל דאַרף טראָגען. לאַכט
זי פון איהר מאן, אָבער דער לאַכען איז אזא פאַרגעניגענדיגער.
פון דעם לאַכען איז גיטלען אזוי גוט אויפ'ן האַרצען. גיטעל קלייבט
אויס א דרעם, וואָס געפעלט אי איהר אַליין, אי איהר מאן. זיינען
אָבער דערביי דאָ אַנדערע שוועריגקייטען, אַנדערע אומבאקוועמ-
ליכקייטען : אין א דעפארטמענט סטאָר וויל סעם גיט געהן מיט זיין
פרוי. עס איז פאַר איהם א צו שווערער ענין, און פון אזא מין
עסק זאָגט ער זיך אלעמאָל אָפּ. מוז גיטעל שוין געהן אין א סטאָר
ערגעצוואו אין דער נאָהענטער נאַכבאַרשאַפט, און דאָס אַליין איז
שוין גיטלען גיט איבעריגס צום האַרצען. ווייטער האָט גיטעל גלאַט
פיינט צו קויפען איהר סחורה אין דער ערשטער סטאָר, וואו זי
קומט אריין. עס מעג איהר אפילו געפעלען זיין, וועט זי זיך אָבער

פיהלען ניט באפרידיגט, וואו זי זאָל ניט ארומגעהן איבער עטליכע סטאָרס. און ווען זי געהט אריין אין א סטאָר צוזאמען מיט איהר מאן, וועט ער שוין פון סטאָר ניט ארויסגעהן ביז מען וועט ניט קויפען א דרעם. ווען גיטעל איז אליין אין א סטאָר, האָט זי נאָר-ניט פיינט צו דינגען זיך און נאָר ארויסקוקען אויף מציאות. אבער איהר מאן דערלאָזט ניט צו דעם. געפעלט איהם נאָר די דרעם, וואָס זיין גיטעל טוט אָן, איז וויפיל מען טוט נאָר א בעט, לייגט ער שוין די האַנט אין קעשענע און ער איז שוין גרייט מיט די פאָר דאלאר. און גיטעל ווייסט שוין, אז ווען דער מאן איהרער געהט מיט איהר קויפען א דרעם, וועט דאָס איהר טייער קאָסטען.

* * *

און ווען נאָר גיטעל דארף זיך קויפען א דרעם, געהט זי ארום אן אומרוהיגע, א צוטראַגענע, און מען קען זעהן, אז ביי דער פרוי האָבען זיך אוועקגעלייגט שווערע שטיינער אויפ'ן האַרצען.

א פארטרעכטער איד

זיצט א איד אין פראנטרום ביים פענסטער און קוקט אין א ספר אריין. אין דעם ספר, וואָס דער איד לייענט, שילדערט זיך דער טיפער, ווייטער אָפּגרונד, וואָס ליגט צווישען דעם אידישען איינ-וואַנדערער אין אמעריקא, צווישען דעם אידען, וואָס בלייבט אין דער פרעמדער מדינה אן אייביגער אימיגראנט, און זיינע אמערי-קאנער-געבאָרענע קינדער, וועלכע זיינען שוין ניט קיין אימיגראנט-טען, אָבער גאנץ ווייט פון צו זיין אמת'ע אמעריקאנער; קינדער, וועלכע הענגען מיט זייערע באגריפען, מיט זייערע נשמות צווישען הימעל און ערד.

פארטרעכט זיך א איד, וועלכער איז אליין אן אימיגראנט אין אמעריקע, פארטרעכט זיך א איד וועגען זיינע אייגענע קינדער, וועלכע זיינען דאָ שוין אין דער נייער וועלט געבאָרען געווארען, דאָ ערצויגען געווארען, דאָ אויסגעוואקסען; קינדער, וועלכע ריידען ניט קיין אידיש, וועמען זייער טאטע-מאמעס לשון איז פרעמד; קינדער, וועלכע זיינען ניט קיין גרינע אין אמעריקע, אָבער אויך ניט קיין אמת'ע אמעריקאנער; קינדער, וועלכע זיינען עפעס ניט קיין אידען און ניט קיין גוים. טראַכט זיך דער איד וועגען זיינע אייגענע קינדער, און ווען ביי א אידען צושפילען זיך די מחשבות, קריגען זיי שטארקע פליגלען און ס'פליען אוועק דעם אידענ'ס גע-דאַנקען אין זיין ווייטער היים, אין די אַמאָליגע, אַמאָליגע צייטען, ווען ער איז נאָך אליין א קינד געווען, און פון דער ווייטער פאר-גאַנגענהייט מאכען א שפאַציר דעם אידענ'ס מחשבות אין דער וויי-טער צוקונפט אריין, ווען זיינע קינדער וועלען שוין אליין זיין טאטעס און מאמעס, און עס וועט אויסוואקסען נאָך א נייער דור. און פון דעם נייעם דור וועט קומען נאָך א דור... און דער פאר-טראַכטער איד עסט זיך איין מיט זיינע געדאַנקען-בליקען אין דער ווייטער צוקונפט. איהם ווילט זיך זעהן ווי אזוי עס וועלען אויס-קוקען, וואָס פאר א פנים עס וועלען האָבען זיינע קינד-קינדער. און עס דאַכט זיך דעם אידען, אז ער זעהט טאקע דעם פנים פון דעם

צווייטען, דריטען און ווייטערע, ווייטערע דורות. און וואָס ווייטער
דער איד קוקט אין דער צוקונפט אריין, ווערט איהם אויף זיין
האַרצען אלץ ווייטער.

און א איד ווערט מיער, פון זיינע אייגענע מחשבות ווערט
ער מיער. וויל זיך אָפרוהען א איד, קוקט ער דורכ'ן פענסטער, קוקט
ער אין דרויסען ארויס.

אנטקעגען, איבער'ן גאס, איז דאָ א קליינער פארקעל. דרויסען
איז שוין שפעטער הערבסט. די גראָז אין פארק איז פארגעלט און
פאַרטריקענט, און אין א סך ערטער אין גאַנצען באַוואָרפען און
פאַרדעקט מיט פאַרדאַרטע, פאַרטריקענטע, פארגעלטע בלעטער,
ארונטערנעפאלענע פון די ארומיגע בוימער. דער הימעל איז בלייב-
שווער און האָפנונגסלאָז פאַרוואַלקענט. ס'איז ווינט. יאָגט ארום
דער ווינט איבער'ן פארק די טויטע, פארגעלטע בלעטער, יאָגט
ארום, שליידערט ארום ביין, אומבארמהערציג, און לאָזט ניט רוהען
די טויטע בלעטער. שלעכט און בייז זיינען די קאלטע הערבסט-
ווינטען.

זיצט א איד ביים פענסטער, קוקט דרויסען ארויס, קוקט אויף
דעם אנטקעגענדיגען פארק. פאלט דעם אידענ'ס בליק אויף אן
אַלטען, אלטען בוים, א הויכען, א מעכטיגען דעמב. און עס טראכט
זיך שוין ווייטער דעם אידען. מאָדנע געדאַנקען שפארען זיך איהם
אין קאָפּ אריין, און דער איד בלייבט אזוי זיצען א פארלאָרענער, א
פאַרנעסענער אין זיינע מחשבות.

איז א איד ניט אליין אין דער היים. א ווייב האָט ער, און די
ווייב איז אויך דאָ. זעהט די ווייב, אז איהר מאַן זיצט א טיף-
פאַרטראכטער. און ווען א ווייב זעהט, אז איהר מאַן איז פאַר-
טראַכט, ווילט זיך איהר ווייסען, וועגען וואָס ער טראַכט. געהט צו
די ווייב צו איהר טיף פאַרטראַכטען מאַן און שלאָגט איבער זיינע
מחשבות.

- וואָס איז, וואָס עפעס אזוי פאַרטראַכט ?
- האָ ? — טוט זיך דער איד א כאַפּ ? — האָ, וואָס ?
- וואָס עפעס אזוי פאַרטראַכט ? — קוקט אָן די ווייב איהר
מאַן מיט א גוטמוטיגען שמיכעל.
- אזוי זיך פאַרטראַכט.
- דייןע שיפען אונטערגענאַנגען ? — פרענט גוטמוטיג,
שפאַסיג די ווייב.

— ניין. ניט מיינע שיפען, נאָר די שיפען פון אונזערע קור-
מענדע דורות וועלען אונטערגעהן. און ווען זיי וואָלטען אונטער-
געהן, וואָלט נאָך ניט געווען אזא אומגליק... אונטערגעגאנגען און א
סוף... ארונטער צום דעם, און אן ענדע. זיי וועלען אבער אין גאנצען
ניט אונטערגעהן. צובראָכענע, צושטאַכענע וועלען זיי בלויז ארומ-
טרייבען זיך איבער אלע ווייטע ימים, געטריבען און געוואָרפען ווע-
רען פון אלערליי בייזע ווינטען, און צו קיין ברעג וועלען זיי קיינ-
מאָל ניט צוקומען. דאָס איז א סך ערגער ווי אונטערגעהן.

— וואָס רעדסטו? — פרעגט אומרוהיג דעם מאנ'ס ווייב.
— קום נאָר אהער — רופט דער מאן זיין ווייב געהנטער צו
זיך.

— נו, יע, וואָס איז? — קומט צו די ווייב געהנטער צו איהר
מאן.

— זעהסט דעם פארק?

— אודאי זעה איך. איך בין דאָך ניט בלינד.

— זעהסט אָט דעם הויכען, גרויסען, אלטען בוים, מיט די
ווייט צוואוואָרפענע צווייגען און צווייגעלאך?

— איך זעה. נו, איז וואָס?

— זעה, ווי שטארק, ווי דיק, ווי פעסט, ווי קרעפטיג דעם
„סטעמפּ“, דער עצם בוים איז, ווי איינגעפונדעוועט דער וואָרצעל
איז, ניט אזוי לייכט צו ריהרען פון אָרט. דער שטאַרקסטער שטורם-
ווינט וועט איהם פון אָרט ניט א ריהר טאָן.

— נו, א דעמבאָווער בוים איז שטארק. ס'איז עפעס א נייעס?

— קוק ווייטער, קוק אביסעל העכער... די צווייגען... אויך
שטאַרק קרעפטיג, קענען אויסהאלטען שטורעמס און ווינטען.

— נו, יע, נו, איז וואָס? — ווערט די ווייב שוין אביסעל
אומגעדולדיג.

און דער איד רעדט ווייטער:

— העכער געהען שוין דינע צווייגען...

— ווי דער שטייגער איז — מישט זיך מיט א וואָרט אריין
די ווייב.

און דער איד רעדט ווייטער, רעדט האַלב־פאַרטראַכט, רעדט
האַלב־פאַר'חלום'ט:

— נאָך העכער זיינען די צווייגען נאָך דינער, נאָך העכער,

ווייטער און ווייטער פון דעם עצם בוים, פון דעם וואָרצעל, געהען דינער און שוואכער די צווייגעלאך, און נאָר אין דער הויך, קוק זיך נאָר צו: אזעלכע דיניסקע צווייגעלאך... האָבען קיין קראפט, קיין ממשות, קיין באשטימטען פנים. מען קען ניט וויסען, אויב זיי זיינען צווייגעלאך פון א דעמב, אדער פון עפעס אן אנדער סאָרט בוים. קוק זיך צו: דרויסען איז א גאנץ שוואכער ווינט, און זעה, ווי ער טרייסעלט די דינע, שוואכע צווייגעלאך. זעה, ווי זיי וואָר-פען זיך, ווי זיי ציטערען צווישען ערד און הימעל, עפעס אזוי ווי זיי וואָלטען וועלען אָן עפעס אַנכאַפּען זיך, צו עפעס צוטויליען זיך. נאָר ס'איז ניטאָ צו וואָס, ניטאָ צו וועמען... אזוי ווייט פון דעם עצם וואָרצעל, אזוי ווייט פון דעם עצם בוים...

— און צו וואָס דאַרף איך דאָס אלץ וויסען? — שלאָנט איך בער די ווייב איהר מאנ'ס חלום'ען.

אַבער דער מאן רעדט ווייטער:

— דו געדענקסט דיין טאַטען, מיין טאַטען?

— אודאי געדענק איך. שוין ביידע אונז צו לאַנגע יאָהר.

— מיין זיידען, דיין זיידען געדענקסטו?

— ווי דורך א חלום. אַבער איך געדענק.

— געווען אמת'ע אידען, געהאט א פעסטען גלויבען, א פעס-טען וואָרצעל—רעדט ווייטער דער איד, האַלב־פאַרטראַכט, האַלב־פאַר'חלום'ט—זיי האָבען געוואוסט, ווער און וואָס זיי זיינען, און קיין שטורעם האָט זיי ניט געקענט איינברעכען, אזוי ווי אָט דער עצם וואָרצעל פון דעם געזונטען דעמב, אָט אזוי ווי דער „סטוואָל“, דער עצם בוים... איך, דו, זייערע קינדער, זיינען שוין די צווייגען, שוין ניט קיין פעסטע אידען, געפרוואוט שוין אפרייסען זיך פון דעם עצם בוים, אַבער ניט אָפּגעריסען געוואָרען. איז מען ניט פרום... איז מען ניט אירדישלאך רעליגיעז... אַבער מיר ווייסען דאך, ווער מיר זיינען. און ווען עס ברעכען אויס ביזע ווינטען גיט אונז כחות דער עצם-וואָרצעל, דער עצם-בוים. אונזערע קינדער זיינען שוין אַבער נאָך דינערע צווייגען, שוין שוואַכערע. עס איז שוין שווער-לאך זייער ריכטיגען פנים צו דערקענען. קומט א ווינט, ציטערען זיי, אַבער זיי בויגען זיך נאָך צום וואָרצעל צו. אין א נויט וועלען זיי נאָך ציהען זייערע כחות פון דעם עצם-בוים. און עס וועט קומען נאָך א דור און נאָך א דור. דינערע, שוואַכערע צווייגעלאך, אלץ

וועניגער און וועניגער פון אן אייגענעם פנים, אלץ וועניגער איי-
גענער געשטאלט. און עס וועט קומען א דור, א שוואַכניקער
"דור/עלע", אזוי ווי די גאָר-גאָר דינע צווייגעלאך. יענע וועלען
שוין ניט וויסען וואָס און ווער זיי זיינען. זיי וועלען זיין גאָר אין
נאנצען אָהן א פנים, אָהן א געשטאלט. דער קלענסטער ווינטעל
וועט זיי ברעכען און וואַרפען און שלידערען אין אלע זייטען. און
אזוי ווי אָט די צווייגעלאך פון דעם שטארקען דוב, די ווייטע
צווייגעלאך, די פארוואַרפענסטע, וועלען זיי ציטערען צווישען הי-
מעל און ערד. זיי וועלען וועלען צו עפעס זיך צוטוליען, אפשר צו
די ארומיגע, פרעמדע בוימער. אָבער ווען זיי וועלען זיך אָפּרייסען,
וועלען זיי צו א צווייטען בויים ניט קענען צואוואַקסען.

איצט ווייסטו וואָס מען דאַרף טאָן :

— וואָס ?

— דאַרף מען געבען קינדער אזא ערציהונג, אז זיי זאָלען
וויסען ווער זיי זיינען. זיי זאָלען וויסען, אז זיי זיינען אידען. זיי
זאָלען ליבען זייער פאָלק. זיין שטאַלץ מיט זייער „היסטאָריע“.
— צו מיינע שונאים'ס קעפּ! האָט די ווייב לענגער ניט גע-
קענט אויסהאַלטען איהר מאַנ'ס ריידען, און אָנקוקענדיג איהר
מאַן עפעס אזוי ווי מען קוקט אָן א שטיקעל משוגענעם, האָט זי
צוגעגעבען :

— א מענש זאָל האָבען אזעלכע מאָדנע געדאַנקען.

פֿאַרטאַנצט דעם כּוּתל מערבֿי

אַט איז פֿאַר אייך די פֿאַמיליע ציטראָן. עס איז א נאַנץ גע-
וועהנליכע אידישע פֿאַמיליע אין ניו־יאָרק : א פֿאַטער, א מוטער —
עמיגרירט אהער אין דער נייער וועלט פֿון דעם אלטען רוסלאַנד.
צוויי קינדער, אמעריקאַנער געבאָרענע, און צום רומעל, איז דאָ
אויך א באָרדער, ציטראָנ'ס אן אינגערער ברודער, א פֿאַרעל-
טערטער בחור. און אַט איז פֿאַר אייך די פֿאַמיליע ציטראָן, א
גאַנץ קליינע פֿאַמיליע, דאכט זיך, אינגאַנצען פינף פרשוין. נאָר די
פינף מענשען זיינען איינגעטיילט אין פֿיר באַזונדערע וועלטען. א
גאַנץ געוועהנליכע אידישע ניו־יאָרקער פֿאַמיליע און עס איז א
דור־הפֿלגה.

ציטראָן, א איד אין די פֿערציגער, א פֿאַרבער ביי זיין ארבייט,
פֿאַרמאָגט א וואַרימע, צאַרטע אידישע נשמה. ער איז א סאָציאַל-
ליסט, געבראכט זיינע אידעאלען אהער נאָך פֿון דערהיים. געקור-
מען אהער נאָך א יונגער בחור'ס... שוין אין דער היים גע-
זעסען אין טורמע פֿאַר זיינע פֿרייע אידעען, קוים מיט'ן לעבען
געראַטעוועט זיך. געלאָפען נאָך אמעריקע. דאָ פֿאַרקאכט געווען אין
דער ארבייטער־באוועגונג, אָבער טאַקע דאָ, אין דעם פֿרעמדען לאַנד,
האָט אין דעם יונגען גרינעם אימיגראַנט גענומען דער איד ריידען.
עפעס האָט זיך א מענש דערפֿיהלט אָפּגעריסען פֿון א היים, פֿון א
פֿאַלקס... אן עלענדקייט האָט געשטיקט אויף דער נשמה. די היימישע
אידעאלען און טרוימען האָבען איהם פֿאַר עפעס ניט אינגאַנצען
באַפֿרידיגט די נשמה דאָ אין דער פֿרעמדער וועלט, און ציטראָן,
איז געוואָרען א ציוניסט. איז פֿאַראַינטערעסירט געוואָרען אין
דער ציוניסטישער באַוועגונג, און ער איז א הייסער געטרייער פּוּעל־
ציוניסט געוואָרען. אַט האָט איהר פֿאַר זיך איין וועלטעל. א מענש
זיצט אין א טענעמענט־הויז אין די בראַנס און טרוימט וועגען א
סאָציאַליסטישער אָרער אידישער היים, ערגעץ־וואו אין פֿאַלעס-
טינע... דיר־הגעלט צאָלט ער טאַקע אין ניו־יאָרק, נאָר די נשמה
זיינע איז נאָר אין אן אנדער היים, אין א היים פֿון חלוצים.

רבקה, ציטראַנ'ס פרוי, קומט מיט איהר מאן פון איין שטעטל, א אידיש-רוסישע אינטעליגענטקע, האָט זי אָנגעלעזען זיך מיט דער רוסישער ליטעראַטור, אָנגעזאפט זיך מיט די רוסישע אידעאַלען, געקומען אלס יונגע מיידעל אהער אין אמעריקע. שוין באלד פינה און צוואנציג יאָר דאָ. אָבער די היים איז רוסלאַנד פארבליבען... עס לעבט זיך דער פרוי שווערליך אין דעם גאָלדענעם לאַנד, ווייל דער מאן איז אן ארבייטער, אן אָרימאָן. און רבקה, זיין פרוי, לעבט זיך ניט איבעריגס לייכט אין אמעריקע. קינדער, דאגות, נויט, רענט, לענדל־אָרדס, דאקטוירים. און אזוי געהן אוועק די טעג און די יאָהר־רען. זי איז ניט אריינגעטאָן אין קיין באוועגונג. ניטאָ קיין צייט דערפאר. רבקה'ס יאָהרען ווערען פארשוואונדען אין שטוב, לעבען די קינדער, לעבען מאָן. אָבער אמאָל, ווען עס איז דאָ א פרייע מינוט, חלום'ט זיך און טראכט זיך און בענקט זיך נאָך דער היים, נאָך רוסלאַנד, און אין אזעלכע פרייע מינוטען זינגט זי רוסישע „פיעס־ניעס“. נעמט פלוצלונג ריידען רוסיש. איהר הייליגקייט איז רוס־לאַנד פארבליבען. איהר וועלטלעך איז רוסלאַנד. זי שרייט ניט וועגען איהר וועלטלעך, זי אגיטירט ניט, זי פריידיגט ניט. שטיל פאר זיך חלום'ט זי איהרע חלומות, מיט א שטילען אָבער טיפען בענקען שמאכט איהר נשמה אין דער ווייטער פאָרגאַנגענהייט, ווייט־ווייט אויף דעם צווייטען זייט ים איז דאָ א לאַנד, איז דאָ א שטאָט, וואו זי איז אמאָל יונג געווען... דאָרט איז איהר וועלטלעך.

און אָט זיינען די צוויי קינדער, אמעריקאנער געבאָרענע קינדער: פּלאָרענס, א מיידעל פון א יאָהר צוואנציג, און סעם, א בחור'ל פון א יאָהר צוויי־און־צוואנציג. אמעריקאנער געבאָרענע קינדער. זיי ווייסען ניט, ווייסען גאָר ניט, ניט וועגען טאַטענ'ס וועלט, ניט וועגען דער מאַמע'ס וועלט — „פּאַלעסטיין“, „ראַשאַ“. עס זיינען פרעמדע ווערטער פאר זיי, כמעט ווי שפּאַסיגע ווערטער... שוועסטער און ברודער האָבען שוין צוויי מאָל אוועק־געלאָזען זיך „האַיקען“ פאר הונדערטער און הונדערטער מיליען ווייט, און געקומען זיינען זיי ענטציקטע פון זייער שעהנעם לאַנד. אמעריקע איז זייער היים, אמעריקע איז ביי זיי ניט קיין אידעאַל, ניט קיין חלום. אזוי ווי בא מענשען איז ניט קיין אידעאַל די לופט וואָס זיי אָטעמען, די שפּיז וואָס זיי עסען. זיי זיינען דאָ געבאָרען געוואָרען, דאָ ערצויגען געוואָרען און עס איז ניטאָ וועגען וואָס צו

חלום'ען. אָבער זיי האָבען זייער אייגענארטיגען לעבען, זייערע פאַרוויילונגען, זייערע לידער, זייער אייגען וועלטעל.

און אָט איז דער באַרדער, ציטראַנ'ס אינגערער ברודער. דער איז א מענש עפעס גאָר אָהן א וועלט. א באלעזענער יונגערמאן, א רוהיגער, א וויציגער. געווען אמאָל, אין זיינע „נאַרישע“ אינגערע יאָהרען, א פאַרברענטער אנארכיסט. אוועק-געמאכט אויף אלץ מיט דער האַנט. עס האָט געברענט אמאָל אין דער נשמה א פייערל. ווער ווייסט וועלכע אומשטענדען, וועלכע פאַסירונגען האָבען אָט דעם פייערל אויסגעלאָשען! נאָר עס ברענט ניט מעהר דאָס פייערל. א פוסטע נשמה פאַרליבען. ער לאַכט אָפּ פון אלעמען און פון אלץ. אמאָל איז ער אין זיין אָפּלאַ-כען קלוג, אמאָל איינפאך ביטער און גיפטיג, אבער עס איז ניטאָ פאַר איהם קיין הייליגקייט. ער פאַרלאַכט אלץ און אלעמען. א ציני-קר איז דער באַרדער. ער רעדט אידיש, ער לעזט רוסיש, דייטש, ענגליש. אָבער אלע לשונות זיינען פאַר איהם גלייך. אידיש האָט ער ליבער, דערפאַר ווייל אויף אידיש גיט זיך איהם אמבעסטען איין זיין אָפּלאַכען און אויסלאַכען פון אלץ און פון יעדען. ער איז א מענש אָהן א חלום, אָהן א וועלטעל... אָבער אָט דאָס „אָהן א וועל-טעל“ איז דאָך זיין אייגענארטיגע וועלטעלע...

און אָט האָט איהר א אידיש געזינדעל אין אמעריקע. מען באַוואוינט פיר חדרים, און עס זיינען דאָ פיר באַזונדערע וועלטען. די וועלטען שטויסען זיך איינס אָן צווייטען. מען איז אזוי נאָהענט און דאָך אזוי ווייט. אָפּגרונדען, טיפע אָפּגרונדען ליגען אויסגע-שפּרייט צווישען אָט די פאַרשידענע וועלטעלאַך — און עס איז א גאַנץ געוועהנליכע פאַמיליע אין אמעריקע.

* * *

— רבקה'לע, — האָט ציטראַן באַמערקט צו זיין פרוי — וואָס פאַר א „דעיט“ (דאָטום) האָבען מיר היינט?
— וואָס פאַר א דעיט? — האָט רבקה האַלב פאַרטראַכט איבערגערעדט איהר מאַנ'ס פּראַגע. א וויילע געטראַכט, דערמאָנט זיך אָן עטוואָס און געענטפערט:

— היינט איז דער דריי-און-צוואַנציגסטער.
— איז טאקע גוט, — איז ציטראַן צופרידען געווען.
— וואָס איז?

— אויב עס איז דער דריי-און-צוואנציגסטער, וועט דאָך רענט זיין ערשט די נעקסטע וואָך, — האָט ציטראָן גערעדט מיט א לייכ-טען האַרצען.

— אַנטקעגען וואָס איז דאָס פּלוצלונג ?

— וועלען מיר קענען היינטיגע וואָך ספּענדען עטליכע דאלאַר,

— האָט ציטראָן אָפּגעאַטעמט זיך.

— אויף וואָס ספּענדען ?

— מיר האָבען דאָך היינטיגען שבת דעם באַנקעט.

— וואָס פאַר א באַנקעט ? — האָט רבקה געפרעגט.

— פון די פּועלי ציון.

— שבת ? — האָט רבקה איבערגעפרעגט.

— געוויס שבת.

— מיר האָבען, דאַכט זיך, צוויי טיקעטס, — האָט רבקה

באַמערקט.

— געוויס האָבען מיר.

— האָסט נאָך ניט באַצאָלט פאַר די טיקעטס ?

— באַצאָלט, אודאי באַצאָלט.

— אויף וואָס-זשע וועסטו דארפּען ספּענדען עטליכע דאלאַר?

— האָט רבקה געפרעגט שוין ניט מיט אזא לייכטען האַרצען.

— מען וועט מוזען געבען...

— אויף וואָס געבען ?

— עס איז א „דראַיוו“... מען רעכענט אויף דעם באַנקעט

מאַכען א סך געלד... מיר וועלען אויך מוזען עפעס געבען.

— וויפּיל ?

— וועלל, איך רעכען —

ציטראָן האָט אָנגעקוקט זיין פּרוי'ס זעהר ערנסטען געזיכט

און דעררעדט מיט ניט קיין איבעריגער פּעסטקייט :

— וועלל... צעהן דאלאַר וועט מען מוזען געבען.

— צעהן דאלאַר ? — האָט רבקה אומרוהיג איבערגעפרעגט.

— נו, וואָס איז צעהן דאלאַר ? נאָרנישט ! אנדערע מענשען

וועלען געבען מעהר, א סך מעהר. מען קען דאָך ניט געבען וועניג

נער, רבקה'לע. עס איז דאָך א „דראַיוו“, און פאַר אזא הייליגער

זאך.

רבקה האָט נאָרניט געזאָגט דאנעגען, נאָר אויפ'ן האַרצען האָט

זיך איהר א וועהטאָג געקייקעלט.

— צעהן דאלאר !

און מען איז אזוי אָרים. די לעצטע צייטען איז אזוי וועניג ארבייט. עס קומט אויס צו לעבען אזוי אויסגערעכענט מיט'ן סענט.

און דאָ רייסט מען אָפּ צעהן דאלאר !

קייסעלט זיך א פארדרום אזוי ווי א שווערער שאַרפער שטיין איבער רבקה'ס האַרצען, נאָר זי זאָגט נאָרניט. זי האָט ליב איהר מאַן, איהר אָרענטליכען מאַן. זיין וועלטעל איז איהר פרעמד, נאָר אין נאנצען פרעמד. נאָר זי לעגט כבוד פאר איהר מאַנ'ס חלומות. זי ווייס, אז ער איז אזא ערנסטער, אזא אָרענטליכער מענש... אבער צעהן דאלאר! עס איז פאר איהר אן אמת'ע גזרה, נאָר זי פראַטעס־טירט ניט. בלויז דאָס האַרץ האָט איהר פאַרקלעמט, און שווייגענדיג געהט זי אוועק אין קיך און נעמט אויסוואַשען אין וואַשטאָב עטליכע שטיקלאך וועש.

אויך אין ציטראָנ'ס האַרצען האָט זיך א שווערקיט אוועק געלעגט. ער האָט, קאַרבלייבענדיג אויף זיין אָרט, אין קיך אריינגעקוקט, וואו די פארשוויגענע רבקה איז געשטאנען איר בערגעבויגען איבער א וואַש־ברעטעל און וועש געוואַשען — און איהם איז נאָך שווערער געוואָרען אויפ'ן האַרצען. ער האָט גוט פאַרשטאַנען רבקה'ס פארדרום — צעהן דאלאר ! ער האָט אָנגע־קוקט זיין פרוי'ס פראָפיל, איהר איבערגעבויגענעם קערפער. וואַשט וועש. באַגייט זיך מיט שווייס, ווען ער געהט אוועקגעבען צעהן דאָלער. און די שווערקיט פונ'ם האַרצען האָט זיך געריסען צום האַלז...

אָבער ציטראָן פאַרמאָגט זיין הייליגקייט, זיין חלום... דאָס איז דאָך זיין גאַנצע וועלטעל. דאָס איז דאָך זיין גאַנצער וועזען. דאָס איז דאָך ער אליין... און ציטראָן האָט אָפּגעקערט זיין פנים, זיינע אויגען פון קיך, פון זיין פרוי וועמען ער האָט אזוי ליב געהאַט, אויף וועמען זיין האַרץ האָט אזוי וועה געטאָן.

* * *

מיט צוויי טעג שפעטער, פריהמאָרגענס, ווען פלאָרענס און סעם האָבען זיך געקליבען אין זייערע קאַלעדזשעס געהן, איז פלאָרענס צוגעגאַנגען צום בופעי, אין דאָינינג־רום, געעפענט דעם שופ־לאָך, וואו די מאמע פלעגט אלעמאָל האַלטען איהר לעדערנעם פאַ־עטבוך; געעפענט דעם פאַקעטבוך און אריינגעקוקט. נעכטען האָט

דער טאטע געבראכט זיין „פעידע“, זיינען אין דער מאמע'ס פא-
קעטבוק אסיגנאציעס געלעגען, און אויף דער מיידעל'ס געזיכט
האָט זיך געצייגט א צופרידענקייט. דער טאטע איז שוין אוועק
צו דער ארבייט, בלויז די מאמע איז אין שטוב געווען. און ווען די
מאמע האָט געזעהן וואָס פלאָרענס טוט, האָט זי געפרעגט:

— וואָס איז, פלאָרענס?

— „אי וואָנט מאָני“ (איך וויל געלד) — האָט פלאָרענס
געענטפערט אויף איהר שטייגער.

— איך האָב דאָך דיר שוין געגעבען דיין „עלאוענס“, אויף
וואָס-זשע דארפסטו מאָני — האָט רבקה געפרעגט.

— מיר האָבען דאָך א „דענס סאטורדעי נאָיט“ (א טאָג
שבת נאַכט).

— וואָס פאר א דענס? — האָט די מוטער אומשולדיג אָנגע-
קוקט איהר טאָכטער.

— איך האָב דאָך דיר נאָך מיט צוויי וואָכען צוריק געזאָגט
וועגען דעם דענס — האָט פלאָרענס אָנגעקוקט איהר מוטער מיט
פאָרוואורף — האָסט שוין פאָרגעסען?

— אז זי פאָרגעסט אלעמאָל! — האָט סעם אויסגעדרוקט
סימפאטיע מיט זיין שוועסטער.

די מאמע האָט זיך דערמאָנט, און איבערגעפרעגט:

— איז דאָס היינטיגען שבת?

— שור.

— נו, איז אויף וואָס דארפסטו געלט? זאָנסט דאָך, אז א
באָי נעמט דיך אויס: אויף וואָס דארפסטו געלט?

— דו דענקסט, אז איך קען געהן צו א דענס ווי א „סלאַב“!
— האָט פלאָרענס גערעדט צורייצט — איך מוז קויפען „עי פעיר
אָוו סילווער סליפערס, ענד סאָם אָדהער טהינגס“... (טאָגזשיך פון
באזילבערט אויסגעפארבט און אנדערע זאכען).

— און וויפיל דארף עס קאָסטען — האָט די מאמע אומרוהיג
געפרעגט.

— „עבאָוט טען דאלאָרס“.

— און איך מוז אויך האָבען „עט ליסט“ פיר דאָלאָר, — האָט
סעם געלאָזט זיך הערען.

— דו אויך ? — האָט רבקה ניט געקענט צו־זיך קומען פון דער נייער גזרה — אויף וואָס דאַרפסטו געלט ?
 — „וואָט דו יו מין“ ! איך געה דאָך אויך צום דענס !
 האָסט דאָך מיר אליין געזאָגט, אז איך זאָל געהן מיט פּלאַרענס.
 האָסט שוין פאַרנעסען ?
 — איך האָב דיר געזאָגט, ווייל איך האָב ניט געוואוסט, אז א באַי וועט אויסנעמען פּלאַרענס'. ווען א באַי געהט מיט איהר, דאַרפסטו ניט געהן.
 — „וועלל, אַי באַהט אַללרעדי מאַי טיקעט. אַי באַרראָוד.“
 (איך האָב שוין געקויפט מיין טיקעט געבאָרגט).
 פּערצעהן דאלאר האָבען די קינדער ארויסגעשלעפט פון דער מאַמעס פּאַקעטבוך. און עס איז שוין דאָרט זעהר וועניג איבערגעבליבען. מיט אַמאָל האָט זיך רבקה דערמאָנט, אז שבת איז דער באַנקעט, און זי האָט פאַרשטיקט אויסגעשריען :
 — קינדער, איך קען אייך קיין געלט ניט געבען !
 — וואַי, מאַמא ? — האָט פּלאַרענס' געזיכט אויפגעפלאַמט.
 — וואָט דו יו מין ! — האָט זיך סעם דער קאלערזש-בַּחור' אויסגעגליכט, און ביז אַנגעקוקט זיין מוטער.
 — דער טאַטע האָט היינטיגען שבת א באַנקעט, קינדער. עס וועט דאַרפן קאָסטען געלט. מען וועט מוזען געהן.
 — פּאַלעסטיין ענד ראַשע ! — האָט סעם מיט צוויי ווערטער צו גאָרנישט געמאַכט דעם טאַטענס און דער מאַמעס וועלטעלאַך.
 און די קינדער זיינען פון הויז ארויס.
 רבקה איז געבליבען שטעהן ווי א פּאַרנליווערטער.

* * *

שבת איז געקומען. פּלאַרענס און סעם זיינען אוועק צו זייער טאַנץ-אָווענד. ציטראָן און רבקה זיינען אבער אין דער היים פאַר-בליבען. ציטראָן איז צו זיין שמחה ניט געגאַנגען. ס'איז אין הויז קיין געלט ניט פאַרבליבען און מ'האַט ניט געקענט געהן. רבקה האָט געזעהן, אז איהר מאַן פיהלט זיך עפעס אזוי ווי די גאַנצע וועלט האָט זיך פאַר איהם געענדיגט, האָט זי איהם געפרוואוט איינריידען :
 — קום צום באַנקעט. מיר האָבען דאָך טיקעטס. נו, וועט מען ניט געבען קיין געלט, מען איז דאָך ניט געצוואונגען...
 ניין, ניין, — האָט ציטראָן געענטפערט. איך קען דאָס ניט.

ווען מען זעהט ציטרקאָנען, ווייס מען אז ער ניט. איך וועל ניט קענען „ניט געבען“. דער אָרט, וואו מיר וועלען זיצען, וועט מיר בריען און ברענען.

און ציטרקאָן איז אין דער היים פארבליבען.

* * *

און דער באַרדער ? ער האָט פון אלץ געוואוסט. דאכט זיך, אז מען האָט איהם גאַרנישט דערצעהלט וועגען דעם וואָס עס איז אין הויז פאַרגעקומען, נאָר ער האָט געוואוסט, אלץ געוואוסט.

אויף מאַרגען אין דער פריה איז דער באַרדער, מיט א בוך אין האַנט, געגאנגען ערגעצוואו. ווען ער איז שוין געווען ביים טיר האָט ער אַנגעקוקט זיין ברודער, זיין שוועגערין, וועלכע זיינען געזע-סען אין עס-צימער און פרישטיק גענעסען. אַנגעקוקט מיט זיין גער-וועהנליכען שמויכעלע... זיין שטעכיגער בליק האָט זיך אָפגעשטעלט אויף ציטרקאָנען, און ער האָט באַמערקט אזוי איראַניש, אזוי שטער-כיג:

— מיסטער, ירושלים איד, דייע קינדער האָבען דיין כותל-מערבי פאַרהוליעט און פאַרטאַנצט...

ציטרקאָן האָט אַנגעקוקט זיין ברודער, וועלכען ער האָט בא-טראכט אלס האַלב-משוגענעם און ער האָט ניט געוואוסט צי וויינען, צי לאַכען.

די צוויי רייניגקייטען

יעצט טוט דאָס ניט מעהר דער אלטער גרונם... מעהר דרך ארץ, מעהר רעספעקט האָט יעצט דער אלטער פרומער איד געקראָגען צו דעם גלויבען פון זיין טאָכטער, פון זיין יונגער, שעהנער סידי'ן... סידי פארמאָנט ביי זיך א שעהנע רויטע פּאָהן, וועלכע באַלאַנגט צו דעם רעוואָלוציאָנערען פאראיין, וואו זי, סידי, איז א געטרייער מיטגליד. סידי'ס פאָטער פארמאָנט ביי זיך אַן ארון קודש מיט אַ ספר תורה אינעווייניג, וואָס באלאנגט צו דער חברה, וואו ער, דער אלטער גרונם, איז א מעמבער.

און דער טאָכטערס פּאָהן און דעם פאָטערס ספר תורה געפינען זיך אין דעם זעלבען צימער. דער ארון קודש שטעהט ביים מזרח-וואַנט, און טאַקע דערביי איז אויפגעהאנגען סידי'ס רויטע פּאָהן. דער אלטער גרונם האָט אימער שטאַרק פיינט געהאט אָט די רויטע פּאָהן, עס פלעגט איהם שטעכען די אויגען. מיט שרעק און שווערקייט פלעגט ער קוקען אויף דעם צייכען פון זיין טאָכטערס גייעם גלויבען. עס פלעגט זיך איהם דאכטען, אז אין זיין הויז געפינט זיך אן אומרייניגקייט, וועלכע פארשוועכט זיין אייגענע רייניגקייט.

דער אלטער גרונם איז אָבער געווען א קלוגער איד. ער האָט געוואוסט, ער האָט באַגריפען, אז מיט קינדער קען מען היינטיגע צייטען גאָר ניט אויספיהרען, און ער האָט שמערצליך געשוויגען. נאָר שבת, ווען די חברה פלעגט קומען דאווענען אין זיין הויז, פלעגט ער ארונטערנעמען פון וואַנט זיין טאָכטערס פּאָהן און פלעגט עס אריבערטראָגען אויף דערווילע אין א צווייטען צימער.

יעצט טוט דאָס מעהר ניט דער אלטער גרונם. מעהר רעספעקט האָט דער פרומער איד געקראָגען צו זיין טאָכטערס גלויבען. ביים דאווענען נעמט ער שוין ניט זיין סידי'ס פּאָהן פון דעם ארון קודש אוועק... ער קוקט אויף דער פּאָהן גאָר מיט אנדערע אויגען, און איין מאָל האָט ער גאַנץ אָפּען זיך אויסגעטריקט, אז ביי איהם אין הויז געפינען זיך צוויי רייניגקייטען — דאָס האָט דער אלטער געמיינט: זיין ספר תורה און זיין טאָכטערס רויטע פּאָהן.

גרונוס איז א איד אין די הויכע זעכציגער, א שלאנסקע, קרעפטיגע פיגור, עטוואָס געבויגען פון עלטער. די פילע קנייטשען אויף זיין הויכען בלאַסען שטערען, די שווערע ארונטערגעהאַנגענע גרויע ברעמען איבער די אומענדליך טרויעריגע און אויך אומענדליך גוט־מוטיגע אויגען, די עטוואָס איינגעפאלענע באַסען, די פעסט צוזאָמענגעשלאָסענע ליפּען, די לאַנגע, ברייטע, שניי־ווייסע באָרד, זיין גאַנצער הדרת פנים, זיין גאַנצער אויסזעהן, דערמאָנען אָן א קלוגען, ערנסטען, זעהר וויכטיגען אָבער פעסט צוגעמאַכטען ספר.

אַזאַ פנים קען מען גלייכגילטיג ניט פארבייגייען. קוים דער־בליקט איהר אזא נעשטאַלט, פארבלייבט ער שוין א לאַנגע צייט לעבען אין אייער געדעכעניס. און ווען איהר קוקט זיך צו אויפ־מערקזאם צו אַזאַ פנים, פאַרטראכט איהר זיך און ס'ווילט זיך אייך טרעפּען : וועלכע אומגליקען, וואָס פאר א מין יסורים האָבען דאָס אויף דיזען הויכען שטערען אזוי פיל קנייטשען איינגעשניטען ? ווי אזוי האָט דאָס פאַסירט, דאָס אין דיזע צוויי אומענדליך גוטמו־טיגע אויגען האָט אריינגעשטראַמט א גאַנצער ים מיט טיפּען טרויער ? א סוד ! איהר קענט גאָר ניט דערוויסען זיך... געדיכטע ברעמען האַלטען וואָך איבער די אויגען. פעסט־צוזאַמענגעשלאָסענע ליפּען פאַרשטיקען די סודות פון דער נשמה — א צוגעמאַכטער ספר.

אין דער היים, אויף יענער זייט ים, אין זיין ליטווישען שטעטל, האָט דער אַלטער גרונוס איבערגעלאָזען הינטער זיך זיין פרויס קבר און א זוהן, וועלכער לעבט, אָבער וועלכער איז פאר דעם אַלטען טאַטען פאַררעכענט געוואָרען אזוי גוט ווי געשטאַרבען.

דער זוהן איז ערגעץ - וואו פאַרשוואַנדען געוואָרען ; די רוסישע רעוואָלוציאַנערע באַוועגונג האָט איהם פאַרשלאָנגען. ווען־ניט־ווען פלעגט צו דעם טאַטען דערנעהן א ידיעה, אז זיין זוהן געפינט זיך דאָרט און דאָרט, אין יענער און יענער טורמע... אַמאָל פלעגט דער פאַטער דערוויסען זיך, אז זיין זוהן איז פון יענער און יענער טורמע אַנטלאָפּען געוואָרען... און ווידער האָט דער פאַטער פאַרלאָרען יעדען שפור, יעדען סליאַד פון זיין פאַר־לאָרענעם, פאַרפאַלענעם זוהן.

ווען דעם אַלטען גרונוס'ס איינציגע טאַכטער האָט גענומען עלטער ווערען, האָט דער פאַטער גענומען באַמערקען, אז די מיידעל נעמט געהן אין איהר ברודערס וועג... א קאַלטער פּחד האָט גענו־מען גליווערען זיין פאַרעלענדטע, פאַרוואַנדעטע האַרץ. אין דער

גרעסטער איילעניש, אנטלויפענדיג אזוי ווי פון א שרפה, האָט דער
אַלטער געמאכט א שנעלען סוף צו זיין ביסעל בעל-הבתישקיים.
און איז צוזאמען מיט זיין טאָכטער נאָך אמעריקא אוועק.
וואוינען פאָטער און טאָכטער אין ניו יאָרק, אין דעם אידישען
דאָן-טאָן אויף סאָפּאָלק סטריט אין א יאָרד-הויז און פארנעמען
דריי צימערען.

די אַלטע הויף-הויז איז געבויט אויפ'ן אַלטען שטייגער, דער-
פאַר איז די רענט ביליגער און די צימערען זיינען גרויסע. אזעלכע
גרויסע צימערען קען מען אין די נייע הייזער נאָר ניט טרעפען.
סיידי וואָלט בעסער וועלען וואוינען אין א לייטיש הויז, נאָר
דער פאָטער איהרער האָט ליב די רומס אין דער יאָרד-הויז. עס
עראינערט איהם אביסעל אָן דער היים. די קליינע ענגע רומקעלאַך
אין די נייערע הייזער וואַרפען אָן א שרעק אויף דעם אַלטען. ניט
נאָך סיידי איהר פאָטער און מען וואוינט אין סאָפּאָלק סטריט אין
דער יאָרד-הייזקע.

דער אַלטער גרונם איז א מיטגליד אין א חברה פון זיינע
לאַנדסלייט. אזוי ווי די חברה איז ניט איבעריגס גוט אָב, און אזוי
ווי די צימערען אין דער סאָפּאָלק סטריטער יאָרד-הייזקע זיינען
זעהר גראַם, איז דער מיטינג לאַקאַל פון דער חברה ביי גרונם'ען
אין הויז. דאָ געפינט זיך דער חברה'ס פארמעגען, דער ארון קודש
און די ספר תורה, און דאָ דאווענט די חברה יעדען שבת.
סיידי איז א מעמבערסע אין א סאָציאליסטיש-רעוואָלוציאָנע-
רען פאראיין. און אזוי ווי דער פאראיין איז נאָך יונג, צעהלט
וועניג מיטגלידער, קען מען ניט באהויפטען צו דינגען האַלס פאר
מיטינגען, און דער פאראיין פארזאַמעלט זיך איין מאָל אין וואָך אין
סיידי'ס גראַמע צימערען, און דאָס אייגענטהום פון דעם רעוואָל-
ציאָנערען פאראיין, עטליכע ביכלאך, רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור,
און די שעהנע רויטע פאָהן געפינען זיך ביי סיידי'ן אין דער היים.
און אזוי איז דאָס אויסגעקומען, אז סיידי'ס רויטע פאָהן האָט זיך
געפונען אין נאָהנטער נאַכבאַרשאַפט מיט גרונם'ס ספר תורה.
און דער אַלטער גרויער גרונם האָט ניט ליב געהאט די רויטע
פאָהן פון זיין טאָכטער, דער צייכען פון יענע ווינטען, פון יענעם
שטורם, וואָס האָט ביי איהם זיין זוהן צוגענומען און אויך שיער
זיין טאָכטער ניט אומגעבראַכט, און איבער וואָס ער איז פארוואָ-
געלט געוואָרען אהער אין דעם פרעמדען לאַנד.
נאָר איין מאָל האָט פאָלגענדעס פאַסירט :

אין א געוויסען אווענד, האָט דער הויזקיפער פון דער סאָ-
פּאַלק סטריט'ער יאָרד-הייזע אריינגעטראַגען א בריף.
סידי האָט צוגענומען דעם בריף, געעפענט דעם קאָנווערט,
גענומען לעזען און די יונגע מיידעל האָט אויסגעבראַכען אין א
פאַרשטימען געוויין.

דעם אלטען האָט גלייך א קלאַפּ געמאַן אין האַרצען, אז עפעס
אן אומגליק איז געשעהן מיט זיין זוהן, וועלכער איז ערגעץ-וואו
דאָרט אין רוסלאַנד פאַרפאַלען געוואָרען.

גרונס האָט ארויסגעכאַפט דעם בריף פון זיין טאָכטערס הענט
און פאַרטיפּט זיך אין די שורות...

אין אַט דעם בריף האָבען גרונס'ס קרובים מודיע געווען דעם
אַלטען פּאָטער, אז זיין זוהן האָט זיין יונגען לעבען מקריב געווען
על קידוש השם. אין א געוויסער שטאַרט, וואו זיין זוהן האָט זיך
צו יענער צייט געפונען, האָט אויסגעבראַכען א פּאַגראָם אויף אירען.
די דאָרטיגע אירישע יונגע סאָציאליסטען האָבען זיך אין א זעלבסט
שוץ אָרגאַניזירט. מיט רויטע פּאַהנען אין די הענט זיינען זיי ווי
העלדען ארויס אַנטקעגען די פּאַגראַממשיקעס, און שטאַרבענדיג
פאַר זייער פּאַלק זיינען די פּאַהנען פון זייערע הענט ארויסגעפאַלען.
צווישען די סאָציאליסטען האָט זיך אויך געפונען זיין זוהן, וועלכער
האָט מקריב געווען זיין לעבען, רעמענדיג פון א זיכערען טויט א
מוטער מיט צוויי קליינע קינדער.

— ברוך דין אמת! — האָט דער אלטער גרונס די שרעקליכע
ברכה געמאַכט. דער בריף איז פון זיינע אַלטע הענט ארויסגעפאַלען
און ער איז אויף אייניגע סעקונדען געבליבען ווי א פאַרשטיי-
נערטער.

— מיין ברודער, מיין אומגליקליכער ברודער — האָט סידי
געוויינט אלץ שטאַרקער, אלץ שמערצליכער.
דער אלטער נרויער גרונס איז צו זיין יונגער טאָכטער צונע-
נאנגען און זי צערטליך ארומגענומען.

— סידי — האָט דער אלטער געטרייסט זיין טאָכטער —
דיין ברודער איז געשטאַרבען על קידוש השם... דיין ברודער איז
א צדיק געשטאַרבען.

אין סידי'ס רעיונות האָט זיך לעבעדיג און שוידערליך גע-
שילדערט די סצענע פון איהר ברודערס טויט. זי האָט געזעהן א
פּאַגראָם פאַר איהרע אויגען. זי האָט געזעהן בלאַסע, דערשואַקענע
אירען, אירישע פרויען, קינדערלאַך; זי האָט געזעהן שיכור'ע הול-
-

נאנעס אָנגערייזטע פון דער צארישער רעגירונג, מיט פנים'ער אנגע-
צונדען פון רציחה; זי האָט געזעהן יונגע אידישע סאָציאליסטען,
בלאָסע, ערנסטע, מיט רויטע פאָהנען אין די הענט; זי האָט געזעהן
ווי די סאָציאליסטען ווערען דער'הרג'עט, ווי זיי פאלען אנדער מיט
די פארבלוטיגטע פאָהנען אין האַנט... און סידי איז אריין אין
פּראָנדרום וואו עס האָט זיך געפונען איהר אייגענע פאָהן...

דער אַלטער פאָטער איז נאָכגעגאנגען דער טאָכטער.
סידי'ס בליקען זיינען געפאלען אויף דער פאָהן... א ווילע
איז זי געשטאנען א פאָרטראַכטע, א פארגליווערטע, נאָר אַט איז זי
צוגעפאלען מיט'ן פנים צו דער פאָהן און זי האָט פון דאָס ניי
ביטער צואוויינט זיך...

דער אַלטער, וועלכער איז די נאנצע צייט געווען עפעס ווי א
פאָרשטיינערטער פון שרעק און אומגליק, איז אזוי ווי צו זיך גע-
קומען און טרערען האָבען איהם גענומען שטיקען אין האַלז.
דער אַלטער פאָטער האָט אויסגעטאָן די שיר, צו זעצען זיך
„שבעה“ נאָך זיין זוהן... ער האָט געריסען קריעה... נאָך אַמאָל א
בליק געוואָרפען אויף זיין טאָכטער, צוגענאנגען צום ארון קודש...
אָנגעשפאָרט זיין אַלטען ווייסען קאָפּ... און עס האָט זיך דערהערט
זיין פארשטיקטער געוויין...

און עס האָט געוויינט דער אַלטער טאַטע ביים ארון קודש,
און עס האָט געוויינט די יונגע טאָכטער ביי איהר פאָהן...
מיט צוויי טעג שפעטער איז שבת געווען, האָט מען ביי דעם
אַלטען גרונם געדאווענט מיט א מנין, נאָר די פאָהן איז פארבליבען
אויף איהר אָרט... דער אַלטער האָט זי ניט מעהר פון צימער ארויס-
גענומען.

און פון דאמאָלסט אָן האָט דער אַלטער גרונם געקוקט אויף
זיין טאָכטערס פאָהן נאָר מיט אנדערע אויגען... די פאָהן האָט איהם
יעצט דערמאָנט אָן זיין זוהן, צוזאמען מיט אנדערע אידישע
בחורים, וועלכע האָבען מקריב געווען זייערע יונגע לעבענס על
סידוש השם...

און איין מאָל ריידענדיג מיט נאָך עטליכע אידען וועגען דעם
טוידט פון זיין זוהן, האָט דער אַלטער גרונם אָנגעצייגט אויף זיין
טאָכטערס פאָהן און אויך אויפ'ן ארון קודש און ער האָט געזאָגט:
— דאָ אין חדר געפינען זיך צוויי רייניגקייטען!

שיכעלאך פאַר די דאָלט

עס איז געווען א טאָג ענדע אָטמאָבער. עס איז שוין געווען געהענטער צו אבענד. דרויסען האָט א גאנצען טאָג ניט אויפגע- הערט צו גיסען אן אָסענדיגער קאַלטער רעגען. מיסטער און מיסעם באַרנשטיין, מענשען אין די מיטעלע יאָהרען, האָבען זיך ביידע גע- פונען אין זייער סטיישאָנערי סטאָר, וואָס איז געווען זייער איינ- ציגער פרנסה-קוואַל, — א געשעפט, וואו אויסער סטיישאָנערי, האָט מען אויך געהאַלטען צום פארקויפן קינדערשע שפּילצייג.

מיסטער באַרנשטיין, אָדער, ווי ער האָט געהייסען מיט זיין ערשטען נאָמען, סעם, איז געזעסען הינטער'ן קאונטער. גאָסי, זיין פרוי, האָט דורך דער גלעזערנער טיר אין דרויסען ארויסגעקוקט. ביידע האָבען א לאַנגע צייט געשוויגען, ביי ביידען זיינען די גע- זיכטער געווען פאַרוואַלקענט. זיי איז געווען שווער אויף די הער- צער, ווייל מיט א געוויסער צייט צוריק האָט זיך אנטקעגען איבער'ן גאַס געעפענט א צווייטע סטיישאָנערי סטאָר, האָבען זיי אין זיי ער סטאָר גענומען לייזען אלץ וועניגער און וועניגער, וואָס דאָס האָט געהייסען, אז מען רייסט ארויס דעם שטיקעל ברויט פון זייער מויל, איז זיי געלעגען א שטענדיגע שווערקיט אויף די הערצער.

אפשר צוליב דעם זעהר שלעכטען וועטער אין דרויסען, זיינען די געשעפטן אין באַרנשטיינ'ס סטאָר היינטיגען טאָג געווען ער- גער, ווי שלעכט. איז די מענשען געווען שווערער אויף די הער- צער ווי אלעמאָל, געפיהלט האָבען זיי, ווי די גאנצע וועלט וואַלט פאר זיי אונטערגעגאנגען. און דאָ האָט נאָך גאָסי געזעהן, ווי אין דער אנטקענענדיגער סטאָר קומט פאָרט אריין ווען ניט ווען א קאָס- טימער, וועהרענד ביי זיי אין סטאָר האָט זיך דעם היינטיגען טאָג כמעט די טיר ניט געעפענט. און די פרוי איז באַהערשט געוואָרען פון אַזא שווערער פארצווייפלונג, אז זי האָט געפיהלט ווי צום חלש'ען.

— אפשר מאכען ליכטיג ? — האָט סעם איבערגעריסען די שווערע שטילקייט, — אפשר מאכען ליכטיג ?

נאָסי האָט ניט געענטפערט.

— ס'איז אזוי פינסטער, — האָט סעם ווייטער באַמערקט.
— אזוי ווי אויפ'ן האַרצען, — זיינען פון גאָסיע'ס מויל
שווער ארויסגעפאלען עטליכע שווערע ווערטער, און זי איז ווידער
געבליבען שטעהן אן אנטשוויגענע און ווי א פאַרגליווערטע.

— וואָס פאַר א טאָג, וואָס פאַר א מיאוסער טאָג — האָט סעם
געמורמעלט צו זיך אליין. — ווי ס'הערט ניט אויף צו גיסען!
ס'איז א שאַד א הונט דרויסען ארויסצולאָזען.

— א! — האָט גאָסיע פאַרצווייפעלט מיט די הענט אוועקגע-
טאַכט, — ניט געפעהרליך! מענשען לעבען, מען קויפט, מען פאַר-
קויפט, מען געהט אין סטאָרס, מען גיט צוליווען. נאָר אויף אונז
האָט זיך דער גאַנצער אומגליק אויסגעגאַסען. עס עפענט זיך דאָך
די טיר ניט.

— אין א גראַסערי, אין א בוטשער סטאָר, אין אן אפטיק
געהט מען, ווייל מען קען זיך ניט העלפען, מען מוז. אָבער אין א
סטעישאָנערי סטאָר געהט מען טאקע ניט אין אַזאַ וועטער, —
האָט סעם די ביטערע געשעפטען פון דעם היינטיגען טאָג געפרואווט
פאַרענטפערען מיט דעם שלעכטען וועטער.

— וויים איך וואָס! — האָט גאָסיע ווידער מיט די הענט
אוועקגעמאַכט און ניט געלאָזט זיך טרייסטען. — אָט זעה איך, אז
אַנטקענען קומען יע אריין מענשען, און מען פאַרקויפט סחורה און
מען לייזט.

— „מען פאַרקויפט סחורה, מען לייזט“, — האָט סעם כלומערשט
מיט א לייכטען געמיט איבערגערעדט זיין ווייב'ס ווערטער. — ווען
אימיצער קומט יע אריין, ביזטו טאקע זיכער, אז מען „פאַרקויפט
סחורה און מען לייזט“? אן אנדערש מאָל קומט מען אריין נאָך א
סטעמפ, אָדער נאָר בעטען א נדבה.

גאָסיע האָט זיך ניט געלאָזען טרייסטען. זי האָט געבראַכען
די הענט און אין פאַרצווייפלונג געמורמעלט:

— וואָלט כאַטש א הונט אריינגעשמעקט! וואָלט מען כאַטש
די טיר געעפענט! איך ווער דאָך משוגע. דער מח הויבט זיך מיר.
מיר געהען דאָך אונטער, סעם, מיר ווערען דאָך דערטרונקען! דאָ
אין דער אומגליקליכער סטאָר האָט מען דאָך באַגראָבען א פאַר-
מענען, וואָס מען האָט געשפאַרט א גאַנצען לעבען. פון טאָג צו טאָג
ווערט ערנער און ערגער. מען וועט פון די טייערע געשעפטען באַלד

אפילו קיין רענט ניט קענען צאָלען. וואָס טוט מען, וואָס טוט מען ?
ס'גיסט זיך מיר בלוט פון האַרצען, מען וועט זיך דאָך מוזען אויפ-
הענגען.

סעם האָט געוואָלט זאָגען זיין ווייב, אז ער ווייס, אז אנטקע-
גען איז מען אויך אויף געברענטע צרות, און מיט דעם טרייסטען
זי. ווען ער האָט אָבער זי אָנגעקוקט, ווען ער האָט געזעהן, ווי געל
איהר געזיכט איז, וויפיל פארצווייפלונג עס קוקט פון איהרע אויגען
ארויס, האָט איהם אויסגעפעהלט מוט צו ריידען און ער איז געבלי-
בען שטעהן א פארשטילטער, א באנומענער.

גאָסיע האָט זיך איינגעגעסען מיט איהר בליק אין דער גלעזער-
נער טיר און גערעדט מיט א פיניליכער אויפלעבונג :

— שור, שור לייזט מען אנטקעגען ! אָט האָט א פרוי פאר
איהר קינד געקויפט א דאָל, א דאָלערדיגע דאָל.

גאָסיע האָט געוואָלט עפעס נאָך זאָגען. זי האָט אבער צוליב
עפעס ניט דעררעדט. מיט א ווילדען בליק האָט זי ארומגעקוקט די
סטאָר און מיט א מאָדנער האַסטיגקייט געפרעגט איהר מאַן :

— וואו זיינען די דאָלס ?

— די דאָלס ? — האָט סעם איבערגעפרעגט.

— יעס, די דאָלס, — האָט גאָסיע איהר מאַן אנגעקוקט מיט
דעם זעלבען ווילדען בליק, ווי זי האָט אָנגעקוקט די סטאָר, — די
דאָלס, וואו זיינען אונזערע דאָלס ? איך זעה ניט קיין איין דאָל
אין סטאָר, ניטאָ, ווי אויף דער וועלט ניט געווען !

— דו מיינסט די ניט-גערעסטע דאָלס ? — האָט סעם גע-
פרעגט.

— יע-גערעסטע, ניט-גערעסטע, — האָט גאָסיע צורייצט
און אויפגערעגט געשריען, — וואָס האַלט ער מיך היינט אין איין
פרעגען קשיות ? קוק אָן, ס'איז דאָך ניטאָ אין סטאָר קיין סימן
פון קיין דאָל.

— קיין גערעסטע דאָלס האָבען מיר טאָקע ניט, — האָט סעם
געענטפערט געלאָסען, — ס'וועט קומען דער סילעסמאן, וועט מען
דארפֿען געבען אן אָרדער.

— און וואָס איז וועגען די ניט-גערעסטע ?

— די ניט-גערעסטע ? — האָט סעם איבערגעפרעגט און באַ-
טראַכט זיין ווייב מיט א פילבאדייטענדיגן בליק.

— וואָס קוקסטו מיך אָן ? איך פרעג דיך, וואו ווײַנען די ניט-
געדערעסטע דאָלס. פארשטעהסט דען ניט, וואָס מען רעדט צו דיר ?
— איך פארשטעה שוין זעהר גוט, וואָס דו רעדסט, אָבער
וואָס איז מיט דיר, האָסטו שוין פאַרגעסען ?
— איך האָב נאָרנישט פאַרגעסען.
— ווייסטו דאָך, אז דעם גאנצען סטאק מיט די דאָלס האָב
איך ארונטערגעטראָגען אין סעלער.
— וועסטו טאָקע מוחל זיין און צוריק ארויפטראַגען, — האָט
נאָסיע גערעדט א פארשטיקטע פאר ערנערניש, — וועסט ארויפ-
טראָגען, און טאָקע גלייך.
— אָבער וואָס מיט אמאָל ? — וואָס האָסטו זיך צושריען ?
— וואָס איך האָב זיך צושריען ? די וועהטאָגען, די צרות
מיינע שרייען. אָט האָט מען אנטקעגען געקויפט א דאָלערדיגע דאָל,
וואָלטען מיר געהאט דאָלס אין „שאַרווינדאָו“, וואָלטען מיר אפשר
געלייזט דעם דאָלער. ס'איז א שרפה, מען ברענט, מען געהט אונ-
טער, מען רייסט אוועק דעם לעצטען ביסען ברויט פון מויל, מען
מוז זיך ראַטעווען, וואָס זשע טוט מיין מאַן ? העלפט ער נאָר אויס
אונזער אנטקעגענדיגען שונא. שוין זאָלסטו ארויפטראַגען די דאָלס!
— ניין, — האָט געלאָסען און ענטשלאָסען סעם געענטפערט,
— איך וועל די דאָלס ניט ארויפטראַגען.
— פאַרוואָס ניט ?
— דו ווייסט זעהר גוט, פאַרוואָס איך האָב די דאָלס ארוי-
טערגעטראָגען, און פאַרוואָס איך וועל זיי צוריק ניט ארויפטראַגען,
— האָט סעם געענטפערט מיט דעם זעלבען אנטשלאָסענעם געלאָ-
סענעם טאָן.
— ווייל ס'איז פון דייטשלאַנד ? — האָט נאָסיע א צורודערטע
אַנגעקוקט איהר מאַן.
— יעס, ווייל ס'איז פון דייטשלאַנד, — האָט סעם ארויסרוי-
פענד אַנגעקוקט זיין פרוי, — „מעיד אין דזשורמעני“... „מעיד אין
דזשורמעני“, — האָט ער עטליכע מאָל איבערגערעדט די לעצטע
דריי ווערטער, און אזא טיפער, אזא צאָרענדיגער פראָטעסט האָט
זיך אין זיין ריידען געשפירט, — „מעיד אין דזשורמעני“, בלו-
טיגע ווערטער, אַנגעוויפּען מיט איריש בלוט. איך וועל ניט ארויס-
העלפען די מערדער... „באָיקאָט“ ! א הייליג וואָרט !
— אויף סעם'ס בלאַסען געזיכט האָבען זיך רויטע פלעקען באַ-

וויזען. די בלאַסע ליפען האָבען איהם געציטערט פאר אויפרעגונג.
גאָסי איז אויף א וויילע געבליבען א דערשלאָגענע, א באזיגטע. זי
האָט געשוויגען. זי האָט אלץ דורך דער גלעזערנער טיר אינדרויסען
ארויסגעקוקט. אויף דער אנטקעגענדיגער סטאָר האָט זי געקוקט. און
אפשר האָט זי ווידער געזעהן, אז אין דער אַנטקעגענדיגער סטאָר
„לייזט מען“, ווייל זי האָט גערוועז גענומען ברעכען די הענט און
קנאַקען די פינגער.

— פּופציג דאלס! — האָט זיך פּלוצלינג ווי עפעס געגען איהר
אייגענעם ווילען פון דער סאַמע טיפעניש פון איהר האַרצען א פאַר-
שטיקטער געשריי ארויסגעריסען — פּופציג דאלס!
— ניט וויכטיג — האָט סעם זיין פרוי האַסטיג איבערגעשלאָג-
גען — ניט וויכטיג, וויפיל. „מעיד אין דזשורמעני“ — שווייג,
רייד ניט!

— מיר קענען דאָס ניט! — האָט גאָסי גערעדט מיט געבעט.
— יעדער סענט איז א ביסען ברויט פאר אונזערע קינדער. וועט
מען שוין מעהר אזעלכע דאלס ניט אָרדערען, אָבער די, וואָס מיר
האָבען שוין? מיר טרינקען זיך דאָך, ווי אזוי קען מען דאָס?
— ניין, — האָט סעם בלויז איין וואָרט געענטפערט, און ער
האָט ליכטיג געמאַכט אין סטאָר. גאָסי האָט וועגען עפעס געטראכט.
איהר געזיכט האָט אויפגעלויכטען, עס איז איהר א געדאַנק איינגע-
פאלען אין קאָפּ. זי האָט זיך ארומגעקוקט, ארונטערגענומען פון א
פּאָליצע א פאַרשטויבטע באַקס, אריינגעקוקט אין באַקס און געמור-
מעלט עפעס אזוי ווי צו זיך אליין:

— אַט דאָס וועל איך יע טאָן, אָבער ניט מעהר ווי דאָס.
קויפען א נייעם סטאַק דאלס, איצט, ביי אַזאַ לאַגע, דאָס קען מען
ניט.

— וואָס איז? — האָט סעם אָנגעקוקט זיין פרוי. — וואָס
האַלטו דאָס פאר א באַקס? וואָס פּלאַנעוועסטו?
גאָסי האָט צוגעטראַגען די באַקס צו איהר מאַן:

— קוק אָן.

— איך זעה.

— שיכעלאַך פאר דאלס! — האָט גאָסי געצויגען איהר מאַנ'ס
אויפּמערקזאַמקייט — שיכעלאַך פאר דאלס!
— נו, איז וואָס?

— דער „מעיד אין דזשורמעני“, — האָט גאָסי גערעדט פיל-

באדייטענר, — „דער מעיד אין דזשוישמעני“ איז אויסגעקריצט גאָר אויף איין אָרט, אונטען אויף איין פיסעל פון די דאָלס. וועל איך אָנטאָן שיבעלאך אויף די דאָלס, וועט קיינער גאָר ניט זעהן און ניט וויסען, צי ס'איז יע „מעיד אין דזשוישמעני“, צי ס'איז ניט „מעיד אין דזשוישמעני“. און די דאָלס וועלען טאקע אויסקוקען שעהנער אין די שיבעלאך.

— אבער מיר ווייסען דאָך יע, אז ס'איז „מעיד אין דזשוישמעני“ — האָט סעם אָנגעקוקט זיין פרוי און מיט פאָרוואָרף גע-שאַקלט מיט'ן קאָפּ. — מיר, גאָסעלע, ווייסען דאָך יע.

— דאָס איז אלץ, וואָס איך קען טאָן, — האָט זיך גאָס גע-האַלטען ביי איהר נייעם פּלאַן. — מעהר קיין דאָלס פון דייטשלאַנד וועלען מיר שוין ניט קויפּען. אָבער דעם סטאַק, וואָס מיר האָבען, קען מען ניט לאָזען ליגען אין סעלער. לויט ווי ס'האַלט מיט אונז, קענען מיר קיין קרבנות ניט ברענגען. די סטאָר אונזערע איז שוין א גוטער קרבן. קיינער וועט ניט ווייסען, אז ס'איז „מעיד אין דזשוישמעני“, וועט מען פטור ווערען פון דעם חמץ, און מעהר ניט. סעם האָט פאַרקאָשערט די ארבעל און געוואָלט שוין דער-לאַנגען דעם ריכטיגען ארגומענט זיין פרוי. ווען אזוי אָנקוקנדיג די דאָל-שיבעלאך אין באַקס, האָט ער עטוואָס באַמערקט, און ער האָט גענומען וועהטאָגדיג לאַכען :

— מעגסט שוין די שיבעלאך אויך ארויסוואַרפען.

— וואָס הייסט ?

— ס'איז אויך „מעיד אין דזשוישמעני“. נא, קוק אָן, אָט איז

די שוואַרצע חתימה...

און גאָס איז געבליבען שטעהן מיט אן אָפענעם מויל.

א זיכערער ווינקעל אין אמעריקע

דער טאָג איז א זומערדיגער, א זוניגער, א הייסער. עס איז א מיטאָגנשטונדע. דער הימעל איז לויטער, קלאָר. די צוגליהטע זון איז איבער'ן רעכטען קאָפּ, און אין גאָס איז ניטאָ קיין ברעקעל שאַטען, וואו מען זאָל זיך קענען באַהאַלטען פון דער גליהענדער היץ.

צוויי אידען האָבען זיך געצייגט אין גאָס. עלטערע אידען, אלט־מאָדישע אידען, מיט בערר און פּאות. די צוויי אידען ריידען צווישען זיך. און אָט באַמערקט איינער צום צווייטען :

— נו, וואו טוט מען זיך אהין ?

דער צווייטער איד קוקט זיך ארום און ענטפערט מיט א קוועטש מיט די פלייצעס, אז ער ווייס ניט וואו אהינצומאָן זיך. און דער ערשטער איד פרעגט ווייטער :

— וואו געפינט מען עפעס א ווינקעלע, וואו מען זאָל זיך קענען אביסעל צושפּאַרען און די זון זאָל אזוי ניט „פּאַליען“ אין קאָפּ און מ'זאָל ניט דאַרפּען מורא האָבען, אז א האַרטער באָל זאָל ניט צושפּאַלטען דעם מוח, און אז אן אַטאָמאָביל זאָל ניט מאַכען פאַר א בר־מנן אָדער פאַר א קריפעל, און מען זאָל קענען אזוי זיך א שמועס טאָן ?

— עס הייסט, ר' זלמן, אז איהר זוכט א זיכערען ווינקעלע, —

באַמערקט מיט א שמיכעל דער צווייטער איד.

— יע, ר' שמואל, אויף דעם קוק איך טאקע ארויס.

— נו, געה געפין א זיכערען ווינקעלע אין אמעריקע. עס איז

גאָר ניט אזא גרינגער עסק, — האָט געענטפערט ר' שמואל מיט א שמיכעל.

ווער זיינען די צוויי עלטערע אידען ?

ביידע וואוינען זיי אין אונזער גרויסער טענעמענט הויז. ביידע האַלטען זיך אויף אויף זייער גרויען עלטער ביי קינדער אין אמע־ריקע. ר' זלמן איז ביי זיינעם א פארהייראטען זון. ר' שמואל האַלט זיך אויף ביי זיינער א פארהייראטער טאָכטער, און די צוויי

עלמערע אידען זיינען שטארק באפריינדעט צווישען זיך. יעדען טאָג אין דער פריה געהען זיי ביידע אין שוהל אריין דאוונען, און כמעט אלעמאָל זעהט מען זיי אינאיינעם, אָט די צוויי עלמערע אידען, וועלכע האַלטען זיך אויף ביי זייערע פארהייראטע קינדער.

ר' זלמן איז פון דער אַלטער היים געקומען צו זיין זוהן אין אמעריקע מיט א יאָהר פינף צוריק. ר' שמואל איז דאָ שוין ליינגער אין אמעריקע. ער האָט דאָ געוואוינט מיט זיין פרוי און געמאכט א שטיקעל לעבען פאר זיך. איז די פרוי געשטאָרבען און דער אַלטער איז אוועק צו זיין טאָכטער.

ר' זלמן'ס זוהן איז אן אויפגעקלערטער יונגערמאן, א שטיקעל ראדיקאל, א שטיקעל ארטיסט. און דעם אלטען איז ניט שלעכט ביי זיין זוהן. די שנור איז אפילו ניט אזא דימענטענע נשמה, אָבער דער אַלטער איז א קלונער איד; ער ווייס ווי מיט דער שנור אויס-צוקומען, און ווען די שנור באליידיגט אמאָל, ווען די שנור טוט וועה אמאָל, מאכט דער אַלטער א שווייג, שלינגט ארונטער דעם וועהטאָג, שלינגט ארונטער די באליידיגונג און אזוי האלט זיך אויף א האַלב-גרינער איד ביי זיין האַלב-אַמעריקאניזירטען זוהן, ביי זיין האַלב-אַמעריקאניזירטער שנור, און לעבט זיך אזוי אָפּ זיין עלענדען עלמער.

דער אַלטער ר' זלמן עסט ביי זיין זוהן'ס טיש. ער קריגט אמאָל פון זיין זוהן א דאָלאַר אויף זיינע באדערפנישע. אזוי ווי קויפען טאכאָס פאר זיין ליולקע, אָדער געבען אמאָל א מטבע אין שוהל, און וואָס דארף נאָך אן עלמערער איד ?

ר' שמואל'ן לעבט זיך שוין ניט אזוי פויגעלדיג ביי זיין טאָכ-טער. זיין טאָכטער איז א משונה'דיג גרויסע פעטע פרוי, א פרוי, וואָס האָט זעהר ליב צו עסען און צו נאַשען. אין די הייסע טעג האַלט זי אין איין שלינגען אייז-קרים און אימער איז ביי דער פרוי דער מויל שטענדיג אָנגעשטאָפט מיט קענדי. דער איידים איז גראָד א שטילער, פיינער מענשעל, נאָר א פארדינער איז ער א קליינער, און וואו עס איז נאָר דאָ א פארבליבענער סענט, עסט עס אויף די גרויסע ווייב זיינע, פארנאַשט עס אויף אייז-קרים און קענדי. פאר דעם אַלטען טאַטען קערט די פעטע טאָכטער זיינע זעהר וועניג... עסען ניט מען איהם. נו, איז נאָך א מויל ביים טיש, אָבער א סענט אין מזומן איז שוין דעם אלטען ניט אזוי לייכט צו קריגען. דער איידים איז יע אמאָל מכבד דעם שווער מיט א סיגאר, מיט א פעקעל

סיגארעטס, מיט א האלבען דאלאר אין מזומן „אויף קלייניגקייטען“, אָבער דאָס פּאַסירט ניט צו אָפּט, ווייל דער איידים געפינט זיך אונטער דעם איינדרוק, אז די טאָכטער פּאַסט שוין אויף, אז איהר אַלטען טאַטען זאָל גאָרניט אויספּעהלען. און עס פּאַסירט טאַקע גאַנץ אָפּט, אז די טאָכטער דערצעהלט איהר מאַן, אז דער טאַטע האָט געקאָסט אזוי פיל און אזוי פיל... נאָר עס איז ניט אמת. דאָס „אזוי פיל און אזוי פיל“ האָט זי גאָר אליין פּאַרספּענדט אויף איינער קרים אדער אויף קענדי... ר' שמואל ווייס, ער ווייס זעהר גוט וועגען דעם אלעם, נאָר ער-מאכט א שווייג און קיינמאָל, קיינמאָל באַקלאַנגט זיך ניט דער אלטער פּאַר זיין איידעם, אז עס פּעהלט איהם עפעס אויס. און אזוי לעבט זיך די צוויי אלטע אידען ביי זייערע קינדער.

וואָס טוען דורכ'ן טאָג די צוויי אלטע אידען, וועלכע האַלטען זיך אויף ביי זייערע פּאַרהייראַטע קינדער ? נו, וואָס זאָלען זיי טאָן ? גאָרנישט. עס זיינען דאָ ביי די קינדער זייערע אייגענע קינדער, דערלאָך; עס זיינען דאָ בעיביס, גיבען די זיידעס אכטונג אויף די אייניקלאַך, פיהרען זיך ארום די זיידעס מיט די בעיביקערירדזשעס און מען מאַכט זיך נוצליך, און שוין...

שלעכט איז די אלטע, ביטער איז די צוויי אלטע אידען, ווען עס קומט זומער און די קינדער צופאַרען זיך אין „קאָנטרי“. אויפֿ-האַלטען א טאַטען, ווען מען איז אין שטאָט, אין דער היים, איז ניט איבעריג שווער. עס זעהט זיך ניט אזוי אָן. קיין עקסטראַ צימער פאַר אן אלטען טאַטען האַלט מען ניט. וואו עס איז דאָ א ווינקעל, וואו מען קען נאָר אוועקשטעלען א בעטעל, שפּאַרט זיך צו דער טאַטע, דאַרף מען פאַר זיינטוועגען קיין עקסטערע דיר-העגלט ניט צאָלען. און מיט דאָס עסען איז אויך ניט אַזאַ גרויסער אומגליק— זיצט נאָך א מענש ביים טיש. אָבער ווען עס האַנדעלט זיך וועגען דער קאָנטרי, איז שוין גאָר אן אנדער סדרה. אין א באַרדינג-הויז אין א קאָנטרי דאַרף מען צאָלען פאַר יעדען באַרדער. דער באַרדער מעג אפילו זיין אן אלטער טאַטע... נו, צאָלען באַאַרד פאַר אן אלטען טאַטען ? דאָס איז שוין אן איידעלער ענין. און ניט ר' זלמנ'ס זוהן ווייל צאָלען פאַר זיין טאַטענ'ס באַאַרד אין קאָנטרי, און ניט ר' שמואל'ס טאָכטער וועט שלעפען איהר אלטען טאַטען אין קאָנטרי. פאַרט מען אליין אוועק... און די אלטע לאָזט מען איבער, אויפּפאַסען אויף די רומס... פאַרען אוועק די ווייבער אין קאָנטרי, אָבער ניט צו ווייט אזוי, אז די מענער זאָלען קענען זיין אין ניו-

יאָרק ביי זייערע טעגליכע באשעפטיגונגען און ביינאכט זאָל מען קענען „קאָמוטען“ צו די ווייבער, צו די קינדערלאַך... אָבער די אַלטע טאַטעס לאָזט מען איבער אין דער היים... זיי קענען קריגען אין גראָסערי סטאָר אויף באָרג, וואָס זיי דארפען צום עסען; עטליכע סענט לאָזט מען איבער די טאַטעס... די אַלטע מוזען אליין פיהרען די באלעבאטישקייט... און עס איז דאָ וועניג וואָס מקנא צו זיין פאר דער צייט פון די זומערדיגע חדשים ניט דעם אַלטען ר' זלמן און ניט דעם אַלטען ר' שמואל... די צוויי עלענדע אַלטע אידען קלעפען זיך איינער צום צווייטען אין דער זומערדיגער עלענד דער צייט זייערער מעהר ווי אין די אנדערע צייטען דורכ'ן יאָהר, און אלעמאָל, אלעמאָל זעהט מען זיי אינאיינעם, און פאר ביידען אינאיינעם איז עפעס ווי ניטאָ קיין אָרט אויף דער וועלט.

דער טאָג איז געווען א זוניגער, א הייסער, און ר' זלמן און ר' שמואל זיינען אין דער גאס ארויס. עס איז היים, ניטאָ קיין ברעך קעל שאַטען. און די צוויי אַלטע אידען קוקען זיך ארום און טראַכטען: וואו טוט מען זיך אהין?

— אין שטוב זיצען איז ניט ניהא, — עס איז עפעס אזוי אומעטיג, אזוי וויסט. די מעבעל אריבערגעדעקט. די שנור האָט פארזאָגט, אז א פענסטער זאָל מען ניט עפענען... די לופט איז שווער. א פוסטקע. נו, קומט מען אין גאס ארונטער, איז אין גאס אויך ניטאָ וואו אהינצוטאָן זיך.

— טאָקע ניטאָ, — שטימט איין ר' שמואל, — אָט באווייזט זיך שוין יע א שטיקעל שאַטען, וואָלט איך ארונטערגענומען א שטולכעלע און צוגעשפארט זיך צום וואנט. נו, זעהט איהר דאך, וואָס עס טוט זיך אין גאס: לויפערס, „מיאַטשיקעס“, הארטע באָלס. אלץ הייסט: הארט! א שטיין... סכנות נפשות איינצוזיצען... מען האָט שוין מיר צוויי מאָל געטראָפּען מיט אזא מין באָל: איינ-מאָל אין פוס געטראָפּען, איינמאָל אין האנט. פרעגט שוין ניט... שיער א קריפעל ניט געבליבען.

— עס שפילט זיך מיט די באָלס מיט זייערע, — ניט צו ר' זלמן, — שטיינער, רעגעלע שטיינער... ווען עס זאָל טרעפען אין א קאָפּ אָדער אין האַרצען, איז דער טויט... ס'שפילט זיך מיט די אמעריקאנער באָלס!

— וואָלט מען צוגעגאנגען אביסעל צום פאַרק, — רעדט פאר-

טראכט ר' שמואל, — איז ערשטענס, פאָלג מיך א מהלך — צעהן
בלאָק... היינט די אַטאָמאָבילס. דארף מען אריבערגעהן א גאָס,
דארף מען פריהער ווידוי אָפּזאָגען.

— דאָן-טאָן, — רעדט ר' זלמן וועגען דעם זעלבען ענין, —
דאָן-טאָן האָט מען איינגעפיקסט אָט די רויטע לאַמטערנעס. די
נרינע לאַמטערנעס. צייגט מען סמנים, גיט מען א צייכען, שטעלען
זיך אָפּ די אַטאָמאָבילס. דאָ ביי אונז, אין די בראַנסס, איז דאָך
הפּקר פעטרושקע. מען טראָגט זיך ווי די רוחות. זיי קעהרען גאָר
ניט פאר א פארבייגעהער. דארף איך אריבערגעהן די עוועניוס,
הויבט מיר אָן שווינדלען אין קאָפּ.
— סכנות נפשות — איז מסכים ר' שמואל.

— וואו-זשע טוט מען זיך פאָרט אהין? — רעדט מעהר פאר
זיך ר' זלמן מיט א גמרא ניגענדעל, — וואו געפינט מען עפעס א
ווינקעלע, וואו מען זאָל זיך קענען אביסעל צושפארען און מען זאָל
ניט דארפען מורא האָבען ניט פאר די האַרטע באַלס, ניט פאר
אַטאָמאָבילס?

— נו, געה זוך אויף א זיכערען ווינקעלע אין אמעריקע, —
רעדט עפעס אויך אזוי ווי פאָר זיך ר' שמואל און ציהט און נלעט
דערביי זיין ווייסע באָרד.

גאָר אָט איז ר' זלמנ'ס בליק געפאלען אויף א ליידגען לאַט,
וואָס עס האָט זיך געפונען מיט איין גאָס ווייטער, און ער האָט
געצויגען זיין פריינד'ס אויפמערקזאמקייט:

— זעהט נאָר, ר' שמואל, דאָרט דעם ליידגען לאַט.

— יעס, איך זעה.

— ס'זיינען דאָרט דאָ א סך בוימער...

— דאָ א פאָר בוימער.

— אפשר וואָלטען מיר דאָרטען געפונען עפעס א שטיקעל

אָרט פאר זיך?

— אפשר.

— עס איז אביסעל אָפּגעטראָטען פון דער גאָס, ניט אזא

סכנה פון די באַלס, — האָט ר' זלמן גערעדט האַלב פאָרטראַכט.

— קומט, לאָמיר צוגעהן.

און די צוויי אידען זיינען אוועק זוכען א זיכערען ווינקעלע
אויף א ליידגען לאַט. ווייטער אביסעל פון דעם ליידגען לאַט,
האָבען אריבייטער געהאלטען אין אויסגראָבען דעם גרונט, ווייל אויף

דעם אָרט האָט זיך באַדאַרפט בויען א טעמענט-הויז, און אזוי ווי דער גרונט איז געווען פון „ראקס“, האָט מען געברויכט דינאַמיט, אום אויפצורייסען די שטיינער, און א קאסטען דינאַמיט איז גע- שטאַנען אויף דעם לידיגען לאַט אונטער א גרויסען בוים. אָט זיך נען ר' זלמן און ר' שמואל צוגעקומען צו דעם לידיגען לאַט, מען קומט צו צו דעם פיינעם בוים און ביים בוים עפעס א קאסטען. פרעגען אידען ניט קיין צופיל קשיות, מען פארקלייבט זיך אויף דעם לידיגען לאַט, מען קומט צו צו דעם בוים, מען זעצט זיך אוועק אויף דעם קאסטען מיט דינאַמיט, מען מאכט זיך היימלאך און די צוויי עלענדע אידען אַטעמען זיך אָפּ פרייער, און מען פאַר- רויכערט זיך געמיטליך איינער א ליולקע, דער צווייטער א פאַפּי- ראַסעל, און מען רעדט זיך גאַנץ געמיטליך :

— אוי, א פאַרנעניגען דאָ, — מאכט ר' זלמן.

— טאַקע א פאַרנעניגען, — גיט צו ר' שמואל.

— ניטאָ קיין הארטע באַלס, ניטאָ קיין אַטאַמאַבילס, — מאכט

ר' זלמן.

— אזא פיינער בוים. א שטיקעל שאַמען, — קוועלט אָן ר'

שמואל.

— און א קאסטען, עפעס נאָר ווי פאַר אונז צוגעגרייט, —

פאַרציט זיך ר' זלמן מיט זיין ליולקע.

— פאַרט אויפגעזוכט א זיכערען, רוהיגען ווינקעלע, — פאַר-

ציט זיך מיט זיין פאַפּיראַסעל ר' שמואל.

נאָר דאָ האָט אן איטאַליענער „וואַטשמאַן“, וועמעס אויפגאַבע עס איז געווען אויפצופאַסען, אז קיינער זאָל ניט צוטרעטען צו דעם קאסטען מיט דינאַמיט, און וועלכער איז בשעת מעשה וואו אָפּגע- טראָטען אויף א ווילע, צוגעקומען צו זיין אָרט און דערזעהן ווי צוויי אידען מיט בערד זיצען זיך געמיטליך אויף דעם קאסטען מיט דינאַמיט און רויכערען נאָך צו דעם...

ביי דעם איטאַליענער האָט זיך אויסגעקרימט דער געזיכט פאַר שרעק. ער האָט גענומען ווילד שרייען אויף די צוויי אידען. גע- שריען האָט דער איטאַליענער אויף א לשון, וואָס איז געווען האַלב איטאַליעניש און האַלב צוקריפעלע ענגליש, און פון דעם גאַנצען ווילדען שרייען האָבען די צוויי אידען בלוז פאַרשטאַנען דעם וואָרט: „דינאַמיט“. אָבער דאס איז שוין געווען גענוג פאַר זיי.

אין טויט שרעק האָבען זיך ר' זלמן און ר' שמואל אויפגעהויבען
פון זייער אָרט און געכאפט לויפען, וואוהין די פיס האָבען זיי גע-
טראָגען. אָפגעלאָפען א זיכערען שטח, האָבען זיך די אידען אָפ-
געשטעלט, אָפגעכאפט די אָטעמס, און לאכענדיג פאר שרעק, מאכט
ר' זלמן :

— נו, ווי געפעהלט אייך, ר' שמואל ? האָבען מיר אויפגע-
זוכט א זיכערען ווינקעלע אין אמעריקע...

— אויף א פּאָס מיט פולווער האָבען מיר זיך געזעצט, —
האָט אויך געלאַכט פאר שרעק ר' שמואל.

— וואָס פולווער, ווער פולווער ? דינאַמיט, ר' שמואל ! עם
איז אפשר הונדערט מאָל שטאַרקער...

און די צוויי אידען האָבען זיך פארטיפט אין א ויכוח וועגען
דער סכנה וואָס ליגט אין דינאַמיט...

געראַטעווענט די רעוואָלוציע

דזשייקאב, דער עלטערער זוהן פון די גאַרעליס'ס, א בחור'ל פון א יאָהר צוואַנציג, האָט פאַרטראַכט אוועקצוגעבען אויסריי- ניגען און אויספרעסען זיינעם אן אַלטען סוטעל, וועלכען ער האָט ניט געטראָגען פאר א ליינגערער צייט, האָט ער געעפענט דעם קליי- דער-אַלמער און אויפגעזוכט דעם סוטעל. ווען ער האָט אבער די זאַכען גוט באַטראַכט, האָט ער געזעהן, אז ס'איז דורכגעגעסען פון „מאָטס" און ס'איז גוט בלוז צום ארויסוואַרפען. האָט ער פון זיין צימער ארויסגעשריען צו זיין מוטער, וועלכע איז געווען פאַר- נומען ביי איהר ארבייט אין די אַנדערע חדרים :

— מאַמע, וועסט מאַרגען מיט דעם „גארבעדזש" ארונטער- וואַרפען מיין ברוינעם סוט.

דערהערט, אז ס'האַנדעלט זיך וועגען ארויסוואַרפען א סוט, האָט די מאַמע אוועקגעוואַרפען איהרע אלע מלאכות, איז מיט א פאַרכאַפטען אָטעם אריינגעלאָפּען אין איהר זעהנ'ס צימער און אי- בערגעפרענט :

— וואָס זאָגסטו ? א סוט ארויסוואַרפען ?

— מיין ברוינעם סוט.

— דעם גוטען ברוינעם סוט ? — האָט די מאַמע ווידער אי- בערגעפרענט, דריקענדיג מיט וויכטיגקייט יעדען וואָרט, וואָס ס'איז איהר פון מויל ארויסגעקומען. — דעם גוטען ברוינעם סוט דיינעם ?

— יע, דעם גוטען ברוינעם סוט מיינעם, — האָט דזשייקאב אַפּלאַכענדיג איבערגערעדט דער מאַמעס ווערטער — וועלכען מען האָט שוין געמעגט ארויסוואַרפען נאָך פאַר-אַ-יאָהרען, און וועלכען „מאָטס" האָבען סאי ווי סאי אויפגעגעסען.

— „מאָטס" ? — האָט די מאַמע איבערגעפרענט שוין אומ- רוהיג.

— יעס, „מאָטס". ווייסט ניט, וואָס א „מאָט" איז ?

די מאַמע האָט גוט און פאַרויכטיג באקוקט דעם סוט, און

ווען זי האָט געזעהן, ווי ס'איז אויפגעפרעסען און צולעכערט, האָט זי מיט די הענט פאַרבראַכען :

— וועה איז צו מיינע יאָהרען ! אזא טייערער, אזא גאַלדענער סוט ! ווען ניט די „מאַטס“, וואָלט דער סוט געווען נאָך גאָר א נייער.

— אָ, — האָט דזשיקאָב מיט די הענט אוועקגעמאַכט, — ס'איז שוין סאַי-ווי-סאַי געווען א שמאַטע.

— אפשר אריינטראַגען צו א שניידער, אפשר קען מען פיק-סען ? — האָט דזשיקאָב'ס מוטער גערעדט מיט א שווערען געמיט. — דער שניידער וועט דיך ארויסוואַרפען אינאיינעם מיט דער שמאַטע, — האָט דזשיקאָב אָנגעקוקט זיין מוטער מיט גוטמוטיגען שפאַם.

די מיסעס גאָרעליק האָט נאָכאַמאָל און נאָכאַמאָל אָנגעקוקט דעם סוט. איהר פנים האָט זיך אלץ מעהר געוואַלקענט און גע-קנייטשט. אָבער ארויסוואַרפען ? גלאַט נעמען און ארויסוואַרפען א סוט ? אויף דעם האָט זי ניט אזוי לייכט געקענט באשליסען זיך. זי האָט אויף דערווילע אוועקגעלייגט די זאַכען אין קיך אין א ווינקעלע, און שוין.

— ארויסוואַרפען וועט מען קיינמאָל ניט פאַרשפעטיגען, — האָט זי געמורמעלט צו זיך אליין, און זי איז ווידער ביזי געווארען ביי איהר ארבייט.

מיט צוויי טעג שפעטער איז צו די גאָרעליקס אריינגעקומען מאַראַצענבערג, א נעקסטדאָריגער שכן, אריינגעקומען גלאַט אזוי זיך זאָגען א גוט-מאָרגען און אביסעל א שמועס טאָן. און די מיסעס גאָרעליק, וועלכע האָט פאַר די צוויי טעג צייט שוין איינמאָל פאַר אַלעמאָל איבערצייגט זיך, אז פון איהר זוהנ'ס סוטעל קען מען שוין טאַקע קיין לייט ניט מאַכען, האָט זיך גלייך געווענדט צו איהר שכן :

— מיסטער מאַראַצענבערג, אפשר ווייסט איהר, וועמען מען קען אָפגעבען מיין זוהנ'ס א סוטעל ?
— עפעס א רעכטס ? — האָט מיסטער מאַראַצענבערג גע-פרענט.

— נאַטירליך, אביסעל אויסגעטראַגען, — האָט געענטפערט די מרס. גאָרעליק מיט ארונטערגעלאָזענע אויגען. — אָבער, דאַכט זיך, אז פונדעסטוועגען קען מען דאָס נאָך טראַגען.
— אַלראַיט, — האָט זיך מיסטער מאַראַצענבערג אָנגעכאַפט

פאר זיין שכנה'ס אָנבאָט. — אָלראַיט, איך וועל דאָס אוועקשיקען
אין גאליציע (מיסטער מאַראַצענבערג איז אליין א איד פון גאַ-
ליציע טאַקע).

— איהר דענקט, אז אין גאליציע דארף מען האָבען אזעלכע
זאַכען? — האָט מרס. גאַרעליק איבערגעפרעגט.

— נו, וואָס דען מען דארף נישט?

האָט די מרס. גאַרעליק דערלאַנגט איהר זעהנ'ס סוטעל צו איהר
נעקסטדאָריגען שכן:

— אָט האָט איהר דאָס, מיסטער מאַראַצענבערג, טוט א קוק,
אדרבא, אפשר טויג דאָס טאַקע אויף עפעס.

די קיך, וואו די פארהאנדלונג איז אָנגעגאנגען, איז נישט געד-
ווען קיין צופיל ליכטיגער צימער, און מיסטער מאַראַצענבערג,
וועלכער האָט באַטראַכט דעם סוטעל פון אויבען אויף, האָט די מיט
„מאָטס" דורכגעזעענע לעכלאך נישט באַמערקט. איהם האָט זיך
געדאַכט, אז ס'איז כמעט ווי א נייער סוטעל, האָט זיין געזיכט אויפ-
געשטראַלט, און ער האָט אָנגעקוקט די מרס. גאַרעליק מיט א טראַך
ציגען שמייכל.

מיסטער מאַראַצענבערג איז א איד, וועלכער האַלט שטאַרק
פון אמעריקע. דער מענש איז א געטרייער אמעריקאנער פאַטריאָט.
וועגען די איצטיגע שלעכטע ביטערע צייטען ווייס ער זעהר גוט. ער
אליין איז טאַקע שטאַרק געטראַפּען געוואָרען פון דעם שווערען
קריזיס און איז אויף גרויסענע צרות, נאָר ער האָט בטחון אין
אמעריקע. ער טרייסט זיך אליין און ער טרייסט יעדען איינעם,
וועמען ער האָט נאָר א געלעגענהייט צו טרייסטען:

— איך פאַרלאָז מיך אויף אָנקעל סעם.

— איהר וועט שוין זעהן, אז אמעריקע וועט דורכמאַכען דעם

קריזיס, און מיר וועלען נאָך האָבען פלענטי גוטע צייטען.

— שפּילט זיך מיט אמעריקע! ס'איז דאָך די פּעהיגסטע, די

וואונדערבאַרסטע מדינה אויף דער וועלט.

די מיסעס גאַרעליק איז שוין ראַדיקאַל-געזאָגען. זי איז שוין
פאַר דער איצטיגער אמעריקע נישט איבעריגס באַגייסטערט. יעס,
מען קען טאַקע מאַכען פון אמעריקע אן אמת'ן גיידען, אָבער ס'מוז
קומען צו אן איבערקערעניש; ס'וועט פריהער מוזען זיין א רעוואַ-
לוציע, — אזוי רעדט די ראַדיקאַלע מיסעס גאַרעליק.

אין דעם איצטיגען קריזיס זעהט די מיסעס גאַרעליק דעם אָנ-

הויב פון דער אַנקומענדרע איבערקערעניש, און זי זאָגט ארויס איהר אָפּענע מיינונג, אז אין אמעריקע קלאַפט שוין אין טיר די רעוואַלוציע.

מיסטער מאַראַצענבערג, פון זיין זייט, לאַכט זיך אויס פון זיין נעקסטדאָריגערס „וועשטשעווען“ וועגען א רעוואַלוציע. לויט זיין מיינונג קומט אויס, אז מיט דעם גאַנצען קרויזס, מיט די אלע איצטיגע שווערע צייטען לעבט זיך פאַרהעלטניסמעסיג אין זיין אַמעריקע נאָך איצט אויך אזוי גוט, אַז די אלע ריידערייען וועגען איבערקערענישען און וועגען רעוואַלוציעס זיינען גאָר בטלנישע חלומות און נאַרישע פּוסטע ווערטער.

און איצט, אזוי אַנקוקענדיג דעם סוטעל, האָט מיסטער מאַראַצענבערג פּלוצלונג דערזעהן פאַר זיך א שטאַרקען פּונקט געגען זיין נעקסטדאָריגערס רעוואַלוציאָנער־ריידערייען. און אזוי האַלטענדיג דעם סוטעל אין די הענט, האָט ער מיט אן אויפגעשטראַלטען פנים און מיט א טראַציען שמייכעל אַנגעקוקט די נעקסטדאָריגע, און ער האָט ארויסרופענדיג און טריאומפירענדיג באַמערקט:

— נו, מיין טייערע מיסעס גאַרעליק, איהר זאָגט דאָך, אז אין אמעריקע האַלט שוין ביי א רעוואַלוציע, אז די צייטען זיינען שוין אזוי שלעכט, אז די וועלט געהט שוין דאָ אין אמעריקע אונטער. — נו, נו, — האָט די מיסעס גאַרעליק אַנגעקוקט איהר שכן. — וועל, — האָט מיסטער מאַראַצענבערג טריאומפירט —

וועל, מיין פריינד, ווען ביי אַזעלכע מענשען, ווי איהר זייט, ניט קיין קאַפיטאַליסטען, חלילה, נאָר פשוטע ארבייטער, קען מען נאָך ביי היינטיגען טאָג באהויפטען ארויסצואוואַרפען אַט אַזאַ מין סור־טעלע, האַלט עס נאָך זעהר, זעהר ווייט פון א רעוואַלוציע.

ווי א בליץ האָט זיך דורך דער פרוי'ס מוח דורכגעריסען א געדאַנק, אז אפשר האָט זי נאָך אלעמען טאַקע געמאַכט א טעות מיט איהר זעהנ'ס סוטעל, אפשר איז עס גאָר ניט אזוי שלעכט, ווי זי האָט עס אַנגענומען, און איהר, אלס אויסגעשפּראַכענער ראַדי־קאַלעק, וועלכע קלאַפט אין אלע פּויקען, אז אין אמעריקע האַלט עס זעהר שמאַל, איז טאַקע זעהר ניט פאַסיג צו וואַרפען זיך מיט אַזעלכע סוטלאַך.

אזוי טראַכטענדיג, האָט זיך דער מיסעס גאַרעליק געדאַכט, ווי זי וואַלט ממש מיט איהרע אייגענע הענט גענומען און אוועק־געשטופּט די רעוואַלוציע פאַר מילען ווייט, און ס'האָט איהר אָפּ־געריסען אין האַרצען.

— לאָזט מיר נאָך אַמאָל א קוס טאָן, — האָט זי זיך גלייך געווענדט צו איהר שכן. — אפשר האָב איך מיט דעם סוטעל טאַסע געמאַכט א טעות. לאָזט אקאַרשט א קוס טאָן.

אַבער מיסטער מאַראַצענבערג איז געווען ניט פון די אידען, וועלכע לאָזען זיך נעמען אויף זיכער. האָט ער האַסטיג צוזאַמענגעלייגט דעם סוטעל, אונטערגעלייגט אונטער'ן אָרעם און געענטפערט:

— אָ, נאָ, דאָס ניט. חרטה האָבען איז ניט מעשה סוחר! ניין, מיין פריינד, ביי מיר נעמט מען ניט צוריק. ס'זעט נאָך היינט אוועקגעהן קיין גאַליציע.

דער אָרימער מיסעס גאַרעליק האָט זיך ווידער אָפגעריסען אין האַרצען, און דער זיגרייכער מאַראַצענבערג האָט זיך מיט איהר נאָך גערייצט:

— פאַרקלאַנגען די וועלט, אז אין אמעריקע איז ערגער ווי ער-גער, פונדעסטוועגען געהט מען ארויסוואַרפען א סוטעלע מיט וועלכען גאַנץ יוראַפּ וואַלט זיך געשפיגעלט, און מען וויל מיר איינשמועסען, אז אַטאַט און עס קומט די רעוואָלוציע דאָ, אין אמעריקע.

מאַראַצענבערג האָט זיך האַסטיג פון הויז ארויסגעכאַפט, עפעס ווי ער וואַלט מורא געהאַט, אז מען קען ביי איהם דעם סוטעל פאַרט צונעמען... און די מיסעס גאַרעליק איז געבליבען שטעהן ווי א פריטשמיעלעטע

* * *

ביי זיך אין הויז האָט מאַראַצענבערג גוט באַטראַכט דעם סוטעל. ער האָט גלייך דערזעהן, אז ער האָט פאַר זיין גאַליציע א קנאַפען גליק אריינגעכאַפט. ס'האָט לאַנג ניט גענומען, און ער האָט צום צווייטען מאָל אָנגעקלאַפט אין זיין נעקסטדאָריגער'ס טיר. — דער סוטעל אייערער איז דאָך אינגאַנצען אויפגעפרעסען פון „מאַטס" — האָט מיסטער מאַראַצענבערג מיט פאַרוואורף אָנגעקוקט זיין שכנה. — מען מעג עס, במחילה, ארויסוואַרפען אויף א ריינעם אָרט.

ביי דער מיסעס גאַרעליק האָט זיך אַרונטערגעקייקעלט א שווער-דער, שווערער שטיין פון האַרצען... געראַטעוועט איהר רעוואָלוציע, געראַטעוועט!

אן אָרענטליך-פּאַרדינטער דאָלער

צום ערשטען מאל אויף זיין לעבען האָט דיק, א קאלעדזש באַי פון א יאָהר צוואנציג, פאַרדינט דורך פשוטער ארבייט גאנצע פינף דאָלער. דיק האָט זיך איבער דעם געפיהלט זעהר העלדיש, אבער צו זיינע גוטע געפיהלען איז א שנעלער סוף געקומען.

* * *

דיק איז אן איין-און-איינציג קינד ביי זיינע עלטערען, איין אויג אין קאָפּ. דיק'ס פאָטער איז א פאַבריקאנט, איז א רייכער מאַן, לעבט זיך דעם זוהן ביי זיינע עלטערען שוין גאר ניט שלעכט. דיק קריגט פון זיין פאָטער א וועכענטליכע „עלאָונס“, און קען פאַר קיין פאַל ניט באקלאָגען זיך, אז זיין פאָטער איז צו איהם קאַרג, פונדעסטוועגען ווענדעט ער זיך גאַנץ אָפּט צו דער מאַמען נאָך עטליכע דאָלער. די מאַמע זאָגט קיינמאל ניט אָפּ און דיק האָט אלעמאל געלט אין אלע קעשענעס.

דיק האָט א שאַרפען קאָפּ, לערענט זיך גוט, טאַטע און מאַמע האָבען נחת פון זייער זוהן, אָבער די לעצטע צייטען האָט דער בחור זיך אָנגעשמעקט מיט די נייע ווינטען. ער קוקט אריין אין ראַדיקאלע זשורנאַלען און אָפּט רעדט ער ווערטער, פון וועלכע ביים טאַטען קנייטשט זיך דער שטערען און וואָלקענט זיך דער געזיכט. דיק איז אויף אזוי פיל אריינגעצויגען געווארען פון די נייע אידעען, וואָס ער זאָפט אין זיך אריין פון די ראַדיקאלע זשורנאַלען, אז ער האָט זיך שוין איינמאל אוועקגעלאָזען מאַרשירען אין א פיקעט לאַין אינאיינעם מיט סטריקענדע ארבייטער. אָנפאַנגס האָט ער געפיהלט ווי ער וואָלט אויפגעטאָן א גוואַלדיג גרויסע זאך, זיין נשמה האָט איבערפילט א צופרידענע זאַטקייט, אָבער ס'איז געווען ווינטערדיג; ער האָט געפיהלט קאַלט, געבענקט נאָך דער וואַרעם-קייט פון זיין רייכער היים, ווען ער האָט נאָך צו דעם געהאלטען די הענט אין די קעשענעס און אָנגעמאַפט דעם טאַטענס „עלאָונס“ און דער מאַמעס עקסטראַ פאַר דאָלער, האָט ער ווילענדיג-ניט-ווילענדיג דיג געטראַכט וועגען דעם טאַטענס פאַבריק, וואָס איז נאָך צו אלע

צרות געווען אן „אָפּען שאַפּ“, האָט ער דערפיהלֵט אומבאקוועם אין דער פּיקעט לאַין, האָט שוין דעריבער לאַנג ניט גענומען ווי ער האָט זיך שטילערהייט אָפּגעטראָגען פון די מאַרשירענדע רייהען.

דער ווינטער איז געווען א שווערער, ס'זיינען אויסגעפאלען אָפּטע שנעע־שטורעם. איינמאָל נאָך א שטאַרקען שנעע־שטורעם האָט ער געלייענט אין א מאָרגען - צייטונג, אז ביי א פּופּציג טויזענט ארכייטסלאָזע זיינען באַשעפטיגט געוואָרען אום אָפּצוריי-גיגען די ניו־יאָרקער גאַסען און עוועניוס פון דעם אָנגעפאלענעם שנעע, אויך האָט דיק געלייענט, אז צווישען שנעע־ראַמערס נעפּי־גען זיך פיל „ווייסע־מאַלערניקעס“ און זאָגאר א באַדייטענדע צאָל קאַלעדזש סטודענטען. דיק'ן איז איינגעפאלען א געדאַנק אין קאָפּ צו קריגען א דזשאב אמווענינסטען אויף איין טאָג אלס שנעע־ראַמער און „דורכמאַכען אן אינטערעסאַנטע ערפּאַהרונג“.

דיק'ס פּאַנטאַזיע איז שטאַרק אויפגעפלאַמט געוואָרען אָט פון דעם פּלאַן זיינעם צו ארכייטען אלס שנעע־ראַמער, איהם האָט שטאַרק געצויגען צו געפינען זיך אין די רייהען פון אמת'ע אר-בייטסלאָזע. זיין הארץ האָט האַסטיג געקלאַפּט פאַר אויפּרעגונג און שפּאַנונג.

דיק האָט געוואוסט, טאַקע פון די צייטונגען, אז אום צו קריגען א דזשאב אלס שנעע־ראַמער קומט אויס אוועקצושטעלען זיך אין א „לאַין“ ביי די אָפיסעס, וואו מען נעמט אָן די שנעע־ראַמערס. אום צו זיין זיכערער מיט קריגען א טאָג ארכייט, שטעלען זיך אַנדערע אוועק אין דער לאַין ניט בלויז באַגינען נאָר מיט א טאָג פריהער נאָך האַלבער נאַכט.

דאָס אַלץ האָט דיק געוואוסט און ער האָט געטראַכט און גע-פלאַנעוועט ווי אזוי ער זאָל אזוינס קענען אויפּטאָן ? ווען ער זאָל זאָגען אין דער היים אויף וואָס ער האָט דאָ פאַרטראַכט איז נאָר קיין פּראַגע ניט, אז די עלטערען וועלען איהם צו דעם ניט דער-לאָזען. דאַרף די גאַנצע געשיכטע אזוי אַראַנזשירט ווערען, אז אין הויז זאָל מען וועגען דעם ניט אָנהויבען וויסען.

דיק האָט איבערגערעדט מיט זיינעם א חבר, און אַלע פּלענער זיינען אַראַנזשירט געוואָרען. דערווילע האָט דער שנעע גענומען צונעהן, א נאַכט האָט שטאַרק גערעגענט, איז געוואָרען אינגאַנצען אויס מיט דעם שנעע, האָט דיק געהאַפּט אויף א צווייטען שנעע־שטורעם און ער איז פאַרטאָן געוואָרען מיט באַזאָרגען זיך מיט אַלע נויטיגע פּאַרבארייטונגען.

עם איז אַראָנזשירט געוואָרען, אז ווען א שנעע־שטורעם וועט אויסברעכען וועט ער, דיק, די נאַכט נעכטיגען ביי זיין חבר. ער וועט דאָן האָבען די מעגליכקייט אוועקצושטעלען זיך אין דער שנעע־ראַמער לאַזן האַלבע נאַכט. נאַטירליך וועט ער דעם טאָג אין קאָלעדזש ניט געהן. דיק האָט אָנגעגרייט די נויטיגע זאַכען, האָט איינגעהאַנדעלט א גראַבאייזען, געקויפט זיך א וואַרימע ווינטערדיגע היטעל, געקויפט זיך א סעקאַנד־הענדיגען לעדערנעם דזשעקעט, וואָס די „פּראָלעטאַריער“ טראָגען געוועהנליך, ווייל ער האָט מורא גע־האַט, אז ווען ער וועט זיך מעלדען אין „לאַזן“ אין זיין טייערען ווינטערדיגען מאַנטעל, קען מען נאָך קריגען א חשד וועגען איהם, אז ער איז ניט דער ריכטיגער קאָסטימער און מען קען נאָך איהם פון דער „לאַזן“ ארויסטרייבען.

אַבער, אז ער זאָל זיך ניט פיהלען קאַלט אין דעם סעקאַנד־הענדיגען דזשעקעט האָט ער איינגעהאַנדעלט א טייערען וואָלענעם סוועטער, וואָס ער וועט אַנטאָן אונטער דעם דזשעקעט. אויך האָט ער זיך געקויפט עקסטרא ווינטערדיגע שיך און וואָלענע זאַקען, אויך האָט ער ניט פאַרגעסען צו באַזאָרגען זיך מיט א פאַר אמת'ע גוטע ווינטערדיגע גלאַווס. די אלע זאַכען האָט ער באַהאַלטען אין זיין חבר'ס צימער און ארויסגעקוקט אויף דעם אָנקומען פון א שנעע־שטורעם.

דיק'ן האָט אָפּגעגליקט. עס האָט אויסגעבראַכען א געפעהר־ליכער שנעע־שטורעם. דער בחור האָט איצט אויסגעפירט אלע זיינע פלענער. אין זיין חבר'ס צימער האָט ער זיך איבערגעטאָן אזוי ווי עס באַדאַרף צו זיין. אן אויפגעגענטער, א געשפּאַנטער איז ער האַלבע נאַכט געלאָפּען צו אן אָפּיס, וואו מען האָט אויסגעטיילט דזשאַבס פאַר שנעע־ראַמער. זיכער איז ער געווען, אז ער וועט זיין דער ערשטער אין דער „לאַזן“. ווען ער איז אַבער געקומען אויפ'ן אָרט, האָט ער שוין געטראָפּען א לאַנגע „לאַזן“, און די „לאַזן“ האָט געהאַלטען אין איין וואַקסען. דיק האָט אויף א מאַמענט פאַר־געסען ווער ער איז אין דער ווירקליכקייט, ער האָט זיך געפיהלט אזוי ווי ער וואָלט טאַסע געווען אן אמת'ער ארבייטסלאָזער פּראָלע־טאַריער.

ס'איז געווען א ביטערע נאַכט, דער פּראָסט און ווינט האָבען געשניטען ווי מיט מעסערס, און כאַטש ער איז געווען זעהר וואַרעם געקליידעט, האָט דיק געפיהלט ווי פאַר קעלט ווערען איהם פאַר־

העלצערט אלע גלירער. ער האָט שוין געטראכט אויפגעבען אלץ און זיך אָפּטראַגען, אָבער דאָס וואָלט דאָך אויסגעקומען עפעס אזוי ניט העלדיש און אזוי ניט „ראַדיקאַל“. דיק האָט אין דער לאַזן געזעהן מענשען אָנגעטאָן אין שמאַטעס, כמעט ווי האַלב־נאַקטע, און זיי האַלטען דאָך יע אויס די ביטערע קעלט. האָט ער שוין אויך „אויסגעהאַלטען“ און איז געשטאַנען אין דער לאַזן אזוי ווי אן אמת'ער העלד.

דער אָפּים האָט זיך געעפענט, מען האָט געוויסע צאָלען פון די וואַרטענדע אינעוועניג אין אָפּים אריינגענומען, מען האָט פון דער לאַזן אזוי ווי שטיקער אָפּגעשניטען, און אָט האָט מען דיק'ען אין אָפּים אריינגענומען. מען האָט איהם געפרעגט זיין נאָמען, זיין אדרעס און אויב ער איז אן ארבייטסלאָזער. דיק האָט אָנגעגעבען אַ פאַלשען אדרעס, געזאָגט אז ער איז ארבייטסלאָז. ער האָט גראָד נאָר ניט שלעכט געשפּילט זיין ראָלע, און מען האָט איהם אוועקגע־שיקט אין אַ געוויסען דיסטריקט ראַמען שנעע.

דיק האָט ביי זיין דזשאב געארבייט מיט אן אמת'ען ענטו־זיאָם. די ארבייט איז אויף איהם געפאַלען זעהר שווער. ס'האָט איהם איבערגעבראַכען, ער האָט אָבער געשפּירט, אז ער טוט דאָ אויף אַ העלדישקייט, האָט ער זיך אָנגעשטרענגט ווי ווייט ס'האָט זיך נאָר געלאָזען.

ער האָט דעם טאָג אָפּגעארבייט און געקראָנען פאר זיין ארבייט פינף דאָלער. דיק האָט זיך געפיהלט ווי אַ באַרוישטער פון גליק.

דער באַוואוסטזיין, אז ער האָט פאַרדינט געלט דורך שווערער אַרענטליכער ארבייט האָט איהם אזוי ווי פאַר'שיכור'ט. פאַרספענדט האָט ער אויף זיין שנעע־ראַמער „אוספּיט“ ביי איין און דרייסיג דאָלער, אָבער וועגען דעם האָט ער ניט געטראַכט. ער האָט געהאַט ביי זיך עטליכע דאָלער אין קעש, אָבער זיינע אַרענטליך־פאַרדינטע פינף דאָלער האָט ער אוועקגעלייגט אין אַ באַזונדער קעשענע. ער האָט ניט געוואָלט אז אָט דאָס געלט זאָל צומישט ווערען מיט די אַנדערע געלט, מיט דעם טאַטענס און דער מאַמעס „עלאַוענס“, עפעס אזוי ווי ער וואָלט ניט געוואָלט צומישען אַ הייליגקייט מיט עטוואָס, וואָס האָט איצט אין זיין באַגייטערטען צושטאַנד אויס־געקוקט ווי אן אומריינקייט.

דיק איז אַ שטאַלצער, אַ פאַרפלאַמטער פאַר אויפּרעגונג געקור מען צו זיין חבר, איבערגעטאָן זיך און איז אַנטלאָפּען אהיים. ער

הָאָט כסדר געפיהלט מיט די הענט די פארדינטע פינף דאָלער. זיין האַרץ איז געוואקסען, ער האָט געפיהלט ווי צו שרייען אין דער הויך: „איך האָב געארבייט, שווער געארבייט, אָט האָב איך אין מיין קעשענע אָרענטליך פארדינטע פינף דאָלער“, און דער בחור האָט איבערפילט אין זיין טיפען הארצען עפעס א מאָדנע נייע פרייד.

אויף מאָרגען האָט דיק געלייענט אין א צייטונג, אז צוויי יונגע בחורים, וועלכע זיינען געקומען זיך באַסקלאַנגען פאר דעם מעיאָר, אז זיי האָבען פאר קיין פאַל ניט געקאָנט דערבעטען זיך, אז מען זאָל זיי נעבען כאָטש א טאָג ארבייט ביי שנעע ראַמען, זייער נען טאַקע ביים מעיאָר אין סיטי האָל אוועקגעפאלען גע'הלש'טע פאר הונגער, און אָט פון דער שטיקעל נייעס איז אין איין מינוט פאַרשוואַנדען געווארען דיק'ס שטאַלצקייט און פרייד איבער זיינע „אָרענטליך-פאַרדינטע פינף דאָלער“, און א שווערקייט האָט זיך איהם אויפ'ן הארצען אוועקגעלעגט.

דיק האָט איצט געטראַכט, אז מיט זיינע „אָרענטליך פארדינטע פינף דאָלער“ האָט ער אפשר געבראַכט צו דעם, אז איינער פון די צוויי בחורים, וואָס האָבען קיין ארבייט ניט געקראָגען, זאָל פאר הונגער אוועקפאלען. ער האָט זיך דערפיהלט שווער פאַרשולדיגט. ערשט איצט איז ער געקומען צו דעם באַוואוסטזיין, אז טויזענטער ארבייטסלאָזע, הונגעריגע, פאַרצווייפעלטע האָבען ניט געהאַט דאָס „גליק“ צו קריגען א טאָג ארבייט ביים אַפראמען דאָס שנעע און זיינען אוועק מיט לידיגען, און אז ער, דער זאַטער, דער רייכער האָט מיט זיין גאַנצען אויפטו בלוז ארויסגעריסען א ביסען ברויט ביי אימיצען פון אָט די פאַרצווייפעלטע, פון אָט די פאַרהונגערטע. צו דיקס באַנייטערונג איז א שנעלער סוף געקומען. ער האָט זיך געפיהלט אזוי מאָדנע נאַריש. די „אָרענטליך-פאַרדינטע פינף דאָלער“ האָט ער איצט צוזאַמענגעמישט מיט טאַטע-מאַמעס וואָכע-דיגע געלט.

די רויטע קארעלען

און ווידער האָט אין דער רייכער אמעריקע אויסגעבראַכען א שרעקליכער עקאָנאָמישער קריזיס. און די ארבייטסלאָזע האָבען זיך אין דעם גאָלדענעם לאַנד גענומען צעהלען אין די מיליאָנען. און די „ברער־לאַין“, די אלטע ניו־יאָרקער „אינסטיטוציע“, האָט ווידער אויפגעלעבט אין ניו־יאָרק, אין דער רייכסטער שטאָט אויף דער וועלט. און מענשען, וועלכע האָבען דורכגעמאכט אנדערע עקאָנאָמישע קריזיסען, פארזיכערען, אז דער לעצטער קריזיס איז דער שרעקליכסטער, און אז די לאַין פון הונגעריגע, וואָס קלאַפען אין די טירען פון פארשיידענע וואַלטהעטיגע אינסטיטוציעס, אום צו קריגען א שטיקעל ברויט צו שטילען דעם הונגער, האָט זיך נאָך קיינמאָל ניט געצויגען אזוי לאַנג, אזוי שרעקליך, אזוי מיאום לאַנג, ווי אין דעם היינטיגען קריזיס.

* * *

ראַלף מירקין איז א סיוויל אינושעניר. ער איז אָנגעשטעלט ביי דער שטאַט־רעגירונג, און דער עקאָנאָמישער קריזיס און די ארבייטסלאָזיגקייט האָט מירקיןען ניט געטראָפּען. אָבער מירקין איז א שטיקעל אינטעליגענט, פאַררעכענט זיך פאר א ראַדיקאַל, קוקט אויף זיך ווי אויף א רעוואָלוציאָנער, און זייט עס האָט אויסגע־בראַכען דער קריזיס, האלט מירקין אין איין פארגיסען ביטערע טרערען אויף דער שווערער לאַגע פון די ארבייטסלאָזע, פון די הונגעריגע. און נאָר ער רעדט, און נאָר ער פראָטעסטירט געגען דעם פאַרברעכען, וואָס ווערט אין אמעריקע באַגאַנגען געגען דעם אר־בייטער־קלאַס.

און איין פרימאַרנען האָט מירקין באַמערקט ווי פעני, זיין געזונטניקע, קיילעכדיגע, פליישיגע ווייב, האָט אין דעם „גאַרבעדזש פעיל“ אריינגעוואָרפּען דריי גאַנצע בולקעלאַך (ראַלס), און ער האָט איהר געפרעגט:

— פעני, וואָס טוסטו?

— וואָס איך טו? — האָט פעני אָנגעקוקט איהר מאַן.

— דריי גאנצע ראָלס וואַרפסטו אריין אין די גארבעדזש?
— עס איז פארבליבען פון נעכטען — האָט זיך פעני פאר-
ענטפערט — און דו ווייסט דאָך, אז נעכטיגע ראָלס עסט מען ניט
ביי אונז.

— און פארוואָס זיינען דאָס איבערגעבליבען דריי ראָלס? —
האָט מירקין ווייטער געפרעגט זיין פרוי — האָט דען אימיצער ביי
אונז נעכטען ניט געגעסען?

— אַלע האָבען געגעסען — האָט פעני געענטפערט — נאָך
איך בין ניט אויסגערעכענט אין א ראָל, נעם איך אלעמאָל א פאָר
איבעריגע ראָלס. אן אנדערש מאָל עסט מען טאקע אויף, און אן
אנדערש מאָל ניט. און ווען עס בלייבט איבער אויף מאָרגען, מוז
מען דאָס ארויסוואַרפען. וואָס קען מען זיך העלפען?

— א פאַרבֶרעכען, פעני, אן אמת'ער פאַרבֶרעכען, — האָט
מירקין מיט פאַרוואורף אָנגעקוקט זיין פרוי — דריי ראָלס, גאנצע
דריי ראָלס נעמען און ארייננוואַרפען אין די גארבעדזש! עס איז
א פאַרבֶרעכען.

— נו, געפונען וועגען וואָס צו ריידען — האָט פעני מיט'ן
האַנט אוועקגעמאַכט — מ'קען ניט זיין אויף אזוי פיל אויסגערע-
כענט און אָרדערען פונקט אזוי פיל ראָלס, וויפיל מען דאַרף. איי-
דער עס זאָל אויספעלען א ראָל צום טיש, זאָל בעסער איבערבליי-
בען. דאָס איז מיין רעכענונג.

— ניט אין די איצטיגע צייטען, — האָט מירקין זעהר ערנסט
און זעהר וויכטיג געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ — מענשען געהען אויס
פון הונגער, און מיר וואַרפען ארויס גאנצע ראָלס. עס איז א פאַר-
ברעכען, עס איז א צולאָזענקייט פעני, עס איז א צולאָזענקייט.

— אַלאַראַיט, — האָט פעני געענטפערט פארשולדיגט — אַל-
רייט, מ'דאַרף טאקע זיין אביסעל מעהר אויסגערעכענט.

— און ווען עס איז שוין געקומען צורייך, וויל איך דיר טאקע
זאָגען, פעני, אז עס איז ניט בלוז די ראָלס, אין וואָס דו ביזט
ניט אויסגערעכענט, נאָך דו ביזט אין א סך אנדערע זאַכען ניט
אויסגערעכענט! — האָט מירקין זיין שווערען פאַרוואורף-בליק
ניט ארונטערנעמען פון זיין פרוי.

— צום ביישפּיל, אין וואָס בין איך אזוי ניט אויסגערעכענט?
— האָט פעני זיך שוין געפונען אביסעל באַליידיגט — די גרויסע

פארשווענדערין, וואָס איך בין ! אין וואָס, אין וואָס בין איך ניט
אויסגערעכענט ?

— אָט איך זעה — האָט מירקין גערעדט לאַנגזאַם, וועלענדיג
דערמאָנען זיך אָן פאַסטען — אָט איך זעה אָפּט, ווי דו וואַרפסט
ארויס האַלבע פאַרטריקענטע ברויטלאַך, און קומט עס צו א דינער
אָדער א סאַפער, קאַכסטו אָן אזוי פיל, אז עס וואַלט געווען גענוג
פאַר א פאַמיליע, וואָס איז אין צווייען גרעסער פון אונזערער. און
וואָס דו נעמסט צו פון טיש, וואַלט געווען גענוג פאַר נאָך עטליכע
מענשען צום עסען ביז זאַט. עס איז אן עולה, פענעלע, א פאַר-
ברעכען, א פשוטער פאַרברעכען.

— נו, ווער קען דאָס זיין אזוי אויסגערעכענט ? — האָט פעני
זיך פאַרענטפערט — איך וויל דאָך, אז מ'זאָל זיין זאַט. רעכען
איך, אז ס'זאָל בעסער אמאָל עפעס איבערבלייבען.

— מ'טאָר ניט, פענעלע, מ'טאָר ניט. — האָט זיך מירקין
ערנסט גענומען צו זיין פרוי — מיר לעבען אין מורא'דיגע צייטען,
אין מיאוסע צייטען. מענשען שטאַרבען פשוט פון הונגער. האָסט
געזעהן די „ברעד-לאַיז“ אויף דער באוערי ?

— ווי אזוי זאָל איך זעהן ? ווען קום איך דאון-טאָון ?

— מיר קומט אָבער אויס אלע טאָג פאַרבייצונגען די „ברעד-
לאַיז“. א שוידער באַפאַלט מיך, — האָט מירקין גענומען שילדערן
זיינע „מענשליכע“ איינדריקע — אַלטע מענער, יונגע בחורימלאַך,
כמעט קינדער, אָפגעריסענע, אָפגעשליסענע. אין די ערנסטע קעל-
טען, אין די שוידערליכסטע וועטערען, שטעהט מען אָפּ גאַנצע טעג,
און מען וואַרט אויף א קאָפּע קאָפּע און אויף א שטיקעל ברויט.
עס געהט דורך א שוידער איבער מיין גאַנצען לייב, ווען איך קוק
זיך צו צו אזעלכע זאכען. און דו וואַלסט באַראַרפט זעהן אויף ווי
ווייט די „ברעד-לאַיז“ ציהט זיך אוועק. איך האָב עטליכע מאָל
עקסטערע אָנגעלייגט וועג און געגאַנגען זעהן דעם ברעג פון דער
„ברעד-לאַיז“. שרעקליך, פענעלע, שרעקליך... אויף גאַסען ווייט
צייט זיך די „ברעד-לאַיז“. אן אימה באַפאַלט. א צובראַכענער געה
איך אוועק פון דאָרט. וואָס פאַר אַ הונגער, וואָס פאַר אַ פאַרצוויי-
פעלטע נויט, וואָס פאַר אַ געפאַלענקייט... פאַר א שטיקעל ברויט...
און מיר דאָ, פעני, קוק אָן... דריי זעמעל גאַנצע וואַרפט מען אריין
אין די „גאַרבעדזש“. ס'איז דאָך א צולאָזענקייט. גלויב מיר, פעני,

עם זיינען דאָ גענוג אומגליקליכע פרויען און ארבייטסלאָזע מענער, מאַמעס פון הונגעריגע קינדער, וועלכע וואָלטען אפשר מיט אזעלכע דריי זעמעל געשטילט דעם הונגער פון זייערע קינדערלאַך, נאָר זיי האָבען ניט פאַר וואָס צו קויפּען.

— דאָס איז טאקע אמת — איז שוין פעני געבליבען שטעהן מיט א פאַרזונקענעם קאָפּ. ווייל, איהר דאַרפט וויסען זיין, פעני איז אויך געווען א פרוי א מאָדערנע, און דוקא אַזאַ ראַדיקאַלע, ווי איהר מאַן. האָט זיך פעני טאקע דערפיהלט שולדיג.
און מירקין האָט א רעגעלען פאַרטראַג געהאַלטען :

— דו ווייסט גאָרניט, פעני, וואָס עס טוט זיך אָפּ אין לאַנד. א הונגער, א פשוטער הונגער. דאָס הייסט, עס פעהלט ניט אויס. עס איז דאָ גענוג ברויט אין דער רייכער אמעריקע, כאָטש וואַרף אין ים. אָבער עס איז ניטאָ קיין ארבייט. און אז מ'ארבייט ניט, איז ניטאָ פאַר וואָס צו קויפּען דעם ברויט און די אנדערע זאַכען און מען הונגערט... פשוט, מען הונגערט. קינדער קומען אין די סקולס בלאַסע, פאַרהונגערטע. ס'איז א שרעק וואָס ס'טוט זיך אָפּ. א האַלבע שטונדע אַרונטערגעפאַרען מיט דער סאָבוועי, און דו זעהסט א לאַזן פון טויזענדער פאַרהונגערטע. און מיר דאָ וואַרפען ארויס האַלבע ברויטלאַך אין „גאַרבעדזש“. און וואָס דו נעמסט צו פון טיש, פלייש, סטייך, טשאַפּס, טייערע זאַכען, און דו וואַרפסט ארויס!... ס'איז דאָך א פאַרברעכען. און קענטיג, פענעלע, דו ווילסט גאָרניט טראַכטען וועגען די ביטערע צייטען. ביזט אזוי ניט-אויסגערעכענט אין א סענט... קומסט אריין אין א גראַסערי, אין א בוטשערי-סטאָר, אָדער אין א וועדזשעטיביל-סטאָר, איז וויפיל מ'גיט דיר און וואָס מ'גיט דיר, איז רעכט. דו צאָלסט, דו האָסט א פאַ-קעטבוך פול מיט געלט און דו צאָלסט, וויפיל מ'זאָל ביי דיר ניט בעטען. נעווער מאַינד, איך האָב געזעהן אַנדערע פרויען דינגען זיך. מ'נעמט ניט אַרונטער די אויגען ניט פון דעם גראַסערימאַן, ניט פון דעם בוטשער, און מען איז אויסגערעכענט אין א פעני. איך האָב געזעהן פרויען, טאקע פון אונזער הויז, וואָס פוילען זיך ניט און געהן אין „מאַרקעטס“, מען שפּאַרט איין א סענט. מ'געהט פאַר צעהן בלאַק און מ'זוכט אויף א סטאָר, וואו מען קען קריגען ביליגער זאַכען, און מ'זעהט איינצושפּאַרען א סענט. מ'דאַרף הי-טען א סענט, אוי, דאַרף מען היטען. איין קלייניגקייט, אזעלכע ביטערע צייטען! מענשען הונגערען. איך אליין ווייס פון א פאַמי-

ליע, וואו די קינדער געהן אוועק אין סקול ניטגעגעסען. און דו ווארפט זיך מיט געלט. עם איז א פארברעכען. דאָ, אונטער'ן רעכטען נאָז, איז א „ברעד־לאַיִן“, און דו ביזט אזוי ניט־אויסגע־רעכענט אין געלט. עם איז א פארברעכען, פענעלע.

— איך מוז זיך טאקע „טשענדושען“, — האָט פעני געמור־מעלט פאַרשולדיגט — מען מוז טאקע אויפפירען זיך אביסעל מעהר אויסגע־רעכענט. ביזט גערעכט, ראַלף.

— איין קלייניגקייט, — האָט מירקין אזוי ערנסט, אזוי וויכ־טיג גערעדט — איין קלייניגקייט, מ'פאלט אין די גאַסען פון הונ־גער, א „ברעד־לאַיִן“, און מיר ? און עם הייסט דאך, אז מען איז ראַדיקאַלען, רעוואָלוציאָנערען...

* * *

און פעני האָט זיך אליין, ווי מען זאָגט, אין די הענט אריינ־גענומען, און זי האָט גענומען אָפּהיטען א שטאַרקע עקאָנאָמיע. ניט געקויפט אין בוטשער־סטאָר מעהר ווי מ'דארף, אין גראַסערי גע־דונגען זיך און אויפגעפאסט, אז מען זאָל ניט פאַרוועגען און ניט פאַרמעסטען... און פעני איז אָפט געלאָפּען אין „מאַרקט“ מיט אַלע אַנדערע פרויען צוגלייך... און די פרוי האָט גענומען זיין וואָס מעהר אויסגע־רעכענט אין א סענט.

מיט א צעהן וואָכען שפעטער האָט אין א געוויסען אבענד פעני געהאַט אן איבערראַשונג פאר איהר מאַן. די פרוי האָט ארויס־גענומען פון ערגעץ א פעקעלע אסיגנאַציעס, דאָס צוגעטראָגען צו איהר מאַן, און געהיימניספול און פאַרשיקט פאר אויפגענונג, האָט זי צו איהם געזאָגט :

— צעהל, ראַלף.

— וואָס איז דאָס פאַר א געלט ? — האָט ראַלף געפרעגט.

— צעהל איבער, האָט קאָקעטיש־באַפּעלענד פעני געזאָגט.

מירקין האָט איבערגעצעהלט.

— פופציג דאָלאַר.

און ער האָט ווידער געפרעגט :

— נו, זאָג שוין, וואָס איז דאָס פאַרט פאַר א געלט ?

— אָפּגעשפּאַרט — האָט פעני מיט א פאַרכאַפטען אָטעם

ארויסגערעדט איין וואָרט.

— אָפּגעשפּאַרט ? — האָט מירקין איבערגעפרעגט.

— יעס, פון דער הוצאה.

— וואָס הייסט ?

— עס הייסט, אז איך האָב די לעצטע פּאָר חדשים אביסעל מעהר אויפגעפאַסט אויף א סענט, געלעבט אביסעל מעהר אויסגע-
רעכענט, און אָט האָסטו דיר — האָט פעני'ס גאַנצער געזיכט גע-
שטראַלט.

און מיסטער מירקין, אלס מענש מיט א ברייטער הארץ, האָט
שוין געוואוסט, ווי אזוי אָפּצושאַצען זיין פרוי'ס פאַרענדערען זיך
צום גוטען. האָט ער צו זיין פעני'ס אָפּגעשפּאַרטע פופציג דאָלאַר
צוגעלייגט זיינע אייגענע פופציג דאָלאַר און געקויפט פאר דעם
געלט א מתנה פאר זיין פרוי, א האַלז-באַנד פון אמת גוטע בורשטי-
גענע קאַרעלען און, נאַטירליך, רויטע, ווי עס פאַסט פאר א
רעוואָלוציאָנער...

* * *

און אזוי האָבען די מירקינס, צוויי רעוואָלוציאָנעריש-געשטימט-
טע אינטעליגענטע ראַדיקאַלען ארויסגעהאַלפּען דער „ברעד-לאַין“,
וואָס זיי האָבען געהאַט אזוי נאָהענט צום הארצען. אזוי האָבען זיי
געהאַלפּען די קינדער פון ארבייטסלאָזע טאַטעס, די קינדער, וועלכע
קומען אין סקול הונגעריגע, און אויף וועמען זיי — די מירקינס —
האָבען אזוי פיל רחמנות געלייגט...

דער גרויער פּאָעט און דער אויסגעטריקענטער קוואַל

אין אונזער זומער האָטעל שטעהט איין אלס גאָסט א אידישער דיכטער. דער דיכטער איז שוין א איד מיט א גרויען קאָפּ. ווען דער דיכטער האָט אָנגעפאנגען זיין שרייבען איז ער א יונגער בחור'ל געווען. ער האָט געשריבען זעהר אָפט און איז געווען א מיטארבייטער אין א טעגליכער צייטונג און אין עטליכע ווע-כענטליכע און מאָנאטליכע זשורנאַלען... און כאָטש דער שרייבער איז שוין יעצט א איד מיט א ווייסען קאָפּ, שרייבט ער נאָך עד היום זעהר פיל. נאָר אָפט זעהט מען איהם ארומגעהענדיג מיט א שווער פאַרוואַלקענדען פנים. ס'איז קענטיג, אז דער מענש האָט א שווע-רען, שווערען געמיט. פרעגט מען אונזער פּאָעט:

- וואָס איז? וואָס אזוי צוטראַגען? וואָס אזוי פארזאָרגט?
- מען דארף שרייבען — ענטפערט דער דיכטער.
- נו שרייבט מען.
- איך ווייס ניט וואָס צו שרייבען.
- נו שרייבט מען ניט.
- מען דארף מאכען א לעבען אין אמעריקע — ענטפערט דער דיכטער מיט א שמויכעל, אָבער דער שמויכעל איז אזא שמעד-צ-ליכער.

* * *

אין טיפען וואַלד, אהינטער אונזער זומער האָטעל, געפינט זיך א וואַסער-קוואַל. אמאָל, מיט עטליכע יאָהר צוריק, האָט דער קוואַל געשטראָמט מיט א לעבעדיגען וואַסער. נעסט אין האָטעל פלעגען געהן אין וואַלד טרינקען וואַסער פון דעם קוואַל. אזא קיהלער, אזא פרישער וואַסער האָט רעש'דיג געשטראָמט פון דעם קוואַל... מיט דער צייט האָט דער האָטעל צוגעצויגען רעהרען צום קוואַל

אין וואַלד און מען האָט געצויגען פון דעם קוואַל וואַסער פאר דעם
גאַנצען געברויך פון דעם האַטעל.

דער קוואַל האָט גענומען ווייניגער און ווייניגער וואַסער גע-
בען. ביז מיט אמאָל האָט דער קוואַל אין גאַנצען אויסגעטריקענט...
איז געבליבען דער קוואַל פאַרלאָזען און פאַרגעסען.

אונזער פּאָעט קומט אין אונזער האַטעל יעדען זומער זייט יאָה-
רען. אונזער פּאָעט ווייס די געשיכטע פון אונזער אויסגעטריקענטען
קוואַל. איינמאָל האָבען מיר ביידע, איך און דער פּאָעט, אין וואַלד
שפּאַצירט. אין וואַלד, הינטער אונזער האַטעל... און אָט האָבען
מיר צוגעשפּאַצירט צו דעם אויסגעטריקענטען קוואַל, און דער פּאָעט
פרעגט מיר:

— איהר ווייסט וועגען אָט דעם קוואַל ?

— איך ווייס.

— מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק האָט דער קוואַל געשטראָמט מיט
וואַסער.

— איך ווייס.

— אויסגעטריקענט — באַמערקט פאַרטראַכט דער פּאָעט.

— יעס, אויסגעטריקענט.

— אפשר דערפאַר ווייל מען האָט צופיל וואַסער געצויגען.

— אפשר.

און דער פּאָעט מיט דעם ווייסען קאָפּ איז אזוי געבליבען
שטעהן ביים אויסגעטריקענטען קוואַל. געבליבען שטעהן אַ פאַר-
קלערטער... געקנייטשט זיך האָט דעם פּאָעט'ס שטערן, געוואַלדענט
זיך האָט זיין בלייבער פנים, און אין זיין בליק האָב איך באַמערקט
וועהטאָג און שרעק...

וועמען איך זוך אָפּט

(צו דעם פינף־און־דרייסיג יאָהריגען „פּאַרווערטס“
יובילעאום)

פינף־און־דרייסיג יאָהרעלאַך זיינען שוין אריבער זייט דער „פּאַרווערטס“ איז געבאָרען געוואָרען. א פיין ביסעל יאָהרען! יונגע מענשען זיינען אַלט געוואָרען, שוואַרצע קעפּ זיינען ווייס געוואָרען. א דור איז אוועק, א דור איז אויפגעקומען. אין דער רעדאקציע פון „פּאַרווערטס“ זעה איך יונגע מענשען, יונג אזוי ווי איך און ווי אנדערע זיינען געווען דאמאָלסט, ווען דער „פּאַר־ווערטס“ איז געבאָרען געווארען. און אינאיינעם מיט די יונגע זעה איך אויך אייניגע, וועלכע האָבען נאָך געוואכט ביי דעם וויגעלע פון „פּאַרווערטס“, געוואכט אין א שטענדיגער שפּאַנונג, אומרו־הינקייט און הארצקלאַפּעניש.

טראַכט זיך מיר וועגען אַט יענע יאָהרען, ווען דער „פּאַר־ווערטס“ איז ערשט געבאָרען געווארען, טראַגען מיך אוועק די געדאַנקען מינע צו יענע צייטען, ווען א יונגער בחור'ל, ז. ליבין, האָט זיצנדיג ביי א נעה־מאַשין אין א סוועט־שאַפּקע, מיט א בליי־פּעדער „אנגעסקריבעלט“, ווי אזוי אן ארבייטער פיהלט זיך אין סוועט־שאַפּ, ווען אין דרויסען שפירט זיך שוין דער ליכטיגער, דער נאָלדענער פריהלינג. די פארשריבענע שטיקלאַך פּאַפּיר האָט ער אוועקגעשיקט אויף דעם אדרע ספּון דעם אקאָרשט־דערשינענעם „פּאַרווערטס“. מיט עטליכע טעג שפּעטער, ווען ער איז געזעסען ביי דערזעלבער נעה־מאַשין און אריינגעקוקט אין דעם אַט ערשט ארויסגעקומענעם נומער „פּאַרווערטס“, האָט ער דערזעהען אַפּגע־דרוקט דאָס, וואָס ער האָט געשריבען.

טראַגען מיך אוועק מינע רעיונות אַט צו יענער צייט. איך זעה פאר מינע אויגען יענעם יונגען בחור'ל, יענעם ז. ליבין, און איך געפין זיך אונטער א מאָדנעם איינדרוק, אז די פּאַרגאַנגענהייט איז ניט פּאַרשוואַנדען, אז ערגעצוואו איז זי פארבליבען אזוי ווי

זי איז געווען. מיר דאכט זיך, אז איך דארף בלויז צוגעהן צו יענעם סוועט-שאפ, וואו אָט דער בחור'ל ליבין האָט זיין ערשטע סקיצע אָנגעשריבען, וועל איך איהם דאָרט טרעפּען, ווי ער זיצט ביי דער מאַשין מיט'ן פענסיל אין האַנט און שרייבט זיך בנגכה, אז דער באָם אָדער אימיצער אנדערש אין שאַפּ זאָל דאָס ניט דער-זעהן.

וועל איך אָנסוקען דעם טשיקאָוען בחור'ל, מיט די קוטשער ראָווע געדריכטע פעך-שוואַרצע האָר, מיט די קוים-אָרויסגעשפּראַצטע וואַנצעלאַך, און וועל מיט נייגעריגקייט אין זיינע פארשריבענע בלעטלאַך אַריינקוקען, וועט ער דערזעהן פאַר זיך מיך, דעם מאַן מיט דעם ווייסען קאָפּ, וועט ער מיך אַנסוקען נייגעריג, אבער פּרעמד, און וועט מיך פּרעגען:

— ווער זייט איהר, מיסטער ?

— איך בין דו, — וועל איך איהם ענטפערען, — איך בין

דו.

וועט ער מיך מיט שרעק אָנסוקען, נעמען אָפּטרעטען פון מיר. וועל איך איהם אָנכאַפּען ביי די אַסלען און שרייען צו איהם בא-לידיגט:

— העי, דו בחור'ל, פאַררייס נאָר ניט מיט אַזאַ גדלות דיין יונג געזיל, קוק נאָר מיך ניט אָן מיט אַזאַ געלעכטערעל. וואָס איך זאָג דיר, איז אמת. איך בין דו, און דו ביזט איך און ניט קיין אנדערער. וואונדער זיך ניט אזוי, עס איז דער אמת, איך און דו זיינען איינס, וואָס דו האָסט געשריבען, האָב איך גאָר געשריבען. פון מיין האַרצען, פון מיין נשמה האָבען די ווערטער געריסען זיך. דאָ, אָט ביי דער נעה-מאַשין, בין איך געזעסען, ווייל איך בין דו...

— ניין, ניין, ניטאָ איהם מעהר, אָט דער בחור'ל, — נעמט פּלוצלונג א שטימע אַריינריידען אין מיין נשמה, אַריינריידען מיט אַזאַ אומעט און עפעס ווי מיט רחמנות. — ניטאָ, ניטאָ איהם מעהר, פאַרשוואַונדען מיט דער פאַרגאַנגענהייט, פאַרשוואַונדען מיט די יאָהרען. מיט יעדען יאָהר אַלץ ווייטער, ווייטער פאַרשוואַונדען. ניטאָ מעהר, בלויז דו ביזט דאָ. דו אַליין, אזוי ווי דו ביזט. ניטאָ יענעם, ער וועט זיך ניט אומקערען. פאַרגעס, זוך ניט.

ערוואַך איך אויף א וויילע, ווייס איך, אז דאָס, וואָס איז געווען וועט זיך שוין קיינמאָל ניט צוריק-קערען. אָבער אָט נעם איך ווייטער וואַנדערען אין דער פאַרגאַנגענהייט, און איך דערזעה

איהם ווידער, איהם, ווער ס'איז דאך טאקע ניט מעהר ווי איך אליין, איז נאָכרעם ווי ס'האָבען זיך אָפגעדרוקט זיינע עטליכע סקי-צען, האָט מען איהם ארויסגערופען אין דער רעדאקציע פון „פאָר-ווערטס“ וואָס האָט זיך געפונען עפעס אין אן אלטער האַלב-צור-חורכה'טער הייזקע אויף דעלענסי סטריט. זעה איך ווי דער אויפ-גערעגטער בחור'ל לויפט צו דעלענסי סטריט. אָט איז ער אין „פאָר-ווערטס“-רעדאקציע, אָט שטעהט ער פנים לפנים מיט דעם סאמע רעדאקטאר (אב. קאהאן, א יונגערמאן מיט לאַנגע צופוטשקעטע האָר און מיט א קאסאַקער אויג). קוקט אָן דער רעדאקטאר מיט א פריינדליכען הארציגען שמייכל דעם בחור'ל, ליבין. און ער זאָגט צו איהם אזעלכע מאָדנע ווערטער:

— „איהר האָט טאַלאַנט, פרוכירט אונז צושיקען יעדע וואָך א מעשה'לע, שרייבט אויף איין זייט און וואָס דייטליכער, ווייל ביז וואָגען מיר קריכען דאָ דורך אייער האנדשריפט ווערען מיר פאר-מאַטערטע, גזלן וואָס איהר זייט“.

בלייבט ליבין שטעהן א באַרוישטער, א פאַרשעהמטער און ווייס ניט וואו אהינצוטאָן זיך. ניט איהם קוראזש דער רעדאקטאר, דריקט זיין האַנט און זאָגט צו איהם:

— „שרייבט, שרייבט, שעהמט זיך ניט“.

א באַרוישטער פאר גליק לויפט דער בחור'ל — ליבין צוריק אין שאַפ און אָט זעה איך איהם ווי ער לויפט ארום איבערן שאַפ, פאַרטרויט זיינע קאָלעגען-אַרבייטער, וואָס מיט איהם איז דאָ גע-שעהן. וואָס פאַר א פרייד, וואָס פאַר א גליק דער בחור'ל לעבט איבער. פונקען פייער שפּריצען איהם פון די אויגען. דערזעה איך זיך זעלבסט לעבען דעם יונגען איבערגליקליכען בחור'ל — ז. ליבין, דערזעה איך זיך זעלבסט מיט מיין ווייסען קאַפּ, אן ענטווישטען, א מיעדען מיט א צואוועהטאַגטער, פאַרפייניגטער נשמה. דערזעה איך זיך זעלבסט לעבען דעם יונגען יום-טוב'דיגען ז. ליבין.

קומט מיר אויס עפעס אזוי טשיקאווע, וואָס א בחור'ל איז אזוי גליקליך, אזוי שטאַלץ, ווען מען האָט זיינע עטליכע סקיצען אָפגעדרוקט. און איך רייד צו איהם מיט ליבע, אָבער מיט דעם שמייכל פון אן עלטערען, פון איינעם וואָס ווייס מעהר, וואָס ווייס בעסער:

— נאַרישער בחור'ל, וואָס איז מיט דיר די גדולה אזוי גרויס?
 נו, און אז מען האָט שוין דיינס עפעס אָפגעדרוקט, איז וואָס?

קוקט ער מיך אָן ארויסרופענד און ענטפערט מיט יוגענדליכען
פרעכען שפּאַט:

— איהר, עלטערע מענשען, מאכט פון אלץ חוזק!
פאַלט אין מיר מיין הארץ איין, דערפיהל איך זיך געטראָפּען,
נעם איך זיך צו איהם צורוקען:

— ניין, איך מאַך ניט קיין חוזק. איך רייך בלויז ווי איך פיהל.
טשיקאווע קום איך זיך פאַר אליין, ווייל דו ביזט דאָך ניט קיין
אנדערער ווי איך. איך וויל דיך בלויז באגרייפען. קוקסט אויס אין
מיינע אויגען אזא מאַדנער, אזא פרעמדער, כאַטש דו און איך
זיינען איינס.

— ניין, קוקט ער מיך אָן מיט שרעק, — ניין, איך ווייס ניט
ווער איהר זייט. ניטאָ קיין פארוואַנדשאַפט צווישען אונז. איך בין
אן אָנהויב, איהר זייט סוף.

— דאָך זיינען מיר איינס, דו ביזט איך.
— ניין, — לויפט ער אוועק, עפעס ווי ער וואָלט זיך וועלען
פון מיר ראַטעווען.

לויף איך איהם נאָך:
— דו לויפסט דאָך פון זיך אליין, דו ביזט איך.
פאַרשווינדט ער. כאַפּ איך זיך ווידער אויף פון מיין חלום,
זיפּ זיך שווער אָפּ, און איך דערהער ווי איך מורמעל צו זיך אליין:
— „א חלום, ער איז ניטאָ מעהר“.

און אַט זעה איך איהם ווייטער, ס'איז דער ערשטער יאהרעס-
פעסט פון דעם „פאַרווערטס“. וואָס פאר א יומ־טוב'דיגער ער איז,
וואָס פאר א פרייד ער לעבט איבער, וואָס פאר אן אנטציקונג! די
באַקען זיינען בלאַס, אונטער די אויגען — שוואַרצע רינגעלאַך.
איך וואָלט שווערען, אז ער ליידיט הונגער. איך פרעג איהם:

— ארבייטסט?

— ניין.

— וואָס טוטסטו?

— איך שרייב פאר'ן „פאַרווערטס“.

— וואו וואוינסטו?

— ערגעץ ניט. איך האָב ניט קיין לאַדזשי. ניטאָ מיט וואָס צו
צאָלען. איז וואו א טאָג און וואו א נאַכט.

— וואו עסטו ?

— ערגעץ ניט, מען הונגערט.

— קוסטט אויס אזוי גליקליך, אזוי יום־טוב'דיג.

— ס'איז א יום־טוב. א יאהר שוין, ווי דער „פאָרווערטס“

געהט און געהט ניט אונטער.

איך מאַך צו איהם :

— איך וואָלט דאָס ניט געקענט, ווען איך וואָלט געהונגערט,

וואָלט ניט געהאט וואו דעם מידען קאָפּ אוועקצולייגען, וואָלט איך
איבערגעבראַכען געוואָרען. איך וואָלט ניפט איינגענומען.

ער קוקט מיך אָן מיט רחמנות. רוף איך איהם צו :

— קום געהענטער צו מיר, איך וויל דיך פיהלען אין מייע

אַרעמס. איך וויל שפירען אויב דו ביזט טאקע א ווירקליכקייט.

קוקט ער מיך אָן מיט אומרו. רוף איך איהם ווייטער :

— געהענטער, געהענטער צו מיר, האַרץ צו האַרץ. איך וויל,

דיין פרייד זאָל אין מיין נשמה אריינשטראָמען. איך וויל פיהלען

דיין גליק, דיין ענטציקונג, דיין יום־טוב. איך וויל ברענגען מיט

דיין פיער.

— ווער זייט איהר ? — קוקט ער מיך אָן, — ווער זייט

איהר ?

— איך בין דו. וואָלט איך ניט געווען, וואָלסטו אויך ניט

געווען. קוקט מיך ניט אָן אזוי ווילד. איך בין דו. וועל איך מעהר

ניט זיין, וועסטו אויך פארשוואונדען ווערען. אָהן מיר ביזטו אן

אונגעגליכקייט. מיר זיינען איינס.

פרובירט ער פון מיר אנטלויפען, לויף איך איהם נאָך, לאַ

כענדיג מיט וועהטאָג. פון מיין אייגענעם לאכען כאַפּ איך זיך אויף,

און איך פיהל, ווי אימיצער וואָלט מיך אָפגעריסען פון מיין באַדען,

איך פיהל זיך אזוי מאַדנע מיעד, אזוי מאַדנע שווער. זוך איך איהם

ווייטער מיט מייע געדאנקען.

זעה איך געסלאַך און גאסען, ווייטע מאַדנע גאסען. זעה איך

הייער, אלטע, צורחורכה'טע טענעמענט־הייער. זעה איך סוועט־

שעפער, זעה איך איהם. מיין האַרץ פארקלעמט פאר זיין שווער

לעבען, אָבער ער קוקט מיך אָן מיט אזא פרייען בליק. איך שפיר ווי זיין נשמה זינגט. וואונדער איך זיך. איך זעה איהם אויף מיטינגען, אויף פאַרזאַמלונגען, אויף דעמאָנסטראַציעס. איך זעה ווי אין אן אַרימענקען צימער זיצט ער און שרייבט, אזא ענטציק-טער, אזא באַנייטערטער איז ער, אזא גלויביגער. טראַכט איך: „זאָל דאָס אמת זיין? איז אָט דער טאָקע איך? זיינען מיר ביידע טאָקע איינס?“

שטילערהייט רוק איך זיך צו צו איהם נעהענטער. עס ווערט מיר וואַרימער אויפ'ן האַרצען. איך שפיר, אז אָט דער יונגערמאַן בין איך. און עס ווערט מיר לייכטער און לייכטער אויפ'ן האַרצען. איך פרעג איהם שטילערהייט:

- וואָס שרייבסטו?
- א סקיצע פאר'ן „פאַרווערטס“.
- קריגסטו גוט באַצאָלט?
- א סענט ניט, — לאַכט ער אזוי זאָרגלאָז.
- און פון וואָס מאַכט מען א לעבען?
- מען מאַכט ניט, — לאַכט ער, — מען מאַכט ניט.
- און רענט? — רייסט זיך פון מיין מויל ארויס א וואָרט, אזא וויכטיג-שווערער וואָרט. — און רענט?
- ווייס איך וואָס? — קוועטשט ער זאָרגלאָז מיט די פלוי-צעס און צייגט מיר אָן עפעס אויף א שטיקעל פאַפיר, וואָס וואָל-נערט זיך אויף א טישעל. איך גיב א קוק — עס איז א מוה-צעטעל אויף ז. ליבין'ס נאָמען. גיט מיר א רים אין האַרצען, און איך ווער שטאַרק צוטראַגען.
- וואָס איז? — קוקט ער מיך אָן, — וואָס איז?
- א מוה-צעטעל, — באַמערק איך מיט שרעק.
- נו, וואָס איז? עס איז ניט דער ערשטער און ניט דער לעצטער.
- און שפרה'לע, די ווייב? — פרעג איך.
- שפרה, — מאַכט ער, — שפרה איז שעהן און ליב און זיס.

— אָבער וואָס זאָגט זי וועגען דעם מוח-צעטעל!

— זי האָט עס אין דר'ערד.

דערהער איך פון קיך שפרה'ס זינגען. איך דערקען איהר זינגען. קוק איך אין קיך אריין, זעה שפרה'ן, מיין שפרה'ן, די אמאָ-ליגע שפרה'ן, ווי שעהן זי איז, ווי יונג, ווי מיך ציהט צו איהר!

זי איז מיט עפעס שטאַרק ביזי. פרעג איך ביי זי. ליבין:

— וואָס טוט זי?

— פיקסט, פרעסט, רייניגט מיין רעקעל. מאָרגען איז אן אונטערנעמונג פאר'ן „פאָרווערטס“. איז דאָך עפעס א יום-טוב, און מעהר ווי איין סוטעל האָט מען דאָך ניט. נו, איז מיין שפרה ביזי.

רוס איך זיך צו צו דעם יונגענמאן נעהענטער און נעהענטער, איך וויל איהם נאָכאמאָל זאָגען:

— ווייסטו, אז איך בין דו, און דו ביזט איך? ...

נאָר די ווערטער קריכען פון מויל ניט ארויס.

פינף-און-דרייסיג יאָהר אריבער!

וואו זיין לעצטע רוה זאָל זיין

חלום'ט זיך מיר — דערצעהלט שפאסיג א אידישער שרייבער וועגען זיינעם א חלום—אז איך בין געשטאָרבען. און איך דערפיהל מיך עפעס אזוי גוט, לייכט, ווייל איך ווייס, אז עס איז שוין א סוף מיט דעם שרייבען פעליעטאָנען. און איבערהויפט איז מיר גוט אויפ'ן הארצען דורך דעם, וואָס איך דארף מאָרגען ניט אָנשרייבען דעם נויטיגען פעליעטאָנען.... פיהל איך זיך רוהיג און גוט. מיט אַמאָל דערזעה איך זיך אין דער סאַמע רעדאַקציע פון דער צייט-טונג, וואו איך בין א מיטארבייטער. איך הער, אז אין רע-דאַקציע איז א טומעל, און עס האַנדעלט זיך טאַקע וועגען מיר: מען באַשפּרעכט דאָ, נעמליך, ווי אזוי מײן צײטונג זאָל מעלדען וועגען מײן טױט. אז מען זאָל אָפּדרוקען מײן בילד, אין דעם זײנען אלע אײנשטימײג. אונזער מענעדזשער, וועלכער איז דאָך ניט מײן שרײבער, זאָגט, אז מען זאָל וועגען מײן טױט שרײבען א גאַנצען עדיטאָריעל, און דערצו זאָל מען נאָך אויף דער ערשטער פּיודזש געבען צוויי האַלבע קאָלומס אין דער ברייט, אין א שווארצער קעס-טעל, אזוי, אז עס זאָל זיך וואַרפען אין די אויגען, אז אימיער איז געשטאָרבען. דער „סטער“, דאָס הייסט, מײנע קאַלענען פון דער רעדאַקציע, שווייגען צו. מען וויל זיך, הייסט עס, ניט אריינ-מישען. נאָר בײ אײניגע פאַרקרימען זיך אביסעל די נעזער, וואָס דאָס מײנט, אז לױט זײער מײנונג, פאַרדין איך ניט אַזאַ גרויסען כבוד. דער רעדאַקטאר, זעהט מען באַשײנפּערלאַך, איז אין א גרוי-סער פאַרלעגענהײט. ער וואָלט וועלען עפעס זאָגען, נאָר ער שוויינט. מען זעהט, אז עפעס דריקט איהם אויפ'ן הארצען, נאָר ער געפינט ניט פאַר נױטיג צו רעדען. אָבער אַט פאַרבלייבט דער רעדאַקטאר אליין מיט'ן מענעדזשער, אויג אויף אויג, ווי מען זאָגט, און גלייך נעמט ער זיך אַראָפּרעדען פון האַרצען:

— פארוואָס ניט? פון מײנעטוועגען כאַטש צוויי גאַנצע קאָ-לומס אויפ'ן ערשטען פּיודזש. פארוואָס ניט? איז דאָך אָבער די צרה וואָס ער איז ניט דער אײנציגער. וועט דאָך ווערען א יאַרדעל,

וועט דאך יעדער איינער פון אונזער סטעף וועלען צו צוויי קאָ-
לומס אויפ'ן ערשטען פיידוש. און פארוואָס עפעס נאָר צוויי קאָ-
לומס? ווען איהם וועט מען געבען צוויי קאָלומס, וועלען דאָך
אנדערע וועלען צו פיר און צו פינף קאָלומס. מ'קען דאָך ניט,
ס'דארף דאָך זיין א „לימיט“.

און נאָך א לאנגען ישוב הדעת צווישען מענעדזשער און רע-
דאַקטאָר, בלייבט עס, אז מען זאָל מיר געבען א שווארצע קעסטעלע
מיט עטליכע שורות, און שוין... און פון דעם וואָס איך זעה און
הער, ווי אזוי מען באהאַנדעלט דאָ מיין טויט, ווערט מיר עפעס
אזוי שווער, אזוי וויסט אויפ'ן הארצען. בין איך דאָך אָבער גע-
ווען זייער פעליעטאָניסט, האָט מען, הייסט עס, אין גאַנצען אויף
מיר מיט'ן האַנט, א פנים, ניט געקענט אוועקמאַכען. האָט מען
עפעס יע אראַנזשירט א שטיקעל קהל'שע לוייה. האָט מען מיך
אריינגעלייגט אין א נישקשהדיגען ארון, אין א נישקשהדיגען „פיר-
נעראַל פארלאָר“, און מען האָט אַנאַנסירט, אז צוויי שעה צייט וועט
דער עולם קענען קומען מיך אָנקוקען. האָט זיך אַן עולם א לאָז גע-
טאָן מיך אָנקוקען. מ'דרעהט זיך ארום מיין ארון און מ'קוקט מיר
אין פנים אריין, ווי מ'וואָלט מיך עפעס געכאַפט ביי א גנבה. איך
ליג און עס פלאַצט ביי מיר די גאַל. הערט נאָר א חכמה, ווען מען
איז דאָס מיך געקומען אָנקוקען! ווען איך האָב געלעבט און האָב
אויסגעזעהן ווי א שטיקעל מענש, איז קיינער ניט געקומען מיך
אָנקוקען, פלעגט זיך די טיר ניט עפענען. און איצט, ווען איך בין
טויט און עס איז א פחד מיך אָנצוקוקען, איז — גוט שבת!
איז מען געקומען מיך זעהן... טראַכט איך זיך, אז די,
וועלכע האָבען מיר אָפגעטאָן אַזאַ מין מעשה, זיינען מיר, א
פנים, נאָר קיין פריינד ניט. ליג איך מיר אין מיין ארון, און עס
פלאַצט ביי מיר די גאַל פאַר ערגערניש. נאָר וואָס קען איך זיך
העלפען? איך בין דאָך א טויטער, קען איך ניט מאַכען קיין
סקאַנדאַלען. ליג איך אין געהאַקטע צרות, און באַלד האָט זיך פאַר
מיר אָנגעהויבען א נייע אָפּקומעניש. מ'האַט נאָר גענומען מאַכען
איבער מיר הספדים. נו, ווי געפעלט איך אַזאַ מין קאַמעדיע?
הספודים נאָר! נאָר וואָס קען, געבאָך, א טויטער טאָן? הער
איך זיך איין, אויף טשיקאזועס, וואָס מען פלאַפעלט דאָ וועגען מיר.
ס'הייסט אז איך בין געווען איינגעבאַקען אין זייערע הערצער, וועה
איז מיר! וואָס? ווער? וועמען? א געכטיגער טאָג! מענשען האָ-

בען מיך ניט געקענט אָנקוקען, ווען איך האָב געלעבט. מ'האָט מיך באַרעדט, באַשימפּט, געמאַכט צו גאָרנישט. און די, וועלכע האָבען מיך ניט געהאַסט, האָבען גלאַט אזוי זיך ניט אָנגעהויבען צו אינטערעסירען זיך מיט מיר. האָט כאַטש אימיצער אָט פון די אלע הספּד-מאַכער ווען עס איז א טראַכט געמאָן אין מיין היים אריינצוקומען, זעהן ווי מיר לעבט זיך? ווייס איך וואָס! איך בין געווען פאר זיי, ניט וויכטיג גענוג. אָבער ווער האָט פאר זיי געקערט? וועמען האָט עס געאַרט? אָבער וואָס זיינען זיי מיט אַמאָל געקומען מיך באַקלאַגען? מען וויל נאָר מאַכען אן איינדרוק, אז עס איז זיי פשוט געוואָרען א לאַך אין האַרצען. זאָל איך שטאַרבן, אויב זיי טראַכטען נאָר אפילו וועגען מיר! היינט וויערע רייד! עפעס דערצעהלען זיי אזעלכע ווילדע מעשיות! עס זאָל הייסען, אז מען איז מיט מיר געווען נאָר אדרבא ואַדרבא. געווען נאָר גאַנצע בוזעס-פריינד. אוי, א וועהטאָג איז מיר.

אבער צו אלץ קומט א סוף. גאָט צו דאַנקען. עס האָבען זיך געענדיגט די הספּדים, מען האָט אין א מזל'דיגער שעה פאַר-קלאַפט מיין ארון, און עס האָט זיך אָנגעהויבען מיין לוייה. איך האָב אָפּגעכאַפט דעם אָטעם. אוי, איך האָב נאָר ניט גע-וואוסט, אז די גרעסטע אָפּקומעניש, די שווערסטע גזרה קומט ערשט אויף מיין אומגליקליכען קאַפּ. הערט נאָר אן אומגליק: ביי מיין לעבען האָט, דאַכט זיך, יעדער איינער אַנטקעגען מיר די נאָז פאַרריסען. מ'האָט, דאַכט זיך, מיר נאָר פאַר קיין שרייבער ניט געהאַלטען. שטילערהייט, הינטער מינע פלייצעם, האָט מען וועה וואָס גערעדט וועגען מיר. און פּלוצלונג, נאָך מיין טויט, טוט מען מיר אָפּ א בייזען שפּיצעל, און מען באַגראַבט מיך צווישען שרייבער. איך האָב ניט געוואוסט וואָס מען געהט דאָ מיט מיר טאָן. דער ארון איז געווען צוגעמאַכט, האָב איך עפעס נאָר ניט באַמערקט, וואו מען לעגט מיך דאָ אוועק. דוקא צווישען שרייבער, הערט אן אומגליק! וואָלט איך געוואוסט, וואָס פאַר א טובה מען טוט מיר דאָ, וואָלט איך נאָר ניט געקוקט אויף דעם וואָס איך בין טויט, און איך וואָלט געמאַכט אַזא געוואלד, אז עס וואָלט ביי מינע לוייה-אַראַנזשירער אָפּגענומען הענט און פיס פאַר שרעק. האָב איך זיך אָבער עפעס נאָר ניט געריכט אויף אַזא מין בראַך. און דאָ בין איך געווען צופרידען, וואָס די אַפּקומעניש

מיט די הספרים האָט זיך געענדיגט. בין איך זיך געלעגען רוהיג,
און אזוי האָט מען מיך באַגראָבען צווישען שרייבער, און שוין!
מיט אמאָל איך דערהער, ווי עס רודערט זיך עפעס ארום מיר...
עפעס טומעלט זיך, אזוי ווי אין דער קיבעצארניע, וואו עס קומען
זיך צוזאַמען די אידישע שרייבער. איך הער זיך צו. און איך דער-
הער, אז מינע שכנים אין די קברים, די שרייבער, טומלען זיך און
קאָכען זיך. וואָס איז? מ'איז שטארק ניט צופרידען וואָס מען
האָט מיך באַגראָבען צווישען זיי. עס שטעהט זיי ניט אָן! ... איך
בין ניט זייער גלייכען. און איך הער ווי עס קאָכט זיך:

- א סקאַנדאַל!
- ווער איז דער נייער שכן אונזערער?
- ווער איז ער דען געווען?
- וואָס אזוינס האָט ער געשאַפען?
- ווער האָט איהם דען גענומען ערנסט?
- עס איז א באַליידיגונג פאר דער גאַנצער אידישער ליטע-
ראַטור!

- ווי קומט ער צו אונז?
- האָט מען איהם דען אמאָל געמאַכט א יובילעאום?
- אפילו אויף דער פראָווינץ קען מען איהם ניט!
- ווער האָט איהם אין גאַנצען געבעטען צו שטאַרבען?
- ער האָט דען געלעבט, וואָס ער ערלויבט זיך צו שטאַרבען?
- נאָר ביי אידען קען עטוואָס אזוינס פאַרקומען!
- א סקאַנדאַל!
- הפקרות!

האָב איך שוין געוואוסט, וואו איך געפין זיך. און פרעגט
שוין ניט, וואָס איך האָב איבערגעפיהלט... און ווען איך האָב נאָך
צו דעם געוואוסט ביי זיך, אז איך קען פון דאנען ניט אנטלויפען,
אז דאָ וועל איך שוין מוזען פארבלייבען אויף אייביג, האָב איך
איבערגעפיהלט אמת'ע גיהנום-יסורים.

נאָר אַט האָט זיך אין מיין קבר באַוויזען דער מלאַך הדומה,
און ער פרעגט מיר:

- ווער ביזטו?
- ניט קיין שרייבער — האָב איך גענומען וויינען.
- ווי איז דיין נאָמען? — פרעגט ער.

האָב איך זיך אָנגעכאפט ביי דעם מלאך הדומה'ס פליגעל און
איך האָב זיך גענומען בעטען :

— טייערינקער מלאך, ליבינקער, הייליגער! איך וועל דיר
זאָגען מיין נאָמען, פארוואָס ניט? איך וועל דיר אפילו זאָגען מיין
אלמנה'ס נאָמען. איך וועל דיר זאָגען די נעמען פון מייע יתומים,
וועלכע איך האָב נאָך זיך איבערגעלאָזען. איך וועל דיר אפילו
זאָגען דעם נאָמען פון מיין לענדלאָרד. איך וועל דיר אפילו איבער-
געבען די נעמען פון מייע לוייה-אראָנזשירער, וועלכע האָבען מיך
אהער פארשלאָפט, אז „דערהארגעט“ זאָלען זיי ווערען. איך וועל
דיר אלץ זאָגען, נאָר האָב אויף מיר רחמנות, און ראטעווע מיך
ארויס פון דאָנען. דערבארעם זיך, מוּף אריבער מיין קבר. האָב
רחמנות...

—וואוהין זאָל איך דיך אריבערמופען? — פרעגט דער מלאך
הדומה.

— דאָרטען, אויף יענער זייט בית-עולם, וואו עס געפינען זיך
א סך, א סך קברים. זעהסט, איינפאכע, פשוטע קברים, מיט געד-
וועהנליכע, פשוטע מצבות. דאָרטען ליגען ארבייטער, שניידער,
שוסטער, סטאָליארעס, באַרבערס, בעקערס. נעם מיך אריבער אהין,
צווישען זיי. דאָרטען וויל איך רוהען... צווישען זיי...
איך האָב זיך שטאַרק צוואוויינט, און פון מיין חלום זיך אויפ-
געכאפט.

רֶאָמָאָנְטִישֶׁ מַעֲשֵׂה לֵאָד

א באַצאָלטער ליבעס-חוב

(דערצעהלט פון א מיטעליאָהריגען מאַן)

איך און רייטשעל וואוינען ביידע אין ניריָאָרק, און מיר באַ-
געגענען זיך גאַנץ אָפט. אַמאָל קומט רייטשעל צו אונז צו-גאַסט.
אַמאָל קום איך צו איהר אין הויז. זי איז א פאַרהייראַטע פרוי.
איך בין א פאַרהייראַטער מאַן, און אונזערע ביידענס פאמיליעס
פאַרהאַלטען זיך גאַנץ פריינדליך.

אין א געוויסען זומער האָב איך און רייטשעל זיך געטראָפּען
אין א באַרדינג-הויז, אין א שטעדטעלע ביים ברעג ים. איך בין אין
דער באַרדינג הויז איינגעשטאַנען צוזאַמען מיט מיין פאמיליע.
רייטשעל איז געווען אליין. איך האָב געהאַט צוויי צימערען אויף
דעם צווייטען עטאַזש. רייטשעל האָט געהאַט א קליינעם, ענגען
צימערל פאַר זיך אליין אויף דעם ערשטען פלאַך.

אין א געוויסען פרימאָרגען בין איך פון מיין שלאָף אויפגע-
שטאַנען פריער ווי אלע מאָל. איך האָב געוואָלט זעהן, ווי די זון
געהט אויף ביים ברעג ים. איך בין אויפגעשטאַנען, ווען עס האָט
ערשט גענומען טאָגען. אין דער באַרדינג הויז איז געווען שטיל,
ווייל אלע זיינען נאָך געשלאָפּען. ווען איך בין איבער דעם אונטער-
שטען פלאַך געגאַנגען צו דעם אַרויסגאַנג דרויסען, איז מיר אויס-
געקומען פאַרביצוגעהן רייטשעלס צימערל. די טיר איז געווען
עטוואָס אָפּען. איך בין צוגעקומען געהענטער. איך האָב דורך
דער שמאָלער עפענונג געזעהן רייטשעל ליגענדיג אין איהר בעטעל.
איך האָב אָנגעקלאָפּט אין טיר. זי האָט זיך האַסטיג איבערגעדעקט
מיט איהר „סווילט“ און דערשראָקען געפרעגט:

— ווער איז דאָס?

— איך, רייטשעל, איך.

— קומט אריין!

בין איך אין רייטשעל'ס צימער אריין.

רייטשעל האָט מיך אָנגעקוקט מיט ברייט-אָפּענע אויגען.

— איך זעה, אז די טיר איז אָפּען, האָב איך אָנגעקלאָפּט —

הָאָב אִיך זיך גענומען פֿאַרענטפּערען פֿאַר מיין צו פֿריענדיגען וויזיט.

—ס'איז א צרה מיט דער טיר דאָ, — האָט רייטשעל אויך פֿון איהר זייט פֿאַרענטפּערט זיך — דאַכט זיך, איך מאַך איהר צו און שפּאַר צו, און עס עפענט זיך דאָך פֿון זיך אליין.

איך האָב ניט געוואוסט וואָס ווייטער צו רעדען.
— זייט אזוי גוט, מאַכט צו די טיר — האָט רייטשעל ארויס-געצויגען א נאָקעטע האנט פֿון אונטער דער קאָלדע, און מיר אָנ-געצייגט אויף דער אָפענער טיר.

הָאָב איך די טיר צוגעמאכט.
און רייטשעל איז געבליבען אזוי ליגען מיט א האלב-פֿארשלאָ-פענעם פֿריהמאָרגען-שמייכל אויף איהר פנים.
איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו טאָן, און איך בין געשטאַנען ווי א ליימענער גולם.

—וואָס זייט איהר אזוי פֿריה אויפגעשטאַנען? — האָט רייטשעל געפרעגט. האָב איך דערצהלט, אז איך האָב געוואָלט זעהן ווי די זון געהט אויף ביים ברעג ים.

— די פֿרוי שלאָפט? — פרעגט רייטשעל.

— זי שלאָפט.

— די קינדער?

— אלע שלאָפען — האָב איך געענטפּערט א קורצע ענטפּער. פֿאַר עפעס האָב איך זיך דערפיהלט ניט-היימלאַך איבער דעם, וואָס רייטשעל האָט וועגען מיין פֿרוי און קינדער דערמאָנט. און איך האָב ווייטער ניט געוואוסט וואָס צו טאָן מיט זיך.

איך און רייטשעל זיינען אמאָל חברים געווען, געטרייע, הייסע חברים. מיר זיינען דאן ביידע זעהר יונג געווען. רייטשעל איז געווען א מידעל פֿון א יאָהר זיבעצהן-אַכטצהן. זי איז געווען זעהר א שעהנע, און איך האָב איהר משוגע ליב געהאט, רייטשעל האָט אָבער נאָר א חבר'טע געוואָלט זיין צו מיר, ניט מעהר ווי א חבר'טע, און איך האָב איבער מיין ניט-גליקליכער ליבע זעהר געליטען.

אינמאָל, עס איז געווען אין א זומער-אַבענד, רייטשעל האָט דאָן שטודירט אין א געוויסער רוסישער מיטעל-שולע, און זי האָט געוואוינט אויף א קווארטיר אין א קליינער, ענגער, „קאָמנעטקע" איינע אליין — און אין אַט דעם זומער אָבענד בין איך געווען אין רייטשעל'ס קווארטיר, אין איהר באזונדער חדר'ס. מיר האָבען גע-

רעדט וועגען פארשידענע זאכען, ביז עס איז גוט נאכט געווארען.
רייטשעל האָט געוואָלט אָנצינדען דעם לאָמפּ, האָט זי זיך געכאַפּט,
אז אין לאָמפּ איז ניטאָ קיין טראָפּען קערָסין. זיינען מיר אזוי
געבליבען זיצען אין דער פינסטער. רייטשעל האָט זיך אויסגע-
צויגען אויף איהר בעטעל. איך בין לעבען איהר אויף א שטול
געזעסען. אין צימער האָט אריינגעקוקט א שטילע, שעהנע, זילבער-
ליכטיגע, כישוף־דיגע זומער־נאַכט.

מיר דוכט זיך, אז איך פיהל נאָך איצט ווי מיין האַרץ האָט
אין מיר דאָן שטאַרק און אויפגערעגט געקלאָפּט. אין דער זילבער-
נער נאכט־ליכטיגקייט האָב איך רייטשעל'ס זיסען פנים געזעהן. ווי
שעהן זי איז געווען! איך האָב געפיהלט ווי מיין אָמעם פאַרכאַפּט
מיר. האָב איך זיך איבערגעבויען איבער רייטשעלען און איך האָב
מינע ליפען צוגעדריקט צו איהר שטערען. איהר שטערען איז אזוי
קאַלט געווען. איך געדענק דעם איינדרוק... איך געדענק, און איך
וועל דאָס קיינמאַל ניט פאַרגעסען.

— „פערעסטאָן!“ (הער אויף!) — האָט רייטשעל מיר בלוז
איין וואָרט געזאָגט, און איך בין געבליבען זיצען א פאַרלאָרענער,
א צומישטער, א פאַרשוויגענער. איך האָב געוואָלט זאָגען איהר, אז
איך האָב איהר משוגע־ליב. עס האָט מיר אבער אויסגעפעלט מוט
דעם מויל צו עפענען. נאָר די ווערטער, וואָס איך האָב געזאָרט
ארויסצוזאָגען, האָבען מיין האַרצען געשטיקט. אין האַרצען איז די
ווערטער ענג געווען, האָבען זיי זיך געריסען צום מויל צו. פּלוצלונג
איז מיר אין פנים זעהר הייס געוואָרען, און אין די שליפען, אין
די אָדערען האָט גענומען דאָס בלוט קלאָפּען. מיר האָט זיך גע-
רוכט, אז איך בין ווי אין גאַנצען טויב געווארען. און איך ווייס
אליין ניט ווי דאָס האָט פאַסירט, נאָר מינע ליפען האָבען זיך אויפֿ-
געשלאָסען און איך האָב געהערט ווי איך רייד:

— ראַכיל (מיר האָבען איהר דאָן ראַכיל גערופען) — ראַכיל,
איך האָב דיך אזוי משוגע ליב... ווען דו וואָלסט וויסען, ווי איך
שטאַרב נאָך דיר!...

און איך האָב איהר ארומגענומען און איהר געכאַפּט ווילד
קושען. זי האָט זיך האַסטיג פון מיר ארויסגעריסען, אויפגעשפרונ-
גען פון בעטעל, און זי האָט מיר געהיסען איהר צימערל גלייך
פאַרלאָזען... איך בין אוועקגעגאַנגען, און די שעהנע זומער־נאַכט,
וואָס האָט אזוי שטיל, אזוי זיס אין ראַכיל'ס חדר פריהער א ווילע
אריינגעקוקט און מיך גערייצט צו טאָן, וואָס איך האָב געמאָן —

דיזעלבע נאכט האָט מיך יעצט באַגעגענט מיט א שפּאַטישען גע-
לעכטערל. פאַר אלעמען איז די נאכט געווען א מיַלדע, א קיהלע,
נאָר מיך האָט די נאכט געברייט און געברענט, ווי מיט א העלישען
פּייער.

א סך, א סך יאָהרען זיינען אריבער זייט יענער נאכט. צעהנר-
ליגע יאָהרען זיינען אוועק און ערגעץ פאַרשוואונדען געוואָרען. איך
האָב געליבט אנדערע מיידלאך און מיט איינער פון מייע געליבטע
האָב איך חתונה געהאַט. און עס זיינען אוועק א סך, א סך יאָהרען.
רייטשעל האָט אויך געהייראַט. זי האָט געהייראַט איינעם, וועמען
זי האָט ליב געהאַט מעהר פון מיר. א לעבען אריבער, איצט איז
רייטשעל א מאַמע פון דערוואַקסענע קינדער. א זוהן האָט שוין
חתונה געהאַט. רייטשעל איז שוין א באַבע. ניט קיין איבעריגס
גליקליכען לעבען האָט זיך רייטשעל אָפּגעלעבט. איהרע קינדער זיי-
נען אויסגעוואַקסען שוואכע, קרענקליכע. די ליבע צו איהר מאן איז
שוין לאַנג, לאַנג פאַרשוואונדען געוואָרען. צרות איז איהר גע-
בליבען, צרות און א שווערער לעבען. שווער איז איהר פון איהרע
קינדער, שווער און ביטער איז איהר פון איהר מאן. און רייטשעל
איז ניט אין איהר בעסטען געזונט. און געקומען איז זי אהער צום
ברענ ים אויף א פּאָר וואַכען צייט אָפּרוען זיך. אפשר אביסעל צו
זיך קומען. אפשר כאַטש אביסעלע שטאַרקער ווערען, אביסעלע
געזינטער ווערען. און אַט שטעה איך נאָך אַמאָל אין רייטשעל'ס
„קאָמנעטקע“, זי איז דאָ איינע אליין. רייטשעל, מיין אמאָליגע
ראַכיל!

און אזוי שטעהענדיג אין רייטשעל'ס צימערל, האָט זיך מיר
דערמאָנט אָן יענער נאכט, יענע זומער-נאכט, ווען מיין נשמה איז
מיר אויסגעגאַנגען פון ליבע צו איהר, און ווען זי האָט מיך פון
איהר „קאָמנעטקע“ ארויסגעטריבען. און איך זאָג צו איהר :
— רייטשעל, איהר געדענקט, אמאָל, אמאָל, אין א זומער-
נאכט, ווען איך בין מיט אייך אין אייער חדרל פאַרבליבען ?
— יעס, איך געדענק — ענטפערט רייטשעל.
— איך האָב אייך געכאַפט קושען.
— און איך האָב אייך געהייסען געהן, — שלאָגט מיך איבער
רייטשעל.

— ווי שלעכט איהר זייט געווען, רייטשעל !
און איבער רייטשעל'ס פנים צושפרייט זיך א שמיכעל. מיר
דוכט זיך, אַזא ליכטיגער שמיכעל, א שמיכעל, וואָס מאַכט יונג

אויף א וויילע, א שמייכלע, וואָס מאַכט א באַבען פאַר אַ שעהנער,
יונגער מיידעל...

און מיר האָבען זיך ביידע לאַנגזאַם אָנגעקוקט. רייטשעל'ס
בלויס האָב איך געפיהלט ביי זיך אין הארצען, און ס'איז געווען
קענטיג אז מיין בליק איז געווען ביי רייטשעלען אין הארצען. איך
האָב זיך אוועקגעזעצט אויף א שטול לעבען איהר בעטעל, און מיר
האָבען ביידע געשוויגען.

לאַכענדיג, זאָגט צו מיר רייטשעל :

— נו, איהר דאַרפט דאָך געהן זעהן ווי די זון געהט אויף.
איך האָב זיך פון אָרט ניט גערירט, און איך האָב צו איהר
געזאָגט :

— דו וועסט דאָך מיך ניט ארויסטרייבען, ווי אמאָל, ראַכיל !
— „ראַכיל!“ — האָט רייטשעל אייניגע מאָל פאַרטראַכט איר
בערגערעדט איהר אמאָליגען נאָמען — „ראַכיל“... און איהרע
ברייט-אַפּענע אויגען האָבען מיך לאַנגזאַם אָנגעקוקט, און זי האָט
געמורמעלט : — „ראַכיל“... יעס, געווען אמאָל א „ראַכיל“...
איך האָב זיך איבער רייטשעלען אָנגעבויען, און האָב איהר
אויפ'ן שטערען א שטאַרקען קוש געטאָן... זי איז געבליבען ליגען
באוועגלאָז, ווי א פאַרגליווערטע. און איך מורמעל צו איהר :
— ראַכיל, דיין שטערען איז אזוי קאַלט, ווי ער איז געווען
אין יענער נאַכט...

ווייל איך איהר נאָך אמאָל א קוש טאָן. האַלט זי מיך אָפ :

— די מיר קען זיך עפענען.

— זי איז צוגעמאַכט, ראַכיל, נוט צוגעמאַכט.

— זי עפענט זיך פון זיך אליין. נעמט די שטול און שפאַרט
אונטער.

איך האָב דאָס געמאָן. איך בין געבליבען שטעהן ביי רייט-
שעל'ס בעטעל, ווייל עס איז ניט געווען מעהר ווי איין שטול אין
איהר דערל. האָט זי זיך אין איהר בעטעל אביסעל אָן א זייט אָפּ-
גערוקט, און איך האָב זיך לעבען איהר אוועקגעזעצט.

— ראַכיל... — האָב איך צו איהר געמורמעלט — ראַכיל...

— ניין, מיין טייערער... — האָט זי שטיל גערעדט — ניטאָ

מעהר „ראַכיל“... ס'איז דאָ א רייטשעל... א קראַנקע, א פאַרעל-
טערטע, אן איבערגעבראַכענע פון א שווערען, שווערען לעבען...

אין איהרע אויגען האָבען טרערען געפינקעלט.

איך האָב זיך צו איהר אָנגעבויגען און מיט א ברעג פון לילאך
די טרערען פון איהרע אויגען אויסגעווישט.
זי האָט מיך אָנגעקוקט פול מיט ליבע, פול מיט הייסער צערט-
ליכקייט.

— ראַכיל, אפשר וואָלט בעסער געווען, בעסער פאר אונז בי-
דען, ווען דו וואָלסט מיר יענע נאכט פון דיין צימער ניט גע-
הייסען געהן.
— אפשר...

און איך האָב איהר געקושט, הייס, גליענר. זי איז געלעגען
באוועגלאָז, בלוז איהר ברוסט אונטער דער „קווילט" האָט גע-
אַטעמט שטארק און אויפגערגנט.
— נעם מיך ארום, ראַכיל...

און איך האָב איבער מיין האַלז איהרע אַרעמס דערפיהלט.
— קוש מיך, ראַכיל, באַצאָל מיר אן אַלטען חוב.
זי האָט געשמייכעלט און מיך געקושט.
— שטאַרקער, ראַכיל, באַצאָל מיט פּראָצענטען!
און זי האָט מיך שטאַרקער און שטאַרקער געקושט.

* * *

— אוי, מען שטעהט שוין אויף — האָט זיך רייטשעל א כאַפּ
געטאָן.

— יעס, מען שטעהט שוין אויף — האָב איך געזאָגט — די
באָרדערס לאָזען זיך שוין הערען.
— עפענט אויף אביסעלע פּאַרוזיכטיג די טיר. פּאַסט אויף,
אויב אימיצער איז אין קאָרידאָר... פּאַסט אויף, אז קיינער זאָל ניט
באַמערקען און כאַפּט זיך שטיל ארויס — האָט רייטשעל געמור-
מעלט.

— יעס, ראַכיל... יעס, ראַכיל...

און איך בין פּאַרוזיכטיג פון רייטשעל'ס חדרל ארויס.
איך האָב זיך פאַרקערט צום ים צו, זעהן ווי די זון געהט אויף
ביים ברעג ים. די זון איז שוין אבער געווען ארויס פון ים. העכער,
איבער'ן הימעל, האָט זי זיך אויפגעהויבען, און איז מיר אַנטקעגען
געקומען, און מיר האָט זיך געדוכט, אז די פרימאָרגען-זון קוקט
מיך אָן און ווינקט צו מיר שטיפעריש:

— האַסט זיך פאַרשפּעטיגט, חברה־מאַן! ...!

און אין מיין טיפען האַרצען האָט אָפּגעענטפּערט:

— יאָ, אויף א סך, אויף א סך יאָהרען פאַרשפּעטיגט זיך...

ס'איז געווען ביי איהם אַזאַ מין שיכרות

מען האָט געוואוסט אין אונזער זומער-האַטעל, אז גורט און סאול זיינען חתן און כלה.

גורט האָט קיינמאָל און פאר קיינעם סאול'ן ניט פאַרגעשטעלט אלס איהר חתן אָדער אלס איהר „באָי-פרענד“, אזוי ווי מען דריקט זיך אויס אין אונזער אמעריקע; און ווען עס פלעגט יע קומען איהם פאַרצושטעלען, פלעגט זי זיך אויסדריקען גאנץ איינפאַך :
— „מיט מיסטער סאול פראַילאָק“.

און וואָס איז שייך סאול'ן, איז עפעס קיינמאָל ניט אויסגעקור-מען, אז ער זאָל גורט'ען פאר אימיצען פאַרשטעלען. האָט מען ניט געקענט וויסען, צי ער באַטראַכט זי אלס זיין כלה, צי ניט, פון דעסטוועגען האָט מען אין אונזער זומער-האַטעל פאַרט געוואוסט, אז סאול און גורט זיינען חתן-כלה.

קין פאַרלאָבונגס-דינג האָט גורט ניט געטראָגען, דאָס האָט געקענט דינען אלס באַווייז, אז זי איז גאָר ניט פאַרלאָבט. האָט מען אָבער געוואוסט וועגען גורט'ן, אז זי איז א מיידעל א פריי-געזאַנענע, א העכסט-מאָדערנע. איז מען געווען זיכער, אז זי האלט ניט פון אזעלכע זאַכען, ווי טראָגען א פאַרלאָבונגס-דינג, און מען איז אויך געווען זיכער, אז כאַטש זי טראָגט טאַקע ניט קיין פאַר-לאָבונגס-דינג, פונדעסטוועגען איז זי יע פאַרלאָבט, און סאול פראַילאָק איז טאַקע איהר חתן.

פון וואַנען-זשע האָט מען זיך פאַרט גענומען, אז סאול און גורט זיינען חתן-כלה ? עס זיינען געווען באַווייזען, עס זיינען געווען סמנים. סאול איז אָנגעקומען אין אונזער האַטעל, ווען גורט איז שוין דאָ געווען ביי א וואָך צייט. ער איז געקומען צו איהר אלס גאַסט. מען האָט איהם אוועקגעזעצט אין דיינינג-רום ביי א טיש לעבען גורט'ן, נאָך בעסער, לעבען דער זעלבער גורט'ן איז פריהער ביים טיש געזעסען א צווייטע פרייליך, האָט מען אָט די צווייטע פרייליך איבערגעזעצט צו א צווייטען טיש, און אויף איהר אָרט האָט מען אוועקגעזעצט דעם זעלבען סאול'ן. האָט מען שוין גלייך איינגעזעהן, אז גורט'ס גאַסט מוז זיין איהר חתן.

געווען נאך און נאך א סך סמנים : ווי נאך סאול איז אָנגע-
קומען אין אונזער האַטעל, איז גוירט דעם גאַסט אנטקעגען געקור-
מען. עס איז טאקע אמת געווען, אז גוירט האָט זיך מיט איהר גאַסט
בלויז ארומגענומען און ניט געקושט זיך, אזוי ווי עס טוען דאָ
געוועהנליך אונזערע פריילינגס, ווען עס קומען צו זיי צו גאַסט
זייערע „סוויטהאַרטס“.

וואָלט מען טאקע געקענט מיינען, אז גוירט האָט זיך ניט גע-
וואָרפען קושען צו איהר גאַסט, ווייל ער איז ניט איהר חתן, נאָר
גוירט איז ניט פון די מיידלאך, וואָס וועלען זיך וואָרפען קושען
אפילו אן אייגענעם חתן. יעדענפאלס האָט גוירט באַגעגענט איהר
גאַסט מיט א גאַנץ פריינדליכען שמייכעל.

גוירט האָט איהר גאַסט אריינגענומען אין אָפּים פון האַטעל,
מען האָט דערצעהלט, אז פאר דער אָפּים-מיידעל האָט טאקע גוירט
פאָרגעשטעלט איהר גאַסט, אלס איהר „באָי-פרענד“, און אָט ווי
דאס איז פאָרגעקומען :

ווען גוירט און איהר גאַסט זיינען אזוי געשטאַנען ביים דעסק
פון דעם אָפּים, האָט זי איהם פאר דער אָפּים-מיידעל פאָרגעשטעלט:
— מיין גאַסט, סאול פראַילאָק.

— „יור באָי-פרענד“, גוירט ? — האָט בעקי, אונזער חנ'עוור-
דיגע אָפּים-מיידעל, געפרעגט מיט איהר געוועהנליכען זיסען שמיי-
כעל.

— „יו סעד איט“ ! — האָט גוירט אויך שמייכלענדיג געענט-
פערט.

האַבען אייניגע מיידלאך און בחורים פון אונזערע געסט בא-
מערקט וועגען דער געשיכטעלע אין האַטעל-אָפּים :

— ווען גוירט האָט בלויז געענטפערט „יו סעד איט“, הייסט
דאָס נאָך ניט, אז זי האָט צוגעגעבען, אז סאול איז איהר חתן.
האַבען אָבער אנדערע מיידלאך און בחורים געזאָגט :

— ווען גוירט האָט גלייך אויפ'ן אָרט ניט אָפּגעלייקענט, אז
סאול איז איהר „באָי-פרענד“, איז טאקע א באַווייז, אַז ער איז יע
איהר חתן. וואָרים זי איז אַזא מיידעל, וואָס וואָלט נאָר ניט מורא
געהאַט אָפּצולייקענען א באַהויפטונג.

יעדענפאלס, נאָכ'ן רעדזשיסטרירען זיך אין אָפּים, ווען דער
גאַסט האָט נאָך זיין אייגענעם רום ניט געהאַט, האָט גוירט איהם
אריינגענומען אין איהר רום, וואו ער האָט זיך איינגעוואשען און

זיך איבערגעטאָן. גוירט איז אויך אין איהר רום פאַרבליבען. וועגען
דעם איז שוין ניט געווען קיין צווייפעל, וועגען דעם האָבען אלע
געוואוסט, איז מען טאקע זיכער געווען, אז גוירט און סאול זיינען
חתן און כלה.

גוירט איז געווען א מידעל א קליין-געוויקסיגע און נאָר ניט
קיין מיאוסע ברונעטקע. זי האָט אין אונזער האַטעל שטאַרק אויס-
גענומען, ניט אזוי מיט איהר שעהנקייט, ווי מיט איהרע אנדערע
מעלות. זי איז געווען אזא קלוגע, אזא פארשטענדיגע. וועגען וואָס
פאר אן ענין מען האָט מיט איהר ניט פאַרפיהרט א געשפרעך, איז
זי געווען ווי ביי זיך אין דער היים, מען האָט געקענט זעהן, אז זי
איז געבילדעט און גוט באַלעזען.

סאול איז געווען א בחור א שעהנער, א געוויקסיגער, א קרעפ-
טיגער. האָבען איהם מיידלאך אָנגעקוקט, פלעגען זיי בלייבען ווי
פרישטמעליעמע. אָבער ער איז געווען אזא פשוטער, אזא איינפאַ-
כער יונג, מען האָט געזאָגט וועגען איהם, אז אין ניריאָרס ארבייט
ער אין א בוטשער-סטאָר.

א וואָך צייט איז סאול פאַרבליבען אלס גאַסט אין אונזער
האַטעל. אלעמאָל האָט מען איהם געזעהן אינאיינעם מיט זיין כלה.
ער האָט איהר אלעמאָל נאָכגעפאַלגט, אזוי ווי ער וואָלט געווען
איהר שאָטען. ער איז אלעמאָל געווען אזא שטילער, אזא צוריק-
געצויגענער. זעלטען ווען ער האָט מיט וועמען עס איז א וואָרט
אויף א וואָרט פאַרביטען, עפעס ווי אויסער זיין גוירט'ן וואָלט
פאר איהם גארנישט עקויסטירט.

די גרעסטע איבעראַשונג איז סאול, אָט דער שעהנער קרעפ-
טיגער יונג, געווען פאר אונזער ארומיגער פרויען-וועלטעל. ניט
אכטענדיג אויף דעם, וואָס מען האָט איהם אלעמאָל געזעהן אין
זיין כלה'ס געזעלשאפט, האָבען מיידעלאך און ווייבעלאך געטאָן
אליץ, וואָס איז נאָר געלעגען אין זייערע קרעפטען, צו ציהען זיין
אויפמערקזאמקייט אויף זיך. מען האָט זיך צו איהם געקלעפט,
געוואָרפען אויגעלאך צו איהם, געמאכט צו איהם „ווארעמינקע“
חנ'דעלאך, גערופען איהם, געמאָנט ביי איהם שטום מיט שרייענ-
דיגער פליישיגער נאקעטקייט. עס האָט אָבער די שעהנע ווייבעלאך
און רייענדע מיידעלאך גארנישט געהאַלפען. ער האָט זיך אויף
זיי אלעמען אפילו אומקוקען ניט געוואָלט. און זיין פרומע באשייד-
דענהייט איז געווען ווי א דאָרן אין די אויגען פון דעם ארומיגען
שעהנעם געשלעכט.

אוועקגעפאָרען זיינען גוירט און סאול, אוועקגעפאָרען איז מען
אינאיינעם, אזוי ווי עס פאסט זיך פאר חתן און כלה. איז אריבער
א קורצע צייט, און מיר האָבען געהאט א גאסט אין אונזער האָ-
טעל. דער גאסט איז געווען טאקע ניט קיין אנדערער, ווי דער
זעלבער שעהנער בחור, מיסטער סאול פראַילאָס. געקומען איז
ער אליין אָהן זיין כלה.

און וואָס פאר א פארענדערונג עס איז מיט דעם בחור פאָר-
געקומען! וואו איז אהינגעקומען זיין שטיִלקייט? ווי ער איז נאָר
ארויס פון דעם האָטעל־אַטאָמאָביל, וואָס האָט איהם פון דער טרעין
געבראכט, האָט ער יעדען איינעם אָפגעגעבען א ברייטען „העלאָו“!
און וואָס פאר א באַרעדעוודיגער ער איז געוואָרען! פרעגט זיך נאָר
אויף יעדען איינעם און אויף יעדער איינער, דערצעהלט וועגען זיין
רייזע, וועגען ניו־יאָרק. ס'האָט זיך דעם יונגענמאן זיין מויל־אזוי
געעפענט, עפעס ווי עס וואָלט זיך גאָר ניט געוואָלט צומאכען.

רעדזשיסטרירט זיך אין אַפּים האָט ער מיט אזא ברייטקייט,
מיט אזא פרייקייט, עפעס גאָר ניט דער שטיִלער נעבעכעל, ווי ער
איז געווען, ווען ער איז געקומען צוגאסט צו זיין כלה. געפאָדערט
האָט סאול א צימער, אז עס זאָל זיין נאָר פאר איהם א ליין,
געקראָגען אזא צימער, האָט ער זיך אויסגעפּוצט אזוי יום־טובֿ'דיג,
אזוי שרייענדיג, און אָט איז ער שוין דרויסען און איז שוין „דזשאני
אן די ספּאט“. און ווי ער ווארפט זיך דאָס צו די ווייבלאך, צו
די מיידלאך! עס ברענט פון איהם די וועלט. וואו איז אהינגעקו-
מען זיין באשיידענהייט? ניט צו דערקענען איהם. אזא וואוילער
יונג געוואָרען!

האָבען זיך ווייבלאך און מיידלאך עפעס אויך פאָרענדערט.
מען איז גאָר קאָלט צו איהם. אנדערע שטופען איהם אָפּ נאנץ
איידעל, און אנדערע ניט איבעריגס איידעל, און כסדר פרעגט מען
איהם:

— וואו איז גוירט?

— וואו איז די סוויטהארט?

— פארוואָס עפעס אליין געקומען?

— „הו קערס“? (וועמען אַרט עס) — מאכט סאול מיט די

הענט אוועק. דער שעהנער געשלעכט קערט זיך אבער פון איהם
אָפּ, און צווישען זיך רעדט מען זיך דורך וועגען דעם פארענדערטען
בחור:

— אָהן זיין גוירטי'ן איז ער גאָר א נאַנצער העלד!
— ווען זי איז דאָ געווען, איז ער געווען אזא פרומינקער,
גאָר אויף קיינעם ניט געוואָלט א קוק טאָן.
— ווי פון א תליה האָט ער זיך אָפגעריסען.
— איצט, ווען די קליינטשינקע מיידעלע זיינע איז ניטאָ אויף
די אויגען, איז ער א רעגעלער מויס.

— און ווען ער וועט קומען אהיים, וועט זיך טרעפען מיט זיין
גוירמעלען, וועט ער דערצעהלען מעשיות, אז ער איז דאָ געווען דער
זעלבער צדיק, ווי ער איז געווען דעם ערשטען מאָל, ווען דער חתן'—
דעל איז געווען א גאָסט ביי זיין כלה'לע, און האָט גאָר אויסער זיין
גוירמעלען די וועלט ניט געוואָלט אָנקוקען.

— האָט מען איהם פארפאָקט!

— ער קען דאָ קיינעם ניט נארען!

און דער שעהנער געשלעכט האָט פון סאול'ען נקמה גענומען,
קאָלט ווי אייז איז מען צו איהם פארבליבען.

סאול קלעפט זיך צו די פרויען, צו די מיידלאך, ער איז ווילד,
ווי א פלאם פיער ברענט ער. אָבער מען וויל פון איהם ניט וויסען,
מ'זאָכט פון איהם, מען שפאָט פון איהם, מיט אזא ניפט, מיט אזא
ביטערקייט, און עס איז געווען שלעכט מיט סאול'ן, זעהר שלעכט.
האָט מען זיך דערוואוסט אין אונזער האָטעל, אז סאול איז
ניט געקומען אהער פאָראַטען זיין כלה, אז ער איז גאָר געקומען
אהער פאָרטרינקען זיינע צרות, וויל זיין גוירמעלע האָט גאָר איהם
פאָראַטען. האָט מען זיך דערוואוסט, אז גוירטי'ן איז דער שידוך
ניט אָנגעשטאנען. זי איז א געבילדעטע, און ער איז אזא איינפאָר
כער בחור. זי האָט געפונען אין ניר'יאָרק א יונגען מאן, וואָס איז
איהר גלייכען, האָט זי מיט דעם סאול'ן גלייך כפרות געשלאָגען.
איז ער געקומען אהער זיינע צרות פאָרטרינקען.

דערצעהלען דעם אמת שעהמט ער זיך. איז ווען מען פרענט
איהם וועגען זיין גוירטי'ן, וועגען זיין כלה, גיט ער ניט קיין קלאָרען
ענטפער, און זיין וועהטאָג שלינגט ער טיף אין האַרצען ארונטער.
דערהערט אזא געשיכטע, האָט דער שעהנער געשלעכט גאָר אנדערש
גענומען רעדען:

— אזוי, איז זי גאָר די יחסנ'טע!

— אזא גוואלדיגע מיצאצע!

— מען האָט טאָסע געקענט זעהן, אז זי שעהמט זיך מיט

איהם, אז ווען זי איז מיט איהם, געהט זי ארום מיט א פארריסע-
נער נאָז.

— זי האָט דאָך איהם טאקע קיינמאָל ניט פאָרנעשטעלט אלס
איהר חתן. עס איז איהר ניט אָנגעשטאַנען איהר באַבעס יחוס.
ווען אונזער שעהנער געשלעכט האָט זיך דערוואוסט, וואָס עס
איז געשעהן, אז סאול איז נאָר געקומען פאר צרות שיכור'ן, האָט
זיך דעם באַטראַגענעמם חתן'ס מערכה אינגאַנצען געביטען. ווייב-
לאך און מיידלאך זיינען אין זייער באַרמהערציגקייט „רעגעלע
בארטענדערינס“ געוואָרען און מען האָט איהם געגעבען טרינקען,
געלאָזען איהם שיכור'ן, וויפיל זיין האַרץ האָט איהם געגלֹוסט, ווי-
פיל ער האָט נאָר געקענט פאַרטראַגען.

סאול האָט גע'שיכור'ט, סאול האָט פאַרטרונקען זיינע צרות.
דער ים איז איהם געווען ביז די קני! סאול איז קיינמאָל ניט ניכ-
טער, א צוואכמערטער, א צוהיצטער, איז סאול אלעמאָל אין וויי-
בערשער געזעלשאפט. ער זינגט, ער לאַכט, ער ריטשעט, וועלטען
ברענט ער. ער איז אלעמענס געליבטער...

דאָך איינמאָל האָט מען געזעהן, ווי דער שיכור-סאול וואַנ-
דערט ארום איינער אליין ווייט הינטער די טענטס איבער דעם
שמאָלען פאַרוואַרפענעם וועגעל, וואָס שליינגעלט זיך און קריכט
דורכ'ן וואַלד. סאול קוקט אויס ווי א משוגענער, מורמעלט צו זיך
אליין:

— אוי, גוירט, גוירט, אז דער'הרג'עט מענסטו ווערען, ווי דו
האָסט מיך דער'הרג'עט...

און מען האָט געהערט ווי ער האָט זיך צוואוויינט...

דער צווייטער אָווענט

ס'איז געווען דער ערשטער טאָג, ווען אדעלין איז געקומען צופאַרען אין דעמזעלבען זומער־רעזאָרט, וואו איך האָב מיין „וועד קעישאַן“ פאַרבראַכט, — אזוי דערצעהלט מר. מערלין, א שוואַרץ־חנ'עוודיגער בחור פון א יאָהר אכט און צוואַנציג, וועגען זיינער אן אינטערעסאַנטער ראַמאַנטישער ערפּאהרונג. — ס'איז געווען די ערשטע נאַכט, וואָס אונז ביידען איז אויסגעקומען צו פאַרבלייבען אליין אין שטילער איינזאַמקייט אין א וועלדעל ביים צווייטען ברעג פון אונזער שעהנעם ווייטען „לעיק“, און איך וועל אָט די נאַכט קיינמאָל ניט פאַרנעמען.

אדעלין איז געקומען, ווען מען האָט אין אונזער האַטעל שוין גענעמען דינער. דער אויפפאַסער איבער דעם דינינג־דרום האָט אדעלין געוואָלט אוועקזעצען ביי א געוויסען טישעל. ווען איך האָב זי דערזעהן, האָב איך שוין אויסגעפיהרט, אז מען זאָל זי אוועקזעצען ביי מיין טיש לעבען מיר. ווי איך האָב זיך דאָס דער־פרעהט מיט אדעלינ'ס קומען! דעם נאַנצען טאָג האָבען מיר איי־נער פון צווייטען ניט אָפּגעטראָטען. מיר האָבען פאַרבראַכט און האָבען גערעדט, אזוי ווי עס פאַרבּרענגען און ריידען געוועהנליך צוויי נוטע פריינד, צוויי נוטע חברים, ווען זיי טרעפען זיך אין א זומער־האַטעל.

דער ערשטער טאָג איז אריבער. עס איז געוואָרען נאַכט, א זומער־נאַכט אין די בערג, א נאַכט פול מיט כּשור, פול מיט ברע־נענדע סודות. איז אויסגעקומען אזוי, אז איך און אדעלין האָבען פאַרוואַנדערט אין וועלדעל ביים צווייטען ברעג פון אונזער לעיק. איז ווייס איך ניט, וואָס מיט מיר איז געווארען. עפעס האָב איך זיך אינגאַנצען פאַרלאָרען. ניט אנדערש ווי איך בין משוגע גע־וואָרען.

אין דעם האַטעל, וואו איך בין דעם זומער איינגעשטאַנען, האָב איך זיך געפיהלט ניט איבעריגס היימליך. די „קראַוד“ פון אונזער האַטעל איז מעהרסטענס באשטאַנען פון א ראַדיקאַל־געזאַ־נענער יוגענט. זיי האָבען גערעדט רוסיש. די אייביגע טעמע פון

זייערע געשפרעכען איז געווען וועגען סאָוועט־רוסלאַנד. איך אליין בין א לעהרער פון העברעאיש, איך בין אידיש־נאַציאָנאַל געשטימט. האָט אונזער סראָוד זיך מיט מיר געהאַלטען פון דער ווייטען, און איך האָב זיך געפיהלט פרעמד און עלענד.

אדעלין איז אויך א לעהרערין פון העברעאיש. אָפט פלעגען מיר זיין אָנגעשטעלט אלס לעהרער אין איין און דער זעלבער שול, האָבען מיר זיך ביידע געקענט פאר א לאנגער צייט, דערפאר האָב איך זיך אזוי דערפרעהט, ווען זי איז געקומען צופאַרען אין אונזער האַטעל. איך און אדעלין זיינען גוטע פריינד, צוויי געטרייע חברים, אָבער ניט מעהר ווי דאָס. זי איז אפילו גאָר ניט קיין מאַוס'ע מיידעל, דאָך קען איך שווערען, אז איך האָב זי קיינמאָל ניט באַטראַכט אזוי ווי אַ מאַן באַטראַכט א פרוי, און עס וואָלט מיר קיינמאָל אפילו אין די געדאַנקען ניט אריין, אז צווישען אונז ביידען קען פאַרגעקומען דאָס, וואָס איז יאָ פאַרגעקומען.

א גאַנצען טאָג האָב איך מיט אדעלין פאַרבאַכט אזוי ווי עס פאַרבריינגען געוועהנליך צוויי געטרייע חברים. אין אבענד נאָך סאַפער האָבען מיר גענומען א שיפעל און מיר האָבען זיך אוועק־געשיפּט איבער אונזער לעיס. זיצענדיג אין שיפעל, האָבען מיר גערעדט וועגען אונזער פראָפעסיע, וועגען באַקאַנטע פּערזאָנען, און אלץ איז געווען ווי געוועהנליך. ווען מיר זיינען אזוי צוגעשוואומען צום צווייטען ברעג, איז שוין די זון פאַרגאַנגען. עס האָט גענומען נאַכט ווערען. גרויסע שטערען, אזוי ווי מען זעהט דאָס נאָר אין די בערג, האָבען זיך גענומען שפרייטען איבער דעם קלאַר־בלאַען הימעל. אלץ ארום איז אזוי שטיל געווען. ווי איך האָב אזוי אָנגע־קוקט אדעלין, האָט זיך מיר אויסגעראַכט אז זי איז אויסערנע־וועהנליך שעהן. איך האָב געשפירט ווי א וואַרימע אויפּרעגונג באַהערשט מיך. מאַדנע רעיונות האָבען זיך אין קאָפּ גענומען שפאַרען. איך האָב ניט געקענט ריידען. און אזוי אנטשוויגען בין איך ארויס פון שיפעל צום וואַלדיגען ברעג.

— ס'איז שוין נאַכט, לאָמיר צוריקגעהן, — האָט אדעלין באַ־

מערקט.

— מיר וועלען זיך אביסעל אַפרוהען, וועלען מיר צוריקגעהן, — האָב איך געענטפערט, און אדעלין איז אויך פון שיפעל ארויס־געקומען. איך האָב דאָס שיפעל צוגעבונדען צו אן איינגעפאַלענעם בוים, וואָס איז געלעגען ביים סאַמע ברעג פון טייך און מיר האָבען

ביידע אין וועלדעל ארוינגעשפאצירט. מיר האָבען ביידע געשוויגען.
מיין האַרץ האָט שטאַרק געקלאַפּט. איך האָב אדעל'ין ארום איהר
טאַליע אַרומגענומען, און אזוי זיינען מיר צוזאַמען געגאַנגען. איך
האָב דעם אָרט געוואוסט, ווייל איך בין שוין דאָרט א פּאַר מאָל
געווען. בין איך צוגעקומען צו א באַנק, וואָס איז דאָ געווען איינ-
געפיקסט, און מיר האָבען זיך אוועקגעזעצט. ווידער האָב איך
אדעל'ין אַרומגענומען. זי האָט מיך אָנגעקוקט און האָט זיך פון
מיין אומאַרמונג באַפרייט.

איך האָב געשוויגען. הייסע ליבעס-געדאַנקען האָבען זיך אין
קאָפּ געשפאַרט. איך האָב עפעס ווי מעהר ניט געוואוסט ווער איך
אליין בין און ווער אדעל'ין איז. זי האָט מיך גערייצט אלס פרוי,
און איהר נאָהענטקייט האָט געצונדען מייע בלוטען. איך האָב זי
אַרומגענומען מיט א ווילדער קראַפּט.

— וואָס איז מיט דיר, מערלין, ביזטו משוגע ? — האָט זי זיך
פון מיר געריסען. איך האָב זי ניט אָפּגעלאָזען. ווי א פאַר'שיכור-
טער האָב איך אין איהרע אויגען ארוינגעקוקט און משוגע געשמייד-
כעלט :

— איך האָב דיך ליב, אדעל'ין, איך האָב דיך ליב.
— וואָס מיטאַמאָל ? — האָט זי געלאַכט. — אפשר צעהן
יאָהר אז מיר קענען זיך און פּלוצלונג פאַרליבט זיך.
איך האָב ניט געוואוסט וואָס צו ענטפּערען. אין קאָפּ האָט
מיר געשווינדעלט. איך האָב געברענט נאָך איהר ליב, געברענט
מיט א העלישען פייער. צולאָזענע ווערטער האָבען זיך געריסען
פון מיין אינעוועניג :

— איך וועל דיך ניט אָפּלאָזען. איך בין משוגע. איך וועל דיך
אויך משוגע מאַכען. לאָמיר ביידע שיכור'ען, וועסט מייע זיין,
מייע, מייע...

איך האָב איהר ווילד געקושט, חיה'דיג געדריקט, געשטיקט
צו זיך. זי האָט זיך פון מיר ארויסגעריסען, פון איהר אָרט זיך
אויפּגעהויבען. זי האָט שווער געאַטעמט, מיט ענטריסטונג מיר גע-
זידעלט :

— שעחמען דאַרפסטו זיך ! פאַר וועמען נעמסטו מיך אָן ?
ביזט דאָך א פשוט'ער אויסוואורף ! איך האָב נאָרניט געוואוסט.
זי איז געלאָפּען צום טיך. איך בין איהר נאָכגעלאָפּען. איך
האָב זי אריבערגעיאָגט. איך האָב דאָס שיפעל אָפּגעבונדען און
האָב צו איהר געזאָגט :

— אַלראַיט, מיר פאַרען צוריק. זעץ זיך אין שיפעל אריין.
— אויב דו וועסט ווייטער וואַגען צו פראַווען דינע פּוילע
שטיק, — האָט זי מיר געסטראַשעט, — וועל איך מאַכען אַ גוואַלד.

מיר האָבען זיך אין שיפעל אריינגעזעצט. איך האָב געאר-
בייט מיט די רודערס האַסטיג, אויפגערעגט, עפעס אזוי ווי איך
אליין וואָלט געוואָלט אנטלויפען פון אַ געפּאָהר. מיר זיינען ביידע
געזעסען מיט פאַרזונקענע קעפּ. איך בין געווען ווי אַ צומישטער.
ווען מיר זיינען שוין געווען נאָהענט צום ברעג, האָב איך צו איהר
גענומען ריידען פאַרשולדיגט און פאַרשעהמט :

— אַדעלין, איך בעט דיך, זיי ניט אין כעס. איך ווייס אליין
ניט, וואָס מיט מיר איז געווען. ניט אנדערש, אז איך בין משוגע
געוואָרען. איך שווער דיר, אז אזוינס וועט מעהר ניט געשעהן.

— געוויס וועט ניט געשעהן, — האָט זי מיך ארויסרופענדיג
אַנגעקוקט. — געוויס ניט, איך וועל אויף דעם שוין אליין אויפ-
פּאַסען.

אויף מאַרגען האָט זיך אַדעלין פאַרהאַלטען צו מיר מיט אַ
העפּליכער קאַלטקייט. זי האָט אויסגעמידען אפילו מיט אַ וואָרט
צו דערמאַנען וועגען דעם, וואָס עס איז צווישען אונז פאַרגעקומען.
די פאַריגע נאַכט. אָבער זי האָט ניט געווייכט פון מיר. זיינען מיר
ווידער געווען אינאיינעם, גערעדט, פאַרבראַכט ווי פריינד, עפעס
אזוי ווי גאַרנישט וואָלט פאַרגעקומען.

פאַרנאַכט, נאָך סאַפּער, איז אַדעלין ערגעץ פאַרשוואַנדען גע-
וואָרען. איך האָב איהר געזוכט און ניט געקענט געפינען. אימיצער
האַט מיר געזאָגט, אז זי איז צום טייך אוועק, בין איך אויך אוועק
צום טייך. זי איז געזעסען ביים וואַסער אַ פאַרטראַכטע. איך האָב
צו איהר גענומען ריידען. זי האָט ניט געענטפּערט. האָבען מיר
ביידע אַ וויילע געשוויגען. דערנאָך מאַכט זי צו מיר עפעס אזוי ווי
מיט שפּאַט :

— נו, היינט נעמסטו שוין ניט קיין שיפעל ?
— וועסט געהן מיט מיר, וועל איך נעמען, — האָב איך
געענטפּערט.

— איך האָב פאַר דיר וועניג וואָס מורא, — האָט זי מיך
גערייצט.

— איך ווייס, אז דו האַסט קיין מורא ניט.
— אבי דו ווייסט, — האָט זי געלאַכט.

הָאָב אִיךְ גַּענוֹמען אַ שיפּעל. מִיר הָאָבען זיך בִּידע ווידער געשיפּט איבער אונזער שעהנעם לעיק. מִיר הָאָבען ניט גערעדט. די זון איז פֿאַרגאַנגען. ס'האָט גענומען נאַכט ווערען. אַדעלין האָט געזונגען אַ העברעאישע פֿאַלקס־ליד, אַ ליד, וואָס האָט דערצעהלט וועגען ליבע און באַגער. ווידער האָט מיין האַרץ גענומען ציטערען. זיינען מִיר צוגעקומען צום זעלבען אָרט, וואו מִיר זיינען נעכטען געווען. עס איז נאַכט געוואָרען, די צווייטע נאַכט. ווידער אַזאַ כּשופֿ'דיגע נאַכט, ווידער הָאָבען אויף אונז פֿון דעם קלאָר־בלויען הימעל גרויסע שטערען אַרויסגעקוקט. אַדעלין האָט אויפֿ־געהערט צו זינגען. זיינען מִיר אין שיפּעל פֿאַרשטימטע געזעסען.

איך בין פֿון שיפּעל אַרויס, זי האָט געשוויגען און רייצענד געשמייכעלט. איך הָאָב דאָס שיפּעל גענומען צובינדען צום איינגע־פֿאַלענעם בוים. מייע הענט הָאָבען געציטערט. זי האָט געפרעגט :

— וואָס ווילסטו טאָן ?

— אביסעל אין וואַלד וואַנדערען.

— מִיר בעסטו גאָר ניט ? — האָט זי זיך גערייצט מיט מִיר.

— אויב דו ווילסט, פֿאַרוואָס ניט ?

— זאָגסטו צו, אז דו וועסט זיך האַלטען ווי אַן אַנשטענדיגער

מאַן ? — האָט זי געפרעגט, און ניט וואַרטענדיג אויף מיין ענטפּער, איז זי פֿון שיפּעל אַרויס. הָאָבען מִיר בִּידע שפּאַצירט אין וועלדעל אַרײַן. מִיר הָאָבען געשוויגען. אָבער זי האָט די גאַנצע צייט גע־שמייכעלט. איך הָאָב זי געוואָלט אַרומנעמען, האָט מִיר מוט אויס־געפעלט, און מיין האַנט איז מאַכטלאָז אַרונטערגעפֿאַלען.

אָט זיינען מִיר אויף דעם זעלבען אָרט, וואו מִיר זיינען נעכ־טען געווען. איך הָאָב זיך אויף דעם באַנק אַוועקגעזעצט, און זי האָט אַלץ געשמייכעלט. הָאָב איך גענומען צו איהר ריידען, גלאַט ריידען, האָט זי מִיר אין פֿנים אַרײַנגעלאַכט :

— קוק נאָר אָן דעם נעבעכעל.

הָאָב איך אויך געלאַכט, כאַטש איך הָאָב ניט געוואוסט פֿאַר־וואָס איך לאַך. און לאַכענדיג, הָאָב איך געפֿיהלט, אז איך ווער פֿאַר־שיכור'ט מיט די שיכרות פֿון דער פֿאַריגער נאַכט. מִיר האָט אָבער אויסגעפעלט דער נעכטיגער מוט, האָט זי קאָסעטיש־שטיפּעריש מיט מִיר זיך אַ שפּיל געטאָן, און איך האָב מוט געקראָגען. איך הָאָב זי אַרומגענומען, אָבער ניט אזוי פֿרעך ווי נעכטען.

— האָסט שוין ווידער אָנגעהויבען ? — האָט זי געשמייכעלט,
אָבער באַפרייען זיך פון מיר האָט זי ניט געפרוואוּט. אונזערע
בליקען האָבען זיך באַגעגענט. אין דער בלאַסער נאכט־ליכטיגקייט
האָב איך געקענט מערקען, ווי איהרע אויגען פינקלען... א פויערעל
האָט זיך אין מיינע בלוטען אָנגעצונדען. איך האָב אָבער ניט גע-
וואַנט צו טאָן דאָס, וואָס מיינע ליפען און מיינע הענט האָבען זיך
געצויגען צו טאָן. האָט זי איהר קאָפּ צו מיין האַרצען געטוליעט,
און איך האָב שוין מעהר און מעהר געוואַנט.
בין איך אזוי ווי נעכטען ווילד און משוגע געווארען. די היינ-
טיגע נאכט, די צווייטע נאכט, האָט מיין אַדעלין אבער שוין ניט
געוועהרט זיך. איך האָב געשפירט, אז די צווייטע נאכט האָט זי
אויך משוגע געמאכט. האָבען מיר ביידע געטרונקען פון דעם בעכער
פון ליבע, געטרונקען ביז משוגע'נער שיכרות.
ווען מיר זיינען געזעסען אין שיפעל און געשוואומען אהיים צו,
האָבען מיר ביידע צוזאַמען ווי פאר'שיכור'טע געלאַכט און גע-
זונגען.

א צאַרטע האַנט — א שווערע האַנט

אמאָל האָט ער מיט איהר א ליבע געפיהרט.
שטונדען לאַנג פלעגט ער אין איהר געזעלשאפט פארבלייבען.
און אָדער ער האָט גאָרנישט גערעדט, און איהר נאָר געקושט און
געזערטעלט, און ווען ער האָט יע גערעדט איז דאָס נאָר געווען
צום חידוש'ן זיך מיט איהר שעהנטייט און פסדר באַוואַרפען איהר
מיט קאָמפלימענטען.

אמאָל פלעגט ער זי קושען און צערטלען, ווייל ער האָט
דאָס טאקע אליין געוואָלט, ווייל ער האָט איהר געליבט און פון דעם
פאַרגעניגען געהאַט, אָבער גאנץ אָפט פלעגט ער דאָס טאָן נאָר
דערפאַר, ווייל זי האָט אזוי געוואָלט.

פלעגט ער, צום ביישפּיל, אריינקוקען אין א צייטונג אין איהר
אָנוועזענהייט, פלעגט זי די צייטונג פון זיינע הענט ארויסרייסען
און זי פלעגט זאָגען שטארק פאר'ברוגז'ט :
— ווען דו קומסט צו מיר וויל איך ניט, אז דו זאָלסט לעזען
צייטונגען ; דאָס וועסטו טאָן, ווען דו וועסט זיין ביי זיך אין דער
היים.

און ווען ער פלעגט אמאָל אין איהר אָנוועזענהייט בלייבען
זיצען א פאַרטראַכטער, פלעגט זי ווידער אויסשרייען א צורייצטע :
— וואָס זיצסטו אזוי א פאַרשלאָפענער ?

און זי פלעגט זיך אוועקזעצען ביי איהם אויפ'ן שוים און דאָס
איבעריגע פלעגט שוין פון זיך אליין קומען.

אזוי איז אויך געווען מיט דעם רעדען.
וועגען וואָס און וועגען וועמען ער פלעגט ניט נעמען רעדען
פלעגט זי ניט וועלען הערען און פלעגט ווערען א ניט-צופרידענע,
א צורייצטע.

האָט ער שוין געזעהן וואָס זי וויל, און ער פלעגט נעמען
רעדען וועגען איהר זעלבסט; חידוש'ן זיך מיט איהר שעהנטייט,
באָוואַרפען איהר מיט קאָמפלימענטען און זי איז געווארען ווי א
נייגעבוירענע.

— וואָס פאַר אַ שעהן מירעלע דו ביזט — פלעגט ער צו איהר זאָגען. עס איז געווען ניט שווער צו באַגרייפֿען, אז זיינע ווערטער פאַרשאַפֿען איהר פאַרגעניגען, דאָך פלעגט זי ענטפֿערען מיט כלומר־שטער באַשיידענהייט:

— אַ מידעל ווי אלע מידלאַך.

— עטוואָס איז אין דיין געזיכט אויסערגעווענהליכעס צוצי־ענדעם — פלעגט ער ווייטער רעדען.

— וואָס, צום ביישפּיל? — פלעגט זי פֿרעגען קאָסעטיש־שטיפֿעריש.

און זיינע אַנטוואַרטען פלעגען זיין פאַרשירען.

אַמאָל פלעגט ער זאָגען:

— די גריבעלאַך וועלכע ס'ווערען אַרום דינע ליפֿען ווען דו לאַכסט, זיינען זעלטען שעהן.

— טאַקע? — פלעגט זי פֿרעגען און זי פלעגט נעמען לאַכען

כדי ס'זאָלען ווערען די גריבעלאַך, וועלכע ער באַוואַנדערט אזוי.

אַמאָל פלעגט ער זאָגען:

— דינע אויגען, דינע אויגען, נעטי, זיינען אזוי שעהן.

— געווענהליכע אויגען — פלעגט נעטי ענטפֿערען ווידער מיט געמאַכטער באַשיידענהייט.

— אזעלכע פאַרטרוימערטע.

— דאַכט זיך מען זאָגט מיר, אז מיינע אויגען זיינען פֿרעה־

ליכע.

— אַמאָל פאַרטרוימערטע, אַמאָל פֿרעהליכע — פלעגט ער אַ פֿשרה מאַכען.

— און זי פלעגט לויפֿען צום שפיגעל און פלעגט באַטראַכטען איהרע אויגען.

און אַמאָל פלעגט ער זיך מיט איהר קערפֿער חידוש'ן:

— דיין קערפֿער, דיין יעדעס גליד איז דאָך אזוי ווי אויס־געשניצט, אזוי ווי פֿון אַ קינסטלערס האַנט געשאַפֿען.

— בין איך ניט אַביסעלע צו קורץ? — פלעגט זי זיך חנ'ען פאַר איהם.

— אָ, ניין, — פלעגט ער זי באַטראַכטען — דיין געוואַקס איז אזוי פינקטליך, אזוי שעהן.

— מענער האַבען ליב קליינע פֿרויען — פלעגט זי באַמערקען

און מען פלעגט זעהן ווי זי האָט פארגעניגען פון איהרע אייגענע
ווערטער.

אַמאָל פלעגט ער איהר זאָגען :

— וואָס פאר א ווייס, וואָס פאר א שעהן לייב דו האָסט.

— דאָס איז אמת — פלעגט נעטי ענטפערען — פאר מיין

לייב זיינען אלע משוגע.

— ווער אלע ? — פלעגט ער האַסטיג פרעגען.

— פלעגט זי אויף איהם וואַרפען אַזא מאָדנעם בליק און זי

פלעגט ענטפערען :

— ווען איך בין נאָך א קינד געווען און איך פלעג זיך באַדען

צוזאַמען מיט מיידלאַך נאקעטערהייט, פלעגען די מיידלאַך די אויגען

ארויסקריכען, ווען זיי פלעגען זעהן מיין לייב און אלע ווי איינע

פלעגען זיי ניט אויפהערען צו באוואונדערען מיין ווייסע שעהנע

ריינע לייב.

אזוי פלעגט ער זי באוואונדערען אַפּטמאָל ווען ער האָט

דאָס טאקע אזוי געפיהלט, און אויך אַפּט ווייל ער האָט קיין אנדער

ברירה ניט געהאט. אָבער איין שוואכקייט האָט ער תמיד געהאט.

זיין שוואכקייט איז געווען — צו באוואונדערען איהרע שעהנע

צארטע הענט.

איהרע הענט האָט ער זעהר געליבט, און איהרע הענט האָט ער

צו יעדער צייט באוואונדערט.

ווען ער פלעגט קוקען אויף איהרע הענט פלעגט ער ניט אויפ-

הערען צו רעדען :

— „אָה, וועלכע צארטע הענט, וועלכע קליינינקע קינדערשע

פינגערלאַך“.

נעטי איז געווען איינע פון יענע מיידלאַך, וועלכע עס לאָזען

זיך ליבען, אָבער וועלכע עס לאָזען זיך אויך נוט באצאָלען פאר

זייער ליבע.

ער האָט אויף איהר א פארמעגען פארשווענדעט. זי האָט איהם

פאר אן אַרימאן געמאַכט.

ווען ער האָט דערזעהן, אז ער ווערט רואינירט, האָט ער זי

באזוכט אלס זעלטענער און זעלטענער.

זי האָט גענומען פראַטעסטירען.

ער האָט פאר איהר געשעמט זיך צו זאָגען, אז ער איז אַרעם,

אז ער איז רואינירט. פלעגט ער זאָגען אנדערע אויסגעמראכטע

תירוצים. ביז די לאַגע איז פאר איהם שווער און אומערטרעגליך געוואָרען און ער האָט אויפגעהערט אינגאנצען צו איהר צו קומען. נעמי האָט פארדעכטיגט, אז ער האָט איהר אויף א צווייטער פאַרביטען; איהר הארץ איז אויפגעקאַכט געוואָרען. זי האָט געזוכט איהם צו באַגעגענען, פון איהם נקמה נעמען.

זי האָט איהם אויסגעפונען און זי האָט מיט איהם זעהר א הייסען, זעהר אן אומאנגענעמען געשפרעך געהאט :

— ווארום קומסטו ניט ? — האָט זי געפרעגט מיט א שטימע, וועלכע איז געווען פארשטיקט פאר אויפגענונג.

— איך קען ניט.

— האָסטו קיין צייט ניט ? — האָט זי איהם אָנגעקוקט מיט ברענענדע אויגען.

— פילייכט, — האָט ער זיך א כח אָנגעטאָן צו זיין געלאַסען.

— מיט וועמען שלעפסטו זיך יעצט ארום ? — האָט זי גע- ציטערט פאר אויפגענונג.

— מיט קיינעם ניט.

— זאָגסט ליגען ! — האָט זי איהם באַליידיגט.

— אַלראַיט, — האָט ער די באַליידיגונג אַרונטערגעשלאַנגען.

— און דו מיינסט דיר וועט עס גלאַט אָפּגעהן ? — איז

זי געוואָרען אלץ מעהר און מעהר אויפגעקאַכט.

— וואָס ווילסטו פון מיר ? — האָט ער שוין מעהר ניט גע-

קענט פארבלייבען געלאַסען.

— האָסטו מיך צוגענומען פון דער גאַנצער וועלט, פון אלע

מיינע פריינד, און יעצט ווען איך האָב קיינעם ניט, זוכסטו אַנדערע

— האָט זי גענומען שרייען צו איהם מיט א פארשטיקטער שטימע.

— איך האָב דיר פון קיינעם ניט צוגענומען — האָט ער

געענטפערט קורץ און שאַרף.

— האָסטו מיר „אויסגעיוזט“, דו לומפ איינער, און יעצט

ווילסטו פון מיר ניט וויסען — איז זי געוואָרען אלס ווילדער, אלס

שרעקליכער.

— איך האָב דיר פאר אלעס גוט באַצאָלט — האָט זיך איהם

פון מויל ארויסגעגליטשט עטוואָס, וואָס עס איז איהם פון לאַנג

אָן אויפ'ן האַרצען געלעגען, און וואָס ער האָט ניט געוואַגט ביז

יעצט ארויסצורעדען.

זי איז בלאס געוואָרען. איהר האנט האָט זיך אויפגעהויבען
און ער האָט דערפיהלט א פלאַם איבער זיין באַק.

און דער פאטש, וואָס זי האָט איהם געגעבען איז געווען אזוי
שטארק, אז ער איז געבליבען שטעהן ווי א צומישטער.

ער האָט זי געוואָלט צוריק אָנגרייפען, ער האָט דאָס אָבער
ניט געוואַנט צו טאָן. ער איז א פאַרשעהמטער, א צומישטער אוועק-
געלאָפען.

און נעמי'ס פאטש איז געווען אזוי שטארק, דאָס דער געפאטש-
טער האָט א לאַנגע צייט געפיהלט איבער זיין צופלעממען באַק איהר
האַנט, איהרע פינגער.

און איהם איז ווידער אויסגעקומען צו רעדען וועגען איהר
האַנט, אָבער דאָס זיינען שוין געווען ניט זיינע געוועהנליכע ווער-
טער: „וואָס פאַר א צארטע האַנט“, נאָר ער האָט ניט אויפגעהערט
צו מורמלען:

— אָבער א האַנט... וואָס פאַר א קראַפט... דער'הרנ'עט זאָל
י ווערען... וואָס פאַר א שטאַרקע האַנט!...

און זיי האָבען ביידע געלייקענט

די נאָרמאנס זיינען מענשען שוין אין די מיטעלע יאָהרען.
די מיסעס נאָרמאן, אָדער בעלא, ווי זי הייסט מיט איהר ערש-
טען נאָמען, האָט אלעמאָל געפיהלט, אז מיסטער גריל, אן אלמן, א
איד שוין אין די פופציגער, אָבער א געזונטער און א שטאַרקער
ווי א מויער, און אן אָפטער אריינגעהער צו זיי אין הויז, איז נאָר
ניט גלייכגילטיג צו איהר. און טיף אין האַרצען האָט זי זיך איבער
דעם געפיהלט געשמייכעלט.

מיסטער נאָרמאן האָט אויך געשפירט, אז זייער הויז־פריינד
מיסטער גריל האָט א שוואַכקייט צו זיין ווייב. פלעגט ער אָפטמאָל
טאַקע פיהלען זיך איבער דעם אביסעל פריקער, אָבער קיין צו גרוי-
טען וועזען האָט ער פון דעם ענין ניט געמאכט. נאָר אַנאַנדערש
מאָל, ווען מאן און ווייב פלעגען זיך דורכווערטלען, פלעגט דעם
אלמן'ס נאָמען שוין יאָ דערמאָנט ווערען.

פלעגט זיך מאכען אמאָל אזא לאַגע, אז, ווען מיסטער נאָרמאן
פלעגט איינזעהן, אז עס איז נויטיג זיין בעלא'ן אביסעל די פליגעל
ארונטערשניידען און צו דערזעלבער צייט זיך אליין אביסעל ווייב-
טיגער מאכען, פלעגט ער איהר גאַנץ האַמעטנע דערמאָנען :

— מיט מיר, בעלא, ביזטו א גאַנצע קנאַקעריין. ווען איך
ברענג אין הויז אריין, וואָך איין וואָך אויס, רעגעלע וויידזשעס,
שפילסטו א ראָלע, איז דאָ אלעמאָל א דאָלער אין קעשענע, און פעה-
לען פעהלט דיר נאָר נישט. פּוצסטו זיך אויס און צירסט זיך אויס.
עס זינגט זיך דיר, עס לאכט זיך דיר, און אומעטום איז מיסעס נאָר-
מאן און מיסעס נאָרמאן! דו ביזט א גאַנצע יחסנ'טע. אָבער אָהן
מיר? אוי, בעלא, וואָלסטו געווען אויף די טייערע צרות!

— ווען ניט דו, וואָלט געווען אַנאַנדערער, — ענטפערט זיך
אָפּ בעלא מיט א קאָקעטישען שמייכעל.

— איז דאטסאָו? — ווערט שוין נאָרמאן אביסעל אונטער-
געצונדען.

— נו וואָס דען ? — ענטפערט בעלא אין דעמוזעלבען שעל-
מישען טאָן.
— דו מיינסט, אז מען וואָלט דיך אויסגעכאפט ?
— אויסגעכאפט, צו ניט אויסגעכאפט, נאָר א בעלן וואָלט זיך
אויף מיר אויך געפונען.
— אפשר מיסטער גריל ? — רייסט זיך ארויס ביי גאָרמאנ'ען
א פארדראָסיג וואָרט.
— און אז מיסטער גריל, איז וואָס ? — קוקט אָן בעלא איהר
מאָן מיט אַן ארויסרופענדען בליק.
— ער איז דאָך דיינער א „רעגעלער עדמאירער“, — ווערט
נאָרמאן כלומרשט רוהיגשפּאַסיג, אָבער אין הארצען ביי איהם איז
שוין גאר ניט רוהיג.
— נו, פארוואָס ניט ? — פארוויטעלט זיך ביי בעלא'ן דער
פנים, עפעס אזוי ווי זי וואָלט א שעמעוודיג יונג-מידעלע געווען.
— פאר וואָס ניט ?
— ווער ס'פאָרגינט דיר ניט, — מאכט נאָרמאן מיט די הענט
אוועק און צוגענעצט זיך כלומרשט פאר גלייכגילטיגקייט. אבער
ווען ער וואָרט א זייטיגען בליק אויף זיין בעלא'ן, דאכט זיך
איהם, אז זי איז אזוי שעהן, אזוי אינטערעסאנט. און אין זיינע
געדאַנקען שוועבט פאָרביי א בילד ווי מיסטער גריל, דער אלמן,
און זי, זיין בעלא, געפינען זיך אין אן אינטימער ליבעס פּאַזע, און
עס ווערט איהם פּלוצלונג אזוי שווער און וויסט אויפ'ן הארצען.
אָבער דער זעלבער מיסטער גאָרמאן, וועלכער האָט אין זיין
טיפען הארצען אזוי ניט געוואָלט ליידען, וואָס אויף דער וועלט איז
דאָ עפעס א מיסטער גריל, און צו אלע צרות אן אלמן, וועלכער
איז אביסעל צופיל אויפמערקזאם צו זיין פרוי, איז אליין אויך
ניט געווען קיין צדיק.
עס איז געווען ביי די גאָרמאנס א באַקאַנטע פרוי, מיסעס
קאַפּלאַן, אָדער ווי מען פּלעגט זי געוועהנליך רופען ביי איהר מיר
דעלשען נאָמען, לויט, אויך א וויסטע אלמנה. האָט בעלא שוין פון
לאַנג אָן געהאט א שטאַרקען חשד ביי זיך אין הארצען, אז צווישען
איהר מאָן און אָט דער לויט קומט פאָר עטוואָס, וואָס עס וואָלט
געווען גלייכער, אז עס זאָל ניט פאָרקומען.
אַמאָל פּלעגט די זעלבע לויט גאנץ אָפט ארויפקומען צו די גאָר-
מאָנס, און מען האָט זיך געהאַלטען זעהר פריינדליך. אבער בעלא

הָאָט גענומען מערקען, אז צווישען איהר מאן און דער אלמנה ווערט די פריינדשאפט שוין אביסעלע צו וואַרעם. איז זי צו דער אלמנה געוואָרען שוין אביסעלע צו קאַלט, די אלמנה איז גראָד גע-ווען ניט קיין נאַרישע פרוי, הָאָט זי פאַרשטאַנען, אז פאר איהר וועט זיין געזינטער, זי זאָל זיך האַלטען פון דערווייטען, און זי איז שוין געווען ביי די גאַרמאַנס א גאַנץ זעלטענער גאַסט.

הָאָט אָבער בעלֵא געהאַט א חשד, אז איהר מאַן באַזוכט אַמאָל די אלמנה ביי איהר אין דער היים. לעבעדיגע צאַפּעלדיגע פאַסטען האָבען איהר טאַקע תמיד געפעהלט, אָבער די עמפּינדליכע הארץ פון אן אייפּערזיכטיגער פרוי הָאָט פאַרט געשפּירט, אז צווישען איהר מאן און לוס'ן קומט פאַר עטוואָס, וואָס דאַרף ניט פאַרקומען. און טיף אין הארצען הָאָט בעלֵא איבער אָט די פאַרראַכטען איהרע שווער געליטען. בלוז די אויפּמערקזאַמקייט, וואָס דער אַלמן, מיסטער גריל, הָאָט איהר געשאַנקען, הָאָט טיילווייז געלינדערט איהרע ליידען און זי הָאָט זיך געהאַט איהר נקמה אָן איהר מאַן.

מיסטער גריל פלעגט כמעט יעדען זונטאג קומען צו גאַסט צו די גאַרמאַנס. נאָר אָט איז אריבער איין זונטאג, א צווייטער, א דריטער, און מיסטער גריל הָאָט זיך ניט געצייגט. פאַרשוואַנדען געוואָרען דער מענש. עפעס ווי אין וואַסער אריין.

און ווען עס איז אריבער א פערטער און פינפטער זונטאג, און מען הָאָט נאָך אלץ דעם מיסטער גריל ניט געזעהן און ניט געהערט, האָבען שוין די גאַרמאַנס גענומען זוכען, נאָכפּרעגען זיך, קלינגען אין טעלעפּאָן ביז מען הָאָט זיך דערוואוסט, אז אין שטעטעל איז געווען א שטילע חתונה — מיסטער גריל דער אַלמן הָאָט אָפּגעטאָן א מעשה און חתונה געהאַט, און טאַקע ניט מיט קיין אנדערער, ווי מיט לוס'ן דער אלמנה...

דערהערט אזא גוטע בשורה, הָאָט גאַרמאַן גלייך גענומען זיך פאַר זיין פרוי :

— הָאָסטו געהערט, בעלֵא ?

— געוויס האָב איך געהערט.

— אויס אַלמן !

— זעהר גוט געטאָן.

— פאַרדריסט דיך נאָר ניט ? — הָאָט גאַרמאַן זיין ווייב

גלייך אין די אויגען אריינגעקוקט.

— וואָס זאָל מיך פאַרדריסען ? — הָאָט בעלֵא זיך אָנגעטאָן

א כח און גערעדט זיך רוהיג און געלאסען. — פארוואס זאל מיך פארדריסען?

— ער האָט דאָך דיר אָפגעמאַן נאָר אויף טערקיש, דיין געליבטער, — האָט זיך נאָרמאן גערייצט מיט זיין פרוי.

— מייַן געליבטער? — האָט זיך בעלאַ אויסגעלאַכט

— מייַן געליבטער? אָט האָסטו דיר נאָר א געליבטער אויף מייַן קאַפּ.

— געוויס, ער איז דאָך געווען דיין „רעגעלער סוויטהאַרט“.

— זאָלסט אזוי האָבען דיין נאַרישען קאַפּ אויף זיך, ווי איך

האָב פאר איהם געקערט, — האָט בעלאַ געלייקענט שטיין און ביין.

און ווען זי איז פארטיג געוואָרען מיט איהר אָפלייקענען, אז זי האָט

אפילו אמאָל מיסטער גריל דעם אלמן אין די געדאנקען געהאט,

האָט זי פון איהר זייט גענומען זיך פאר איהר מאַן :

— זעהסטו, מאַנדעלע מיינער, דיין לוס, דיין סוויטהאַרט

האָט טאַקע דיר אָפגעמאַן א פיינעם שפיצעל?

— מיר? מיר א שפיצעל? — האָט שוין איצט מיסטער נאָר

מאַן געשוויצט און געמאַכט זיך, אזוי ווי ער וואָלט גאָט די נשמה

געווען שולדיג.

— ביי דיר מיט דער אלמנה'לע איז דאָך טאַקע שוין יאָ גע-

ווען א גאַנצער ראָמאַן, — איז בעלאַ ווי א גולנ'טע געמאַכען

איהר מאַן אין סאַמע האַרצען אריין. — ביזט דאָך געווען זיכער,

אַז זי איז אין דיר געווען פאַרכליאַבעט אריבער די אויערען.

— ס'הויבט זיך ניט אָן און ס'לאָזט זיך ניט אויס. עס איז

ניט געשטוינען און ניט געפלוניגען. די נאַנצע געשיכטע איז נאָר

ביי דיר אין דיין נאַרישען קאַפּ געבאָרען געווארען, — האָט אויך

נאָרמאן וועגען זיין שוואַכקייט געלייקענט שטיין און ביין...

* * *

און ווען מאַן און ווייב האָבען אָפגעלייקענט איינער פאר'ן

צווייטען וועגען זייערע שוואַכקייטען, זיינען זיי פלוצלונג געוואָרען

איינער צום צווייטען אזוי גוט, אזוי הייס-צערטליך...

יאַנקעליס ליבע

אין דער יוניאָן און אין די אנדערע קרייזן, וואו מען קען נאָר יאַנקלען, ווייסט מען וועגען דער ריהרענדער ליבע, וואָס איז פאָרגעקומען צווישען איהם און סידר'ן.

סידי האָט מיט יאַנקלען געארבייט אין איין שאַפּ, און אין שאַפּ איז געבאָרען געווארען זייער שעהנע, זייער ציכטיגע ליבע. סידי און יאַנקעל זיינען געווען שטארק איבערגעבען דער יוניאָן, און בעת די פארשידענע יוניאָן־מעטיגקייטען, וואו זיי ביידען איז אויסגעקומען זעהר אָפט צו געהן האנט אין האַנט, האָט זיך זייער ליבע צואוואַקסען און צובלייבט. עס האָט זיך אבער באוויזען א צווייטער בחור, וועלכער האָט זיך אויך פאַרלייבט אין דער שעהנער סידי'ן. יאַנקעל האָט איינגעזעהן, אז סידי וועט זיין גליקליכער, ווען זי וועט הייראטען ניט מיט איהם, נאָר מיט דעם צווייטען, האָט יאַנקעל פאר דעם צווייטען אָפגעטראָטען דעם וועג.

ווייסען אלע, וועלכע קענען יאַנקלען, ווי אזוי ער האָט גע- האַנדעלט אין באַצוג צו זיין סידי'ן, ווי אזוי ער האָט זיין אייגענעם גליק מקריב געווען, ווייל ער האָט געדענקט, אז אזוי וועט זיין בע- סער פאר סידי'ן. מען ווייס די גאַנצע געשיכטע, און די מעהרסטע וועלכע ווייסען וועגען יאַנקעל'ס שטילע טראַגעדיע דענקען, אז ער האָט געהאַנדעלט מענשליך, ערהאַבען. ס'זיינען אָבער אויך פאַראַן אזעלכע וועלכע דענקען, אז יאַנקעל האָט נאַרשי געהאַנ- דעלט, אז ער האָט פאַר קיין פאַל ניט געדאַרפט טאָן דאָס, וואָס ער האָט געטאָן. אָבער אלעמענס הערצער ציהען זיך צו איהם מיט א וואַרעמען מיטגעפיהל; און ווען עס קומט צו רייד, קוקט מען איהם אָן מיט אַזאַ טיפער האַרציגקייט און מען זיפצט זיך אָפּ מיט א וואַרעמען מיטלייד :

— אַד, יאַנקעל, יאַנקעל !

אויב איהר זייט פאַראינטערעסירט צו וויסען וועגען יאַנקעל'ס ליבע צו סידי'ן, וועט אייך כמעט יעדער מיטגליד פון זיין יוניאָן דערצעהלען די גאַנצע געשיכטע. אָבער גלייכער איז, אז איהר זאָלט

וועגען דעם ענין פארפיהרען א געשפרעך טאקע מיט יאנקלען אליין.
איהר דארפט בלויז געווינען יאנקעל'ס צוטרויען. ער דארף איבער-
צייגט ווערען, אז איהר זייט א גוטער ברודער, אז איהר זייט „אן
אייגענער מענש“, מאכט ער פריי פאר אייך זיין הארץ.

— איהר דארפט נאך פרעגען צי איך האָב ליב געהאט סיד'ן
— הויבט יאנקעל אָן צו דערצעהלען מיט א אומעטיגען שמייכלעל.
— די נשמה איז מיר פאר דער מיידעל אויסגעגאנגען. די גאנצע
וועלט איז מיר אָהן איהר ניט ניהא געווען. סיד'י האָט מיך אויך
ניט פיינט געהאט. איך האָב געזעהן, אז איהר הארץ ציהט צו מיר.
איך האָב דאָס געפיהלט, און מיר איז געווען גוט און ליכטיג.

אז איך זאָל זאָגען סיד'ן, אז איך האָב זי ליב, איז עפעס
מיר קיינמאָל אין די געדאַנקען ניט אריין. און ווער האָט פאר
אַזעלכע זאַכען צייט געהאט? געארבייט האָבען מיר ביידע אין
איינ שאַפ, אָבער מען וועט דאך ניט געהן אין א שאַפ ערקלערען
זיך אין ליבע.

— איך בין ניט קיין שלעכטער ארבייטער. מיין פאך קען
איך, — דערצעהלט איך ווייטער יאנקעל וועגען זיין טראַגעדיע—
נאָר איך בין זעהר א „סלאָע האַנט“. פאַרדין איך טאקע זעהר
ווינציג. אז מען איז ניט פארהייראט, איז וויפיל מען פארדינט איז
גענוג, אָבער ווען איך פלעג אמאָל פאַרגינגען זיך צו חלומ'ען, אז
צווישען מיר און סיד'ן זאָל טאקע קומען צו א שידוך, פלעגט
מיר ווערען זעהר שווער אויפ'ן הארצען אָט איבער דעם וואָס איך
פאַרדין אזוי וועניג. איך פלעג טראכטען, אז ס'וואָלט געווען א
ביטערער רחמנות אויף סיד'ן ווען זי קריגט אריין א מאָן אַזאַ
צרה'דיגען פאַרדינער ווי איך בין. איך פלעג טראכטען, אז אַזאַ
בחור ווי איך בין טאָר אינגאַנצען ניט פאַרפיהרען זיך אויף א
פאַמיליען לעבען. פלעגט מיר זיין שווער, זעהר שווער אויפ'ן
הארצען, און אזוי איז זיך די צייט געלאָפּען און געלאָפּען.

צו אונז אין שאַפ איז אָנגעקומען א נייער דעזיינער. זיין נאָ-
מען איז געווען „פריימאן“. ער איז געווען נאָך גאָר א יונגער בחור,
זעהר א וואוילער מענש. ער האָט זעהר גוט פארדינט, געווען זעהר
פעהיג אין זיין פאך. ס'פלעגט רעכט זיין, אז ער פלעגט קריגען
יעדען וואָך א „פעידע“ פון זיבעציג און אמאָל אכציג דאָלער, און
ווען ס'פלעגט אויספאלען א ביזי אין אונזער שאַפ, פלעגט ער נאָך
מעהר פארדינען. און ווי נאָר אָט דער נייער דעזיינער אונזערער
האָט דערזעהן סיד'ן, איז ער פאַר איהר א פאַרברענטער געוואָרען.

איך האָב דאָס גוט פאַרשטאַנען, און ס'האָבען זיך מיר אויפ'ן האַר-
צען אוועקגעלעגט שווערע שטיינער. ס'האָט אויסגעקוקט אז סידי
הויבט ניט אָן צו קערען פאַר איהם. צו מיר האָט זי זיך גענומען
פאַרהאַלטען נאָך פריינדליכער, נאָך געהענטער ווי אלעמאָל, עפעס
אזוי ווי זי וואָלט געוואָלט מיך באַרוהיגען.

מאָדנע געדאַנקען האָבען זיך גענומען פלאַנטערען אין מיין
קאָפּ. איך פלעג טראכטען, אז ווען סידי וואָלט געהייראַט מיט
אונזער נייעם דעזיינער, וואָלט זי געווען זעהר גליקליך. איך פלעג
זעהן אין מייע געדאַנקען ווי סידי געפינט זיך אין א שעהן-אויפ-
געפיקסטער היים; זי געהט ניט מעהר ארבייטען אין שאַפּ, זי איז
אַזאַ גליקליכע, אַזאַ פּרעהליכע. פון אָט די געדאַנקען מייע פלעגט
מיר שטעכען אין האַרצען, אבער איך פלעג פאַרט אזוי טראכטען.
איינמאָל, ס'איז געווען א שבת נאַכט, ס'איז געווען זומער,
איך און סידי זיינען געגאנגען פון א מיטינג. איך האָב צו איהר
גערעדט וועגען אונזערע יוניאָן-אַנגעלעגענהייטען. עס איז מיר
געוואָרען אויפפאַלענד, וואָס זי שווייגט און ענטפערט גאָרנישט,
עפעס אזוי ווי זי וואָלט גאָרנישט געהערט וואָס איך רייך צו איהר.
איך האָב איהר אָנגעקוקט. זי איז געווען א שטאַרק-פאַרטראכטע,
און מיט אַמאָל מאכט זי צו מיר:

- יאַנקעל, וואָס טוסטו מאָרגען?
- גאָרנישט, וואָס זאָל איך טאָן?
- לאָמיר ביידע וואו אויספאָהרען — מאכט זי ווייטער צו

מיר.

- אַלראַיט, וואוהיין?
- האָט זי א וויילע געטראכט און זי זאָגט צו מיר:
- לאָמיר צופאַהרען צו וואַן קאָרטלאַנד פאַרק.
- אַלראַיט, סידי, זאָל זיין וואַן קאָרטלאַנד פאַרק...
- אָפּגעמאַכט, יאַנקעל? — האָט סידי מיך עפעס אזוי מאָדנע
אַנגעקוקט מיט איהרע גרויסע, שעהנע אויגען.
- אַלראַיט, זאָל זיין אָפּגעמאַכט.
- אויף מאָרגען זיינען מיר ביידע טאַקע שוין געווען אין וואַן-
קאָרטלאַנד פאַרק. סידי האָט מיט זיך געבראַכט סענדוויטשעס,
האָבען מיר זיך פאַרקליבען אין א שטילען ווינקעל און געגעסען.
איך האָב באמערקט, אז סידי איז עפעס מאָדנע אויפגערעגט. שעהן
איז זי געווען ווי זיבען זונען, האָט זי געזונגען און געלאכט. האָב
איך זי ארומגענומען און גוט און שטאַרק אָנגעקושט.

— האָסט מיך ניט פיינט, יאַנקעל, — האָט זי געלאָבט.
 — ניין, גאָרניט פיינט.
 — און מיינסטו, יאַנקעלע, אז איך האָב דיך פיינט — האָט
 זי ווייטער משוגע געלאָבט.
 האָב איך זי ווייטער געקושט.
 — איז וואָס וועט זיין, יאַנקעל? — פרעגט זי.
 — וואָס ווילסטו זאָל זיין?
 — ביי לייטען, אז א באַי און א מידעל האָבען זיך ניט פיינט,
 האָט מען חתונה — האָט זי ארויסגעפלאַצט, מיך אָנגעקוקט מיט
 איהרע שעהנע גרויסע אויגען. מיר האָט גענומען שווינדלען אין
 קאַפּ. א ווילע זיינען מיר ביידע אזוי געבליבען זיצען און א וואָרט
 ניט אויסגערעדט.
 — נו, וואָס שווייגסטו, יאַנקעל?
 ס'איז מיר געווען אזוי שווער צו ריידען. אין האַרצען האָט
 אזוי געקלאַפּט. ווי א פאר'שיכור'טער בין איך געווען. ביסלעכער
 ווייז האָב איך גענומען צו זיך קומען, און איך זאָג צו איהר:
 — ס'יידעלע, דו ווייסט דאָך אָבער מיינע פאַרדינסטען. איך
 פאַרדין דאָך אזוי וועניג.
 — נו, וועמען אַרט עס? — האָט זי זיך געטוליעט צו מיר.
 איך האָב זי אָנגעקוקט. זי איז געווען אזוי שעהן, אָבער אזוי
 צאַרט, די הענט אזעלכע אויסגעהאַרעוועטע, פינגער דאַרע אזוי ווי
 ביי א קליין קינד. איך האָב געטראַכט: „זי דאַרף רוהען, זי איז
 איבערגעהאַרעוועט, זי איז אזאָ שוואַכע. פאַר איהר וואָלט געווען
 אן אומגליק ווען זי הייראט פאַר מיר.“ און פון מיינ מויל האָבען
 עפעס ווי ארויסגעגליטשט זיך א פאַר ווערטער:
 — פריימאַן, אונזער דעזיינער האָט דיך אזוי ליב.
 — אנטקעגען וואָס איז דאָס? — האָט זי מיך אָנגעקוקט.
 — ווען ער זאָל מיט דיר הייראטען, וואָלט געווען גוט פאַר
 דיר.
 — דו רעדסט מיר א שידוך? — האָט זי זיך א פאַר'ברוגז'טע
 אָפּגערוקט פון מיר.
 — ס'ידי, ווען איך וואָלט מיט דיר געהייראט, וואָלט געווען
 פאַר דיר א גרויסער אומגליק. איך זאָג דיר דעם אמת.
 זי האָט מעהר א וואָרט ניט אויסגערעדט. זי האָט זיך האַס־
 טיג אויפגעהויבען. מיר זיינען פון פאַרק ארויס, און מיר זיינען

אהיימגעפאָהרען. מיר האָבען גערעדט וועגען יוניאָן אָנגעלעגענע-
הייטען, אזוי ווי גאָרנישט וואָלט פּאַסירט.

ווידער האָבען מיר גענומען קריכען מאָדנע געדאנקען אין קאָפּ.
איך האָב געטראַכט, אז אפשר וואָלט גלייכער געווען איך זאָל ניט
שטערען סידי'ן, ניט פּלאַנטערען זיך צווישען איהר און אונזער
דעזיינער. האָב איך אָפּגעטאָן א מעשה און בין ניט געקומען
מעהר אין שאַפּ צו דער ארבייט; און כדי סידי זאָל זיך מיט מיר
מעהר ניט טרעפען אין דער יוניאָן, האָב איך אינגאנצען אויפ-
געגעבען די ארבייט. איך האָב זיך אוועקגעלאָזען „הייקען“ אין די
מאונטענס. איך האָב געקראָגען א דזשאב אין א האַטעל אַלס „דיש-
וואַשער“, און ס'האָט לאַנג ניט גענומען ווי ס'האָבען גענומען צו
מיר אָנקומען גרוסען, אז סידי האָט גענומען אויסגעהן מיט אונ-
זער דעזיינער.

פון די גרוסען פּלעגט מיר אפּרייסען אין הארצען. די וועלט
פּלעגט פינסטער ווערען אין מיינע אויגען, אָבער ווען איך פּלעג זיך
בארוהיגען, פּלעגט מיר ווערען פּרייער אויפ'ן הארצען, ווייל איך
פּלעג טראַכטען אז סידי וועט זיין גליקליך, ווען זי וועט הייראטען
מיט אונזער דעזיינער.

ווען דער זומער-סעזאָן האָט זיך אין די מאונטענס געענדיגט,
בין איך אוועקגעפּאָהרען ארבייטען ניט אין ניו יאָרק, נאָר אין אן
אַנדער שטאָרט, ווייל מיר איז געווען שווער צו באַגעגענען זיך מיט
סידי'ן.

ווען איך האָב זיך דערוואוסט, אז סידי און אונזער דעזיינער
האָבען געהייראט, האָב איך אין יענער נאַכט אין מיין עלענדקייט
ביטער געוויינט.

ס'האָט זיך מיר שטאַרק געבענקט נאָך ניו יאָרק, נאָך דער
יוניאָן, בין איך געקומען צוריק אין ניו יאָרק, און איך בין אוועק
ארבייטען, אָבער ניט אין מיין אַמאָליגען שאַפּ, וואו איך וואָלט
זיך טרעפען מיט אונזער דעזיינער. איצט ווייס איך, אז סידי'ן
לעבט זיך זעהר גוט. זי האָט א שעהנע היים, און זי דאַרף מעהר
ניט געהן ארבייטען. כדי זיך צו פאַרגעסען וועגען סידי'ן, האָב
איך זיך אזוי אריינגעוואָרפען אין אונזער יוניאָן-טעיגקייט, אז
איך האָב פאַרגעסען אָן דער גאַנצער וועלט.

אזוי ענדיגט יאַנקעל זיין ערצעהלונג וועגען דער ליבע צווישען
איהם און סידי'ן.